

***Steens skrifter
om
Førde sokn***

Fredrik Martin Budtz Steen
(1836-1907)

Bind 5 av 6

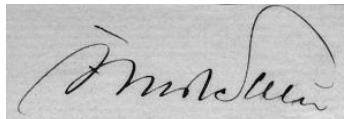
Forord til (første) boka av F.M.B. Steen

I denne bok som jeg idag, 28.oktbr.1903, har anskaffet er det min akt å innføre opptegnelser om "Førde i gamle Dager".

I de 19-20 år jeg som sorenskriver bodde i Førde, samlet jeg i ledige stunder hva jeg fant om bygdens fortid. Foruten trykte bøker har mine kilder især vært sorenskriverarkivet, tildels også fogde- og prestearkivene. En del opplysninger har jeg også fått i Riksarkivet da jeg i årene 1880, 1881 og 1882 som stortingsmann oppholdt meg i Kristiania (Oslo).

Opptegnelsene kan ikke ha interesse for andre enn bygdens folk, men jeg har hatt anledning til å bemerke at disse satte pris på å få høre om deres bygds fortid, om hvem som eide og bodde på gårdene o. s. v., og jeg har derfor trodd å gjøre mine forrige sambygdinger en tjeneste ved å sørge for at mine opptegnelser ikke kom vekk. Det er nemlig min mening å innlevere dem til Riksarkivet eller Bergens Statsarkiv eller Bergens Museum eller kanskje Bergens historiske Forening, forat de kan oppbevare dem, så de muligens kan komme interesserte til nytte i fremtiden.

Ved undersøkelser i Riksarkivet vil en særlig for det 17. århundres vedkommende kunne fremdra meget mere til opplysning. om bygden, men til sådanne undersøkelser har jeg siden 1882 ikke hatt anledning. Den orden som de forskjellige stykker kommer i vil bli tilfeldig eller vilkårlig. Det bør også erindres at opplysningene er samlet i løpet av en lengere årrekke, og at det derfor kan forekomme adskillige gjentakelser.

Dette første opplag av seks bind er trykt i åtte eksemplar.

November 2012

Takk til:

- Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane, som har digitalisert bøkene etter O.Tjønneland med tekstprogrammet OCR-skanning. Dette har forenkla arbeidet med den elektroniske utgåva mykje.
- Fylkesarkivet for å legge den elektroniske utgåva på Internett.
- Statsarkivet i Bergen, for tilsende sider frå Steens handskrivne originalbøker
- Statsarkivet for å legge alle originalbøkene tilgjengeleg på Internett.

Avskrift

av

Sørenskriver F. M. B. Steens skrifter

om

Førde sokn i gamle dager

Femte bind

1947 / 1950 av O. Tjønneland

Ordrett frå boka etter O.Tjønneland
 Sidetal og tekst i *kursiv*, er frå O. Tjønneland
 Sidetal med (parantes) er frå boka etter F.M.B.Steen.

Register.

Femte bind:

(De første 30 sider av Steens femte bind er i avskriften overført til fjerde bind for å få alt om gården Vie samlet der. O.Tj.)

		<u>O-Tj.</u>	<u>(Steen)</u>	<u>Side</u>
Farsund	side	<u>1-13</u>	(31-48)	6
Solheim	-	<u>14-24</u>	(49-61)	14
Kusli	-	<u>25-47</u>	(62-88)	23
Mo	-	<u>48-70</u>	(89-114)	38
Stevoll	-	<u>71-77</u>	(115-124)	54
Aasen	-	<u>78-114</u>	(125-165)	59
Kinn	-	<u>115-129</u>	(167-184)	85
Bjørkeflot	-	<u>130-134</u>	(185-190)	96
Lien	-	<u>135-143</u>	(191-200)	99
Kinnaneset,plasser under Kinn og Lien	-	<u>143-145</u>	(200-203)	105
Refsdal	-	<u>146-158</u>	(204-220)	107
Ullebust	-	<u>159-186</u>	(221-256)	116
Masdal	-	<u>187-201</u>	(257-274)	136
Etrelien	-	<u>202-224</u>	(275-301)	146
Digernes	-	<u>225-243</u>	(303-327)	162
Via-menneses støling i Digernesmarka	-	<u>243-250</u>	(327-337)	175
Sunde	-	<u>251-280</u>	(339-378)	181
Registeroversikt, alle bind.....				202

1.

(31.)

Farsund.

Farsund må ha sitt navn av at man der fra gammel tid tok far eller flytt over Movatnet.

Første gang jeg har funnet Farsund nevnt er i lensregnskapet fra 1567 for Bergens len. Men gården kan dog være meget eldre. Deretter nevnes den i Peder Thotts jordebok 1591, og der får en vite at den hverken var gammelt krongods eller inndratt bispegods, og at den svarte leidang med 3 mark talg og 1 geitskinn, og det tyder på at man regnet den blant de mindre gårder i sognet. Også i en jordebok fra 1598/1599, i et skattemanntall fra 1603 og i et regnskep fra 1612, 1613 og 1614 finner man Farsunds navn, men ennå får man ikke beskjed om hvem som var eier. Først av fogd Busch's jordebok 1626 får man vite at gården var Munkelivsgods, og her opp-lyses tillike at skylden var 2 pund smør. Som alt annet kirkegods ble også Munkelivsgods ved reformasjonen 1536 inndratt under kronen. Seinere ble det slått sammen med St. Hans klosterets gods og forlent til danske adelsmenn som hestyrte det ved sine fogder eller bortforpaktet det. Fra den katolske tid har man flere jordebøker over Munkelivsgods, men Farsund finner en ikke i noen av dem. Måskje er grunnen den at Farsund har tilhørt St. Hans klosteret, hvis jordegods man - meg bekjent - ikke har noen jordebok over.

I årene 1640-1651 var Munkeliv og St.Hans klosterets gods, som ofte kun betegnes som Munkelivsgods, bortforpaktet til kong ^(32.) Kristian den fjerdes datter-sønn, Kristian Ulfeldt, og han bortforpaktet det for 2 200 rdlr. årlig til Folkvard Brodersen Risbrich. Fra denne forpakters hånd har man en jordebok fra 1645 og der finnes Farsund oppført med en skyld av 2 pund smør.

På grunn av finansnøden begynte allerede kong Kristian den fjerde å pantsette krongods, og ettermannen, Fredrik den tredje, fortsatte 2. med det. Således finner jeg at Førdspresten, hr. Peder Finde 1661 og 1662 blant andre gårder også hadde Farsund i pant. Under 10de april 1662 solgte kong Fredrik den tredje til slutt alt Munkelivs- og St.Hans Klostergods under ett til lagmann Hans Hansen Smit seinere adlet under navnet Liljenskjold, og til tollforvalter Herman Garman for 41 000 rdlr. med forplikt-else til å utløse panthavere som hadde 25 000 rdlr. til gode, så det for kongen ble tilovers godt 16 000 kroner. *(Steen skriver kroner. Jeg tror det skal være rdlr., Riktignok hadde man i Danmark mellom 1619 og 1750, kroner svarende til 1½ rdlr. eller 144 spesieskilling. O.Tj.).* 1672 har jeg funnet Hans Hansn Smit oppført som eneste eier av Farsund, og fra 1684 oppføres landkommisarius Folkvard Folkvarsen Risbrich som eier. Denne Folkvard Risbrich var sønn av den foran nevnte Folkvard Brodersen Risbrich. Han var gift med Else, datter av Hans Hansen Smit eller Liljenskjold. Ved dette sitt giftermål fikk han flere gårder, således foruten Farsund også

Hafstad og Kvamme. Ved skjøte av 29.januar 1712 solgte Risbrich gården til Truls Nilsen, boende i Bergen, og ved skjøte av 7.desember 1715 kom den i Hans Rognaldsen Hårklauseie, og forble så hos dennes familie til langt ned i tiden.

Dette var eierne av gården. Den ble selvfølgelig bortbygget så lenge den var klostergods og krongods, og det samme var fortsatt tilfelle til Hans Rognaldsens tid. Jeg skal nevne de eldste beboere på gården som jeg kjenner.

I årene 1567-1598 oppføres Gregorius som oppsitter på Farsund. Etter et skattemanntall fra 1603 het oppsitteren da Ole, og dette navn finner vi igjen på gården ca 70-80 år, så bak navnet må der skjule seg to eller flere personer. I et manntall fra 1613 så vel som i et regnskap av 1614 oppføres Ole Gregoriussen Farsund som eier av 1 laup 1 pund. Man tør anta at han er identisk med Ole fra 1603 og på grunn av farsnavnet at han er sønn av den forrige byggesmann, Gregorius. Hva det var for jordegods han eide, vet jeg ikke. Farsund ³ var det ikke, for det var kongens. En Siver Farsund nevnes 1613 mellom husmenn og ødegårdsmenn, og han var altså ikke oppsitter på gården. Ole Farsund nevnes fremdeles i Busch's jordebok av 1626, i et regnskap fra 1635, i koppskattregnskapet av 1645/1646 hvor det sies at han betalte koppskatt for seg sjøl, sin kone og en pike og i et matrikkelregnskap fra 1646, men alle steder uten angivelse av farsnavn. Ole Farsund skattet 1657 av 12 kyr, 6 geiter og 12 får, side 1657, 1658 og 1659, 2 pund smør og ble etter sakefallsregnskap fra ^(34.) 1657/1658 overskjelt av Ole Kusli, som bømte 2 rdlr. for det. Man ser at Ole Gregoriussen Farsund 1614 var eier av jordegods, og det samme var tilfelle 1657 med Ole Farsund, men slutte av det alene at de var identiske, synes meg altfor dristig.

Etter Findes folkeliste av 1664 het oppsitteren på Farsund også da Ole, og hadde heime hos seg sønnen Johannes Olsen som var soldat. Uheldigvis oppgis ikke Oles alder eller farsnavn. Også 1672 het oppsitteren Ole. Høsten 1680 nevnes Ole Farsund som kreditor i et par boer. Først 1681 får en omsider høre om en Ole Farsund med oppgitt farsnavn. Den 16.juni 1681 ble det nemlig holdt skifte etter Ole Andersen Farsund mellom enken, Gjertrud Andersdtr og deres felles 4 barn: Johannes Olsen Aase, Guri, Emike(?) og Synneve Olsdatter. Boets aktiva var 67 rdlr. Som en vil se hadde Ole Farsund fra 1664 og Ole Andersen Farsund fra 1681 begge en sønn ved navn Johannes, og dette kan lede til formodning om at de var identiske.

For tidsrommet fra 1603-1681 har vi altså ved begge yttergrenser en Ole Gregoriussen og en Ole Andersen, men om disse to utfylte hele tidsrommet turde være tvilsomt. Det forekommer meg sannsynlig at det mellom den har sittet enda en Ole som oppsitter på Farsund.

Ved matrikuleringen 1667 ble Farsunds skyld satt opp fra 2 pund til 2 pund 6 mark.

(35.) Det nærmeste snes år etter 1681 vet jeg intet å fortelle 4 om Farsunds beboere.

Tilfeldigvis nevnes Borger Farsund 1692 som debitor for et beløp til et bo. Det er alt hva jeg har funnet.

Folkelisten av 1701 der skulle gi oss alt av mannskjønn på ett år og derover, ser for Farsunds vedkommende slik ut:

<u>Oppsittere:</u>		<u>Sønner:</u>	<u>Drenger</u>
Farsund :	Borger Olsen	72 år.	Østen, seiler. fra Bergen, 30 år.
			Ole, heime 27 år
			Elias, heime 18 år

Gjerde v/	Bård Simonsen,		
Farsund :	husmann	66 år	Simon, 18 år

Oppsitteren Borger Olsen er vel den samme som den 1692 nevnte Borger Farsund. Han er måskje Ole Andersens nærmeste eller umiddelbare ettermann, men da han ikke nevnes på skiftet etter denne, 1681, kan han ikke være Ole Andersens sønn. Hvor han kom fra, kan jeg ikke si. Borger var den tid et rett alminnelig navn som fantes i Førde, på Vie, på Bruland og flere andre gårder i sognet. Borger Farsund nevnes 1706 og satt med gården formentlig til 1711.

Ifølge en gammel tingbok ble Ole Farsund stevnt til sommertinget 1708, fordi han hadde fått barn for tidlig med sin kone, Brita Borgersdatter. Han slapp med en bot på 2 rdlr. Formodentlig er dette den på listen av 1701 nevnte sønn av Borger Olsen, Ole, som da var 27 år gammel. Etter ministerialboken døde Elias Olsdatter Farsund 12 år gammel 1720, og det er kanskje Ole og Britas første barn. (36.)

Ved høsttinget 1711 ble det tinglest et bygselbrev, utstedt av kommissarius Folkvard Risbrich den 18.februar 1711, til Ole Borgersen Farsund, 2 mark. At dette er Borger Olsens sønn anser jeg for sikkert. Et års tid etter, nemlig ved skjøte av 29.januar 1712, solgte Risbrich gården til Trols Nilsen, boende i Bergen. Skjøtet ble tinglest ved høsttinget for Førde samme år. Trols Nilsen synes å ha gjort regning med straks å kunne overta gården, men Ole Borgersen ville ikke fraflytte den. I sakens anledning må Ole Borgersen ha henvendt seg til stiftamtmanden og der fått trøst og medhold, for samtidig 5 med at Trols Nilsen lot sitt skjøte tinglese, fremviste Ole til tinglesning en "hos Stiftsbefalingsmanden udvirket Resolution angående hans Bygselgård dateret 17.Oktober 1712." Da Trols Nilsen ikke fikk tiltre Farsund, ville han ha handelen hevet. Han forlangte kjøpesummen tilbake og desuten erstatning av 40 rdlr. og saksøkte i den anlednng Risbrich, der bodde ved Bergen ved hans verne-ting, Nordhordlands sorenskriveri. Det ser ut til at Trols Nilsen i all fall delvis fikk

medhold hos sorenskriveren, hvis dom er av 6.jull 1714, men saken ble bragt inn for lagtinget og fikk der et annet utfall. Lagmannens dom er av 12.oktober 1714, og i den anføres det at Trols Nilsen da han kjøpte gården, visste at den hverken lå øde eller ble brukt av Risbrich sjøl, men at den var bortbygset, at Risbrich ikke ved kjøpets avslutning hadde forbundet seg til å (37.) ryddiggjøre gården eller til å tilbakekalle bygselbrevet, hva han heller ikke ville hatt lovlig adgang til, og endelig at heller ikke skjøtet kunne fortolkes derhen. "Thi kan," sier lagmannen i sin dom, "Trols Nilsens Påstand ikke følges men kjendes for Ret, at Kjøbet af begge Parter bør holdes, således at Trols Nilsen på den ene Side bør som Eier af Gården gjøre sig den så nyttig, som han bedst og på lovlig Måde ved og kan, og at Folkvard Risbrichs Enke og Arvinger, (Risbrich var død da saken kom for lagtinget) bør være fri for Trols Nilsens Søgning og Tiltale." Trols ble dessuten dømt å betale Risbrichs enke 4 rdlr i saksomkostninger.

Den 7.desember 1715 fikk Hans Rognaldsen Hårklau skjøte på Farsund. Skjøtets utsteder er ikke nevnt, men det har saktens vært Trols Nilsen, for man kan nemlig ikke anta at gården skulle ha skiftet eier mellom oktober 1714 og da lagtings-dommen falt, og desember 1715. Den nye eier av Farsund, Hans Rognaldsen, var sikkerlig sønn av Rognald Andersen Hårklau, som nevnes i folkelisten av 1701 og da var 55 år gammel og lensmann for Birket - visstnok kun for Holsen og Haukedalen - og som da hadde en 12 års gammel sønn, Hans. Hans 6. Rognaldsen fikk ikke straks overta gården. I kassaboken for 1717 står ennå Ole Borgersen som bruker, men 1719 oppføres Hans Rognaldsen som både eier og bruker, og så satt han på gården til sin død 1741. Den 15.juli 1728 utferdiget eieren av Masdalen, Peder (38.) Ottesen Skrøder, sogneprest til Gloppen, et dokument hvorved han gav Hans Rognaldsen tillatelse til å nyte stølshaven på Masdal, hvor Hans og hans formenn på Farsund også tidligere hadde stølt. Hans skulle betale Skrøder 1 rdlr. årlig i stølsleie. Han måtte ikke tilføye bygselmannen på Masdal eller andre nærboende skade på åker, eng eller skog og måtte ikke befatte seg med Masdals skog eller tjørerøtter, men han skulle dog ha fornøden brenneved til bruk i selhus, som han hadde å oppføre på egen kostnad. Ti år seinere fikk Hans Rognaldsens sønn, Rognald, skjøte på Masdalen. Hans Rognaldsens kone het Gunhild. Til sommertinget 1740 ble hun stevnt for skjelleri av nabokonen, Mari Olsdatter Sunde. Saken utsattes, og da den mars 1741 atter skulle behandles, ble det meldt at begge konene var syke "og da begge døde seinere på våren samme Aar, falt saken bort. "Man får ikke høre noe om hva skjelleriene skulle bestå i. Sykdomsåret 1741 var for Farsund et tungt år. Fra denne gård ble det begravd ikke mindre enn sju mennesker som i ministerialboken oppregnes således:

1. Ole Andersen	Farsund,	35 år,	begravd 5. søndag i fasten
2. Markvard Rognaldsen	---	5 mdr.	--- 1. søndag etter påske
3. Hans Rognaldsen	---	60 år	--- 6. mai
4. Gunhild Knutsdatter	---	64 -	--- 26. -
5. Gjertrud Hansdatter	---	22 -	--- 26. -
6. Alis Olsdatter	---	25 -	--- 1. søndag etter pinse.
7. Dordi Olsdatter	---	24 -	--- 1. --- --- ---

Og disse 7 begravelser inntraff til med tett på hverandre i løpet ^(39.) av de fire måneder mars, april, mai og juni. Nr.3 og 4 er mannen og konen på gården, nr.2 deres sønnesønn og nr.5 visstnok deres datter. Om nr.1, 6 og 7 tilhørte samme husstand, kan jeg ikke si. Nr.6 og 7 z har rimeligvis vært søstre og kanskje døtre av den tidligere bygselmann, Ole Borgersen. Vi har tidligere sett at det under Farsund var en plass, Gjerde, og kanskje nr.6 og 7 har hørt heime der. Ellers ser en av ministerialboken at en husmann, Lars Olsen Farsund, oktober 1720 ble gift med Eli Borgesdatter og at de i de nærmeste år hadde barn til dåpen og altså har hørt heime på gården eller plassen, og videre at Eli Borgersdatter Farsund, rimeligvis enke etter Lars Olsen, 1736 ble gift med Hans Knutsen Brekke.

Etter Hans Rognaldsen og kones død ble Rognald Hansen, deres sønn og rimeligvis deres eneste gjenlevende barn, eier av Farsund. høsten 1737 ble han gift med Ragnhild Markvardsdatter Sunde, en datter av Markvard Rognaldsen Sunde og Mari Olsdatter Sunde, den samme Mari som 1740 stevnte sin svigersønns mor, Gunhild, for skjellsord. Av Otte Pedersen Skrøder fikk Rognald 12.november 1738 skjøte på Masdal, 2 pund, for 48 rdlr, således som foran antydnet. Ragnhild døde

1764, og skiftet etter henne viser at hun hadde følgende 6 sønner med Rognald: 1.Hans, boende på Hestad i Viks sogn, 2.Markvard, 24 år, 3.Gunder, 19 år, 4.Johannes, 15 år, 5.Mads, 12 år og 6.Morten, 8 år. Boets beholdning var 305 rdlr., hva der etter den tids forhold var meget. Enkemannen beholdt hele Farsund på sin bolott, idet hans sønner fikk utlegg på annen måte blant annet i Masdal, som var ansatt til 48 rdlr., mens Farsund var ansatt til 56 rdlr. Under 10.juli ^(40.) 1776 solgte Rognald 1 pund eller den halve gård til sin tredje sønn Gunder, for 28 rdlr., og i den anledning lot den eldste sønnen, Hans Hestad, tinglese en erklæring om at han forbeholdt seg sin odelsrett. Den 2.juli 1783 holdt Rognald Hansen frabytte med sine barn. Den eldste sønnen, Rognald Hestad, var nå død, etterlatende 5 barn, blant dem en 12 årig sønn, Rognald. Markvard var nå bosatt i Masdal, Gunder bodde på Farsund og Johannes var blitt korporal ved nordre Sunnfjords kompani. De to yngste sønnene, Mads og Morten synes å ha vært heime g hos faren, men Morten kom 1792 til Refsdal. Av forhandlingene om

frabyttet fremgår det at Rognald nå for annen gang var blitt enkemann. Men navnet på hans annen kone er ikke oppgitt. Man ser dog at hun i et tidligere ekteskap etterlot barn, men at hun ikke hadde barn med Rognald. Likeså får man vite at Rognald etter hennes død hadde avfunnet seg med hennes arvinger i minnelighet. Rognald eide en fjerdedel i Refsdals sag og et kvernhus på Sundes grunn. Dessuten eide han halve Farsund som ble utlagt til de tre yngste sønner, Johannes, Mads og Morten. Denne halvpart var nå ansatt til 60 rdlr. Den umyndige sønnen, Rognald Hansen Hestads odelsrett til Farsund ble forbeholdt ham av hans verje. Rognald Hansen døde 1787, og alderen oppgis til 77 år 5 uker 3 dager. Han hadde i en lang årrekke, seinest fra 1750 vært medhjelper, og det skyldes vel hans intime forhold til sognepresten (Nils Lund) at hans alder oppgis så nøyaktig i ministerialboken. Rognald har ikke satt mange merker etter seg ^(41.) i tingbøkene, og av det kan en vel dra den slutning at han var en fredsommelig mann. Foruten et par små gjeldssaker ser en at han til sommertinget 1743 hadde påstevnt en sak mot Bernt Nilsen Ullebust for skjellsord og til betaling av 8 mark, og denne sak ble til høsttinget forliket, idet Bernt gikk med på å betale ialt 11 mark og dessuten 1 mk. 8 skill. til sognets fattige.

Rognald Hansens tredje sønn, Gunder, hadde som før fortalt, 1776 fått skjøte av faren på den halvpart av gården som ved frabyttet 1783, var utlagt til hans tre yngre brødre. Han fikk skjøte av dem den 1.juli 1784 for en kjøpesum av 60 rdlr. Han var altså nå eier av hele gården, men dette vedble han dog ikke lenge å være.

Samtidig med at det sistnevnte skjøte ble tinglest, lot verjen for Rognald Hestad (den eldste sønn av Gunders eldste bror) lyse sin myndlings odelsrett til Farsund, og til 29.juni 1785 påstevntes odelsløsningssak. Gunder var villig til å avstå den sist kjøpte halvdel, men den halvdel som han 1776 hadde fått skjøte på 9 av faren, mente han å måtte få beholde. Gamle Rognald Farsund fremsto og forklarte at hans mening med skjøtet av 1776 til Gunder, var at denne skulle beholde halve Farsund til odel og eie, likesom han også straks hadde latt Gunder få bruke den halve gård med seg. Videre forklarte han at han endog hadde sendt ansøknin g til kongen om at det måtte ha sitt forblivende med hans bestemmelse. Saken ble utsatt til september, men før den atter ble forelagt kom det melding til retten om at de var blitt forlikte. Under 3.november 1785 gav Gunder brorsønnen skjøte på den hele gård for 120 rdlr, men forbeholdt seg bygsel og feste på gården tll faredag 1742, og samtidig fikk han et sådent bygselbrev. Gunder forble altså på gården som bygselmann og satt der ikke alene de 6 år, men ennå 1797 satt han der. Men da saksøkte eieren ham til å fravike og ryddiggjøre gården. Eieren var "Boslidsmand," heter det. (Buslit: Aasen: Forarmelse, stort tab av Fæ eller andet Gods. Sfj.). Også denne gang kom det til forlik. Gunder skulle få beholde gården til 1798

uten avgift. Av gårdens skog skulle han få anvist tømmer til et stuehus, og hans kone få kår for sin levetid. Gunder skulle dog betale saksomkostningene. Dette forlik er av 28.mars 1797. Ved sommertinget for Jølster og for Førde 1797 foranlediget Gunder opptatt et tingsvitne. På begge ting erklærte man at de var fornøgd med Gunder som ferjemann over Movatnet, og at de uaktet han var fraflyttet Farsund fremdeles ville ha ham og ingen annen til ferjemann så lenge han kunne forrette tjenesten. Etter dette ser det ut til at Gunder var belaget på å fravike og fratre Farsund, men da faredagen 1798 kom, ble han dog sittende, og Rognald Hestad måtte påny saksøke ham til gårdens fravikelse. Saken ble behandlet 17.september 1798, og herunder forklarte et vitne at da der medio mars kom et lass av Rognalds flyttegods tll Farsund, ville Gunder ikke tillate at det ble flyttet inn. Dom ble avsagt følgende dag, 18.september 1798, og ved den ble rettsforliket av 28.mars 1797 kjent gyldig og Gunder dømt å fravike gården og betale saks 10. omkostninger. Hans forhold betegnes i dommen som vrangt og lovstridig. Denne dom har Gunder visstnok innanket for Bergens overrett. (43.) Dette tror jeg å kunne slutte av at det 1799 og 1800 ble opptatt to tingsvitner her heime, det første etter Gunders, det andre etter Rognald Hestads rekvisisjon. Gunder var kommet på den absurde idé å benekte å ha under-skrevet skjøtet av 3.november 1785 hvorved han solgte gården til brorsønnen, og det var dette han forsøkte å bevise ved det 1799 opptatte tingsvitne. (På siste side om Farsund har Steen følgende tillegg, som hører heime her og som godtgjør at saken virkelig har vært behandlet for høyere rett:) "Underrettsdommen af 18.September 1798 blev 16.Februar 1801 stadfæstet af Bergens Steftsoverret, og Gunder Rognaldsen dømt at betale Sagsomkostningene til Overretten med 50 Rdlr. samt endelig for unødlig Trætte tilpligtet at betale til Justitskassen hvad Dommen og Sigtelsen kostet." - Noe bevis for ikke å ha underskrevet skjøtet kunne Gunder selvfølgelig ikke prestere, men under tingsvitnet som Rognald opptok 1800 fremkom der opplysninger, som viste at Gunders benektelse var usannferdig. Gunders bror, Johannes Rognaldsen Farsund, hadde sett Gunder motta den siste halvdel av kjøpesummen, og hadde ofte hørt Gunder si at han hadde utstedt skjøte. Et annet vitne hadde sett Gunder underskrive skjøtet på tinget med påholden penn etterat det var opplest for ham. Et tredje vitne hadde for 4 år siden etter Gunders begjæring spurt Rognald Hestad om han ikke ville tilbakeskjøte ham gården. Et fjerde vitne hadde sett Gunder underskrive det samtidig med skjøtet opprettede bygselbrev etterat det var blitt opplest for ham. Og et femte vitne hadde sett Gunder motta den første halvdel av kjøpesummen. - Når Rognald Hestad fikk tiltre sin gård kan jeg ikke se, men at Gunder måtte fratre der er sikkert nok. Han fikk 7.juli 1803 feste på et stykke bø under Sunde, Sundshaugen kallet, og der døde han 66 år gammel 1813. Hans kone het Ragnhild Olsdatter, og hun døde 78½ år gammel

1821. Den Ole Gundersen som ble 11. gift til Vie, var deres sønn (Se bind 3, side 289).

Samme Ole Gundersen fungerte som vaksinasjonsmann årene 1822-1842.

(Ole Gundersen ble konfirmert 1796, fikk 3.juli 1807 feste på Sundshaugen og 30.april 1813, da han kalles sersjant, feste på et tilliggende jordstykke. Den 24.februar 1814 fikk han beskikkelsesbrev som ferjemann av fogden. 1816 kalles han avskjediget sersjant. Han var ved denne tid medeier i Refsdals sag. "Tilhuse" hos ham var 1816 hans eldste bror, Rognald Gundersen, som noen år seinere nevnes som ferjemann. Seinest 1821 var Ole Gundersen bosatt på Vie, l.nr. 123. - *Steens parentes*).

Rognald Hansen Hestad ble som vi har sett, eier av Farsund 1785, men det gikk mange år før han fikk overta gården. Han var omkring 14 år da han fikk skjøte. Han var eier over 50 år inntil han ved skjøte av 7.november 1836 overdro gården til sine sønner, Hans og Søren. Rognalds kone het Ragnhild Nilsdatter.

Jeg skal nå kortelig behandle hvert bruk for seg. Søren's part, l.nr. 128a ble ved skyldsetning 1837 ansatt til 22½ mk., idet man fremdeles gikk ut fra st hele Farsunds skyld var 2 pund, men den allerede 1867 var forhøyet til 2 pd. 6 mk. I den eldste trykte matrikkel er l.nr. 128a oppført med 1 pd. 1 5/16 mk. Dette bruk ble 1846 delt i to like store deler og var noen få år på to eieres hender, men 1850 var handelsmann Christoffer Kramer Krohn blitt eier av begge bruk, og 1858 solgte han dem under ett til Johannes Abrahamsen Mo for 600 spd. Ved hans død ble hans eneste barn, datteren Oleane Johannesdatter, eier, og 1887 solgte hun gården for 4440 kroner til Karl Rasmussen. (45.) Løpenr. 128b som 1836 ble tilskjøtt Hans Rognaldsen av hans far, var 1837 sett i en skyld av 1 pd. 1½ mk. mens skylden ifølge den eldste trykte matrikkel var 1 pd. 4 11/16 mk. Hans Rognaldsen var 1825 blitt gift med Oline Olsdatter Mo.

I 1844 ble en fjerdepart av dette bruk skyldsatt og gitt 12. betegnelsen l.nr. 128a2. Denne part har tilbørt Gregorius Nilsen, Hans Nilsen og siden 1856 Rasmus Gregoriussen.

De tre fjerdeparter som Hans Rognaldsen etter dette fradrag beholdt igjen, ble frasolgt ham ved tvangsauksjon, forlangt av overformynderiet. Bruket ble kjøpt av kaptein P. S. Møller der 1850 fikk auksjonsskjøte og samtidig solgte det til Tollef Rognaldsen. Dennes enke solgte det 1882 til sønnen, Rognald Tollefsen. Ved dennes død samme år ble bruket på skiftet etter ham utlagt til hans bror, Ludvig Tollefsen, og denne eier fremdeles bruket på en part – Fagervik - nær, som han 1886 solgte til Karl Kristiansen Mo for 1080 kroner.

xxxx 0 xxxx

Allerede 1701 nevnes plass Gjerde under Farsund, men om noen beboere av plassen hører en intet. De har kanskje vært kalt Farsund etter gården. Lenger ned i tiden nevnes

plassen Farsundhaugen. Her bodde den side 7 og 8 foran nevnte omtalte Johannes Rognaldsen, fjerde sønn av Rognald Hansen Farsund den eldre. Johannes ble korporal og siden sersjant. Han var gift med Brita Hansdatter Hestad, en halvsøster av hans jorddrott, brorsønnen Rognald Hansen den yngre. Johannes ^(46.) Rognaldsen døde 60 år gammel 1809, hans kone 60 år gammel 1819. En datter av dem, Helene, ble gift med Mads Andersen Ullebust, en annen datter, Ragnild, med Tosten Markvardsen Masdal og en tredje datter, Rakel, med Ole Simonsen Digernes. Etterat Johannes Rognaldsen var død, bortbygset Rognald Hansen 24.mars.1810 plassen til sin bror, Gregorius Hansen med forpliktelse til å svare Brita Hansdatter kår. Om Gregorius Hansen virkelig har tiltrådt plassen, har han ikke hatt den mer enn et år, for under 8.november 1810 ble den bortfestet til Hans Hansen og fremdeles med plikt til svare kår til Brita. Hans Hansen var gift med sin jorddrotts fullsøster Gitlaug Hansdatter, og da hun 1720 døde, ektet han en datter av Erik Kinden. Hans Hansen døde 77 år gammel 1841, men allerede 1827 hadde Rognald Hansen gitt sin datter Ragnhild løfte på den etter Hans Hansen.

xxxx 0-xxxx

13. Av det side 7 og 8 nevnte frabytte av 2.juli 1783 ser en at den da avdøde Hans Rognaldsen Hestad hadde følgende barn: 1.Rognald, f.ca 1771, 2.Gregorius, f.ca 1775, 3.Hans, f.1778, 4.Ragnhild, f.ca 1766 og 5.Gitlaug, f.1768. Og av et frabytte av 19.mai 1806, begjært av Hans Rognaldsen Hestads enke, Gunhild Gregoriusdatter, fremgår det et hun hadde vært gift tre ganger, at hennes første mann het Hans og hennes siste mann Ole, og at Hans Rognaldsen var hennes annen mann. I alt hadde hun hatt 10 barn. Etter hennes første mann var der fire døtre nemlig Cicille, Brita, gift med Johannes Rognaldsen Farsund, Orlaug, gift med Mada Rognaldsen Sunde og Helene, gift med Iver Hansen Birkeflot. Med sin annen mann, Hans Rognaldsen, hadde hun de foran oppførte 5 barn og med sin tredje mann, Ole, hadde hun datteren Hanne, gift til Øvrestrand, Vik Sogn.

xxxx 0 xxxx.

14. (49.)

Solem.

Solem ligger høyt og vender mot sør, så der må være rikelig med sol. Derav forklares visstnok gårdens navn.

Solem har jeg ikke funnet omtalt før i Peder Thotts jordebok av 1591. Der oppregnes den mellom de gårder av hvilken hverken "Kronen eller Stiftet" hadde landskyld. Solem var med andre ord hverken gammelt krongods eller inndratt bispegods. Positiv beskjed får man av fogd Busch's jordebok av 1626, der det sies at gården var bondegods.

Som beboere nevnes 1591-1599 en Anders der 1591 svarte leding med 4 mark talg og et geitskinn, og dessuten en husmann, Peter.

I et regnskap fra 1603 nevnes tre oppsittere: Gregorius, Peder og enken, og i årene 1611-1612 likeledes tre: Gregorius, Peder og Oluf. I et sakefallsregnskap har jeg funnet en Peder på Solem som bøtte 8 rdlr. fordi han for noen år siden mot tvende forbud hadde hogd beit i kongens og kirkens mark. Denne Peder hørte etter regnskapet heime i Førde skiprede og rimeligvis også til Førde sogn, altså ikke på noen av Solemsgårdene i Naustdal sogn.

Busch's jordebok av 1626 lærte oss at Soleim var bondegods. Av den får vi tillike vite at oppsitterne da var fire: Erik, Peder, Oluf og Mona, at gården hadde ganske ringe skog, og at dens skyld var 1 laup 12 mark smør. I de nærmest påfølgende år oppføres skylden dels til 1 laup 12 mark, dels til 1 laup, men etter 1661 oppgis skylden alltid til 1 laup, og det ble også gårdens skyld ved matrikkuleringen 1667.

De foran nevnte oppsittere har rimeligvis eid parter i gården. I et regnskap fra 1611 har jeg funnet anført at Peder på Soleim eide 18 mark smør. ^(50.) At gården 1626 skulle være delt i 4 sjølstendige eller særskilte bruk holder jeg ikke for rimelig. Antakelig har flere av 15. de foran nevnte oppsittere vært sambrukere. I et regnskap fra 1635 finer jeg kun tre oppsittere nevnt nemlig: Erik, Johannes og Johannes Andersen.

Et ofte omtalt regnskap fra 1645/1646 over en koppskatt, som skulle betales av menn og kvinne på 15 år og derover, viser at de voksne beboere av Solem var:

Erik med kone og en dreng,

Johannes med kone - og

Anders med en pike.

Men fra 1646 har man også et regnskap over en "Skat paa Gårdetallet" eller en matrikkelskatt som vi nå ville kalle det, og dette viser at Anders ikke hadde noe gårds-bruk, men at kun Erik og Johannes var oppsittere, og fremdeles viser det at Erik brukte de to tredjedeler av gården og Johannes en tredjedel av gården, eller hen-holdsvis 2 pd. og 1 pd.

Samme gårdskattregnskap gir også opplysning om eiendomsforholdet, idet det forteller oss at Erik eide de to pund han brukte, men det ene pund som Johannes brukte, tilhørte Else, Arnt Nagels enke i Bergen. Det er vel som betaling for gjeld at denne tredjepart av gården er kommet byfolks eie. Ennå 1661 var Nagels enke eier av denne part.

De to pund som Erik 1646 elde, sies årene 1657/1659 å ha vært på to eieres hender, idet Erik Pedersen - utvilsomt samme Erik som 1646 - eide 12 mark og Ole Eriksen - utvilsomt hans sønn - eide 1 pund 12 mark. Men ifølge et regnskap av 1661 var Førdspresten, hr. Peder Finde, da blitt eier av disse to pund samtidig med at Nagels enke eide 1 pund. Det

påfølgende år, 1662, oppføres hr. Peder Finde, som må ha avkjøpt Nagels enke hennes part, som eier av hele Solem. Gården var altså opphørt med å være bondegods og forble nå i Findeslektens eie i ca 50 år. Fra Peder Finde kom den til hans sønn, Rasmus Finde, sogneprest til Gloppen, og etter dennes død, 1694, til hans enke, 16. Anne Jensdatter Schreuder, som jeg har funnet nevnt som eier 1603. Men seinest 1715 var gården atter blitt bondegods.

Jeg går nå tilbake til oppsitterne eller brukerne. Oppsitterne 1646 var som før nevnt Erik (Pedersen) som eide og brukte 2 pund og Johannes der brukte 1 pund tilhørende Nagels enke. Kvegskattregnskapet av 1657 viser at Johannes da var avløst av Ole Eriksen, så det ble far og sønn som nå hadde gården.

Faren, Erik Pedersen skattet av 14 kyr, 12 geiter og 18 får,
Sønnen, Ole Eriksen - - 12 - 6 - - 15 - og dessuten av 1 hest.

Allerede disse tall viser at gården nå må ha vært delt i to like store bruk, og forholdet må ha vært at sønnen, Ole Eriksen, brukte sine eiende 1 pund 12 mark, faren, Erik Pedersen, sine eiende 12 mark og dessuten det ene pund som tilhørte Nagels enke. Fra 1672 har vi uttrykkelig vitnesbyrd om at de to daværende bruk var like store.

Folkelisten av 1664 viser at Erik Pedersen og Ole Eriksen fremdeles satt på gården, med da begge som hr. Peder Findes leilendinger. Erik oppgis i listen å være 70, Ole 40 år gammel. Ingen av dem hadde da listen ble utferdiget, sønner heime, men seinere samme år fikk Ole en sønn ved navn Ole.

(52.) Etter et skatteregnskap av 1672 var oppsitterne enken - åpenbart Erik Pedersens enke - og Ole Eriksen der som leilendinger brukte 1 pd. 12 mk. hver. I dette regnskap ser en at gården hadde en liten uduelig bekkekværn. Som vanlig oppgis ikke enkens navn.

I tredje bind, side 150 under Hjelle og i fjerde bind, side 211 under Flugedal er fortalt at Bendik Olsen Flugedal og Brita Olsdatter Solem som var beslektet i tredje ledd, gjorde seg skyldig i leiermål og i den anledning av fogden ble stevnt til vårtinget på Sunde mars 1681. Faren, Ole Soleim, møtte i retten for Brita og bad for henne "om Naade og Rettens Formildelse." Hun var et umyndig barn, 17, heter det, som ennå ikke hadde gått til alters, og hun eide intet. Hun slapp med en bot på 4 rdlr., men skulle rømme til fiskeleiene i Romsdalen for en to års tid. Denne Britas far kan ikke være noen annen enn Ole Eriksen Soleim som vi har hatt på gården siden 1657.

I en gammel skifteprotokoll har jeg funnet at der på Solem i Førde sogn holdtes skifte 15.juni 1693 etter Marthe Olsdatter mellom enkemannen, Ole Solem, og deres felles 12 barn som oppregnes således: 1.Eldre Ole, 2.Rasmus, 3.Nils, 4.Mellomste Ole, 5.Simon, 6.Yngste

Ole, 7.Brita, 8.Eldste Synneve, 9.Pernille, 10.Yngste Synneve, 11.Marthe, 12. Ellen. - Også denne Ole må være Ole Eriksen. Man ser at hans eldste datter heter Brita.

Folkelisten av 1701 ser for Solems vedkommende slik ut:

Oppsittere	Sønner.	Drenger.
Ole Olsen.....39 år,	Peder 5 år,	Simon Olsen 17år,
har sin gamle far	Nils 4 -	
hos seg	Mads 1 -	
Ole Eriksen.....87 -		

(53.) Her nevnes atter Ole Eriksen, men nå for siste gang. Etter Findes folkeliste av 1664 skulle han være født 1624 og altså 1701 være 77 år, ikke 87 år gammel. Men det er en alminnelig erfaring jeg har gjort at når folk kom høyt opp i årene oppgaves deres alder hyppig høyere enn den virkelig var. Det kan jo også hende at aldersoppgaven fra 1664 er for lav. Da hr. Finde utarbeidde sin liste, spurte ham neppe mann for mann etter alderen. Han har kjent sine menighetsmedlemmer og kanskje særlig Ole Eriksen som var hans leilending, og han har ganske visst som oftest oppgitt en etter deres utseende passende alder. Ole Eriksen hadde ifølge skiftet ikke mindre enn tre sønner ved navnet Ole. Rimeligvis er det den eldste Ole der 1701 var bruker av gården, og da han var født 1664, blir hans alder 1701 rettelig 37 år, ikke 39 år. Hvor det ble av Ole Eriksens store barneflokk, kan jeg ikke oppgi. Den 1701 nevnte 17 år gamle 18 tjenstedreng. Simon Olsen er kanskje hans sønn (Se skiftet av 1693).

I 1701 var Solem kun ett bruk, og vedble å være det like til 1765 da gården atter ble delt i to bruk.

Ole Olsen vet jeg såre lite om. I et sakefallsregnskap fra 1703 leser en at Sjur Mo bømte 3 mark for i drukkenskap å ha overskjelt sin granne, Ole Solem, som etter all sannsynlighet er Ole Olsen. Såvidt jeg kan se var Ole Olsen gift med lensmannsdatteren Lucie Olsdatter fra Sunde. På skifte 1688 etter lensmann Ole Nilsen Sundes kone nevnes deres yngste da ugifte datter, Lucie. Og på skiftet (54.) 1693 etter lensmannen sjøl nevnes samme datter under navnet Lucie Solem. Et av årene 1688-1693 er hun altså blitt gift til Solem, og det kan såvidt jeg forstår, ikke være med noen annen enn Ole Olsen. Hun ble altså mor til Ole Olsens 1701 opregnede 3 sønner Peder, Nils og Mads, resp. 5, 3 og 1 år gamle.

På vårtinget 1706 oppføres Ole Solem som tiendeyter i Førde sogn. Til høst-tinget 1706 var Ole Solem stevnt av Samuel Finde til betaling av kontant lån på 4 rdlr. 8 mark. Til sommertinget 1707 var Ole Olsen stevnt for rest på tiende. På tinget 1710 hadde Ole Solem stevnt gjestgiver i Sjøahola, Hans Jørgen Bundt, fordi denne "gevaldig" hadde tatt en mark tobakk fra ham. Om det er fortalt i bind 2, side 63. Ved ingen av disse leiligheter nevnes Oles farsnavn. At det er Ole Olsen Solem som omtales ved disse anledninger, ville jeg dog uten synderlig

betenkelighet ha antatt, dersom det ikke hadde vært den omstendighet at kassabøkene for 1717 og 1719 oppfører Ole Torgersen som eier og bruker av Solem. Til å begynne med tenkte jeg med at Ole Torgersen kunne være en skrivefeil i kassaboken, men etter nærmere overveielse må jeg tro at vi har med to oppsittere ved navnet Ole å gjøre, og at Lucie Olsdatter har vært gift med dem begge.

Etter folkelisten av 1701 hadde Lucie Olsdatter med Ole Olsen sønnene Peder, Nils og Mads. Om de to første vet jeg intet, 19. men Mads Olsen ble 1725 gift med Kari Olsdatter Kirketeig og fikk et gårdsbruk i Kirketeig. Ifølge ministerialboken døde han 41 år gammel 1741. En Lucie Olsdatter Solem ble sommeren 1725 gift med Peder Olsen Ramstad på l.nr.73 og døde ifølge ministerialboken 57 år gammel 1759 og skulle således være født 1702, og høsten 1725 ble en Ålet Olsdatter Solem gift med Morten Mo, også kalt Morten Solem. Disse to, Lucie og Ålet, holder jeg også for barn av Lucie Olsdatter i hennes ekteskap med Ole Olsen. Sjøl om begge hadde vært fødte før 1701, ville man ikke ha funnet dem i folkelisten for dette år, fordi den kun skulle omfattet personer av mannskjønnet. - Men ministerialboken forteller oss også at Kristi Olsdatter Solem høsten 1729 ble trol. og januar 1730 gift med Peder Krispinussen, og om denne Kristi vet en med visshet at hun var Lucie Olsdatter Solems datter, og dessuten må det antas at hun var sin fars eneste barn og altså ikke datter av Ole Olsen, men av den andre Ole, Ole Torgersen. Det er Peder Krispinussens skjøte, som vil bli referert nedenfor, som gir denne opplysning. Var Kristi i gifteferdig alder 1729, kan hun vel neppe være født seinere enn 1711, helst noen åt før, og herved får en så noenlunde vite hva tid Lucie Olsdatter og Ole Torgersen ble gifte. Ministerialbøkene går ikke lenger tilbake i tiden enn til 1720, og for tiden 1707-1727 har man heller ikke noen skifteprotokoller, og de skifteprotokoller som begynner 1727 eller 1728 er helt ufullstendige. Heller ikke kassabøkene går langt nok tilbake i tiden til å gi full beskjed i dette spørsmål. En jamføring mellom kassabøkene og ministerialboken gir dog en antydning som bekrefter min ovenfor fremholdte opplysning om forholdet. I kassaboken for 1724 oppføres Ole Torgersen (56.) som eier og bruker, men i kassaboken for 1726 heter det at Oles enke er eier og bruker. Kassaboken for 1725 har jeg ikke sett. (*men det har jeg gjort. 1725 oppføres Ole Torgersen som eier og bruker.O.Tj.*). Av disse anførsler fra 1724, (1725) og 1726 skulle man kunne slutte at Ole var død 1725 og ved ettersyn i 20. ministerialboken har jeg funnet anført at Ole Solem ble begravd 10. febr. 38 år gammel. Dette kan ikke være Ole Olsen Solem, for han var 39 år i 1701. Derimot

mener jeg det må være Ole Torgersen. Visstnok hadde Ole Olsen to brødre av samme navn oppført i skiftet av 1693 som nr. 4 og 6, men at noen av disse to som ikke finnes nevnt på folkelisten av 1701 så seint som 1725 skulle ha hatt sitt tilhold på Solem, er ikke sannsynlig.

Jeg kan tenke meg at Ole Olsen vedble å være leilending til sin død, og det er altså Ole Torgersen som har kjøpt gården av hr. Rasmus Findes enke. Årene 1726-1729 finner jeg i kassaboken Oles enke som eier og bruker, men fra 1731 og en lang årrekke fremover er eieren og brukeren hennes svigersønn, Peder Krispinussen. Ifølge ministerialboken døde Lucie Klemetsdatter Solem 80 år gammel 1749, og hermed tror jeg må være ment Lucie Olsdatter Solem. Den sistnevnte Lucies mor, lensmann Ole Nilsen Sundes første kone, som der holdtes skifte etter 1688, het nemlig Lucie Klemetsdatter, og mellom disse to kan der ha forekommet en navneforveksling.

Høsten 1729 ble Peder Krispinussen Stølen og Kristi Olsdatter Solem trol. og januar 1730 vigde. Den 5. august 1730 fikk han skjøte på Solem av svigermoren, Lucie Olsdatter med lagverje, halvbroren Ludvig Olsen Ullebust. Lucie skjøtte, heter det, til svigersønnen Peder Krispinussen Lien og kone, hennes datter Kristi Olsdatter, halvparten av hennes påboende gård, ½ laup, og, heter det videre, da Peder ved ekteskap med Kristi har fått den andre halve laup, som Kristi hadde arvet etter sin far, så var hun nå eier av hele gården. For den halve laup betalte Peder til svigermoren 36 rdlr. Det som særlig interesserer er skjøtets merknad om at Kristi hadde arvet halve gården etter sin far. Av det kan en slutte at hun ingen fullsøsken hadde. Dersom Mads Olsen Kirketeig og Lucie Olsdatter Ramstad hadde hatt samme far som Kristi, måtte også de to 21 ha fått parter i gården. Peder Krispinussen har kanskje vært Jølstring fra Svidalstølen. Når han i skjøtet kalles Lien, må han ha hatt opphold eller tjent der.

Ved skjøte av 18. januar 1865 solgte Peder Krispinussen til en yngre sønn, Gregorius, for 24 rdlr. 1 pund, altså tredjedelen av sin påboende gård, og siden den tid har denne part, det seinere l.nr. 128, alltid vært et særskilt bruk. Jeg skal nå behandle hvert enkelt bruk for seg.

Løpenr. 129.

Gregorius Pedersen Solem var født 1738 og konfirmert 1755. Hans kone het Helga Pedersdatter. Den 18.juni 1801 ble det holdt skifte etter ham mellom hans nevnte enke og deres 9 felles barn der oppregnes således: 1.Nils Gregoriussen Solem, 2.Johannes Gregoriussen Tjønneland, 3.Bernt Gregoriussen Solem, 4.Hans Gregoriussen Solem, 5.Peder Gregoriussen Solem, 6.Ole Gregoriussen Solem, 7.Mads Gregoriussen Solem, alle myndige, 8.Maren Gregoriussen Solem, 28 år og 9.Kirsti Gregoriusdatter Solem, 19 år. Gården ble ansatt til 200 rdlr. og boets beholdning var 343 rdlr. Av gården fikk ^(58.) enken 12 mark og hvert barn unntatt nr.2, Johannes Tjønneland, 1½ mk., men ved skjøte av 2.juli 1807 fra sin mor og sine søsken samlet eldste sønn, Nils Gregoriussen, den hele gård på sin hånd. Samtidig med skjøtet tinglestes også kårbrev fra Nils til moren og obligasjon fra ham for 160 rdlr. til pike Bente Marie Jakobsdatter Rotenes, der altså har forstrakt ham med penger til innløsning av gården. Da det 1812 ble holdt skifte etter Nils's mor, Helga Pedersdatter, var av hans brødre Peder kommet til Barlindbotn, Hans til Ramstad, Ole til Angedal og Mads til Reiekvam, og av hans søstre var Kirsti blitt gift med Mads Knudsen Degernes i Bergen.

Nils Gregoriussen Solem var født 1764 og ble konfirmert våren 1786. Den 23.juli 1786 ble han trol. og gift oktober samme år med Mari Andersdatter Masdal, men allerede september 1786, altså før 22 vigselen hadde han sønnen Hans til dåpen. Under 16.juli 1812 solgte Nils for 200 rdlr. gården til sønnen, nevnte Hans, men forbeholdt seg og kone bruksretten så lenge de ønsket. Nils døde 1833 og sies å ha vært 69 år gammel.

Under 2.november 1889 solgte Hans Nilsen for 300 spdrlr. bruket til Abraham Andersen. På skiftet etter denne, sluttet 3.august 1877, ble gården utlagt til datteren Anne, gift med Martinus Olsen fra Indrebø.

Ved tvangsauksjon av 12.august 1888, forlangt av Førde Sparebank, ble gården frasolgt Martinus Olsen, som siden har bodd i en liten stue på Kusli. Bruket ble tilslått landhandler Reinert Sivertsen for 3200 kroner, og han overdro for 3600 kroner sin rett til Nils Olsen Myren, som således ble eier av bruket.

(59.) **Løpenr. 130.**

De to pund som Peder Krispinussen hadde igjen etter at han 1765 hadde solgt 1 pund til sønnen Gregorius, beholdt han til sin død. På skiftet etter ham, sluttet 29.juni 1771, ble de utlagt til hans enke, Kriati Olsdatter for 48 rdlr. De hadde 8 barn der under skiftet oppregnes således: 1.Krispinus Pedersen Grimeland, 2.Peder Pedersen på Sæter i Vevring, 3.Gregorius Pedersen Solem, 4.Mads Pedersen Solem, soldat ved kaptein Fastings kompani, 5.Hans Pedersen, gevorben

soldat (leiesoldat) i Bergen, 6.Ludvig Pedersen, 18 år, 7.Bernt Pedersen, 14 år, 8.Ålet Pedersdatter, siden 1755 gift med Krispinus Eliassen Grimelandslien.

Under 16.november 1780 solgte Kristi Olsdatter bruket for 100 rdlr. til sin eldste sønn, Krispinus Pedersen og forbeholdt seg kår. Krispinus var 1761 blitt gift med Ålet Jensdatter, enke etter Peder Krispinussen på Grimeland, l.nr. 112, og hadde bodd der til han kom til Solem. Om ham kan en lese litt i fjerde bind side 202. Hans kone, Ålet Jensdatter døde 64 år gammel våren 1791. Noe skifte etter henne har jeg ikke funnet avholdt. Hun hadde etter 23. sitt første ekteskap kun ett barn, Pernille Pedersdatter, som var gift med Lars Olsen Grimeland og med denne ble Krispinus således "forenet" at Lars som sin kones morsarv skulle motta 50 rdlr., og for dette beløp gav Lars kvittering 14.juli 1791. Forsommeren 1793 giftet Krispinus seg påny, denne gang med pike Oline Hansdatter Angedal, der under 10.juli 1794 avgav en erklæring om at hun intet hadde innbragt i hans bo, og at hennes arvinger om hun døde før mannen ikke skulle ha noe i boet. Døde mannen før henne, frafalt hun bolott mot å få kår av gården. Oline døde 61 år gammel 1798, Krispinus 71 år gammel 1804. Heller ikke etter noen av dem kan jeg finne at det har vært holdt offentlig skifte. En datter av Krispinus Pedersen i hans første ekteskap, Janike Krispinusdatter, var sommeren 1788 blitt gift med enkemannen, Ole Andersen Tefre, og denne gav under 4.juli 1793 svigerfaren kvittering for 50 rdlr. som han hadde mottatt som sin kones morsarv. Om Ole Andersen Tefre på l.nr. 116 er fortalt i fjerde bind, side 231-232. En Nils Krispinussen Solem som nevnes 1787, må også være Krispinus Pedersens sønn, men han synes å være død i ung alder.

Krispinus Pedersen hadde allerede under 8.november 1786, altså mens hans første kone ennå levde, solgt sitt bruk til sin eldste sønn, Knut Krispinussen. Kjøpe-summen var 96 rdlr, og Knut skulle dessuten svare kår til foreldrene og til sin gamle farmor, Kristi Olsdatter. Om Knuts livsforhold har jeg ingen opplysninger - hverken fra kirkebøkenene eller fra sorenskriverens protokoller. Han døde visst barnløs og ugift, og hans ettermann på gården ble hans søstermann, den ovenfor nevnte Ole Andersen Tefre.

Under 6.juli 1809 solgte Ole Andersen Solem (før Tefre) bruket for 150 rdlr. til sin sønn, Kristian Olsen, idet han forbeholdt seg og kone bruksrett så lenge de måtte finne for godt. Ole Andersen sier i skjøtet at bruket var tilfalt hans kone som eneste arving etter Knut Krispinussen. Under 7.juli 1815 utstadte Kristian kårbrev til 24. foreldrene, som fremdeles brukte gården.

Kristen Olsen ble St.Hans 1815 gift med Kari Nilsdatter, datter av gjestgiver Nils Helgesen Hafstad. Hun døde 1830 og hadde i sitt ekteskap 6 barn. På skiftet etter ble gården for en takst av 200 spdrlr. utlagt til enkemannen.

Under 4.juli 1844 solgte Kristian Olsen gården for 300 spdlr. til sin sønn, Ole Kristiansen, og på skiftet etter denne, sluttet 1858 ble den for 500 spdlr. utlagt til hans enke, Oleane Jensdatter. ^(61.) Oleane Jensdatter giftet seg påny, nemlig med Nils Olsen der således ble eier av gården, og han solgte den under 7.juli 1865 for 500 spdlr. til Knut Hansen Klakegg.

xxxx 0 xxxx.

25.

(62.)

Kusli.

(Navnet Kusli er vanskelig å tyde, og da Steen neppe har hatt kjennskap til Ryghs Norske Gårdsnavn, skal jeg notere det meste av hva Rygh kan fastslå om gårdsnavnet Kusli: I Bergens Kalvskinn fra om lag 1350 kalles gården Kughisliid. Det er den eldste form en kjenner. Det en med sikkerhet kan si om dette navn, er at Kus- efter betoningen må være sammendratt av minst to stavelser, hva også Kughis- i Bergens Kalvskinn viser, men at dette etter sin form ikke kan være det opprinnelige, likesom det heller ikke gir noen mening. Meget tiltalende er en formodning av Magnus Olsen om at navnet skulle ha vært Kugildislid av Kugildi (Kuverd). Ved dissimillasjon, ved bortfall av den første av de to l'er skulle man få Kugislid. O.Tj.)

xxx 0 xxx

Navnets eldste form er Kugislid. Siste ledd er lett å forstå da gården ligger i lien på nordsiden av Movatnet. Første ledd må i nominativ ha hett Kugir, og det har falt meg inn at dette kanskje kunne være det opprinnelige navn på Movatnet, At fjellet ovenfor gården skulle ha hett Kugir, synes meg mindre antakelig.

Gården nevnes første gang meg bekjent i Bergens Kalvskinn fra omkring 1350. Her sies det at Kapellet på Vie eide 5 lauper i Kugislid, men at presten i Førde tok landskylden av gården. I fogd Busch's jordebok av 1626 forklares det at gården skyldte 1 laup 2½ pund smør, og at den tilhørte presten, det vil si Førde presteembete, og slik var eiendomsforholdet like til langt inn i forrige århundre, da gården omsider kom i privat eie. Til den tid har altså gården vært bebodd av leilendinger.

Fra gården 1350 nevnes i Bergens Kalvskinn, går det 200 år før jeg atter finner den omtalt. (Nabogården Mo var i samme stilling som Kusli. Den nevnes også første gang i Bergens Kalvskin, eides dels av Førdspresten dels av Vie Kapell og forsvinner fra 26, historien samtidig med Kusli. Først i Peder Thotts jordebok fra 1591 nevnes Mo på nytt, altså samtidig med Kusli. Steen har vanskelig for å tro at en gård som Mo kan ha vært ødegård. Men der tror jeg Steen tar feil. I all fall forundrer det meg at han ikke i denne forbindelse nevner Svartedauen som vinteren 1349/1350 gikk over landet. Folk som kom utenfra til Sjøahola, la rimeligvis veien oppover i retning av Angedalen, til Hagen eller Hestebakken, derfra over til Vie og Viaberget, så med båt oppover Movatnet til Mo for så å dra videre til Jølster, Holsen eller Haukedalen. Mo og Kusli ble et knutepunkt ved denne forholdsvis sterkt beferdede ferdselsåre, og når så smitten kom, er det å anta at Mo ble tidlig rammet, og fra Mo til Kusli var ikke veien lang. Når Steens skrifter i sin helhet foreligger i avskrift, vil det være en interessant oppgave for en eller

annen å ta for seg de gårder i Førde som kan føre sin historie tilbake til 1350 eller før, og undersøke hvor mange av disse som i likhet med Kusli og Mo forsvinner fra historien i lengere tid. Det er mulig at man av en sådan undersøkelse kan slutte litt om Svartedauens herjing i Førde. Helt pålitelig kan dog en sådan undersøkelse neppe bli. Pesten rammet både høy og lav, og det er vel å anta at man også i embetsverket kom til å mangle folk i tiden etter Svartedauen, og at det derfor ble skrevet mindre og at kildematerialet for denne tid er knappere enn ellers.
O.Tjønneland)

I jordebøker og regnskaper fra 1563, 1567, 1591 og 1598/1599 nevnes Anders som oppsitter. I jordboken av 1591 sees at den leidang han hadde å betale av gården, var 16 mark talg og 2 geitskinn. Også 1603 nevnes Anders Kusli, men nå nevnes ved siden av ham en Bendik. De betalte hver 5 mark i skatt, og de skulle altså være jevn gode i øknomisk henseende. Da gjennomsnittskatten var 1 rdlr. Eller 4 mark for hver oppsitter, skulle de etter skattebeløpet å dømme høre til de mer velstående i bygden.

Bendik forekommer som oppsitter fra 1603 til 1626. Han betalte 27 1611 skatt for en flomsag - Visselig Mosagen - og for 25 tylfter bord. Årene 1611-1613 forkommer en Ole Kusli ved siden av Bendik, men så ^(64.) forsvinner Oles navn for flere år. Når vi seinere atter finner en Ole på gården, må det være en annen Ole.

Den foran nevnte jordebok fra 1626 av fogd Busch beretter at Kuslien var en god jord, at den henhørte under presten, at skylden var 1 laup 2 pd.12 mk. og at oppsitterne var Bendik og Anders. Den siste må være en annen Anders enn den vi hadde på gården 1563-1606. Oppsitteren Bendik har jeg ikke sett omtalt seinere enn 1626.

I et regnskap fra 1635 finner jeg som oppsittere i Kusli, Ole og Truls. Det siste navn har jeg dog ikke sett mer enn denne ene gang. Fra 1644 nevnes Ole og Anders Kusli side om side. De forkommer også i et koppskattregnskap fra 1645/1646, der viser at hver av dem betalte koppskatt for seg sjøl og kone og for en pike, og likeledes i et gårdskattregnskap fra 1646 hvorav fremgår at de betalte samme gårdskatt og altså brukte en halvdel av gården hver. Om Ole Kusli erfarer vi av et sakefallsregnskap fra 1657/1658 at han betalte 2 rdlr., fordi han var kommet i skade for å bruke ukvemsord om sin nabo, Ole Farsund. Og om Ole Andersen Kusli får vi av regnskapet fra årene 1657/1662 vite at han eide en part av Åsen, nemlig ½ laup og at han derav sjøl brukte 18 mark sammen med sitt bygselbruk i Kusli. Etter det ofte tidligere omtalte kvegskattregnskap av 1657 skattet:

Anders Kusli av;	1 hest, 14 kyr, 2 svin	10 geiter og 15 får,
Ole og Peder Kusli under ett;	0 - 18 - 2 -	18 geiter og 18 får.
	<u>(Tils. 1 hest, 32 kyr, 4 svin, 28 geiter og 33 får)</u>	

Når Ole og Peder, der rimeligvis er far og sønn, således oppføres under ett, betyr det visstnok at de i forening brukte den ene halvdel av gården. Disse tre: Anders samt Ole og Peder oppføres også ^(65.) et gårdskattregnskap for 1657 som oppsittere og likeså i regnskap for 1661 og 1662, men i Findes folkeliste av 1664 er Oles navn forsvunnet, og som oppsittere nevnes nå: Anders, Peder og enken. Jeg formoder 28. at enken er Oles enke.

Jeg har nå regnet opp en del menn som i 100 år satt som bygselmenn på Kusli. At det mellom den eller flere av dem har eksistert slektskap eller svogerskapsforhold, er det grunn til å anta, men å utrede disse forbindelser er jeg ikke istand til etter de fore- liggende opplysninger.

Finder folkeliste av 1664 ser i sin helhet slik ut for Kuslid vedkommende:

Oppsittere		:Sønner		:Drenger		:Husmenn
Anders,	70 år	:Anders Andersen		:Peder Olsen, 24 år:		:.....
		:har brokk,	40 år	:		:.....
		:Jon Andersen,				
		:i kompani	Mgl	:		:.....
		:Bendik	15 år	:		:.....
Peder	40 år	:.....		:		:.....
Enken		:.....		:		:.....

At den her nevnte 70 år gamle Anders er den samme Anders som vi siden 1644 har funnet Kusli, og som brukte den halve gård, finner jeg utvilsomt. Måske er han endog identisk med den i jordeboken av 1626 oppførte oppsitter, Anders. For alderens skyld kunne han i all fall være det.

I et skattemanntal fra 1672 oppgis det at oppsitterne på Kusli da var Anders og Ole Andersen der tilsammen brukte den ene halvdel, ^(66.) samt enken og Peder der tilsammen brukte den andre halvdelen. Av dette manntall får vi dessuten vite at Anders Kusli fremdeles eide ½ laup i Åsen. Vi har altså 1672 det samme personale som i 1664 kun med den forskjell at Anders har fått en sambruker Ole Andersen, sikkerlig hans sønn.

Ved matrikuleringen 1667 ble Kuslis skatteskyld bestemt til 2 laup, altså 12 mark høyere enn den gamle landskyld.

Den 1672 nevnte Peder satt 1681 fremdeles på gården. Dette erfarer man av en sak som fogden til et avregningsting på Bruland 4.mai 1681 anla mot ham og Abraham Mo som brukere av Mo-sagen til 29. "Indtale" av sagskatt, men for de sist forløpne 6 år, og som endte med at de ble "bedømt" å betale sagskatt, men av 2300 bord. (*Perioden noe uklar - Indtale - bedømt. O. Tj.*) Seinere har jeg ikke funnet noe om Peder, og vet således ikke når han døde eller fratrådte bruket. Et Snos år seinere het oppsitteren på Peders bruk Knut Johannessen, men jeg kan ikke si om han var Peders umiddelbare ettermann. En Anders Kusli nevnes 1680

som kreditor i et bo, og det er kanskje samme Anders som vi har på Findes folkeliste av 1664 og i skattemann-tall av 1672. I så fall er han blitt en meget gammel mann. Den Ole Anderson som 1672 brukte halve Kusli i forening med ham, og som utvilsomt var hans sønn, ble seinere alene på bruket og satt der mange år. Han vil bli nærmere omtalt nedenfor.

Noe skattemanntal fra det 17 årh. seinere en 1672 har jeg ikke kunnet komme over, og de opplysninger jeg har samlet inn for tiden 1672 til 1701 er derfor ufull-stendige. Men fra sistnevnte år har ^(67.) den stadig påberopte folkeliste over alt mannskjønn på ett år og derover, og den gir god beskjed om bygdens personale. Denne liste er for Kuslis vedkommende sådan:

<u>Oppsittere</u>	<u>år</u>	<u>:Deres sønner</u>	<u>år:Tjenestedrenger</u>	<u>År</u>
Ole Andersen, lensmann,	56	: Anders	28: -----	
		: Lars	16:	
<u>Knut Johannessen</u>	<u>39</u>		<u>: Nils Jakobsen</u>	<u>60</u>

Etter denne liste var det altså 1701 kun to oppsittere på Kusli. Den først nevnte, Ole Andersen skulle være født 1645 og var 1672 sambruker med sin far. Ole Kusli nevnes 1678, 1685 og 1695 som kreditor i boer, og det er antakelig Ole Andersen Kusli. I Iver Haldor Hundvedbakkens bo 1697 var en av kreditorene Ole Andersen Kusli, som her nevnes med sitt fulle navn. Ole Andersen var gift med Mar-the Larsdatter Furebø. Hvis han har vært gift mer enn en gang, må han å dømme etter hans eldste sønn, Anders's alder, ha inngått ekteskapet seinest ca 1673. Ved skiftet etter svigerfaren, Lars Rognaldsen ³⁰ Furebø, fikk han en part av Furebø, 8 4/7 mark, og den solgte han ved skjøte av 1.mars 1709 til svogeren Jon Larsen Furebø. Lens-mann ble Ole Andersen etter Siver eller Sjur Jensen Vie, der døde 1701, og hans navn finnes derfor ofte i de eldste skatte- og tingprotokoller. Han var fremdeles lensmann 1715, men seinest 1719 må han ha fratrådt som sådan, da Ole Andersen Hafstad nå innehar stillingen. Den bevarte tingbok for årene 1706-1714 viser at tingene da holdtes på Kusli, sikkerlig i lensmannens hus. I ministerialboken leser en at Ole Kusli ble begravd november 1729 i en alder av 85 år. Dette må visselig være Ole Andersen. I all fall passer aldersoppgaven godt med oppgaven fra 1701.

Det er ikke bare som stevnevitne og lensmann at Ole Andersen Kusli finnes nevnt i de gamle protokoller. Han forekommer også som vitne og part i flere saker.

Ved høsttinget 1706 var han vitne i en sak som Bendix og Sjur Ytre Åsen hadde påstevnt mot Sjur Mo, fordi denne under sin gård Mo ville tilegne seg en lyngøy som fra gammel tid hadde ligget under Ytre Åsen. I denne sak vitnet lensmannen at han, hans bror og hans far hadde brukt halvparten av øya, og at hele øya alltid hadde ligget under Ytre Åsen. Og da et annet vitne forklarte seg i samme retning, ble øya tilkjent Ytre Åsen.

Ved samme ting 11.november 1706 ble det på Kusli behandlet en åstedssak, tilstevnt av lensmannen mot naboen Knut Johansen Kuslien i anledning en grense-oppgang eller som det het "et Værk" som tre menn hadde gjort dem imellom, men som lensmannen mente var ugyldig. Der omtales en dom av 8.juli 1693 og et forlik mellom partene, inngått ved tinget 26.juni 1705, men innholdet av disse dokumenter kjennes ikke, og hva der november 1706 ble innført i tingboken, er så uklart avfattet at jeg ikke kan få fullstendig tak i sammenhengen. Hva jeg får ut av tinghoken er følgende: Etter en gammel dom skulle merket gå bent eller i rett linje, men på grunn av et forlik med 31. Knuts formann var merkestikkene forfalne og merkeslinjen ødelagt. Seinere var der oppsatt en krokett merkeslinje, og det var gjort av 3 menn "uden Befaling," men det etter lensmannens mening skulle være gjort av dommeren med 6 lagrettemenn. Lensmannen ville ha mer ^(69.) ket bestemt til å gå i like linje "efter en Svor" og påstod at Knut ved nevnte forlik av 26.juni 1705 hadde samtykket i det. Derhos fremla lensmannen fogdens befaling til Knut "om at holde sig fra det Værk som de tre Mænd uden Befaling og ulovlig havde gjort." Knut fragikk å ha inngått det påberopte forlik av 26.juni 1705 og la frem et innlegg. Tilstede under forhandlingene var benefisiarius (Her: Den geistlige person som oppebærer avgift av bruket) hr.Peder Hanning der satte saken i rettens hender "til lovmæssig Skjønsmhed efter forrige ergangne Dom." Saken endte med forlik. Merkeslinjen skulle bli således som den var satt av de tre menn, da den fantes så pass ben at merkesgard deretter kunne oppsettes. Derhos gav Knut sitt samtykke til at lensmannen enten igjen skulle få innlegge det stykke innmark som han etter dommen hadde utlagt, eller også et annet sted i felles mark innlegge til slått et firkantet stykke, 15 favner på hver kant. På dette forlik gav partene hverandre deres hender og lovte å leve skikkelig og fred-sommelig i fremtiden. En av de tre menn som hadde vært med å bestemme den påklagde, men til sist vedtatte merkeslinje, var Thore Jakobsen Botnen, og om ham sa lensmannssønnen på sommertinget 1711 at han med "fuld Næse" og uten fogdens befaling hadde nedsatt merkestikker. Om det er fortalt i 4.bind, side 106.

Tross lensmannens og Knut Kusliens løfte om å leve fredsommelig med hverandre kom de dog allikevel i konflikt. Til sommertinget 1711 hadde lensmannen nemllg stevnt Knut, fordi denne ulovlig skulle ha hogd i hans skog, likesom omvendt Knut hadde stevnt lensmannen, fordi denne skulle ha hogd i hans mark. Saken ble av Sorenskriveren 32. henvist til åstedet, og siden hører en ikke mer til den.

Til høsttinget 1711 var lensmannen stevnt av Jon Buenes for et brev som han skulle ha skrevet til fogd Hans Rue. I brevet skulle ^(70.) lensmannen ha sagt om Jon at han hadde forbudt almuen å levere "det i førbigangne År anbefalede røgede Kjød." Lensmannen nektet å

ha skrevet noe sådant, men tilføyde at han ikke visste hva hans sønn, Lars Olsen, kunne ha gjort. Saken ble etter Jons begjæring utsatt, men finnes ikke behandlet seinere.

Ved høsttinget 1713 var det atter en liten feide mellom lensmannen og hans nabo, Knut Kuslien. Lensmannen hadde stevnt Knut for å ha hogd et ospetre i en teig som skulle tilligge lensmannens bruk. Knut mente et teigen var felles og hadde stevnt lensmannen for å ha innlagt en kvie. Denne sak ble liksom den forrige mellom de to samme parter henvist til åstedet, og siden hører en ikke mer til den.

Til sommertinget 1714 var lensmannen og hans sønn, Anders Olsen stevnt av Anders Berntsen Ytre Åsen til å framvise heimel til det stølsbeite de utøvde i Åsens mark. De innstevnte møtte og la fram et dokument datert 30.august 1688, under-skrevet av Jens Tøgersen Rosenberg og birkforvalteren Anders Hansen. Dessuten la lensmannen fram et forlik, datert 23.januar 1689, underskrevet og forseglet av sorenskriver Kristian Hansen Rue, nå død, med 9 lagrettemenn. Hermed mente de innstevnte å ha bevist sin heimel til hagebeitet, men ville Anders Bendixen rygge sin avdøde fars ord om beitet, så ville de på sin side rygge deres ord om de 7½ mark smør jordgods i Åsen. Kunne det derimot bli som før, skulle alt mellom dem være godt og fredelig. Til det svarte Anders Bendixen at det forlik som de innstevnte påberopte seg, var ham til "Indpas og Fornærmelse," og for å bevise at hans avdøde far hadde utløst sine medarvinger av Ytre Åsen, fremla han skjøte av 19.juni 1697. Han fikk saken (71.) utsatt, men da den atter foretokes på høsttinget, hadde han intet nytt å anføre. Han mente fremdeles at de innstevnte ingen rett hadde 33. til stølshage, og tilføyde at lensmannen kunne være fornøyd med den stølshage som lå til Kuslien og ikke trenge seg inn på andre. Sorenskriverens tingbok for 1715 og påfølgende år er borte, og vi ville ikke visst mer om saken, dersom vi ikke hadde fått beskjed annetsteds fra. Men her kommer lagtingsprotokollen oss til hjelp. I denne heter det at Anders Bendixen Ytre Åsen den 17.juni 1716 innleverte til lagmannen en dom, avsagt på åstedet, Ytre Asen, 30.september 1715 av sorenskriver Schwartzkopf og 6 menn mellom ham og Ole Andersen Kusli, hvilken dom han begjærte måtte bli lest, innført og påskreven ved lagtinget. Saken er altså blitt behandlet på åstedet og pådømt der. Domsslutningen etter dommens "Final," som det heter, er inntatt i lagtingsprotokollen og er av følgende innhold: "Anders Bendixen Ytre Åsen, som efter sin salig Fader er kommen i Besiddelse av Gården, anker på det stølsbeite som Ole Andersen Kusli bruker i Åsenmarka, og som grunner seg på et makeskifte mellom citantes far og motparten mot 7½ mark smør i Ytre Åsen. Anders Bendixen vil ha dette tilbakekalt og har fremlagt et skjøte dat. 19.juni 1697 hvorved han vil bevise at hans salig far av sine medarvinger har innløst alt gods i Ytre Åsen, som nå etter farens død er tilfalt ham og søsken.

Citanten mener derfor at Ole Kuslien ikke kan ha noen rett til stølsbeitet. - Sin rett til beitet har Ole Kuslien dog bevist ved et mellom ham og salig Bendix innen retten inngikk forlik. Når han likevel nå under retten har tilbudt istedenfor stølsbeitet å motta de 7½ mark smør i Ytre Åsen, så kan jeg (72.) med mine meddomsmenn ei annerledes herom dømme enn at Ole Kuslien i henhold til sitt frivillige tilbud istendenfor stølsbeitet bør nyte i Anders Åsens bruk 7½ mark, dog således at Anders Bendixen som nærmeste odelsberettigede etter loven innløse denne, og Ole Kuslien ganske å avholde seg fra Stølsbeitet og at bortflytte de hus som er stående der. Omkostningene i saken oppheves på begge sider."

Det har øyensynlig vært slektskapsforbindelser mellom lensmann 34. Ole Kusli og mennene på Ytre Åsen. Allerede det forhen, side 27, omtalte forhold at Anders Kusli, som jeg holder for lensmannens far, eide en part av Åsen peker i den retning. Og ennå tydeligere taler den nettopp nå refererte rettsak om stølsbeitet i Åsenmarka. Når jeg kommer til Åsen, blir det anledning til å tale nærmere om det.

En Nils Olsen Kusli nevnes leilighetsvis 1701 og en Jon Olsen Kusli 1702. Disse er muligens sønner av lensmannen, Ole Andersen. Sikre sønner av lensmannen er de to som nevnes i folkelisten av 1701, Anders, født 1673 og Lars, født 1685. Om disse to er det litt å fortelle.

Til høsttinget 1709 var Lars Kusli stevnt av Rasmus Nilsen Refsdal, fordi han under samvær i Bergen skulle ha kalt Rasmus for en skjelm. Saken ble utsatt, og da den skulle behandles på følgende ting, ble den av partene erklært å være forlikt. De nærmere omstendigheter ved skjelsmålet hører man intet om.

Til vårtinget 1709 stevnte Lars Kusli den foran nevnte Jon Buenes for skjells-ord fremført mot Lars, da denne rimeligvis på lensmannens vegne "oplæste Fogdens Ordre angående Kjelepenger," det vil si pengebidrag til soldatenes uniformering. På det følgende ting, sommertinget, førte Lars to vitner. Det ene vitne hadde hørt Jon skjelle Lars for en rakker og en kjeltring, og det andre hadde hørt ham kalle Lars for en svinehund. Da Jon Buenes påstod ikke å være lovlig stevnt, ble saken utsatt til høsttinget med pålegg til Jon da å møte. Ved det tredje møte ble saken forlikt, idet Jon gjorde avbigt, og med sakefallsforpakteren ble enig om å betale 1 rdlr. Til høsttinget 1711 har vi side 32 sett at Jon Buenes hadde stevnt lensmannen for å ha skrevet et brev til fogden hvorved Jon anså seg fornærmet, og at lensmannen dertil svarte at han ikke hadde skrevet noe sådant brev, men at han ikke visste hva hans sønn Lars hadde gjort. I dette ligger en halv innrømmelse av at Lars hadde skrevet til fogden om Jon. Og man får av dette og av skjellsmåls 35. saken av 1710 en tanke om at Jon Buenes og Lars Kusli i det hele ikke har hatt godt øye til hverandre.

Til høsttinget 1710 stevnte Lars Kusli gjestgiveren i Sjøahola, Hans Jørgen Bundt for skyldige 9½ mark og for 2 tylfter og 10 stk. bord til en verdi av 5 mark 12 skilling. Kusli-mennene har både i gammel og ny tid vart medeiere i Mo-sagen, og det er vel forklaringen på at Lars kunne ha bord å selge. Gjstgiveren møtte, men ville ikke svare i saken, fordi han - som han sa - ikke var lovlig stevnt. Saken ble derfor utsatt, men sees ikke seinere behandlet, således som tilfelle den tid ofte var med mange saker. Til høsttinget 1712 sees imidlertid Alis Kuslien å ha stevnt Lisbeth, salig Willum Berntsens enke, for gjeld 9½ mark og for 2 tylfter kjøpmannsbord, og det har falt meg inn at dette kunne være den samme gjelden. Lisbeth var Hans Jørgen Bundts mor, og de hadde muligens begge vært ansvarlige for gjelden, Og Alis har kanskje vært Lars (74.) Kuslis kone. Også denne saken utsattes og forsvinner dermed fra tingbøkene.

Lars Kuslis eldste bror, Anders Olsen Kusli forekommer i tingboken som Stevnevitne og eller som vitne. Ved høsttinget 1713 tinglestes en bygselseddel, utstedt 14.oktober 1713 av sogneprest Peder Hanning på ½ laup av Kusli til Anders Olsen Kusli, og jeg formår ikke å se rettere enn at denne Anders Olsen var lensmannens sønn, og jeg antar tillike at det var farens halve bruk han fikk bygsel på. Med dette stemmer det også at både lensmannen og hans sønn, Anders, ble stevnt av Anders Bendixen da saken om stølsbeitet ble anlagt for sommertinget 1714. Ifølge kassa-bøkene har vi omtrent samtidig to oppsittere på Kusli ved navnet Anders Olsen, og det er derfor ikke så lett å holde dem ut fra hverandre. Jeg forstår ikke rettere enn at lensmannssønnen er fraflyttet Kusli og har fått bygsel på Ekeland, og at han er den Anders 36. Olsen Ekeland som etter ministerialboken ble begravd januar 1735 i en alder av 63 år og 5 uker, en aldersoppgave som stemmer godt med folkelisten av 1701. Etter den skulle lensmannssønnen være født 1673. Som oppsitter på Kusli avløses denne Anders av Ole Olsen Ekeland, idet disse to (forutsettes) å ha byttet bygselbruk. (Se 4.bind, side 31).

Jeg forlater nå det bruk i Kusli, som lensmann Ole Andersen hadde, og som i hans siste leveår ble delt i to, og går så over til den andre halvdelen sv Kusli.

Etter folkelisten av 1701 var Knut Johannesen da 39 år gammel. Han hadde ingen sønner heime, men hadde en gammel tjenestedreng. Kassaboken viser at han brukte ½ laup smør eller halve Kuslien. Når han kom til gården, vet jeg ikke, og heller ikke har jeg til dato funnet hvor han var kommet fra eller hørte heime. I den eldste ministerialboken som begynte 1720, forekommer han henved et snes ganger som fadder og trolover, og 1723 nøyte han den store ære å være fadder for sogneprest, magister Hammonds datter, Sara. I de eldste tingbøker har jeg funnet Knut et par ganger nevnt som vitne i prosesser, og dessuten hadde han som

fortalt foran, flere saker med sin granne, lensmannen. Den 12.august 1712 tinglestes et gavebrev av samme dato mellom ham og hans kone, Ragnilde Pedersdatter, men brevets innhold er ikke kjent. Konens navn bringer meg til å tenke på at hun muligens kunne være datter av den Peder som 1657-1681 nevnes som oppsitter på Kusli. En Ragnhild Kusli sees å ha vært fadder 1724, men har dette vært Knuts kone, så er hun i all fall død før høsten 1727, for da ble Knut trolovet med Marte Jensdatter Refsnes. De vigdes januar 1728. Hvis Knuts alder er riktig oppgitt i listen av 1701, skulle han være 67 år gammel da han ektet Marthe. Likevel fikk han flere barn med henne: 1.Ragnild, født 1728 og 1753 gift med Morten Andersen Hornnes, 2.Johannes, født 1730, 3.Torger, født 1733, 4.Jens, født 1735 og 5.Erik, født 1738. Av disse Knuts barn kom nr.4, Jens 37 Knudsen til Vie, l.nr. 127, hvor hans etterkommere ennå bor. Om det kan en lese i 4.bind, side 308. I ministerialboken leser en at Marthe Jensdatter Kusli døde 1736 i en alder av 85 år. Jeg tror snarest at navnet er feilskrevet, at det menes Marthe Larsdatter som var navnet på lensmann Ole Andersen Kuslis kone. I all fall kan ikke den 1736 døde Marthe Jensdatter være Knut Johannessens kone, for denne fødte 1738 sønnen Erik. Hverken etter Knut eller hans kone, Marthe Jensdatter, har jeg funnet noe skifte i skifteprotokollene, og heller ikke har jeg funnet deres død notert i ministerialboken. Imidlertid kan man forutsette at Knut er død 1741 eller 1742, for under 9.mai 1742 fikk Josef Jonsen bygselbrev på hans bruk, 1 laup av Kuslien. Dette bygselbrev er utstedt av sogneprest Hammonds enke, hva visselig har sin grunn i at Kusli allerede da var bestemt til å være enkesete i prestegjeldet.

Josef Jonsen hadde 4 brødre, som alle var gårdbrukere i prestegjeldet, Karl på Holmeset, Sjur på Krokenes, Anders på Bruland og Isak på Ultang. Høsten 1742 giftet Josef Knudsen seg med Guri Larsdatter Kuslien og kalles ved denne leilighet i ministerialboken Josef Jonsen Ultang. Han ble begravd januar 1751 og var da 43 år gammel. Skiftet etter ham ble holdt 8.juni 1751. Det viser at han med sin kone, som overlevde ham, hadde sønnene Henrik, Lars og Karl, resp. 6, 4½ og 3 år gamle. Boet eide blant annet en hestebåt, en gammel ferje og en kvern med kvernhus. Beholdnin-gen var 108 rdlr. Av Josefs barn levde 1776 kun Henrik, der skrives til Holmeset og Lars der tjente på Ullebust.

Ikke lenge etter Josef Jonsens død giftet hans enke, Guri Larsdatter seg med Elling Hansen der altså 1751 i kassaboken oppføres som bruker av 1 laup. Hun døde allerede våren 1752 i en alder av 52 år. Skiftet etter henne holdtes 6.juni 1752. Hun hadde ikke barn med Elling. Boets aktiva var 98 rdlr. Hadde Guri etter Josef Jonsens død 38 vært snar til å gifte seg igjen, så gav hennes andre mann, Elling ^(77.) Hansen, henne ikke noe etter i så måte. Guri ble begravd mai 1752, og Allehelgens dag eller 1.november samme år ble Elling vigd til

Marthe Olsdatter Kinden. Fogden mente at Elling også i en annen forstand hadde vært for snar, øg stevnte Elling til høsttinget fordi hans kone hadde "kommet for tidlig." Elling fremla attest fra presten Lind om at han var vigd 1.november 1752, og at hans første barn var døpt 20.juli 1753 og på grunn herav frifunnet. *(Det var alminnelig den gang at et barn ble døpt 2-3 dager etter fødselen, og at presten innførte dåpsdagen og ikke fødselsdagen i ministerialboken, I dette tilfelle - og kanskje i andre liknende tilfeller - tør en vel regne med at foreldrene ventet med å døpe barnet til dåpsdagen kom i høvelig avstand fra vigfels-dagen. Og så kunne futen stå der med en lang nese. -O.Tj.).* Elling Hansen døde etter ministerialboken 76 år gammel 1803 og skulle altså være født 1727 og var således 25 år da han ektet den ca 50 år gamle Guri Larsdatter, som for alderens skyld kunne ha vært hans mor. Noe inklinasjonsparti kan det ikke ha vært, men bygselenker fant lett friere i hine dager. Ellings andre kone, Marthe Olsdatter, døde ifølge ministerialboken 1814 i en alder av 80 år og var altså født 1734, Og ved sitt giftermål med Elling Hansen må hun ha vært 19 a 20 år gammel. Etter Elling Hansen holdtes det skifte 29.oktober 1803. Herunder oppregnes Elling og Marthes barn slik: 1.Oline, 41 år, 2.Johannes, 1802 gift med Ole Knudsen Digernes, 3.Helene, 1801 gift med Endre Iversen Løfall og 4.Marthe, 27 år gammel. Boets beholdning var 367 rdlr., som deltes mellom barna, da enken oppgav sin bolott og følgelig må ha fått kår. Foruten de nevnte barn hadde Elling Hansen også hatt datteren Ragnhild som høsten 1794 var blitt gift med soldat Lars Nilsen Øgaard, men hun døde på barselseng sommeren 1796 - altså før faren, - og samtidig døde også hennes barn, og det kunne således ikke bli tale om henne på skiftet. Ragnhilds giftermål gav imidlertid anledning til 39. (78.) at Elling Hansen til beste for svigersønnen "oplod" halvdelen av sitt bygselbruk, og samtidig med giftermålet fikk så Lars Nilsen av prost Nils Lunds enke bygselbrev på ½ laup av Kuslien "som Elling Hansen ham har opsagt." Etter noen års forløp giftet imidlertid Lars Nilsen seg påny, nemlig med bygselenken på et annet bruk i Kusli og overtok da dette, og Elling Hansens bruk, 1 laup ble da tilbygset en annen av sviger-sønnene, nemlig den ovenfor nevnte Endre Iversen Løfall. Endre fikk endog to bygselbrev på bruket, et av prost Lunds enke, datert 9.februar 1801 og et av sogne-prest Lind, datert 10.juli 1801. Enkefru Lund døde mai 1801, og Lind har vel ment at det var ham og ikke henne som det tilkom å bortbygse bruket. Elling Hansen etterlot som vi ser av skiftet etter ham, kun døtre. De to som ved hans død, var ugifte, ble seinere gift, Oline 1804 med en Anders Andersen Høisæter og Marthe 1812 med Abraham Gundersen Bruland. Om Elling Hansen sies det under skiftet 1752 etter hans første kone at hans stefar var Iver Kjelstad. Dette lar formode at Elling har hørt heime i Indre Holmedal. Det var omtrent et halvt hundre år Elling Hansen satt som bygsel-mann på Kuslien, og når

man i all denne tid ikke ser ham ha hatt prosesser, må man tro han har vært en fredsommelig mann.

Som alt fortalt fikk Endre Iversen 1801 bygselbrev på 1 laup (79.) av Kusli. Liksom svigerfaren sat han der en lang årrekke og var der fremdeles 1840, og kanskje ennå atskillige år. Jeg har ikke notater fra så sein tid at jeg kan si når han døde eller fratrådte gården. Hans kone, Helene Ellingsdatter døde 83 år gammel 1842, og - heter det i ministerlalboken - "menes at have druknet sig i en Elv." Endre lå flere år på krigsfot med husmannen på Mofleten, Ole Iversen, som var en besværlig nabo, men det skal jeg ikke oppholde meg ved her. Derimot vil jeg fortelle om et par sammenstøt mellom Endre og hans jorddrott, sogneprest Friis. Da 1.mai 1833 opptokes det forhør over Endre, som Friis hadde anmeldt for ulovlig 40. skoghogst. Endre erkjente å ha hogd 11 furutrær i Kusliskogen der nå nå lå kløvde ved Mo-sagen. Han ville oppføre en ny øl- eller sædestue, da den gamle var forråtnet og måtte rives ned. Han hadde ikke spesielt spurt presten om lov til det, men for omtrent to år siden under prost-visitasen i Førde hadde presten da det ble opplyst at sædestuen var forråtnet, pålagt ham å oppføre en ny stue. Da han svarte at i så fall måtte han hugge i skogen, gav presten "dertil Minde," og Friis som var tilstede, gjorde ingen innvendinger derimot. Han erkjente videre at han av nedfalne trær iår liksom tidligere hadde hogd litt stav, men skogen var bedre nå enn da han for 30 år siden tiltrådte gården, mente han. På den andre siden ble det av et par vitner forklart at Friis for ca 2 år siden uttrykkelig hadde tilkjennegitt Endre at han for ettertiden ikke måtte hogge det mindste i skogen uten etter prestens anvisning. Om de 11 furutrær som var bragt hen til Mo-sagen, ble det opplyst at de var 15-16 alen lenge og så tykke (80.) at det av de første 8 alen fra roten kunne kløves to måtelige tømmerstokker. Forhøret har neppe ledet til noe, i all fall har jeg ikke i protokollene funnet noen antydning til det.

Da det andre gangen var tvist mellom Friis og Endre, var det den sistnevnte som var klager, idet han til sommertinget 1840 hadde stevnt presten til betaling av 20 spdlr. Friis hadde i 16 år tatt almelaup på Endres bruk og for det krevde denne nå en årlig godtgjørelse av 1 spdlr. 30 skilling årlig, der for 16 år utgjør 20 spdlr. Søren-skriveren anså imidlertid jorddrotten berettiget til sådan bruksutøvelse når leilendingen ikke derved ble berøvet noe han sjøl har bruk for, og frifant derfor presten.

Det bruk av Kusli, 1 laup, som på de siste blad er omtalt og som beboddes av Knut Johannessen, Josef Jonsen, Elling Hansen og Endre Iversen, betegnes i den eldste trykte matrikkel som l.nr. 133.

Jeg kommer nå tilbake til den andre halvdel av Kuslien, som lensmann Ole Andersen i sin tid innehadde. Side 35 har jeg fortalt 41 at Anders Olsen, som jeg holder for lensmannens sønn, 1713 fikk bygselbrev på halvparten av lensmannens bygselbruk, og at denne Anders Olsen ble avløst av Ole Olsen Ekeland. Ole Olsens bruk er så vidt jeg kan se, det seinere l.nr. 132 av skyld ½ laup, og dette bruk skal jeg nå behandle.

Løpenr. 132.

Ole Olsen var sønn av Ole Sjursen Ekeland. Når han kom til Kusli, er ikke ganske klart, men jeg skulle tro at han kom dit 1721. I April 1720 ble han trol. og juli same år gift med Mari Markvardsdatter Reiekvam, og ved begge disse anledninger kalles han i ministerialboken Ole Ekeland. Men 17.septemner 1721 ble Alis, datter av Ole Kusli, døpt, og denne Ole Kuslien kan ikke være noen annen enn Ole Ekeland, for lensmann Ole Andersen Kuslien var for gammel til å ha barn til dåpen 1721. Den 21.september 1722 døptes ifølge ministerialboken Ole Olsen Kuslis barn, Mari, og av det fremgår det med sikkerhet, at Ole Olsen i all fall 1722 var bosatt på Kusli.

Om Ole Olsen er ikke meget å finne i de gamle tingbøkene. Til høsttinget 1750 stevnte han Simon Ultang for gjeld, 2 rdlr., og la fram bevis for kravet. Skifte-brev av 16.oktober 1742 etter svigerfaren på Reiekvam og en loddseiddel, hvorav det fremgikk at de 2 rdlr. på skiftet var utlagt til hans kone. Saken ble behandlet på flere ting. Simon erkjente at han hadde fått noe hos Oles svigermor, Anne Olsdatter Reiekvam, men han hadde betalt henne etterhånden og visste ikke av å være henne noe skyldig. Sorenskriveren bestemte da at svigermoren skulle innkalles, men på sommertinget 1752 ble det forklart at hun var så gammel og skrøpelig at hun ikke kunne møte, dog hadde hun for stevnevitnet sagt at Simon skyldte penger. Saken ble opptatt til dom på høsttinget 1752, men jeg har ikke funnet at noen dom er avsagt. Rimeligvis har dog Simon måttet rykke ut med beløpet. Den 14.juni 1765 ble det holdt skifte etter Oles kone, Mari Markvardsdatter mellom enkemannen og ders barn, hvorav nå bare to 42 var i live, nemlig Ragnhild der sommeren 1747 var blitt gift med Peder Mikkelsen Kusli, og Marie der som da var ugift og 30 år gammel. Boets aktiva var 97 rdlr. Det er fortalt at Ole Olsen Kusli 1769 var vitne i en åstedssak mellom Eikeland og Kvål, og at han da oppgav sin alder til 83 år, men det var visstnok for meget (Se IV, s.19 og 31) ^(82.) Når han døde, vet jeg ikke, for ministerialboken for årene 1765-1781 er bortkommet.

Den 4.november 1765 fikk Elling Henriksen av prost Nils Lund bygselbrev på ½ laup av Kusli, og dette må ha vært det samme bruk som Ole Olsen hadde hatt, og som han - å dømme etter bygselbrevets dato - må ha "avtrådt" flere år før sin død, og på den tid da hans kone, Mari Markvardedatter, døde. Elling var sønn av Henrik Olsen Birkeland av Nøstdal og

hadde en søster Ålet. At det var noen slags forbindelse mellom Elling og hans forgjenger, Ole Olson, har jeg ikke kunnet finne ut, men det faller meg inn som en mulighet at det mellom Elling og Oles datter, Mari, kan ha vært påtenkt ekteskap som ikke kom istand, kanskje fordi Mari var død. Elling forble ugift i hele 25 år etterat han hadde fått sitt bygselbrev. En pike, Anne Sjursdatter som døde i hans hus 1774, har kanskje styrt for ham, og seinere hans søster, Alet Henriksdatter der sees å ha oppholdt seg i Kusli 1784 og 1785 og døde 1800. Først i november 1790 har Elling giftet seg med pike Johanne Larsdatter Hagen. I notisen om ekteskapet kaller ministerialboken Elling for ungkar, skjønt han etter samme kilde ved sin død 1803 var 73 år gammel og altså ved sitt giftermål 63 år gammel. Elling eide en part i Mo-sagen og nevnes leilighetsvis 1776-1793 i anledning av at han betalte skatt av bord. Den 24. mars ble det holdt skifte etter ham mellom hans enke, Johanne Lars-datter og deres to barn, Henrik, 11 år og Lovise 5 år. Boets beholdning var 50 rdlr.

Johanne Larsdatter satt ikke lenge som enke. Hun ble nemlig desember 1803 gift med Lars Nilsen Kuslien, og da Lars 6.juli 1803 43. (83.) hadde fått bygselbrev på bruket av sogneprest M. Lind, må ekteskapet allerede ha vært avtalt. Denne Lars Nilsen er omtalt foran side 38. Han hadde vært gift med en datter av Elling Hansen på l.nr. 133 og hadde bygselbrev på dennes bruk. Da han vigdes første gang kaltes han soldat Lars Nilsen Øgård (*bruksnavn under Fimland. O.Tj.*). Hans foreldre sees 1800 å ha bodd på Fimland, hvorunder Øgård kanskje har ligget. Han døde 1831 eller 1832, hans kone, Johanne, 1834 i en alder av 77 år. Det ser ikke ut til at de har hatt barn sammen. På sommertinget 1832 måtte Lars's stesønn, Henrik Ellingsen og Abraham Olsen Mo, som 1819 var blitt gift med stedatteren, Lovise, og anmeldte hans død og forklarte tillike at hver av dem ifølge testamente hadde arvet 35 spdlr. etter ham.

Allerede flere år før Lars Nilsens død hadde hans stesønn, nyss nevnte Henrik Ellingsen, fått bygselbrev på bruket. Det er utstedt av sogneprest M. Lind den 7.mai 1818. Henrik Ellingsen som 1818 ble gift med Lovise Gjertrud Olsdatter Mo, levde ennå 1850. Men når hun døde, vet jeg ikke, for mine opptegnelser om Kusli rekker ikke så langt nedover i tiden. Henrik og den straks ovenfor nevnte Abraham Mo var dobbelt besvogret, idet hver av dem var gift med den andens søster. Begge konene hadde samme navn.

Løpenr. 131.

Det er før fortalt at lensmann Ole Andersen i sin tid brukte halve Kusli eller 1 laup, og at sogneprest Peder Hanning 14.oktober 1713 gav Anders Olsen, som jeg holder for lensmannens sønn, bygselbrev på halvdelen av lensmannens bruk (Se side 35). Ifølge kassabøkene vedble lensmannen å bruke sin gjenværende halve laup til 1724 eller 1725, men

1726 er han avløst av Anders Olsen, som fra nå av ^(84.) oppføres som bruker til 1741, da han ifølge ministerialboken døde i en alder av 56 år. Det bruk som Anders Olsen hadde, må være det seinere løpenr. 131. Denne Anders Olsen har så vidt jeg forstår, ikke vært sønn av lensmannen, i all fall kan han ikke være identisk med 44 den sønn av lensmannen som etter folkelisten av 1701 var 28 år og heime hos faren. Sistnevnte sønn skulle etter aldersoppgaven være født 1673. Etter min mening er han identisk med den Anders Olsen Eikeland som døde ved nyårs tid 1735 i en alder av 63 år. Anders Olsen på l.nr. 131 skulle etter ministerialbokens oppgave være født 1685. Men jeg kan ikke bestride muligheten av at lensmannen kan ha hatt to sønner ved navn Anders, og at det er den eldste av dette navn som vi finner sittende på l.nr.131 til 1741. Samme dag som den Anders ble også begravd Åse Olsdatter Kuslien, 54 år gammel. Hun nevnes flere ganger som fadder årene 1728-1738. Kanskje har hun vært Anders Olsens kone. Sorenskriverens tingbøker er borte for de årene. Anders Olsen satt på l.nr. 131, og jeg vet intet videre om ham.

Anders's ettermann på l.nr. 131 ble Peder Mikkelsen som av hr. Peder Hannings enke, Inger Bugge, fikk bygselbrev 29.juni 1741. Når bygselbrevet lyder på 1 pd. 9 mk. istedenfor på ½ laup eller 1 pd. 12 mk., må det bero på at man har brukt den gamle landskylden, 1 laup 2 pd., 2 mk, og da blir fjerdeparten av Kusli 1 pd 9.mk. Av et skifte fra 1752 etter et søskenbarn av Peder får vi vite at hans mor het Åse Olsdatter, men hvor hans far Mikkel hørte heime, har det ikke lyktes meg å finne ut. Peder Mikkelsen ble sommeren 1747 gift med Ragnhild Olsdatter Kusli. I tingbøkene har jeg intet funnet om ^(85.) ham. Det holtes skifte etter ham 8.oktober 1780 mellom enken Ragnhild Olsdatter og deres tre felles barn: 1.Anders, myndig og i tjeneste hos Abraham Olsen Mo, 2.Alis, 27 år og 3.Pernille, 24 år gammel. Boets beholdning var 28 rdlr. Boet skyldte grunnleie for ei bu i Sjøahola og tre års landskyld. Kreditorer i boet var blant andre datteren Pernille Pedersdatter og Johannes Andersen Kusli som ble gift med henne. Ragnhild Olsdatter Kusli døde 72 år gammel 1797. Hennes eldste datter, Alis var 1785 blitt gift med soldat Kristian Nilsen Ullebust.

Under 4.november 1782 gav sogneprest Jens Lund Johannes 45. Andersen bygselbrev på ½ laup av Kusli, "som Peder Mikkelsen og hans Enke har avstaaet." Johannes var som nevnt gift med Peder Mikkelsens yngste datter, Pernille. Til høsttinget 1781 hadde han av fogden vært stevnt for for tidlig samleie med sin kone, men da han var landvernsoldat, mente han seg fri for bøter. (*Dette kan muligens misforståes. Johannes mener formodentlig at event. bøter må ilegges av militær rett. O.Tj*). På sommertinget 1782 erklærtes saken avgjort, men hvorledes sies ikke. Johannes Andersen døde 56 år gammel 1801, og skiftet etter ham holdtes 2.oktober 1802.

Hans barn var: 1.Peder, myndig, 2.Tosten, 9 år, 3.Moses, 2 år, 4.Alis, 5.Lovise, 17 år, 6.Rakel, 12 år. Boets beholdning var 74 rdlr. Pernille styrte gården atskillige år etter mannens død og døde først 1801, men Alis var nå gift med Johannes L. .Åsen, og Lovise med Hans Nilsen Solem. Den yngste datteren Rakel, ble 1840 gift med enkemann Truls Andersen Kirketeig. Pernilles bo viste en beholdning på 213 spdlr., altså meget større enn ved skiftet etter mannen.

Under 16.januar 1812 gav sogneprest Mathias Lind Peder Johannesen bygselbrev på ½ laup av Kusli og under 6. november året før hadde Peder utstedt en erklæring om at hans mor Pernille skulle kunne bruke gården så lenge hun ville og få kår når hun fratrådte den. Våren 1812 var Peder Johannesen blitt gift med Anne Nikoline ^(86.) Olsdatter Solem. Han var i live 1842, men hvor lenge han levde kan jeg ikke se av mine opptegnelser.

xxxx 0 xxxx

Kristian den 5. lovbok av 1687 bestemmer, lovb. 2-13-7, at presteenene på landet skulle ha en av embetets benifiserte gårder av skyld 1½ laup til enkesete. For Førde prestegjeld ble Kusli enkesete, dog kun de to bruk, l.nr. 131 og 133, av til-sammen en skyld av 1½ laup. Noen presteenke har imidlertid aldri bodd på Kusli eller personlig brukt enkesetet. Da kongen seinere bestemte at det skulle tillegges kompani-sjefens gårder av det benefiserte (d.e. tillagt geistlige embeter) gods eller krongods, ble ved reskript (forordning) 46. av 2.september 1791 hele Kusli, 2 lauper, utsett til bruk for sjefen for Nordre Sunnfjordske Kompani. Ifølge reskriptets § 5 skulle der snarest mulig holdes syns- og taksasjonsforretninger over de således utlagte gårder, og en sådan forretning ble holdt på Kusli 30.august 1792 av sorenskriver Arentz og 6 lagrettemenn. Til forretningen var varslet regimentssjefen, kompanisjefen, kaptein Geelmuyden, fogden, Førdspresten som benefisiarius og de tre bygselmennene, Johannes Andersen, Elling Henriksen og Elling Hansen. For sognepresten møtte hans kapellan, Johan C.H. Daae, som anførte at sognepresten holdt for at kompanisjefen måtte være tjent med l.nr. 132 alene som offisersbolig, og at enkesetebrukene, l.nr. 131 og 133, kunne holdes ^(87.) utenfor forretningen. Etter reskriptets innhold måtte dog alle tre bruk besiktiges, men retten tok for såvidt hensyn til prestens anførsel at den særlig beskrev l.nr. 132. Åboten på samtlige tre bruks hus ble ansatt til 13½ rdlr. Åker og eng befantes på alle tre bruk vel dyrket. Leilendingene gav beskjed om utsed og avling og om hva der kunne fødes på brukene. Av furuskog var der ganske lite, ikke en gang nok til vedlikehold av husene, og av bjørk og or var det ikke mer enn at leilendingene til bondebruk kunne være noenlunde hjulpne. Heimehagen var felles, men stølshagen leide oppsitterne i Kinna-dalen "som siden dog er bleven Kusli tilhørende, så de ingen Leie svarer." Kaptein Geelmuyden ble

spurt om han på de vilkår med hensyn til avgifter til beneficiarius, bebyggelse med videre som reskriptet inneholder, ville anta gården til beboelse når den etter hvert ble bygselledig og spesielt om han ville overta l.nr. 132, Elling Henriksens bruk som antagelig offisers-bolig, men til det svarte han at han ikke trøstet seg til å anta noen av gårdene på de av reskriptet oppstilte vilkår, da der "vilde blive ham formeget til Ruin og Skade." Til slutt ble bygsmennene spurt om de var villige til å ta andre bruk av prestegodset når sådant ble ledig, men det hadde ingen av dem lyst til. Elling svarte at han var en 47. gammel og sykkelig mann og nå kvidde seg for å flytte, Johannes Andersen at han helst ble der han var og Elling Hansen at han var en gammel mann, og at han likeledes helst ville forbli på Kuslien. - Kuslien ble ikke sjefsgård, idet det ved resolusjon av 30.januar 1819 ble bestemt at Hornnes skulle bli det.

xxx 0 xxx

Kuslien er nå kommet i bønders eie, men jeg har ikke opptegnelser om gårdens historie i det siste halve århundre (*før 1905. O.Tj.*).

48.

Mo.

(89.) Mo nevnes i Bergen Kalvskinn fra ca. 1350, hvor man leser at presten i Førds eide 1½ laup i gården og kapellet på Vie 3 lauper, men at Førdepresten tok kapellets landskyld. Seinere har jeg ikke funnet minste antydning til at gården eller noe av den var preste- eller kirkegods. Hvorledes den er kommet bort fra presten eller kirken, vil antagelig aldri bli opplyst. Man kan gjette på at den er bortmakeskiftet mot andre gods, eller at den har ligget øde så lenge at eiendomsforholdet er gått i glemme, og at den som atter har tatt den i besittelse har beholdt den som sin. (*Se merkn. s. 25. O.Tj*)

Etter 1350 går det henved halv tredje hundre år før jeg atter støter på gårdens navn. I et skatteregnskap for 1563 og et lensregnskap for 1567 nevnes gården ikke, og jeg vet ikke noen rimeligere forklaring på det enn at gården da har ligget øde. Først i Peder Thotts Jordebog av 1591 finner jeg gårdens navn igjen. Her fortelles det at gården hverken var gammelt krongods eller inndradd bispegods, at der av den ble fordret leidang med 9 mark talg og 1 geiteskinn, hva der tyder på en mindre gård, og at oppsitteren het Anders. Det tilføyes at det til gården brukes en årgangssag, at det dertil er skog nok, og at det er bondegods. Måskje er det årgangssagen og skogen som har bevirket at gården atter er blitt bebodd.

(90.) Også i en jordebok fra 1598/99 har vi Anders som oppsitter på Mo og likeså i skatteregnskapet fra 1603. Etter dette første betalte han skatt med 5 mark, mens gjennomsnittsskatten var 1 rdlr. eller 4 mark. I følge samme regnskap betalte han for

årgangssagen 3 rdlr. og for 15 tylfter skårne bord $4\frac{1}{2}$ mark. Sagskatten ble beregnet til $\frac{1}{10}$ av de skårne bord.

I regnskapet av 1611 og 1614 nevnes enken på Mo, kanskje Anders's enke. Regnskapet av 1614 sier uttrykkelig at hun eier 1 laup. 49. Imidlertid nevnes 1612 og 13 en Rasmus Mo som oppsitter. I foged Busch's Jordebok av 1626 heter det at Mo's landskyld er 1 laup smør, at gården er bondegods, at oppsitteren het Thomas, og at gården hadde en god skog med en liten nybygd flomsag. Det var forbi med årgangs-sagen nå og i stedet derfor var det kommet en liten nybygd flomsag. Fra 1672 har vi uttrykkelig vitnesbyrd om at Mos flomsag stod på Aasens grunn, og her har visselig også den 1626 nybygde og den eldre årgangssagen stått.

Etter et regnskap av 1635 het oppsitteren på Mo, Siver eller Sjur, og samme Sjur forekommer nå i flere regnskaper for de nærmest påfølgende år inntil 1646. Også i flere av disse år ser en at det har vært betalt skatt av en flomsag og av de på denne skårne bord. Etter regnskap av 1645/46 betalte Sjur koppskatt for seg selv, for sin kone for 2 sønner og 2 piker. I regnskapet av 1646 sies det at Sjur eide og brukte hele Mo, 1 laup.

I de nærmest påfølgende 11 år har jeg ikke funnet noe om Mo, men i løpet av disse år må Sjur Mo være død og gården være blitt delt mellom hans arvinger. Hvem oppsitterne var 1657, viser kvegskattregnskapet for dette år. Det viser følgende tall:

Abraham Sivertsen;	0 hester,	6 kyr,	5 geiter,	5 får,
Helge	1 -	16 -	12 -	12 -
Lars, husmann	0 -	2 -	2 -	2 -

Lars kalles i et annet regnskap fra 1657 Lars Sjursen og har sikkert vært en bror av Abraham. Når han kalles "husmann" er det visselig ikke meningen at han var plassmann, men at han bodde hos en av de andre oppsitterne. Han oppgis både 1657 og 1659 å eie og bruke 11 mark av gården.

I hvor mange og hvor store parter gården er blitt delt opp i ved Sjurs død, er ikke helt klart.

Hva jeg har funnet om der er

50.

at Abraham Sjursen	1657 og 1658 eide	- laup, 1 pund, $3\frac{1}{2}$ mark
- Lars Sjursen	1657 og 1658 -	- - - - 11 -
- Helge	1659 -	- - - - $11\frac{1}{2}$ -
- Rakel Rasmusdtr.	1662 -	- - - - 11 -
- Ole Kolbeinsen Flugedal der var gift med Ingeborg Siursdtr, rimeligvis en søster av Abraham og Lars,	1662 eide	- - - - $5\frac{1}{2}$ -
		0 laup, 2 pund, $18\frac{1}{2}$ mark
Legges så hertil en lott til Ole Flugedal		- - - - $5\frac{1}{2}$ -
får man den samme skyld		1 laup 0 pund 0 mark.

Abraham Sjursen hadde en søster Sidsel som ble gift med Nils Nilsen Vie (*se Steen IV, s.248*) og 1657 ble enke etter ham, og det tør ha vært henne som har eid den sist anførte del på 5½ mark av Mo. Jeg tenker meg at på skiftet etter Sjur Mo har sønnen Abraham vært kreditor og derfor fått så stor andel i gården, men at sønnelotten har vært 11 mark og datterlotten 5½ mark. Når Helge, hvis farsnavn jeg ikke har sett oppgitt, eide en brorlott, kan det forklares ved at han har vært en bror av Abraham og Lars, eller - hva der turde være sannsynligere - at han er blitt gift med enken etter en avdød bror av disse to. Og når videre Rakel Rasmusdtr likeledes eide en brorlott kan forklaringen være at hun enten har vært enke etter en avdød bror eller en avdød brors eneste barn.

Men om det ikke er klart hvorledes og i hvilke lotter Mo er blitt delt etter Sjurs død, så er det i all fall sikkert at der 1657 og nærmest påfølgende år kun var 3 opp-sittere på gården, nemlig Abraham Sjursen, Lars Sjursen og Helge. Foruten av kveg-regnskapet fremgår dette av regnskapet av 1661 og 1662 og av Findes folkeliste av 1664.

Man vil kanskje undres over at Helge etter kvegregnskapet skattet av så stor besetning - dobbelt så meget som de to andre tilsammen - skjønt han av gården brukte mindre enn Abraham. Forklaringen er visselig den at skatten av utleide kyr svartes av eieren og at de for hver enkelt skattyter oppførte tall ikke betegner hva han fødte på

51. sitt bruk, men hva han eide. Av de kyr som Helge skattet for, kan altså en del være utleide til Abraham eller Lars og fødte på de parter av gården som de brukte. Jeg har ikke fra først av vært oppmerksom på at kvegskattregnskapet er så å forstå, og jeg har nok av og til i de tidligere gårdshistorier av den omstendighet at to menn skattet av like mange dyr, uberettiget dradd den slutning at de hadde omtrent like store bruk. (93.) Om Abraham Sjursen sies det i regnskapet at han var postmann. I regnskapet fra 1662 sies det, som alt anført, at oppsitterne eller brukerne var Abraham, Lars og Helge, og med hensyn til eiendomsforholdet at de tre brukere tilsammen eide 2 pund 7½ mark, at Rakel Rasmusdtr. eide 11 mark og Ole Flugedal 5½ mark, der tilsammen utgjør 1 laup. Der var altså 1662 5 lotteiere.

Findes folkeliste av 1664 ser for Mo's vedkommende slik ut:

<u>Oppsittere</u>	<u>: Sønner</u>	<u>: Drenger</u>	<u>: Husmenn.</u>
Abraham,	40 år : -----	: -----	: -----
Helge	40 - : Jens Sjursen 12 år	: -----	: Anders, 56 år
Lars	42 - : -----	: -----	: Rasmus, 42 år

Hva jeg ved denne folkeliste vil utheve, er at som Helges sønn oppføres en Jens Sjursen, 12 år gammel. Navnet viser at Jens ikke kan være rett sønn av Helge, men kun

stesønn eller fostersønn. Har han vært stesønn, har Helge vært gift med enken etter en Sjur, og denne Sjur turde ha vært en bror av Abraham og Lars. Var Jens 12 år gammel 1664, må hans rette far ha vart i live 1651 eller 1652, og hans mors formodede annet ekteskap med Helge være inngått etter denne tid, men før 1657 da vi finner Helge boende på Mo.

Da matrikuleringen av landets gårder foregikk 1667, var der fremdeles 3 opp-sittere på Mo. Deres navn angis ikke, men antagelig var det de samme som 1664. Gården ble ansatt til å føde 24 naut og 3 hester, og matrikkelskylden ble 1 laup like-som den gamle landskyld. 52. Av regnskapet fra 1672 fremgår at der da var foregått en forandring både med hensyn til eiendoms- og bruksforhold. Helges navn er forsvunnet fra gården, og oppsitterne er de to brødre Abraham og Lars der brukte: den første 2 pund 12 mark, den annen 12 mark. På Mo sag der sto på Aasens grunn, heter det, var det skåret 1½ tusen bord, hvorav der betaltes skatt med 3 mark. Til gården hørte dessuten en liten bekkekværn. Eierne var nå foruten oppsitterne der tilsammen eide 1 pund 2½ mark, Ole Kolbeinsen Flugedal der eide 13½ mark og Torger Hansen Berg av Jølster der eide 1 pund 8 mark. Torger Hansen Berg og Abraham Mo var gift med to søstre, Torger med Kristi Andersdtr. og Abraham med Guri Andersdtr., begge døtre av Anders Andersen Gjesdal, men født av to forskjellige mødre. Torger var en pengesterk mann og 1684, oppføres han som eier av hele Mo, 1 laup. Den 29. august 1691 holdtes der skifte etter ham, og herunder ble Mo, 1 laup, som han hadde i pant for lånte penger, 72 rdlr., tatt til inntekt for hans bo, og utlagt således at hans enke fikk ½ laup og hans mange barn den annen halvdel. Allerede 1692 eller året etter dette skifte, hadde Abrahams sønn, Sjur, innløst 1 pund 18 mark av gården, og seinest 1703 var samme Sjur Abrahamsen eier av hele gården.

Som vi ovenfor så, var oppsitterne på Mo 1672 de to brødre Abraham og Lars, Sjurs sønner. Lars sees ikke seinere omtalt. Om ham vet jeg kun at han var død før høsttinget 1691. Til dette var hans enke stevnet av handelsmannen i Sjøahola, Findmands arvinger, for gjeld. Hun het Guri likesom Abrahams kone. Hun var krevet for 7 rdlr., men hennes sønn, Sjur Larsen, møtte for henne, og bekreftet med ed at hun ikke skyldte mer enn 1 rdlr. Selv skyldte han 2 mark 6 skilling. En Sjur Larsen døde 81 år gammel 1734. Måske denne var sønn av Guri. Abraham Sjursen nevnes derimot noen ganger i de eldste tingprotokoller. Således var Abraham Mo og Peder Kuslid som brukere av Mo sag av fogden stevnet til et såkalt avregningsting på Bruland for 6 års restanse på sag-grunnsskatt og på bordskatt. Den årlige skur var, forklarte fogden, regnet til 2000. 53. Abraham og Peder erklærte at det høyeste som kunne skjæres på sagen, var 800 a 1000 bord årlig. Sagen sto på bondegods eller på privat grunn, hadde ingen damstokk, og der var ingen dreng ved sagen (sagmester og sagdrenger skulle også betale skatt). De angav under ed at de i de 6 år ikke visste av å ha fått mer enn ialt

46½ tylft tømmer av kirken og prestens skog, nemlig av Åsen skog 21 tylfter, av Stevold skog 15 tylfter, av Kusli skog 4 tylfter, av Kinden skog 2 tylfter, av Birkeflot skog 2 tylfter, av Nødals skog 1 tylft og av Østenstad skog

1½ tylft, hvilket gjør når det regnes 6 bord i stokken, omtrent 2300 bord. Blant tømmeret fantes, tilføyde de, stokker der kun gav 4 bord. (Jeg forstår ikke at regnestykket kan være rett. Når hver stokk regnes for 6 bord, får jeg som fasitt 3348 - Steens merkn.). De mente at de ikke hadde å betale bordskatt for annet enn tømmer de fikk av de (96.) privilegerte skoger. De beklagde at skatteoppkreverens "Bygsel" for sagen hadde tvunget dem til at betale 8 rdlr, hva de ikke anså seg forpliktet til - en bemerkning som vel skal være en imøtegåelse av fogdens krav om saggrunns-skatt. Dommeren gav Abraham og Peder medhold, idet han kun dømte dem til å betale skatt "av fornevnte ved Ed forklarede 2300 Bord, denne deres Sag i bemeldte 6 Aar skåret haver. Eieren av Ytre Aasen på hvis grunn sagen sto, oppgaves av Abraham og Peder å være Anders Andersen Gjesdals enke, Marthe Sjursdatter og Ole Andersen Aasen.

Abraham Sjursen Mo har jeg flere ganger funnet nevnt som lagrettemann, således 1681 ved en avtaksforretning på Nødal og 1685 ved en liknende forretning på Furebø. Og 1687 fungerte han som verje for sin søster, Sidsel Sjursdatter Vies barn.

Før høsten 1691 var han død, for på høsttinget dette år var hans enke, Guri Andersdatter av Findmands arvinger stevnt for gjeld, 3 rdlr. 3 mark, - et krav som hennes sønn, Sjur der møtte i retten for henne, erkjente riktig. Foruten denne Sjur hadde Abraham en sønn, Anders som kom til Åsen, og en sønn av Lars som kom til Blrkeflot. ⁵⁴ Etter folkelisten av 1701 var de mannlige beboere av Mo følgende:

Oppsittere:	:Sønner:	: Drenger:
Sjur Abrahamsen Mo, 45 år. Har en liten flomsag som han selv bruker.	Abraham, 8 år	:Ole Nilsen, 28
	Ole 6 -	
	Morten 4 -	
Husmann på Fleten ved Mo	-----	---
Jeremias Olsen, gift soldat 40 år :	Ole 1-	

At Sjur var sin far Abrahams umiddelbare ettermann er visst ikke å betvile. Han hadde allerede 1692 innløst mer enn halvparten av gården. Senest 1703 var han eier og bruker av hele gården.

Sjur var gift med Anne Olsdtr. fra ytre Åsen og hadde en svoger, Ole Olsen, der var sjømann, og som mange år hadde vært fraværende fra hjemmet. På skiftet etter sin far 1688 og etter sin mor 1694 hadde Ole fått arv utlagt og hadde her hjemme en formue av 76 rdlr. som hans bror, Bendix Olsen ytre Aasen hadde under forvaltning. Da Ole hadde vært så lenge borte, mente Sjur at han måtte formenes død og forlangte 1699 hans midler delt. Dette ble

etterkommet, og Sjur fikk som arv etter ham 19 rdlr., deriblant en liten part (4½ mark smør i ytre Aasen) Om dette vil bli nærmere fortalt under ytre Aasen.

Den 10.juni 1706 holdtes der skifte etter Sjurs kone, før nevnte Anne Olsdr. De hadde 7 barn: 1.Abraham, 2.Ole, 3.Morten, 4.Marthe, 5.Sidsel, 6.Marthe den yngre og 7.Anne. Boets aktiva var 259 rdlr. og beholdningen 188 rdlr. hva den gang var en pen formue. Av gården fikk Sjur ½ laup, hver sønn 8 mark og hver datter 3 mark. En av kreditorene var Barbro Piil, som Sjur ble gift med året etter eller kanskje ennog samme år.

Et sakefallsregnskap av 1703 viser at Sjur Mo måtte bøte 3 mark for i drukkenskap å ha overskjelt sin granne Ole Solheim. Sjur Mo var lagrettemann på tingene 1706 og 1713, men forekommer også ellers en og annen gang i de eldste tingbøker.

Til høsttinget 1796 var Sjur Mo stevnet av sin svoger, Bendix 55. Olsen ytre Aasen og Sjur ytre Aasen, fordi han under sin jord Mo tilholdt seg en ø som fra gammel tid hadde ligget under ytre Aasen. Bendix fremviste "en overdragelse" av 7.mars 1679 hvori var anført (98.) at øen - en lyngø, hørte ytre Åsen til. Lensmann, Ole Andersen Kuslid, vitnet, at lyngøen alltid hadde ligget under ytre Aasen, at han, hans bror og far hadde brukt den halve part i øen, og at han av Sjur Mos far, Abraham hadde nytt fri skur på sagen av en halv tylft tømmer årlig, fordi han hadde overlatt ham den halve ø (til bruk). Mo's besitter hadde således, tilføyd lensmannen, ikke brukt den halve ø annerledes enn etter "bevilling". Et annet vitne, Sjur Larsen født på Mo (åpenbart en sønn av den foran omtalte Lars Sjursen Mo og søskenbarn av Sjur Abrahamsen) forklarte at han var vel bekjent med at lensmann Ole Kuslid, hans far og bror hadde brukt halvparten av lyngøen "formedelst den lå under ytre Aasen." Med hensyn til den annen part av øen som tilkom den annen part i ytre Aasen kunne sammenhengen såvidt han forstod ikke være anderledes, enn at Abraham Mo av sin verfar på Gjesdal hadde fått tillatelse til å bruke den. I øvrig hadde vitnet alltid hørt at øen lå under ytre Aasen. Sjur Abrahamsen Mo mente at saken burde behandles på åstedet, og påstod at siden han og hans far i langsommelig tid hadde brukt øen, så hadde han erhvervet hevd på den etter loven. Sorenskriveren forkastet disse innven-dinger og avsa sådan dom: "Såsom bevises både ved Brev og Vidne, at samme Lyngø har av gammel tid ligget under Ytre Aasen, og den halve Part med bevilling til Abraham Mo everladt, Thi bør samme Lyngø også herefter ligge under ytre Aasen."

Om Sjur Abrahamsens andre kone, Barbro Piil er tidligere fortalt. I annet bind side 53 vil en finne om en sak som hun 1706 anla mot Markus Gram i Sjøahola, fordi han hadde overskjelt og slått henne. Og i samme hefte, side 60 finnes referert en sak som Villums 1709 hadde anlagt mot Barbro, fordi denne i kirken hadde overskjelt henne. Da denne siste sak ble

behandlet, var Barbro gift med Sjur Mo, men Sjur var 56. ikke stevnt og nevnes overhodet ikke i saken.

I en eldre sak derimot som ble behandlet ved sommertinget 1707, var både Sjur og Barbro stevnt. Sitanten var Jølsterpresten, Rasmus Fischer, *(som var prest i Jølster fra 1696 og til sin død 1749 og om hvem biskop Pontoppidan sa at han var en mann som begikk de groveste laster. O.Tj)*. Han hadde stevnt Sjur for gjeld og i andre måter, "nemlig hans Kvinde Barbro Piil på en Tønne Smør efter afregning 3 Mark 4 Skilling, 1 Tønne Malt 11 Mark." Protokollførselen er ualminnelig klosset, men man ser at presten tillike krevde betaling av Barbro for leie av en båt til Barbro, og for skade som båten skulle ha fått, formedelst uforsiktighet fra hennes side, og endelig for en dyne som var i båten, skjønt Barbro ikke hadde brukt den, da den ikke var henne tjenlig, men hadde skibet sin last opp i den og flyttet (100.) lasten over til en annen båt hun leide. Men erstatning for båten ville Sjur ikke svare. I det beløp Sjur erkjente, ville han dessuten ha avkortet 16 skilling for 4 tønner malt a 4 skilling som Barbro hadde ført heim, og to skilling som hun hadde betalt i Bergen for å hente dem, ialt 18 skilling. Med fradrag av disse 18 skilling ble den sum Sjur erkjente, 22 mark 2 skilling, og dette ble han dømt å betale innen 15 dager tillike med 3 mark i saksomkostninger. For så vidt saken om erstatning for skade på båten angikk ble den etter Fischers begjæring utsatt, men sees dog ikke seinere å være behandlet.

I denne sak gjør vi bekjennskap med Barbro som forretningsmenneske. Hun frakter altså båter og fører varer til og fra Bergen og Førde. At Jølsterpresten holder båt stasjonert i Førde, skikket eller bestemt til person- og vareførsel mellom Førde og Bergen er også et for tidsforholdene ganske karakteristisk trekk.

Til sommertinget 1708 stevnte Førdspresten, hr.Peder Hanning, Sjur Mo for 12 rdlr. 6 skilling som han hadde tilgode for å ha forstrakt Sjur og Barbro med korn og penger. Begge de innstevnte møtte, og lovte å betale innen høsten. Hanning hadde en kjel i pant, og denne lovte Samuel Finde som møtte i retten for presten, skulle bli 57. levert tilbake når betaling fant sted. Sjurs kone ble dømt til innen 15 dager å betale gjelden og 2 mark i omkostninger.

Til høsten 1706 ble Sjur antegnet som stående til restanse på tiende for 1710. Det ser ut til at Sjur ikke har vært noen promte betaler.

Til vårtinget 1712 var Sjur stevnt av sin motpart fra 1706, (101.) svogeren, Bendix Olsen Ytre Åsen, for skjelleri. Sjur møtte, men mintes ikke å ha talt noe som kunne være Bendix til forkleinelse. Han tilbød å gjøre tilstrekkelig avbigt. Bendix lot seg bekvemme til forlik, og Sjur gjorde ham da offentlig avbigt. Hva ord der mellom dem var vekslet, skulle

ikke komme Bendix til prejudice. På det håndtokes de. Sjur ble pålagt å betale Bendix 4 mark i saksomkostninger.

Til høsttinget 1713 stevnte Barbro Piil Odjer Pedersen Angedal eller Indrebø, fordi han akulle ha skjelt henne for en skinnsekk. Da Odjer ikke møtte, ble saken utsatt. På sommertinget 1714 møtte Sjur for sin kone, men saken ble påny utsatt, og seinere finner en ikke mer om saken i tingbøkene.

Seinere enn 1714 har jeg ikke funnet Sjur omtalt som levende. Han er visstnok død 1714 eller 1715. I et skjøte av 1739 som seinere vil bli omtalt, nevnes to skifter på Mo av 25.april og 18.oktober 1715, og et av disse skiftene er sikkert etter Sjur. Barbro overlevde ham, men når hun døde, kan jeg ikke opplyse. Sjurs annen sønn, Ole Sjursen, ble hans ettermann på gården og satt der halvhundre år.

På listen av 1701, side 54, finner en som boende på gården en husmann, Jeremias Olsen, soldat, gift og 40 år gammel. Ved en ildebrand hos ham brente munderingen hans opp, og han så vel som legds mannen, Nils Åsen, ble stevnt til sommertinget 1708 for at det kunne bringes på det rene hvem som hadde ansvaret herfor. Nils Olsen sa at dersom Jeremias hadde båret munderingen heim til ham, og han så hadde vegret seg for å ta den i forvaring, ville han ha vært ansvarlig for den, men Jeremias beholdt alltid munderingen hos seg fra mønstring til (102.) 58. mønstring, og derfor var den oppbrendt. Jeremias forklarte at han hadde tilbudd Nils Åsen munde-ringen, ihvorvel ikke nettopp båret den heim til ham, men at Nils hadde nektet å motta den. Dette benektet Nils med sin ed, men ellers forteller ikke tingboken noe om denne affære. Den her omtalte soldat kalles i tingboken Jeremias Moskogen, men at han er identisk med soldat Jeremias Olsen som etter folkelisten av 1701 satt på Mofleten holder jeg for utvilsomt. Et annet spørsmål er det om Mofleten og Moskogen er (to navn) på samme plass. Man kunne tenke seg at Jeremias etter branden har flyttet fra Fleten til en annen plass under gården. Jeg er tilbøyelig til å tro at Mofleten og Moskogen er samme plass.

Allerede 1694 nevnes en Anders Moskogen, og i utkast til ny matrikkel av 1723 ser en at det under Mo ligger en liten plass, Moskogen, utenat Mofleten eller overhodet noen annen plass under Mo er nevnt. Ifølge ministerialboken ble Ole Olsen Moskogen, 28 år gammel, begravd 1732. Gregorius Olsen Moskog og Ingeborg, også kallet Borni, Pedersdatter Årset ble trol. april 1738 og vigd januar 1739, Ole Olsen Moskog og Gjøl Olsdatter Tefre ble trol. desember 1742. Sjur Olsen Moskog og Kristi Eriksdatter Hornnes ble trol. oktober og vigd desember 1745 (*Siste passus setter Steen i parentes. Jeg skjønner ikke hvorfor. Husmannsplassene hører da også til gårdene, og en gårdshistorie hvor ikke husmannsvesenet er tatt med, vil bli en mangelfull historie. Bare tenk på hva husmennene i*

Førde har levert ned gjennom tidene av nyrydnings-arbeid og pliktarbeid. Det er derfor beklagelig at nettopp om dette viktige kapittel finner en så lite i arkivene. Muligens en undersøkelse ved hver enste gård i herredet ville bringe atskillig verdifullt for dagen. Men det bør skje fort. For hvert gammelt menneske som dør forsvinner verdifull tradisjon. Mange mindre bruk har sikkert vært husmannsplasser fra først av. Den er det ikke så farlig med, spesielt hvis en får oppgitt bruks- eller plass-navnet. Verre er det med de nedlagte husmannsplassene 59. som er falt tilbake til bruket. Og her mener jeg tradisjonen kan komme oss til hjelp. En klargjøring av disse forhold vil også ha stor betydning for behandlingen av det genealogiske stoff-ættene. Når man for en bestemt periode har plasert familjene på de forskjellige bruk under en gård, har man ofte enkeltpersoner eller hele familjer som man ikke vet å plasere. Kjenskap til eventuelle husmannsplasser vil i all fall bringe en et skritt videre. O.Tj.)

Sjur Abrahamsens ettermann på gården ble som alt sagt hans annen sønn, Ole, som etter folkelisten av 1701 skulle vare født 1695. Allerede ved farens død overtok Ole Sjursen bruken av den hele gård, men eneeier av den ble han ikke før ved skjøte fra sine søsken, utstedt i Bergen den 5.mai 1739. Ved skiftet av 1706 etter ^(103.) Sjurs kone, Anne Olsdatter, var gården blitt delt, idet han hadde fått ½ laup, hver av hans tre sønner 8 mark og hver av hans 4 døtre 3 mark. Da så Sjur sjøl døde, ble hans halve laup atter delt, idet hans annen kone, Barbro Piil fikk 18 mark og barna likeså 18 mark. Seinere døde to av barna, og deres arvelotter etter foreldrene ble atter delt mellom de gjenlevende søsken. Skjøtet av 1739 viser hvem lotteierne da var og hvor stor hver enkelt lott var, og jeg skal derfor nøyere referere dets innhold:

Morten Sjursen Mo der 1725 var blitt gift med Ålet Olsdatter Solem, men 1739 bodde i Bergen, hadde etter sine foreldre og sine to avdøde søsken, Marthe Sjursdatter og Abraham Sjursen ifølge skiftebrev av 25.april 1715, 18.oktober 1715 og 10.november 1739 arver

15 5/7 mark

Den andre Marthe Sjursdatters mann, Jørgen Larsen Snedker, formodentlig også boende i Bergen eide

7 5/14 -

Sidsel og Anne Sjursdøtre på hvis vegne deres verje og farbror, Lars Abrahamsen Birkeflot underskrev skjøtet, eide hver 7 5/14, tils.

14 5/7 - =37 11/14

På disse 37 11/14 mark fikk Ole Sjursen skjøte. Før hadde han, heter det, i skjøtet på skiftet

etter foreldre og søsken arvet

16 3/14-

og etter kontrakt av 3.januar 1716 hadde han
av sin stemor, Barbro Piil kjøpt

18 -

Dette utgjør tilsammen

72 mark = 1 laup

60. som var den hele gård. Det her påberopte skifte kjennes ikke nå, men et av skiftene fra 1715 og da visstnok det eldste må være etter Sjur Arbahamsen, og det må være på dette skifte at Barbro Piil har fått de 18 mark hun 1716 solgte til stesønnen, Ole Sjursen. Skiftet av 18.oktober 1715 er antakelig etter eldste sønnen, Abraham Sjursen. Hadde han levd 1738, ville vel han som eldste odelsberettigede ha innløst Barbro's 18 mark, og i all fall ville han vel vært ^(104.) nevnt et eller annet sted. Skiftet av 1738 skulle da være etter Marthe Sjursdatter.

Ole Sjursen Mo var gift med Marthe Olsdatter, som døde høsten 1746 i en alder av 54 år. Skiftet Etter henne holdtes 12.juni 1747. Deres barn var: 1.Sjur Olsen, 26 år og fraværende i kongens tjeneste ved "Fodgarden" i Kjøbenhavn, 2.Abraham Olsen, gift og boende på Vie, l.nr.119 (Se bind IV, side 268.) 3.Anne Olsdatter, gift 1745 med Ananias Markvardsen Reikvam, 4.Ole Olsen, 18 år, 5.Mari Olsdatter, 20 år, ugift, 6.Marthe Olsdatter, 15 år og 7.Guri Olsdatter, 13 år. Boet var et velstandsbo. Foruten gården, der taksertes til 72 rdlr., eide boet ¼ i Mosagen, to hestebåter på Movatnet, 200 rdlr. i rede penger og noen utestående fordringer, deriblant "100 Rdlr. hos diverse Bønder der ikke specificeredes." Boets beholdning var 580 rdlr. De to gifte barna, Abraham og Anne, hadde før fått mer enn som ville falle på dem som morsarv og flkk derfor intet. Hvert av de andre fem barna fikk 70 rdlr. eller tilsammen 350 rdlr., idet enkemannen nøyde seg med det som var igjen, ca 230 rdlr. Gården utlagdes helt og holdent til ham.

Når jeg spør meg sjøl hvorledes Ole Sjursen kan ha erhvervet seg så stor formue, kommer jeg først til å tenke på at han har hatt inntekter av Mosagen og av sin skog (*Det kan i den forbindelse kanskje ha betydning å minne om at Bergen brendte 1702. Hele Tyskebryggen med unntagelse av Finnegården brente ned. I den nærmeste tid etter, og det er nettopp i den tid Ole Sjursen satt på Mo, ble 61. det naturligvis lett å få omsatt trelast i Bergen og rimeligvis til gode priser. Faren og kanskje ennå mer stemoren hadde forretningstalent, så Ole Sjursen i så måte hadde gått i en god skole, og jeg kan så godt tenke meg slik som det lå an med den store skogen og egen sag at han kan ha utnyttet situasjonen på en sådan måte at skogbruket alene kan ha gjort ham til en rik mann. O.Tj.).*

På høsttinget 1740 ble almuen spurt om hvor meget der kunne skjæres på sagen. Det visste man ikke, men ventelig forholdt det seg som sageieren sa at det kunne skjæres 500

bord årlig. Ellers inntraff det høsten 1743 det uhell at sagen "ved Fjelds-Vandløb eller Stenscred ganske bortskylledes så at ingen Middel sees til dens Opbyggelse."

Tross den bedrøvelige og håpløse form denne begivenhet er forfattet i, har det visst ikke gått lang tid hen før sagen ble bygd opp igjen. Den 25, 26. og 27 april 1758 holtes der etter begjæring av rentekammeret - eller som vi nå ville si Finansdepartementet - av sorenskriver Ravn og lagrettemenn besiktigelse over Halbrends, Refsdals og Moes sagers beskaffenhet samt skogene som de fikk tømmer fra. Om Moskogen sies det at den med damstokk står på odelsgrunn under Ytre Åsen, og at den tilhører Ole Sjursen Mo for $\frac{1}{2}$, Ole Olsen Kusli for $\frac{1}{4}$, og Moses Olsen Kinden for $\frac{1}{4}$. Tømmeret fås fra Mo, Viskedal og Ytre Åsens odelsskoger og fra Østenstad og Grimsbø i Jølster. Tidligere hadde også Kusli og Indre Åsen skog, som er benifisert, ført tømmer til sagen, men nå var det i disse skoger kun til husfornødenhet og neppe nok det. Moskogen er ganske god og kan avgi 80 trær. Viskedal og Ytre Åsen kan ikke avgi noe uten litt til husbehov. Av Østenstad skog kan årlig fåes 12 trær, men på Grimsbø finnes nå ingen trær som er tjenlige til bord. På Mosagen kan skjæres 1100 a 1200 bord, hvorav $\frac{2}{3}$ beholdes heime i bygden og $\frac{1}{3}$ føres til byen. Ved sagen lå, da forretningen holdtes, $7\frac{1}{2}$ tylft tømmer. Mosagen er flomsag og kan blott brukes om våren og noen få dager om høsten. ⁶² De tilstedeværende sageiere og skogeiere erklærte at de ikke var tilsinns å hugge nettopp så meget som de kunne hugge. Når bordene i byen var i lav pris, og man i bygden ikke trengte så meget, ville de til skogens konservasjon hugge så meget mindre, så at deres etterkommere kunne ha bedre forråd. "De trær hvorav Moskogen skjønnedes at kunne afgive 80 årlig var sådanne, at der af den første Stok fra Rodenden sagedes fem enkelte Kjøbmandsbord og av den anden og tredie Stok 3 a 4 Bord alt av 10 Fods Længde foruden gemene eller Udskudsbord, ligesom Træerne kan være til." (*Denne utgreiing om skogene og sagene synes bl.a. å vise to ting: 1. At myndighetene hadde en mistanke om at sagbrukene tjente mer enn de skattet av, og 2. At det var gått tilbake med skogen. Begge deler kan tyde på at skogdrift var blitt mer lønnsomt. O.Tj.*)

Om der i Ole Sjursens yngre år forefalt sildefiske utenfor kysten i Sunnfjord, og om Ole har deltatt i sådant fiske og også på den måte økt sin formue er meg ubekjent.

Til sommertinget 1753 hadde Ole Sjursen innkalt sine tre sønner, Sjur, Abraham og Ole, svigersønnene, Ananias Reikvam og Mikkel Gundersen Klopstad, som 1751 var blitt gift med hans datter, Mari, samt verjene for de to yngste døtrene, og spurte om noen av dem ville ta gården til bruk, for han var ikke god for å bruke den lenger. Den gang var han omlag 60 år gammel. Den eldste sønnen, Sjur, møtte ikke. Abraham sa at han ikke kunne ta mot gården uten at han kunne være sikker, og med det må han vel ha ment å være sikker på ikke å bli

jagd vekk av sin eldste bror. Ole Olsen, 19 år gammel, "kunde," heter det, "ikke svare til den Handel," og det samme sa svigersønnene. Av verjene for de to yngste døtrene hører en intet. Ole Sjursen ble altså ikke denne gang kvitt gården, men under november 1755 bygslet han den til sin tredje sønn, Ole Olsen, som oktober samme år var blitt gift med Kirsti Madsdatter Hafstad. Samtidig utstedte unge Ole et dokument hvorved han forplikter seg til å svare faren kår og opphold. Dessuten ble det 63 besluttet at da det på Mo var bruk og fortjeneste med 2 hestebåter, så skulle faren ha fordel og nytten av den ene og sønnen den andre. At ikke eldste sønn fikk bygselen kan kanskje ha hatt sin grunn i at han ikke sjøl ønsket det, men det tør også hende at det var noe i veien med ham, så faren ikke ville overlate gården til ham. Abraham satt som bygselmann på Vie, og det er således intet påfallende i at han ikke overtok Mo.

Ole Olsen brukte ikke gården mer enn et års tid, for han døde allerede våren 1757. Han etterlot sønnen Mads 1½ år gammel, og etter hans død fødte enken datteren Oline. Enkens lagverje var hennes far "den fornemme Dannemand", Mads Olsen Hafstad. Der var vel 35 rdlr. i kontanter i boet og hos faren hadde han dessuten 60 rdlr. tilgode av sin mors arv, men han skyldte bygselpenger på gården. Beholdningen var 160 rdlr. Ole Olsen var blitt vigd 7. oktober 1755, men allerede januar 1756 hadde han sønnen Mads til dåpen. Han ble derfor stevnt av fogden og dømt å betale "Ægtebøder," 3 rdlr. 2 mk. 4 skilling og saksomkostninger. Liknende eksempler finner en i mengdevis sjøl i gårdbrukerfamlljer der ble regnet blant bygdens beste.

Etter Ole Olsens død overtok hans eldste bror, Sjur, bruken av Mo eller iallfall en del av gården. Da skiftet 1747 holdtes etter hans mor, var Sjur ved fotgarden i Kjøbenhavn hvor det ser ut til at han har fått en del friskfyr-vaner. Jeg vet ikke når han kom heim. Det første jeg har funnet om ham, er at han en søndag eller helligdag våren 1753 under et fravær på Vie var i slagsmål med Peder Tobiassen Vie. Om det er det fortalt i 4. bind, side 300. Det førte til at han ble dømt tll å bøte 9 rdlr. og dessuten for drukkenskap på en helligdag. Når Peder Vie sa til Sjur at han var en tyv, og at han hverken tjente sin far eller andre, så var vel meningen med det at han var en døgenikt eller dagtyv.

Da denne slagsmålssaken skulle behandles på høsttinget 1753, var Sjur Olsen på bytur. Slike byturer har han kanskje ofte. Man vet 64 iallfall om en seinere bytur som han ikke hadde noen glede eller nytte av. Ved dommen, datert Bergen 21. april 1757, gav han Rognald Gundersen Halbrend bevis for å skylde 21 rdlr. "som han mig efter indstædning Begjæring her i Bergen har lånt til at frigjøre mig for den tilfundne Straf for Hjemthingsretten og tilsidst paafulgte Ordre af Stiftsbefalingsmand Cicignon af 19. April 1757, Bøderne

beløber 9 Rdlr, det øvrige af ovennevnte Sum er medgaaet til Omkostningers Betaling ved min Hidbringelse til Bergen og videre." Til sikkerhet for lånet gav han Rognald pant i sin "sande Odelsret" i Mo. Den nærmere sammen-heng med denne sak kjenner jeg ikke, men så meget ser en at han er innbragt til Bergen for å avgjøre eller utsone sin straff, at han der har truffet sambygdingen Rognald Halbrend, og at så denne i siste øyeblikk har lånt ham penger og hjulpet han ut av knipen. Det er sannsynlig at de i beviset omtalte bøter, 9 rdlr, som var ilagt ham ved heimetingsretten, nettopp var bøter for slagsmålet med Peder Tobiassen Vie. Man kan undres over at hans far ikke hjalp ham før det kom så vidt at han ble sendt til Bergen. At han kunne ha hjulpet, er ikke å betvile. Jeg skulle snarere tro at han ikke ville.

Sjur Olsen var januar 1755 blitt trolovet med Anne Sjursdatter ^(109.) Lien.

Vigselsdagen har jeg ikke funnet, i all fall ikke notert. Vinteren 1759/1760 døde han, idet han "ved en ulykkelig Hændelse druknede paa Søen." Der var to døtre etter ham: Marthe og Sara, den siste født først etter farens død. Skiftet etter ham ble holdt 10.juni 1760. Hans bo var fallitt, idet aktiva var 56 rdlr. mens gjelden var 106 rdlr. Avdødes far, Ole Sjursen, hadde tilgode landskyld for tre år. Som et kuriosum kan bemerkes at boet hos forhenværende sorenskriver Auden Widerøe, der nå bodde i Bergen, hadde tilgode 1 rdlr. 3 mark for en del arbeid som Sjur hadde utført, og at Widerøe for det hadde gitt ham en lovbok i pant.

På sine gamle dager giftet Ole Sjursen seg igjen. Hans annen kone ⁶⁵ het Synneve Olsdatter og var fra Kinden. Hun hadde to brødre, begge av navn Ole Olsen og begge bosatt på Vie, den ene på l.nr. 122, den andre på l.nr. 127. Med Synneve fikk Ole Sjursen Mo to barn som overlevde ham: Morten og Sara. Morten ble døpt desember 1759, og foreldrene antas derfor seinest å være gift det året. Ole Sjursen døde i slutningen av 1764 og var da ifølge ministerialboken 72 år gammel.

Skifte etter ham ble holdt 31.mai 1765. Arvingene etter ham oppgis her således:

a. Sønnen	Sjur Olsens to døtre, Marthe og Sara (Marthe ble 1798 gift med Morten Madsen Åsbrekken, Sara 1788 med Nils Olsen Slåtten fra Jølster, seinere i Moviken).
b. Sønnen	Abraham Olsen Mo - før Vie.
c. Sønnen	Ole Olsens to barn, Mads og Oline (Mads kom til Bringeland, Oline ble gift med Johannes Jonsen Erdal på l.nr. 58.
d.Sønnen	Morten Olsen
e. Datteren	Anne gift med Ananias Markvardsen Reiekvam
f. Datteren	Mari gift med Mikkel Gundersen Vie, fra Klopstad
g. Datteren	Marthe gift med Johannes Andersen Klopstad
h. Datteren	Guri, gift 1755 med Johannes Torgersen Ålhus, men bodde 1765 i Loddefjord litt sør for Bergen.
i. Datteren	Synneve, f.1762, gift 1789 med Johannes Bertelsen Svardal

Av barna var d. og i. av annet ekteskap. I boet var 380 rdlr. i kontanter, og det hadde også en del utestående fordringer, deriblant ifølge pantobligasjon av 14.juli 1758 hos Ole Andersen Angedal 52 rdlr. Beholdningen var 636 rdlr. Da Synneve intet hadde innbragt i boet, lot hun seg nøye med varer for ca 20 rdlr. og dessuten 130 rdlr. Halve Mosagen som boet eide ble utlagt til sønnen Abraham. Av gården eide boet kun ½ laup eller 36 mk., og av det fikk Abraham 18 mark og hans tre svogre som bodde i sognet, hver 6 mark.

Fem år før sin død og et knapt år etter sin eldste sønn, Sjurs død, utferdiget Ole Sjursen skjøte på ½ laup eller halvparten av 66. Mo til sin sønn, Abraham Olsen Vie. Skjøtet er datert 13.november 1760, og dagen etter utferdiget Ole Sjursen bygselbrev til Abraham på den andre halvparten av gården. Fra da av har Abraham saktens tatt hele gården i bruk. På skiftet etter faren fikk han 18 mark og straks etter fikk han av svogrene sine skjøte på deres 18 mark, så han ble både eier og bruker av hele gården. Dette siste skjøte er datert 10.juli 1765.

Om Abraham Olsen er før fortalt under behandlingen av Vie, lnr. 119, somm-eren 1744 ble han gift med Kari Samsonsdatter, som var enke etter bygselmannen på før nevnte l.nr. 119, Gunder Mikkelsen Vie og 1745 hadde Abraham fått bygselbrev på bruket (se 4.bind side 268). Her bodde han nå inntil han 1760 flyttet til Mo. Den 30.juni 1767 holdtes der skifte etter Kari. Abraham var hennes tredje mann, men der var ikke barn etter henne i noen av hennes ekteskaper. Hennes utarvinger var uten-bygds folk. En halvsøster av henne, Adelus Knutsdatter som hadde vært oppfostret hos Kari og tjent henne til hun var 25 år, bodde i Førde, idet hun var gift med Elling Østensen Flugedal (*Kari var fra Grytten i Vevring og hennes mor var rimeligvis en halvsøster av den rike Holmedalspresten Anders Johannesen Grytten. Hennes første mann var fra Frammarsvik i Naustdal. O.Tj.*) ^(111.) Mellom ektefolkene var det 30.desember 1766 opprettet et testamente. Etter det skulle den lengstlevende ha ¾ av boet, men Abraham frafalt testamentet og ville nøye seg med det halve bo. Boet eide halvdelen av Mo-sagen og ei sjøbu i Sjøahola. Aktiva var 300 og beholdningen 247 rdlr. Abraham fikk hele Mo utlagt på seg for 100 rdlr.

Etter Karis død, og visst ikke lenge etter, giftet Abraham seg påny, nemlig med Inger Helgesdatter - datter av Helge Gundersen Hafstad, før Halbrend. Abraham ble en formuende mann og hadde atskillig utestående i pantobligasjoner. Ved sommertinget 1805 ble det tinglest en obligasjon til ham fra Søren Knudsen Nedrebø for 1100 rdlr. mot pant i en fjerdedel av Naustdal kirke. Den 18.april 1787 utkom 67. en forordning om at ingen nye sager for fremtiden måtte settes opp uten særlig konge-lig bevilling. Formodentlig i anledning denne forordning, som for øvrig kun gjaldt nye sager, ble det ved sommertinget 1787 tinglest

en kgl. bevillning av 24.juni 1779 for Abraham og hans medeiere i Mosagen. Der skulle kun skjæres vankantede bord og kun til bruk innen bygden. *(Steen skriver vankantede bord. Det er feil. det har ingenting med vann å gjøre. Vankanta eller vakanta bord er bord med mangelfulle kanter, altså ikke kantskårne slik som kjøpmannsbord er det. O.Tj.)*

Forbudet mot å skjære bord til utførsel kom Abraham i skade for å overtre. Han hadde 26 tylfter "firkantede Udførseisbord" liggende på Ladeberget eller lade-plassen på Halbrend, antakelig ute på Steinen, og etterat lensmannen hadde lagt beslag på dem, reiste fogden ved høsttinget 1787 sak mot ham. Abraham var "svag" eller syk og kunne derfor ikke møte ved dette ting, men fikk sin svoger, Erik Eriksen Halbrend, som var gift med en søster av Abrahams kone, til å begjære et tingsvitne. Erik Halbrend bad da på tinget tilstedeværende tilspurt om det ikke var alle bekjent at en sterk storm søndag den 20.november 1785 blåste overende en så stor del av de beste trær i Mo-skogen at det har vært umulig å avsette dem her heime i bygden, men at de ville platt forderves og råtne når derav ikke måtte skjæres bord til utførsel. Til det ble det svart: Der nedblåste for Abraham den dag så mange trær at der av det som lå igjen kanskje kunne skjæres 1000 tylfter og derover. Trærne kunne nok og kanskje avsettes her heime, så fremt libhaverne fikk dem for den pris de ville gi. Saken ble atter behandlet på sommertinget 1788, og da møtte Abraham. Han hadde, sa han, ikke hogd trærne for derav å skjære kjøpmannsbord, men stormen hadde nedblåst dem, ham til ubotelig skade, og han trodde derfor at det måtte være tillatelig å anvende i all fall noen av trærne til kjøpmannsbord. Da han hadde søkt kongen om å frafalle saken, ble den atter utsatt. Ved høsttinget 1788 forklarte lensmannen at av 68. ved stormen 1785 nedblåste trær, lå der ennå en stor del igjen som ville råtne om de ikke kunne oppskjæres. De beslaglagte 26 tylfter var nå solgt ved auksjon og utbragte 26 rdlr. 4 mark. Abrahams søknad om at saken måtte bli frafalt var nå avslått, og han tilføyde nå bare at han underkastet seg rettens dom og gjorde seg håp om kongens nåde på grunn av den skade han hadde lidd på sin skog. Ved dommen ble de 26 tylfter bord eller deres verdi konfiskert og Abraham ilagt en mulkt til veikassen stor 260 rdlr. eller 10 rdlr. for hver tylft, - Så streng var loven. Jeg kan ikke tenke meg annet enn at denne mulkt ble ettergitt eller i all fall vesentlig nedsatt, men jeg har ikke funnet noen etterretning om det. *(Booppgjøret etter Abraham Mo viste i 1813 en beholdning på 367 rdlr. Hvor var det blitt av alle de pengene Abraham hadde utestående i obligasjoner? En kan sannelig komme i tvil om Steen har rett når han antar mulkten ble redusert eller helt ettergitt. O.Tj.)*

Ved skjøte av 10.juli 1801 solgte Abraham halve gården for 250 riksdaler til sønnen Ole, men han forbeholdt seg bruksretten så lenge han fant for godt. For samme kjøpesum og

med samme forbehold solgte han 12.september 1806 den andre halv-delen av gården til Ole der samtidig tilsa foreldrene kår fra den tid han overtok hele gården til bruk.

Abraham døde ved nyårstid 1813 (*begravd mellom 24/1 og 14/2 1813. O.Tj.*) og bla ifølge ministerialboken 88 år gammel. Skiftet etter ham ble holdt 17.mai 1813. Abraham og Ingers barn var:

1.Ole Abrahamsen Mo. 2.Helge Abrahamsen Tefre, 3.Marthe Abrahamsdatter, gift med John Knudsen Myklebust 1795, 4.Johanne Abrahamsdatter, gift med Ole Iversen (Lofthus) Mofleten og 5.Kari Abrahamsdatter, gift 1809 med Mads Larsen Aasen. Boets beholdning var 367 rdlr. som deltes mellom barna, da Inger avstod fra sin bolott. Under skiftet ble det sagt at sønnen Ole hadde fått gården for mindre enn en sjettedel av dens virkelige verdi. Inger døde i februar 69. 1820 i en alder av 72 år.

Ole Abrahamsen Mo var desember 1792 blitt gift med Helga Larsdatter Hagen, altså atskillige år før han fikk skjøte på den første halvdel av gården. Ved skjøte av 1.juli 1830 solgte han gården for 700 spdlr. til sønnen Abraham Olsen, idet han forbeholdt seg og kone bruksrett. Helga Larsdatter døde 63 år gammel 1834, Ole Abrahamsen 70 år gammel 1838. Hvis denne siste aldersoppgaven er riktig, må Oles foreldre, Abraham Olsen og Inger Heljesdatter, være blitt gift 1767 eller 1768. Helga og Ole Abrahamsens barn oppgis 1835 således: 1.Abraham, 2.Christian, 3.Helge, 4.Ole - alle myndige, 5.Lovise, gift med Henrik Ellingsen Kusli, og 6.Oline, gift med Hans Rognaldsen Farsund.

Abraham Olsen, som 1830 fikk skjøte på Mo, var høsten 1819 blitt ^(114.) gift med Lovise Ellingsdatter Kusli. Han døde 48 år gammel 1842, og hans enke skjøtte 29.oktober samme år gården til sønnen Ole Abrahamsen for 600 spdlr. og kår. Skjøtet ble også underskrevet av Ole Jeremiassen Kinden, medhjelper og 1840 gift med kjøperens søster, Inger Nikoline Abrahamsdatter. (Se ministerialbok nr. 6, side 210).

Ole Abrahamsen skjøtte 1857 gården til Nordre Bergenhus amtskommune som overdro det meste av skogen til staten og sjøl kun beholdt gården og en mindre del av skogen (*Ved skylddeling ble matrikkelskylden for amtskommunens del satt til 6 daler 1 ort og 14 skilling og for Statens skogvesen også 6 daler 1 ort og 14 skilling, tils. 12 daler 3 ort 4 skilling, nå $9.54 + 9.54 = 19.08$ mark.O.Tj.*) På gården opprettedes så den ennå bestående (Mo) landbruksskole.

xxxx 0 xxxx

Både i ministerialbøkene og i sorenskriverens tingbøker vil en finne foruten de foran nevnte personer atskillig andre som skriver seg til Mo og må antas å ha oppholdt seg der. Disse er visstnok dels tjenere, dels husmannsfolk. Av plasser under Mo er tidligere nevnt

Mofleten. Her satt 1803 til 1834 en plassmann ved navn Ole Iversen fra Lofthus i Hardanger, siden 1798 gift med Johanne Abrahamsdatter 70. Mo. Denne Ole Iversen var en sjølrådig, trossig, hissig og vrang mann og en meget ubehagelig nabo, hvis navn hyppig finnes i tingbøkene. Jeg skal ikke oppholde meg nærmere ved ham her, men kanskje skal jeg siden sammenskrive hva jeg har funnet om ham.

En annen plass under Mo var Moviken. På den fikk Nils Olsen fra Slåttene i Jølster under 5. november 1795 feste av Abraham Olsen. Da han fikk feste, hadde han allerede i flere år vært gift med Abrahams brordatter, Sara Sjursdatter Mo. En datter av ham, Marthe Sofie Nilsdatter var 1817 blitt gift med Morten Knudsen Digernes, og denne fikk 1834 feste på plassen, som inntil da hadde vært brukt av Nils's enke, Sara Sjursdatter, som ifølge ministerialboken døde 80 år gammel 1836.

71

(115.)

Stevoll.

(Stevellene)

(Rygh: *Stevold*. Uttale: *Ste'vællene*. Skrivemåter: 1603 *Stiffuold*, 1608 1667 *Steuold*, 1723 *Steivold*.)

Første ledd er vel det av Åsen anførte ord Stede eller Stedje, elvebredd engflate langs et vassdrag - høy elvebakke. -Ligger ved Jølstra. I uttalen flertallsform. O.Tj.)

xxxx 0xxxx

Dette gårdsnavnet har jeg ikke støtt på før i et regnekap fra 1598/1599. Gården hører visselig til mellom de yngste gårder i sognet. Jeg antar at den er en avlegger av Aasen og støtter det ikke alene på beliggenheten, men også på at Stevoll liksom størsteparten av Aasen tilhørte Førde prestebord (embete).

Som oppsitter på Stevoll nevnes 1598/1599 en Antonius, 1603 en Bendik (der betalte 3 mark i skatt og dermed betegnes som mindre velholdende, da gjennomsnittsskatten var 4 mark) og 1610-1612 en Rasmus. I fogd Buschs jordebok av 1626 sies at gårdens landskyld var 1 pund smør, at den tilhørte Førde prest, at der var litt skog og at oppsitteren da het Siver eller Sjur. En Lars Stevoll nevnes 1635 og en Peder Stevoll nevnes 1646-1661. Denne raske veksling av leilendinger er påfallende og skyldes neppe dødsfall alene, men kanskje også fattigdom. Av kvegskattregnskapet fra 1657 får en vite at Peder skattet av 11 kyr, 9 geiter og 8 får, så for ham har det neppe vært fattigdom. Koppeskatt hadde han 1645 betalt for seg og kone samt en pike.

Et regnskap fra 1662 viser at oppsitteren de het Endre Olsen, og han sett en lengere årrekke på gården. Etter Findes folkeliste av 1664 skulle han være 45 år gammel, altså født 1619. Han nevnes også i et regnskap fra 1672. Av det får en vite at der på gården var en liten bekkverk. Til høsttinget 1691 var han stevnt for gjeld til Hans Findmands bo, 4 rdlr, men forklarte at han året førut hadde levert Findmands enke en kvige for $10\frac{1}{2}$ mark og samme år var og en 72 sau for 4 mark, så at den gjeld han kunne erkjenne, blott var $9\frac{1}{2}$ mark. *(Daleren var 1691 delt i 6 mark a 16 skilling: $10\frac{1}{2} + 4 + 9\frac{1}{2}$ mark = 24 mark : 6 mark = 4 daler. O.Tj.).* En datter av Endre, Krstine, var gift med Sjur Monsen Åsen, og da hun døde barnløs 1692, fikk han etter henne en arv på 9 rdlr. En annen datter av ham, Marthe, var gift med Jon Salomonsen fra Åsen, og denne Jan ble Endres ettermann i bygselen. Ennå i 1701 var Endre i live, for i folkelisten for dette år står det at Jan Salomonsen hadde hos seg sin gamle verfar, Endre Olsen, 83 år gammel.

Etter bemeldte liste av 1701 var Jens Salomonsen blitt bygselmann på Stevoll 1701. Han var sønn av Salomon Andersen Åsen og Dorthe Tostensdatter Refsdal. 1701 hadde han heime hos seg sønnene Peder, Kristian, Ole og Gudmund, resp. 13, 7, 5 og 2 år gammel, Sjøøl var han 50 år gammel. Når han fikk bygselbrev, har jeg ikke sett, men 1689 kalles han Jan Stevoll og må altså da ha bodd på gården, og etter sin eldste sønns alder skulle han være gift seinest 1688. Den 19.juni 1703 holdtes der skifte etter Jans kone, Marthe Endresdatter. Der oppregnes ialt 6 sønner, nemlig foruten de fire foran nevnte ennvidere Henrik og Mads. Boets aktiva var 49 rdlr., og da enkemannens bolott var 19 rdlr., har beholdningen vært 38 rdlr. Ved høsttinget januar 1706 notertes Jan som stående til restanse med skatt, 1 rdlr. 3 mark 16 skilling. Når Jan døde, kan jeg ikke se. Siste gang jeg har funnet ham omtalt er ved høsttinget 1709 da han og tre oppsittere på Åsen ble stevnt av to andre menn på Åsen, fordi de ikke hadde holdt sine gjerder vedlike. Hans sønn Kristian ble hans ettermann på gården. En Stevoll-Ole som må være hans sønn, Ole Jansen, forliste 1716 eller 1717 med et Markvard Sunde tilhørende fartøy som var fraktet av handelsmann Bernt Nagel i Sjøahola. Det var ved Geitungen i Vilnesfjorden forliset fant sted. Ole og en kamerat, Simon Åsen, kom seg opp i en liten bergskor, og dagen etter ble de berget av folk fra Herland. Om Gudmund Jansen Stevoll kan en lese i ministerialboken at han hadde 73.2 uekte barn. Da det andre av disse barn kom til verden var Gudmund soldat under kaptein Svanes kompani. Om Gudmunds brødre, Mads og Henrik, finner man - likeledes i ministerialboken - at Mads 1729 ble trol. med Gjertrud Andersdatter Årdal og at Henrik 1727 eller 1728 ble trol. med Kristi Andersdatter Berg.

Jan Salomonsens nesteldste sønn, Christian Jansen, ble som sagt farens ettermann i bygselen. Han døde forsommeren 1735 i en alder av 41år. Noen måneder før var en Ågot Heljesdatter Stevoll død, 48 år gammel, og det har kanskje vært hans kone, Etter ministerialboken hadde han følgende barn: Siborde, døpt 1721, Mari, døpt 1722, (gift 1745 med Ole Olsen Kinden), Marthe, døpt 1724, (gift 1749 med Mads Larsen Østenstad), Ole, døpt 1726, nok en Ole, døpt 1727 (en av disse Ole'r ble 1749 trol. med Anne Johannesdatter Gjerland) og endelig Sissel, døpt 1730. Men eldre enn disse barna har sønnen Jan vært. Han må være født før 1720, da den eldste bevarte kirkeboken begynner. En Cicilia (det er samme navn som Sissel) Kristiansdatter Stevoll ble 1786 gift med Ingebrigt Olsen Bruland.

I kassaboken for 1737-1739 oppføres Sjur Høisæther som oppsitter på Stevoll. Denne Sjur var fadder for 3 av Kristian Jansens barn og det har falt meg inn at han har overtatt gården for å kunne "avtræde" den til Kristians barn eller spesielt sønnen Jan, når denne ble gammel nok til å overta et gårdsbruk.

Sikkert er i all fall at Sjur avløstes av Jan Kristiansen, der 29.april 1740 av sogneprest Myhlenfort fikk bygselbrev på gården. Sommeren 1740 ble Jan trol. og nyttårsdag 1741 gift med Kristi Pedersdatter Kvammen. De hadde følgende barn: Kristian, født 1744, Peder, født 1746, Sjur, født 1749, Ågåte, født 1752 og Anders, født 1759. Av disse ble Peder farens ettermann på gården. Kristian var 1797 i Kjøbenhavn uvisst i hvilken stilling eller hensikt. Sjur kom til Erdal, Ågåte ble gift med Samuel Olsen Bruland og Anders kom til Erdal, l.nr. 57. Når Jan Kristiansen døde, kan jeg ikke opplyse, men antakelig var han 74. død 1770. En Ole Jansen Stevoll som døde ved en ulykkelig hendelse 1786 i en alder av 31 år, må også ha vært en av hans sønner.

Sønnen Peder fikk av prost Nils Lund bygselbrev på Stevoll 5.januar 1771. Han var gift med Marthe Madsdatter som var fra Åsen, lnr. 136. Han døde våren 1796 i en alder av 49 år og skiftet etter ham viser at han etterlot følgende barn: 1.Mads, 16 år, 2.Bernt, 13 år, 3.Oline, 9 år, 4,Madsi, 6 år, 5.Helene, 4 år. Boets beholdning var 32 rdlr. Marthe giftet seg høsten 1797 med ungkar Johannes Hansen Stevoll. Hun døde 54 år gammel våren 1803 og skiftet etter henne holdtes 9.mai. I sitt annet ekteskap hadde hun ingen barn. Boets beholdning var nå 77 rdlr. Av hennes barn kom Mads til plassen Berget under Vie, Bernt døde 1808, Madsi døde 1818 hos sin bror på Viaberget, Oline ble 1821 gift med Hans Johannessen Tjønneland, der 1822 fikk feste på en plass under Stevoll og 1828 feste på plassen Ieberget under Bruland, og som det er fortalt om i 3dje bind side 251 o.flg.s. Om Peder Jansen Stevolls yngste datter, Helene, vet jeg intet.

Stevoll gir oss et eksempel på hvordan en og samme familie i flere slektsledd holder seg som bygselmenn på gårdene. Endre Olsen Stevoll satt på gården fra 1662, etter ham kom svigersønnen, Jan Salomonsen, etter ham sønnen Kristian Jansen, etter ham - med en kort avbrytelse - sønnen Jan Kristiansen og etter ham endelig Peder Jansen, som døde 1796.

Johannes Hansen der høsten 1797 ble gift med Peder Jansens enke, Marthe Madsdatter, hadde allerede 1.mai 1797 av sogneprest Jens Lund fått bygselbrev på Stevoll. Han kalles i ministerialboken hvor hans giftermål er notert, med gårdsnavnet Stevoll, men kan - såvidt jeg ser - ikke være født eller båret der, men hvor han er kommet fra, vet jeg ikke. Et par måneder etterat Marthe Madsdatter var død, ble han trol. og november samme år gift med piken Marthe Simonsdatter Teigen med hvem han det følgende år fikk sønnen Mads.

Den før nevnte Hans Johannessen Tjønneland, som 1821 ble gift 75. Johannes Hansens stedatter, Oline Pedersdatter, fikk 2.juli 1822 av sogneprest M. Lind festeseddel på plassen Stevollslåtten blant annet mot "at besørge den fornødne Flytning for enhver Reisende over den såkaldte Stevoldselv," det vil si Jølstra. Med denne Hans kom Johannes straks i uenighet og stevnte ham til høsttinget 1822 for "ulovlig Opførsel." For Johannes møtte i retten hans stesønn, Mads Pedersen Via-berget, den innstevntes svoger. Johannes's påstand gikk ut på at Hans skulle dømmes til å fravike plassen. Saken ble utsatt, og da den atter skulle behandles på følgende sommerting, ble det meddelt at saken var forlikt. Ved høsttinget 1822 ble det ført flere vitner, men jeg har ikke notert noe av deres forklaringer og kan således ikke si hva Hans's "ulovlige Opførsel" bestod i.

Av tingboken ser en at der 8.november 1787 av sogneprest Jens Lund var gitt Martin Madsen feste på en plass under Stevoll, men om dette var den samme plass som Hans Johannessen siden fikk, kan jeg ikke avgjøre.

I ministerialboken har jeg funnet at "Tjener" Anders Hansen Stevoll og kone, Agathe Larsdatter, våren 1810 hadde et barn til dåpen. Denne Anders Hansen har kanskje hatt en plass. Man ser i all fall at han ennå 1828 oppholdt seg på gården, for til sommertinget 1828 stevnte han sin kone til skilsmisse, fordi hun i mer enn 8 år uten hans vilje og samtykke hadde levd atskiit fra ham. Ekteskapet ble ved dommen opphevet. I den eldste trykte matrikkel fra 1838 eller 1839 står Johannes Hansen fremdeles oppført som oppsitter, men om hans og gårdens videre skjebne kan jeg intet fortelle, fordi jeg ingen notater har gjort fra denne tid. Gården er nå for lengst som alt benefisert gods i sognet kommet i bønders eie.

XXXX O XXXX

(Litt om Holsabrua)

Festedesddelen av 1822 til Hans Johannessen på plassen Stevolls-slåttene viser at det ved Stevoll var en alminnelig overfartssted. Dette er sikkert et gammelt, ja kanskje til og med et eldgammelt forhold, 76 og når alt kommer til alt, tør det hende at det er dette forhold som fra først av har foranlediget av at Stevoll er blitt ryddet og bygget som gård.

Ei bru ble 1827 eller 1828 bygd over Jølstra ved Stevoll. Herom fines et par dokumenter i pantebøkene.

Det ene er en kontrakt av 25.oktober 1827 mellom Johan Christian Jersin, som bodde på Skei, men var lensmann på Jølster, på den ene siden og Kristian Andersen Høisæter og Rognald Andersen Nes som representanter for Holsen og Haukedalens almue på den andre siden. Jersin skulle oppføre ei bru over Jølstra fra Stevollsura til Mo-siden og besørge istand det lille vegstykket fra søre bruenden gjennom Stevollsura til Sanden. Brua skulle være mindst 6 alen brei mellom rekkverket. I 20 år skulle Jersin innestå for skader på brua ved "Elveløb og Forrådnelse." For arbeidet skulle Jersin ha 152 spdlr. der skulle reparteres (fordeles) etter skylden på gårdene i Holsen og Haukedalen og betales til fogden første ting etterat brua var ferdig. Dessuten skulle hver mann i Holsen og Haukedalen svare en arbeidsdag med hest. Da enkelte på Haukedalen var misfornøgd med kontrakten, skulle de ha valget mellom enten å betale som de andre eller også la Jersin i 20 år få hva de før årlig erla til ferjemannen på Stevollslåttene.

I det andre dokumentet, som er datert 3.juli 1828, heter det at Jersin til Nils Sakariassen Stevoll "skjøder Broen ved Stevold for 152 spdlr., idet han vedtager i 19½ år fra Kontraktens Dato at indestaa Nils for al den Skade og Ulempe som Broens murede Kar og Langstykker kunde tilføies ved Flom eller deslige. Med dens andre mindre betydelige Skader saasom Rækverkets og de under Broen indsatte Stavers Forrykkelse skulde tilsvares af Kjøberen." Når det her sies at Jersin "skjøder" brua, kan meningen med det ikke være noen annen enn at han til Nils Sakariassen overdrar sine rettigheter etter kontrakten av 25.oktober 1827, for det kan ikke være tvilsomt at 77 brua når den var oppbygget og betalt, skulle den tilhøre almuen i Holsen og Haukedalen. Samtidig med dette såkalte skjøtet gir Nils gjeldsbevis til Jersin for 57 spdlr. med pant i sitt løsøre. Om Nils Sakariassen har jeg funnet at han 8.juli 1841 av Gjert Olsen Stevoll fikk feste på plassen Slåttene under Stevoll, men han må ha vært på gården før, siden han allerede 1828 skriver seg for Stevoll.

En 63 år gammel mann, Nils Pedersen Kinnnes, fortalte meg en gang at han kunne minnes da isen tok Stevolls-brua for knapt 50 år siden (*Steen skrev dette bind ferdig 1906.*

O.Tj.). Så vidt jeg minnes var det en gang i 1890-årene Nils fortalte meg dette. Han var sønn av Peder Nilsen Brekke under Stevoll, der ble 90 år gammel, og Anne Marie Martinsdatter, og denne hans mor var datter av en Martin som ryddet plass under Stevoll. Dette fortalte Nils Kinnanes meg ved samme leilighet. Denne Martin er vel den Martin Madsen som 1787 fikk feste på en plass av sogneprest Jens Lund. (*I en seinere merknad føyer Steen til:*) Martin Madsen Åsbrekka ble 1789 gift med Marthe Sjursdatter Mo og hadde 1804 datteren Anne Marie til dåpen.

Da Stevollsbrua var revet bort, fikk man den nye brua som noe lenger oppe i Moskogen fører over elven og som fremdeles står.

78

.Aasen.

(Åsen, Kinna og Sunde het i gammel tid Aas, Kinn og Sund. De var altså enstavingsord slik som Mo, Skei og Kvaal fremdeles er det. Om slike usammensatte gårdsnavn sier Rygh i innledningsbindet til Norske gårdsnavn, side 10: Af usammensatte Navne kan man antage alle de for det gamle, som ere et Ord, der betegner en almindelig forekommende lokal Situation (Aas Berg osv.), og som haver ubestemt Form. Derimod er det ved dem almindelig ikke muligt nøiere at bestemme hvor gamle de ere. Nogen af dem ere sikkert av høi elde, måske tildels eldre end de eldste av de til vor Tid bevarede sammensatte Navne, men det er muligt, visselig også sandsynligt, at ganske liknende Navn vedblev at opstå endnu en god stund ut i Middel-alderen."Så langt Rygh. -Alle de ovenfor nevnte gårdsnavn "betegner en lokal situation (naturtilhøve) og kan således endog være eldre enn vin-navnene, men skiller seg ut fra disse ved at dannelsen av slike navn spenner over et lenger tidsrom enn vin-navnene, som alle er fra før vikingtiden . O.Tj.)

Aasen eller Aas uten artikkel nevnes første gang i Bergens Kalvskinn (ca 1350) hvor det sies at presten i Holsæ eide 6 lauper i gården. Dette var dog neppe den hele gård. I all fall får en seinere høre at tredjeparten av Åsen var bondegods. Da Førde og Holsen ble slått sammen til ett prestegjeld - når dette skjedde kan visst ikke nå opplyses - ble også prestegodset sammenslått.

Fra den siste halvdel av det 14.årh. og hele det 15.årh. har en ingen opplysninger om Førde sogn. Fra første halvdel av det 16.årh. har man et par aktstykker vedkommende gården i sognet, men disse inneholder intet om Åsen, som jeg siden 1350 ikke har funnet nevnt eller omtalt før i et skatteregnskap fra 1563 og lensregnskapet fra 1567.

Hva disse regnskaper lærer oss er ikke meget, kun dette at der 79 var en oppsitter på Åsen ved navnet Nils, og at han i leidang svarte 5 mark talg og ett geitskinn. Denne leidang var lavere enn gjennomsnittlig for gårdene i sognet og skulle altså vise at Nils's bruk hørte til de mindre. Mer enn denne ene oppsitter på Aasen nevnes ikke i disse regnskaper.

Peder Thotts jordebok fra 1626 nevner som oppsittere på Åsen Nils og Peder, som tilsammen svarte leidang med 6 mk. talg og 2 geitskinn og på Ytre Åsen. Amund som svarte leidang med 9 mk. talg og 1 geitskinn. Nils og Peder har rimeligvis vært sambrukere, siden den leidangen de hadde å svare, oppføres under ett eller i en sum. Måskje var de far og sønn. Vi skal nedenfor få se at det var Ytre Åsen som var bonde-gods, og av det kan en slutte, at Nils og Peder satt på prestegodset. De samme tre menn som vi har på Åsen 1591, nevnes på samme måte i en jordebok fra 1598-1599.

Etter Peder Thotts jordebok av 1591 var tallet av oppsittere i Førde sogn 39, men ifølge regnskapet av 1603 var oppsitterantallet 71. Denne påfallende bratte stigning som for en del visstnok skriver seg fra at man 1603 tok med sambrukere, kommer også tilsyne for Åsens vedkommende. Her oppfører regnskapet fra 1603 følgende oppsittere: Peder, Anders Ytre Åsen, Gunder Ytre Åsen, og Kristoffer Ytre Åsen, der hver betaler 1 daler i skatt. Og dessuten oppføres under rubrikken ødegårds-menn og husmenn ennå en Anders Ytre Åsen. Det skulle altså nå på prestegodset være en, men på Ytre Åsen eller på bondegodset hele tre eller om en vil regne ødegårdsmannen med, endog 4 oppsittere - og det uaktet bondegodset kun var halv-delen av prestegodset. Samme regnskap viser også at Anders på Åsen for en flomsag betalte 2 daler og for 20 tylfter skårne bord 1½ daler. Denne flomsagen er ikke den samme som Mosagen, for den oppføres i regnskapet som årgangssag og ved siden av sagen på Åsen. De 1603 oppregnede oppsittere, nevnes også i regnskapene fra 1610, 1611 og 1612. En Thomas Amundsen Åsen ble 1612 utredet som soldat 80 for å dra i krigen mot svenskene (*Kalmarkrigen 1611-1613 om grensestridigheter i Nord-Norge, og handelstvistigheter. - Sinclair. O.Tj.*)- og han er visselig identisk med Thomas Åsen som i et regnskap fra 1614 nevnes mellom husmenn og ødegårdsmenn.

I foged Buschs jordebok fra 1626 sies det om Åsen, indre og ytre, at skylden var 3 lauper 2 pund, at to lauper var prestegods 1 laup bondegods og 2 pund Munke-livs gods, samt at gården hadde noen skog og en liten flomsag. Også under Mo omtales en flomsag. At Munkeliv skulle ha eid noe i Åsen har jeg hverken før eller siden funnet mindste antydning til, og anførselen om det er sikkert en feil som har dradd en annen etter seg: at skylden var oppgitt til 3 lauper 2 mark i stedet for kun 3 lauper. Busch oppfører ikke mindre enn 9 oppsittere, men gir ingen forklaring på hvem av disse der satt på bondegodset og hvem på

prestegodset. Av disse 9 oppsittere var kun to navn kjente på Åsen fra årene 1603-1612 nemlig Peder (på Indre Åsen) og Kristoffer (på Ytre Åsen). De øvrige er nye navn nemlig: Torger, Johannes, Ole, Salomon, Ole, Kolbein og Ole. Navnet Anders som synes å ha hørt til på gården, er foreløbig forsvunnet, men der er ikke mindre enn 3 ved navnet Ole. Jeg kan ikke anta at Åsen 1626 var delt på 9 sjølstendige bruk, men formoder at der på flere av brukene har vært sambrukere, og at Busch i sin liste har oppført alle disse. Jeg har i det hele tatt ikke riktig tillit til Busch's liste med dens mange navn.

I regnskap fra 1635 har jeg som oppsitter på Åsen funnet nevnt Anders, Anders Bendixen, Lars Kolbensen, Rasmus og Johannes. Om de to siste ble det både 1635 og 1636 forklart at de var forarmete. Her kommer navnet Anders igjen, som ikke fantes på listen av 1626, men navnet Ole er forsvunnet.

Fra 1644 har jeg en liste over Åsens oppsittere. Dessuten har det ofte vært omtalt kvegskattregnskap fra 1645-1646 som skal angi samtlige gårders beboere, såvel menn som kvinner, på 15 år eller 81 mer. Og endelig har vi fra 1646 et regnskap over en gårdskatt etter skylden, der oppregner oppsitterne og opplyser om hvor meget hver av dem brukte. Disse setter jeg her side om side.

<u>Oppsittere 1644</u>	<u>:Koppskattregnskapet 1645/46</u>	<u>:Gårdskattregnskapet 1646</u>
Lars	:Lars, kone og 1 dreng	:Lars bruker: L- 0-1-12
Anders	:Anders Thorsen, kone, sønn, 2 piker	:Andreas - - 0-1-12
Ole	:Ole og kone	:Ole - - 0-1- 0
Kolben	:Kolben, kone, 1 sønn, 1 dtr. 1 kv.	:Kolben - - 0-1-12
Anders	:Husm. Anders og kone	:Anders - - 0-1-12
	:Huskvinne Brita	:Salomon- - 0-2- 0
		L.....- 3-0- 0

Gårdskattregnskapet av 1646 viser at Åsen var delt i 6 bruk, og det vedble det å være i all fall langt fram gjennom tiden, og at 4 av disse bruk hadde samme skyld. Det opplyses fremdeles at prestegodset utgjorde 2 laup, at ½ laup tilhørte Sjur Mo og ½ laup Anders Kusli, men vi blir dessverre ikke klok på hvem av de to oppsitterne som brukte bondegodset. Når det sammesteds heter at presten hadde bygselrådigheten også over bondegodset, er det sikkerlig uriktig.

Nedenfor stiller jeg ved siden av hverandre oppsitterrekkene fra 1646 og 1657, 1661, 1662 samt kvegskattregnskapet fra 1657 for så vidt Åsen angår:

<u>Oppsittere 1646</u>	<u>:Oppsittere 1657, 1661, 1662.</u>	<u>:Kvegskattregnskapet fra 1657.</u>	<u>:Hest</u>	<u>:Kyr.</u>	<u>:Geit</u>	<u>:Sau</u>
Lars	:Lars	:Lars bruker av	:0	:10	:6	:8
Andreas	:Ole Andersen	:Ole Andersen -	:0	:8	:6	:12
Ole	:Ole	:Ole	:0	:9	:6	:6

Kolben	:Jens Kolbensen	:Jens Kolbebsen	:0	:8	:5	:5
Anders	:Anders Sjursen	:Anders Sjursen	:0	:9	:6	:8
Salomon	:Salomon	:Salomon	:0	:10	:7	:6
		:Anders Larsen	:0	:3	:3	:4
		:Barbro Kolbensd.	:0	:3	:0	:3,

82.

De i kvegskattregnskapet til slutt oppførte to personer har ikke vært oppsittere. Anders Larsen er rimeligvis sønn av den første mann i rekken, Lars, og har i så fall vel hatt til huse hos ham. Barbro Kolbensdatter er kanskje en søster av oppsitteren Jens Kolbensen. Det som i kvegskattregnskapet av 1657 særlig springer i øynene er at ikke en eneste av oppsitterne på Aasen hadde hest.

Om eiendomsforholdene forklares det både 1657 og 1661 at presten eide 3 lauper, Sjur Mo ½ laup og Anders Kusli ½ laup. Men 1662 er Anders Andersen Gjesdal kommet i Sjur Mos sted som eier av den halve laup. Det sies uttrykkelig 1657 at hver eier hadde bygselrådighet over sin part i gården.

Jeg skal nå skrive av Findes folkeliste av 1664 og ved siden av den stiller jeg et gårdskattregnskap av 1664:

<u>Findes folkeliste av 1664.</u>			<u>: Skatteregnskapet av 1672</u>		
<u>Oppsittere,</u>	<u>år:</u>	<u>Sønner, Drenger, Husmenn</u>	<u>år</u>	<u>:</u>	
Lars	70:	Dreng, Ole Johansen,	17 år	:.....	
Anders Larsen	30:			:a. Lars bruker L. 0-1-12	
Ole Andersen	30:	Dreng, Anders, har vært ute,	40 år	:b. Ole Andersen L. 0-1-12	
.....		:Husmann, Anders,	30 år.	:.....	
Ole	40:	Sønn, Gudmund Olsen,	14 år	:c. Ole L. 0-1- 6	
Jens	35:			:d. Jens L.0-1-12	
Anders Sjursen,	48:			:e. Anders Sjursen L.0-1-12	
Salomon	40:			:f. Salomon L.0-1-18	
				<u>L.3-0- 0</u>	

I skatteregnskaet av 1672 oppgis eierne av bondegodset liksom 1662 nemlig Anders Andersen Gjesdal og Anders Kusli, hver med ½ laup. Dessuten forklares at det på gården var to bekkverkner og en flomsag, at flomsagen bruktes av andre bønder, og at der av den svartes grunnleie med 1 rdlr. Den her omtalte flomsag er rimeligvis Mosagen, og den foran omtalte Åsen tilhørende flomsag er altså forsvunnet. 83.

Folkelisten av 1664 har sju oppsittere men der i virkeligheten bare var seks bruk. Dette kommer av at listen har tatt med Anders Larsen, der visselig var en sønn av Lars og bodde heime hos ham. Det må være samme Anders Larsen som 1657 skattet av 3 kyr 3 geiter og 4 får.

Ved matrikuleringen av 1667 ble Åsens skyld forhøyet med 1 mark smør. Følgen av denne forhøyelse var at de 4 bruk som 1672 oppføres med en landskyld av 1 pd. 12 mk. hver, fikk en matrikkelskyld av 1 pd. 16 mk. og at Oles bruk fikk en matrikkelskyld av 1 pund 9 mk. og Salomons bruk 1 pd. 23 mk. Denne matrikkel-skyld oppføres også i den eldste trykte matrikkel fra 1838 eller 1839 og herav ser vi at Oles bruk er det seinere l.nr. 140a og 140b og Salomons bruk det seinere l.nr. 141. Ved matrikuleringen 1667 ble oppgitt 6 oppsittere. Også etter 1667 ser en hyppig at man betegner brukene med den gamle landskyld.

Av bondegodset i Åsen - Ytre Aasen av skyld 1 laup - eide Anders Andersen Gjesdal ½ laup, Anders Kusli ½ laup. På skiftet 1679 etter Anders Gjesdal ble hans halve laup utlagt til hans enke, Marthe Sjursdatter, og da hun døde, ble den delt mellom barna, og 1691 var forholdet sådant at hennes sønn, Anders Andersen Gjesdal, den yngre, eide 18 mark og hennes svigersønn, Torger Hansen Berg 18 mark. Da det 1691 skulle skiftes etter Torger Berg, ble hans 18 mark delt mellom hans mange døtre, men 1703 var disse samme 18 mark samlet på oppsitterens, Sjur Åsens hånd. Denne Sjur het Sjur Olsen og var kanskje gift med en av Torger Bergs døtre. Unge Anders Gjesdal var 1703 fremdeles eier av sine 18 mark, men seinest 1717 var den nyss nevnte Sjur Olsen ifølge kassaboken eier av den fulle halvlaup.

Som eier av den halve laup som 1672 tilhørte Anders Kusli, oppføres 1681 Ole Andersen, der siden 1657 var oppsitter på bruket. Han døde 1688, etterlatende enken Marthe Mortensdatter og flere barn, deriblant sønnen Bendix som seinere ble eier av bruket. 84.

Det er ikke meget jeg vet om de 1672 oppregnede oppsittere på Åsen i de nærmest påfølgende 30 år, men litt hører man dog om dem i de eldste ting- og skifteprotokoller. Jeg skal gjengi hva jeg har funnet.

a. Lars nevnes årene 1635 og 1672, og sistnevnte år skulle han være 80 år gammel. Ellers har jeg intet funnet om ham. På Findes folkeliste av 1664 oppføres Anders Larsen, 30 år gammel. Jeg holder ham for å være sønn av Lars. Det er vel denne Anders Larsen der holdtes skifte etter 7.september 1690. Boets aktiva var kun 14 rdlr. 2 mk, 11 skilling, men der var ikke noe overskott, så det ble ikke tale om hans arvinger.

b. Ole Andersen var som nyss nevnt ovenfor oppsitter fra 1657 og sies 1681 å eie sitt bruk, 1 pd. 12 mk. Etter folkelisten av 1664 skulle han være født 1634. Jeg har ikke kunnet komme til full sikkerhet om hvem hans far var, men jeg holder det sannsynlig at han var sønn av Anders Kusli, som før ham eide hans bruk. Ole Andersen var gift med Marthe Mortensdatter og hadde med henne barna Bendix, Morten, Ole, Marthe og Oline. Dette ser en av skiftet etter ham, der holdtes 14.september 1688. I dette sies det at odelsgodset, 21 3/5 mark smør av Åsen beholdt enken uskiftet for sin livstid. Hva det kommer av at boet kun eide 21 3/5 mark

smør mens Ole Andersen noen år før sies å eie 1 pd. 12 mk., kan jeg ikke opplyse. Etter Marthe Mortensdatter holdtes skifte 26.juni 1694. Sønnen Morten levde 1691, men var nå død, så det kun var 4 barn å dele på: Bendix, Ole, Marthe, gift med Moses Andersen Aasen og Anne, gift med Sjur Abrahamsen Mo. Om sønnen Ole fortelles det at han var "udenlands til Seiling." Boets odelsgoods i Åsen oppgis til 1 pd. 8 mk., og av det fikk hver sønn 10 2/3 mk. og hver datter 5 1/3 mk. Sønnen Ole Olsen hadde fått arv utlagt etter begge sine foreldre. Den 3.juni 1697 begjærte hans to svogre, Sjur Abrahamsen Mo og Moses Andersen Aasen at hans midler måtte bli delt mellom arvingene, og hans bror Bendix Olsen, der hadde 85 de midlene under forvaltning, tiltrådte deres begjæring. Det forklartes at Ole hadde begitt seg utenlandsk på lange reiser, og at man i 15 år, altså siden 1682, ikke hadde hatt annen tidende om ham enn hva en kamerat av ham, Hans Sandal,"en Seilingsmand, boende i Bergen" hadde fortalt. Hans Sandal som betegnes som Oles "Bygdebarn" eller sambygding, hadde for rom tid siden truffet sammen med ham i Spanskesjøen på et hollandsk skip som gikk til Spania. Han hadde vært ombord på hollenderen og talt med Ole," som da ikke var vel tilpas og syntes ganske svak og skrøbelig," og da Ole også vinteren og sommeren før han forlot hjemmet, hadde vært sykelig, mente svogrene at han nå måtte formodes død. Oles midler ble i henhold hertil delt således at Bendix, broren, fikk 38 rdlr. 14 skilling og hver av svogrene 19 rdlr. 7 skilling. Blant hans eiendeler var også 18 mark i Ytre Åsen, der deltes på samme måte, således at broren fikk 9 mk. og hver av svogrene 4½ mark. Etter hva før er sagt, er det ikke godt å forstå hvorledes Oles andel i bruket kunne være 18 mark eller halvdelen, men slik står det i den gamle protokoll. Nu tildags hender det vel en og annen gang at norske sjømenn som er kjente heimefra til gjensidig overraskelse møtes i de fjerne farvann, men Hans Sandal og Ole Andersens sammentreff i Spanskesjøen ombord på et hollandsk fartøy viser at det samme kunne hende for mer enn to hundre år siden.

Til høsttinget 1681 der holtes på Nøstdal, hadde Ole Åsen stevnt Peder Kinna-Lien, fordi denne skulle ha skjelt hans sønn for tyv. Sjur Kinna-Lien forklarte at han hadde sett Ole Åsen som hadde skutt med bue og pil "af Uvilje-Værk" ramte Peder Liens sønn i pannen, så det kom litt blod ut, og pannen hovnet, og da han deretter gikk sin veg, hadde Peder Lien ropt etter ham: "Går du der, Din Smøg og Hundemorder?" Peder Lien anførte, at Ole Åsens sønn som tidligere hadde skutt en hund ihjel for ham, og nå da han hadde gjort hans sønn skade, hadde han smoget til ham (*smurt til ham? O.Tj.*). Sorenskriveren må ha funnet Peder Liens forsvar tilfredsstillende, for saken endte med forlik 86 og med at Ole Åsen vedtok å bøte 1 rdlr. fordi han ikke kunne bevise sin siktelse mot Peder.

Til høsttinget 1691 på Sunde var Ole Andersen Åsens enke, Marthe, stevnt for gjeld til Hans Findmands dødsbo, 3 mk. for et kvarter sild. For Marthe møtte i retten hennes sønn, Morten, som sa at prisen på silden var 2½ mark og at derpå var betalt med to tømmerstokker ved Mo sag, verd 20 skilling. Resten, 20 skilling erkjentes (1 mark var den gang 16 skilling). Mer har jeg ikke funnet om Ole Andersen. Om sønnen Bendix vil seinere bli fortalt.

c. Om Ole der 1672 satt som oppsitter på det mindste bruk i Åsen, vet jeg intet. Det er saktens den samme Ole vi har hatt på gården siden 1644. Etter Findes folkeliste av 1664 skulle han være født 1624. Etter samme liste hadde han en sønn, Gudmund, født 1650, og det må være denne Gudmund Åsen som det holdtes skifte etter 27.oktober 1689. Boet - aktiva var 36 rdlr, - var fallitt, og det ble således ikke tale om arvingene. Heller ikke enkens navn nevnes. Han hadde to brødre, Nils Olsen og Ole Olsen der begge var kreditorer i boet. Til høsttinget 1691 var Gudmund Åsens enke - navnet får vi ikke vite - stevnt for gjeld til Hans Findmands bo, 9 rdlr. 1 mark. Hun erklærte at hun betalte avdrag til Findmands kone, så det kun stod 3 rdlr. 1 mk. 5 skilling til rest, og så vidt jeg kan se, ble hun kun dømt til å betale dette beløp. Mer vet jeg ikke om Gudmund og hans slekt.

d. Jens som 1672 nevnes som oppsitter, er utvilsomt den Jens Kolbensen som vi har på gården fra 1657, og som etter folkelisten av 1664 skulle være født 1629. Det kan vel heller ikke være tvilsomt at han er sønn av den Kolben som finnes på gården 1626-1646. En Kolben Jensen var 1701 tjenestedreng hos Bendix Olsen Ytre Åsen og 51 år gammel. Dette er vel igjen sønn av oppsitteren Jens Kolbensen. En Kolben Åsen var 1692 og 1696 kreditor i et par boer, og dette er saktens tjenestedrengen Kolben Jensen.

e. Anders Sjursen skulle etter folkelisten av 1664 være født 87. 1616. Han nevnes 1657 som oppsitter med sitt fulle navn, men er rimeligvis identisk med den Anders som 1646 brukte 1 pd. 12 mk. av gården. Hans kone het Brita Johannesdatter, og etter henne holdtes der skifte 11.oktober 1683. Deres barn var: Moses, Sjur, Kristi, Marthe, Barbro, Rakel og Anne. Et par år etter døde også Anders Sjursen, og 24.september 1685 ble det holdt skifte etter ham. De samme sju barna oppregnes også under dette skiftet. Boets aktiva 1685 var 35 rdlr. 3 mark 8 skilling. Om boet med jordegods er det ikke tale hverken i 1683 eller 1685.

Anders Sjursens ettermann på gården var eldste sønnen, Moses Andersen, som ble gift med Martha Olsdatter Ytre Åsen og finnes omtalt foran side 85 hvor en hører om den forsvunne sjømann, Ole Olsen Ytre Åsen og om delingen av hans formue. Ved sommertinget 1692 på Sunde måtte Moses for sin tjenstepike, Gunhild Larsdatter som var stevnt for å ha siktet Synneve Eikås for tyveri. På Gunhilds vegne gjorde Moses Synneve Eikås avbikt og

lovte å betale henne ½ rdlr. i saksomkostninger. Moses og hans ettermann vil seinere bli omtalt

f. Salomon het Salomon Andersen og hadde det bruk i Åsen som hadde den høyeste skyld eller l.nr. 141. Etter folkelisten av 1664 skulle han være født 1624, men etter folkelisten av 1701 skulle han da vere 83 år gammel og altså født 1618. Hans kone het Dorthe Tostensdatter og var fra Refsdalen. I året 1681 fungerte han som lagrettemann ved tingene, og under en åstedssak på Nydal i Holsen. Som takstmann ved registreringer sees han å ha fungert 1692 og 1694. Til høsttinget 1691 var han stevnt for gjeld til Hans Findmands dødsbo, 8 rdlr. 3 mark 5 skilling. I dette beløp ville Salomon ha et avdrag på 1 rdlr. som restanse på en skipskiste som var levert til Findmands stesønn, Kristian Larsen, 3 mark - resten på en hest og 5 mark for 2½ tylft kjøpmannsbord. Når disse beløp ble trukket fra, erkjente han kravet, Om Salomon og hans etterkommere vil der også 88 seinere bli talt. (136.) Hermed har jeg fortalt det jeg vet om gården og dens beboere i de første årene etter 1672. Fra 1701 har man bedre beskjed takket vere folkelisten av 1701 som jeg nå skal skrive av.

Oppsittere	År	Heimeværende sønner	År	Tjenestedrenger	År
Moses Andersen	48	Anders	13		
.....		Ole	10		
.....		Sjur	8		
.....		Mads	6		
...	..	<u>Moses</u>	4	...	...
Sjur Olsen	34	Ole	6	Mads Andersen soldat	37
...	..	<u>Torger</u>	3		.
Bendix Olsen	50	Nils, halt, uten fornuft	14		
...	..	<u>Anders</u>	9		.
Enken Ingeborg Pedersdtr.		Anders Johannessen	5		
...	...	<u>Peder Johannessen</u>	2	...	...
Sjur Monsen	36	Ole	4	Peder Olsen	22
.....		Ananias	2		
...	...	<u>Mons</u>	1	...	...
Salomon Andersen	83	Jon, smed i Bergen	49	Ole Bendixen	17
.....		Ole, skipstømmerm. i Bgn.	41		
.....		Anders, tjener i Bergen	30		
.....		Datterbarn:			
.....		Abraham Andersen	7		
.....		Salomon Andersen	3		
.....		Anders Andersen	1		

Listen skulle kun omfatte den mannlige befolkning på ett år og derover, men alt mannskjønnnet skulle man ha på spebarn nær. Jeg tror dog at det på den tid har vært husmannsplasser på Åsen, men av det ser en intet spor på listen. Det tør likevel hende at Mads Andersen og Kolben Jensen, der på listen oppføres som tjenere, kan ha hatt Plasser. 89.

(137.) Jeg skal nå følge hvert enkelt bruk og beynner med Ytre Aasen eller bondegodset:

Løpenr. 138.

På dette bruk satt siden 1657 Ole Andersen og kone Marthe Mortensdatter. De døde, han 1688 og hun 1694. Om dem er det fortalt foran side 83 o.fl. Deres etter-mann var sønnen Bendix Olsen, som etter listen av 1701 skulle være født 1651. Bendix er omtalt foran, side 84, der en hører om skiftet 1697 av midlene etter hans forsvunne bror, sjømannen Ole Olsen. Etter det man påstod under den saken som 1714 førtes om Kuslimennenes beiting i Åsmarka (s.32), skulle Bendix umiddelbart etter skiftet etter hans forsvunne bror ha innløst sine medarvingers andel i gården, og ved skjøte av 19.juni 1697 være blitt eier av hele gården. Likeledes er det fortalt foran, side 54, at Bendix sammen med sine naboer på Ytre Åsen ved høsttinget 1706 fikk dom over sin svoger, Sjur Abrahamaen Mo for ei lyngøy Sjur ville tilegne seg. Til høsttinget 1709 stevnte Bendix og Sjur Ytre Åsen fire av sine naboer, nemlig Nils, Moses og Sjur Monsen Åsen samt Jan Salomonsen Stevoll, fordi de ikke ville holde "Gjerdessaarden" vedlike. Saken utsattes og ble ikke behandlet seinere, antakelig fordi gjerdene var blitt satt istand. Ved vårtinget 1712 hadde Bendix atter prosess med svogeren, Sjur Abrahamsen Mo. Forrige gang gjaldt det lyngøya, Denne gang førte Bendix klage over at Sjur hadde overskjelt ham. Hva skjellsordene egentlig bestod i og de nærmere omstendigheter ved saken, får en ikke beskjed om. Sjur erklærte nemlig straks i retten at han ikke mintes å ha sagt noe som kunne være Bendix til forkleinelse, tilbakekalte hva han måtte ha sagt og tilbød å gjøre tilstrekkelig avbikt. Bendix lot seg bekvemme til forlik, og Sjur gjorde ham på stedet offentlig avbikt. "Hvad Ord mellem dem var passeret, (138.) skulde ikke komme Bendix til Præjudice." På det håndtokes partene, og Sjur slapp med å betale 4 mark i omkostninger. Bendix kone har jeg ikke funnet nevnt eller omtalt, foruten de to på listen av 1701 nevnte 90. to sønner, Nils og Anders, hadde han mindst en sønn til ved navn Johannes der var bygselmann på et av prestebordets bruk i Åsen, men døde 1701, etterlatende enke, Ingeborg Pedersdatter, og tre barn. Ved sommertinget 1714 under saken om Kusli-mennenes beiterett i Åsmarka omtales Bendix som død, men han våren 1712 førte prosess med Sjur Mo. I tiden mellom 1712 og 1714 må han altså være død. Følgelig må det være feil når kassabøkene for 1717 og nærmest påfølgende år fremdeles oppfører Bendix Olsen som eier og bruker.

Bendix Olsens ettermann ble sønnen Anders Bendixen, som etter listen av 1701 skulle være født 1652. Under prosessen 1714 om beitet i Åsmarka opptrer han som bruker av gården, men han kan da kun ha eid en liten del av den. I dommen i beitesaken av 30.september 1715, side 33, omtales også hans søsken som medeiere. Men i kassaboken for

1727 opptrer han som eneeier, og han skulle altså da ha innløst sine medeiere. Hans kone var Eli Olsdatter, datter av lensmann Ole Nilsen Sunde og dennes annen kone, Mari Olsdatter. Han fikk ikke barn med Eli. iallfall ingen som overlevde ham. Anders Bendixens kone nevnes meget hyppig i ministerialboken som fadder - visst et snes ganger. Av det tør en kanskje slutte at de var avholdte av naboer og kjenninger. Anders Bendixen stod seg nokså godt. Av sin svoger, Peder Pedersen, fikk han 1732 obligasjon for 44 rdlr i Nydal og av Erik Gregoriussen fikk han 1739 obligasjon for 16 rdlr i ^(139.) Hagen. Med sin kone arvet han 9 mark i Refsdal som han 1746 solgte til hennes søstersønn, Ole Andersen. Den 15.juli 1743 fikk Anders Bendixen av en av sine svogre, Nils Markvardsen Kapstad (*Kapstad ligger i Bygstad sogn. O.Tj*), bygselbrev på Sunde og flyttet så dit. På grunn av hans flytning fra Åsen tilbød Anders Johannessen Bruland - som var hans eldste for lengst avdøde bror, Johannes Bendixen og Ingeborg Pedersdatter og altså odelsberettiget til Åsen - seg å innløse gården, og da Anders Pedersen ikke ville motta noen løsningssum, ble han innstevnt til sommertinget 1744. Saken ble utsatt og kan ikke 91. sees seinere å være behandlet. Under 19.juni 1745 solgte Anders Bendixen sitt bruk i Åsen med sin kones samtykke til Nils Ingebrigtsen for 36 rdlr. Nils Ingebrigtsen var fra Grøneng. Sommeren 1744 ble han gift med Anders Bendixens søsterdatter der kanskje har oppholdt seg i morbrorens hus. Anders Bendixen døde på Sunde sommeren 1755 og sees i ministerialboken å være blitt 78 år gammel. Etter denne oppgave skulle han være født 1687, men etter listen av 1701 først i 1692. Konen, Eli Olsdatter, overlevde ham. Anders's bror, Nils, som på listen av 1701, nevnes som "halt og uden Fornuft," var derimot død før Anders. Arvingene oppreges således:

- 1.Brør; Johannes Bendixen, død etterlatende seg to sønner: **a.** Anders og **b.** Johannes, der likeledes var døde, men etterlatt barn.
 - a.** Anders: Sønnene Johannes, 24 år og Jens 11 år, - og
 - b.** Johannes: Sønnen Johannes, 14 år og datteren Anne, gift med Ole Larsen Bruland.
2. Søster; Rakel Bendixdatter Nydal, enke - og
3. Søster; Brita Bendixdatter, etterlatende to barn:
 1. Sønn; Mads Larsen før boende på Slatten (Hjele), nå på Birke-dal, seinere på Svardal.
 2. Datteren; Anne Larsdatter gift med Nils Ingebrigtsen Åsen.

^(140.) Enken nøt den store ære at sogneprest Nils Lund fungerte som hennes lagverje. Aktiva var 251 rdlr. og beholdningen 219 rdlr.

Nils Ingebrigtsen fikk som sagt 19.juni 1745 av sin kones morbror, Anders Bendixen, skjøte på gården. På høsttinget 1749 lyste Johannes Andersen sin odelsrett, men gjorde ikke for det første nærmere skritt for å innløse gården. Denne Johannes Andersen var en sønn av Anders Johannessen Bruland som 1744 hadde stevnt Anders Bendixsen fordi han ikke ville

motta løsningssummen for gården. Noen år seinere avfant Nils Ingebrigtsen seg med Johannes Andersen Bruland ved å betale ham 20 rdlr. hvorefter Johannes under 22.november 1757 gir ham "Skjøde paa sin Odelsret til den Part i Ytre Åsen som Nils eide og brugte." Under 7.juli 1784 gav Nils Ingebrigt-sen med sin kones samtykke sin nesteldste sønn Lars Nilsen, der 1782 92. var blitt gift med Inger Trulsdatter Bruland, sitt bruk i Åsen som "Hjemmegave" mot å svare foreldrene kår. Bruket ansattes i gavebrevet til 70 rdlr. Dette gav anledning til at den eldste sønnen, Anders Nilsen Hagen på høsttinget 1784 lyste sin odelsrett, og 4 år etter nemlig ved skjøte av 6.november 1788 tilbakeskjøtte Lars gården til sin far, for at den med det av faren påtenkte frabytte kunne komme boet til inntekt. Frabyttet holdtes 5.november 1788 og ble avsluttet 13.desember etterat gården var tilbake-skjøtt. Barna var: 1.Anders Nilsen den eldste for lengst gift og boende på Hagen, 2.Nyss nevnte Lars Nilsen der bodde på farens gård, og 3.Anders Nilsen den yngre, myndig og som en tid lang hadde stått ved Garden i Kjøbenhavn, men nå var kommet heim. Gården ble tatt til inntekt for boet med 126 rdlr. og boets beholdning var 140 rdlr. der utlagdes til den yngste sønn, gardisten, da de to andre sønnene førut hadde fått like meget hver.

(141.) Sønnen Lars var kreditor i boet og fikk for sitt krav utlagt 18 mark av gården. De andre 18 mark ble utlagt til den yngste sønnen. Året etter døde Nils Ingebrigtsen, 64 år gammel. Hans kone, Anne Larsdatter, døde 1799 i en alder av 77 år. Nils Inge-brigtsens foreldre het Ingebrigt Johansen og Marthe Jonsdatter Grøneng, og han hadde en bror, Anders, som var bygselmann på Indre Åsen.

Ved frabyttet 1788 ble Nils Ingebrigtsens to yngste sønner, Lars og Anders den yngre, eiere av hver for det halve i Åsen, l.nr. 138, der dog bruktes av Lars alene. Under 14.juli 1791 solgte de den for 126 rdlr. til deres eldste bror, Anders Nilsen Hagen. Under 5.november 1789 hadde Lars Nilsen hos svigerfaren, Truls Eriksen Bruland fått makeskiftet til seg Hagen mot en part i Østenstad, som Lars eide. Og under 3.november 1791 gjorde han et nytt makeskifte, idet han overdrog Hagen til broren, Anders Nilsen, mot at denne overdrog ham Åsen. Det ble ikke gitt noe mellomlag, men Anders Hagen var på en eller annen måte blitt skyldig Lars 130 rdlr. og 93. for disse gav han 4.november 1791 obligasjon i Hagen for dette beløp. I henhold til skjøte av 7.juli 1784 hadde Lars Nilsen før eid hele Åsen, l.nr. 138 i 4 år inntil han 1788 tilbakeskjøtte bruket til farens bo. Ved makeskiftet med broren av 3.november 1791 ble han altså for annen gang eier. Den 5.november 1807 kjøpte han gården til sin eldste sønn, Mads Larsen, for 150 rdlr, men både han og hans kone levde atskillige år etter den tid. Inger Trulsdatter døde først nemlig 1832 og han først 1834 i en alder av 78 år. Da skiftet etter Inger ble holdt, var beholdningen 331 rdlr. eller 1324 kroner, hva der jo ikke

er så lite for et kårfolkpar å være. Den eldste sønnen, Mads Larsen, døde 50 år gammel desember 1833, altså etter moren, men før faren. Under skiftet 1834 etter Lars Nilsen oppgis hans arvinger således: 1.Sønn Mads Larsen Åsens 6 barn, 2.Johannes Larsen Åsen, 3.Truls Larsen Åsen, 4.Anders Larsen Tefre, 5.Nils Larsen Åsen, 6.Datter Anne Larsdatter Åsen, gift med Lars Andersen Hagen, 7.Nille Larsdatter, ^(142.) enke etter Gunder Olsen Hafstad og 8.Trone Larsdatter Åsen, ugift, 29 år gammel og et par år etter "fledført" til broren, Johannes Larsen Åsen (*Flet - eller fledføre betyr vel her at hun skulle få bosted og opphold hos broren, rimeligvis mot at broren skulle få det som var igjen etter henne. Egentlig betyr flet seng eller sengested. O.Tj.*)

Mads Larsen Åsen fikk som nevnt 5.november 1807 av sin far skjøte på gården for 150 rdlr. Han ble 1809 gift med Kari Abrahamsdatter Mo og døde 50 år gammel 1833. På skiftet oppregnes deres barn således: 1.Lars, 21 år, 2.Abraham, 16 år, 3.Andreas, 12 år, 4.Anders, 5 år. 5.Sjur, 3 år og 6.Nille, 7 år. Gården ble taksert til 300 spdlr. og utlagt til enken. Boets beholdning var 368 spdlr.

Som seinere eiere har jeg notert: Lars Madsen 1834, Mads Larsen 1865, Karoline Karlsdatter gift med Sjur Madsen 1871.

Løpenr. 139 av gammel landskyld 1 pd. 12 mk, matrikkelskyld 1 pd. 16 mk.

Dette bruk er den andre halvdelen av Ytre Åsen, det gamle bondegodset. ^{94.} Om dette bruk er fortalt foran side 83 at 1703 eide Anders Gjesdal den yngre det halve eller 18 mark og oppsitteren, Sjur Olsen, likeså 18 mark, men at sistnevnte seinest 1717 ifølge kassabøkene var blitt eier av hele bruket. Denne Sjur Olsen var etter folkelisten av 1701 født 1667 og hadde heime hos seg sønnene Ole og Torger, henholdsvis 6 og 3 år gamle. Hvor Sjur Olsen kom fra, har jeg ikke funnet ut, men da han eide de 18 mark som 1691 hadde tilhørt Torger Hansen Berg, og hans ene sønn het Torger, ligger det nær å gjette på at han har vært gift med en Torger Bergs mange døtre. Jeg har forsøkt å finne ut hvem av de 6 oppsittere fra 1672 som satt på det bruk Sjur seinere ble eier og bruker av, men jeg er ikke kommet videre enn til at det enten må ha vært den under **a.** nevnte Lars eller den ^(143.) under **d.** nevnte Jens Kolbensen. Men hvem av disse en skal foretrekke er ikke godt si. Jeg har ment at den på Findes folkeliste av 1664 nevnte Anders Larsen kunne være Lars's sønn og tillike hans ettermann i bygselen (se side 84). Etter skiftet 1690 etter denne Anders Larsen var hr. Peder Finde og hr. Henrik Finde kreditorer i hans bo, og har det vært jorddrott-lige rettigheter de har hatt tilgode, har det altså vært på prestegodset Anders har sittet. Og hvis dette holder stikk, skulle det altså være Jens Kolbensen, som 1672 satt på det bruk som seinere ble Sjur Olsens. Dette blir imidlertid

kun en usikker formodning. Om den saken som Sjur sammen med Bendix Olsen Ytre Åsen 1706 anla mot Sjur Mo om lyngøya, er fortalt før og likeså om den sak som de samme to 1709 anla mot naboene for mangelfullt gjerdehold. Til høsttinget 1706 - samme tid som saken om lyngøya ble behandlet - var Sjur stevnt av Ole Olsen Åsen, fordi han hadde beskyldt Oles kone for å ha tatt gras fra ham. Ole Kvål vitnet at han sist sommer da han stod og bygde et hus for Ole, hørte han Sjur skjelle Oles kone for grastyv. Sjur var, sier vitnet, helt drukken. Arne Kinnaneset forklarte det samme. Sjur unnskyldte seg med drukk-enskap og fikk tilgivelse mot å betale omkostningene med to mark. Dertil ble 95. han dømt å betale til kongen 2 lodd sølv. For å få revansj hadde Sjur stevnt Oles kone for å ha overskjelt ham. Om det ble det av nevnte Arne Kinnaneset, Sjur Monsen Indre Åsens kone, Berte Olsdatter, og Bendix Olsen Ytre Åsens tjenestepike, Marthe Pedersdatter, forklart at da Sjur kalte Oles kone, Marthe, for grastyv, svarte hun, at Sjur skulle vær "en Smit og en Smøg" til han overbeviste henne om noe tyveri. Sorenskriveren frifant Oles kone, da det var Sjurs skjelleri (144.) som foranlediget at hun "af Taabelighed ikke har vidst bedre end at svare saa ilde." Den her nevnte Ole Olsen Åsen var ikke oppsitter på noen av brukene i Åsen. Fjerde juli 1707 fikk han av presten bygselseddel på en plass Neset under Lien, som leilendingen Tobias Lien hadde bevilget ham og hvor presten tillot ham å oppbygge hus mot en grunnleie av 8 skillng for hvert hus. Sitt bruk i Ytre Åsen fratrådte Sjur Olsen 1726 eller 1727 og etterfulgtes av sønnen, Anders Sjursen der i kassaboken for 1727 oppføres både som eier og bruker. I et seinere odelsmanntall nevnes som Anders Sjursens heimelskiftet av 4.juli 1725 og skjøte av 26.april 1727. Disse aktstykker kjennes ikke nå, men det er trolig at skiftet holdtes etter Sjur Olsens kone, og at skjøtet er utstedt av Sjur Olsen. Sommeren 1730 giftet Sjur Olsen, som nå var 63 år gammel, seg med Berete Jonsdatter, der høsten før var blitt enke etter Anders Mosessen Me-Åsen, og satt igjen med 3 små barn. Den 28. mai 1730 fikk Sjur av presten bygselbrev på dette bruk i Me-Åsen og bodde der til sin død. Vi kommer siden tilbake til Sjur Olsen.

Anders Sjursen som 1726 eller 1727 ble sin fars ettermann som eier og bruker av l.nr. 139, var gift med Synneve Andersdatter. Hun var rimeligvis fra Jølster. Hun hadde i all fall en bror som bodde på Østenstad. I tingbøkene hører en intet til Anders Sjursen. Han døde høsten 1761 59 år gammel og skulle altså være født 1702 og yngre enn de på listen av 1701 nevnte brødre, Ole og Torger. Skiftet etter ham holdtes 3.mai 1762. Han etterlot følgende 4 barn 96. (145.) avlet med sin gjenlevende enke: 1.Ludvig Andersen Storetre, myndig, 2.Ole Andersen, utkommandert, 24 år, 3.Sjur Andersen, 15 år, 4.Gjø Andersdatter, 17 år, begge heime hos moren. Sønnen Ludvig hadde fått bryllupsgjerd og heimegifte 60 rdlr., og når hver

av de andre tre barna fikk like meget, ble beholdningen 120 rdlr. Boet eide en sølvkanne på 44½ lodd. Av gården fikk enken 18 mark, Ludvig 5½ mark, Ole og Sjur 5 mark hver og Gjøl 2½ mark. Sønnen Ole døde 1764, og ved skiftet etter ham fikk moren hans 5 mark i gården, som hun vedble å bruke til sin død. Skiftet etter henne holdtes 8.november 1773. Datteren Gjøl var nå blitt gift med Erik Madsen Indre Erdal. Boets beholdning var 115 rdlr. Av Synneves 23 mark i gården fikk Ludvig 9½ mark, Sjur 9 mark og Gjøl 4½ mark.

Gården ble snart atter samlet på en hånd. Under 2.juli 1774 skjøtte nemlig Sjur Andersen sine 14 mark og Gjøl Andersdatters mann, Erik Erdal sine 7 mark, ialt 21 mark, til broren, Ludvig Storetre, som før eide 15 mark. Ludvig fikk skjøte på den kondisjon at han skulle overdra gården til broren Sjur mot av denne å få overdradd 1 pd. 9 5/7 mk. i Storetre. Sådant makeskifte ble straks samme dag opprettet, og i dette påberopte Sjur Andersen seg sin kone Rakel Olsdatter Storetres samtykke til hans overdragelse av de 1 pd. 9 5/7 mark som han ventelig har fått med konen.

Sjur Andersen hadde likeså likt som faren prosesser der satte merke i ting-bøkene. Når han nevnes i disse er det som oftest i anledning av verjemål for hvilke han får avkall (*formodentlig fordi vedkommende var blitt myndig. O.Tj.*). Av Ole Torgersen Angedal fikk han 1784 obligasjon for 100 rdlr, og da denne 1792 ble avlest, fikk han obligasjon av Peder Olsen Angedal for 208 rdlr. Det er ikke gitt at det var at det var egne penger han lånte bort, kanskje var det arvemidler han ^(146.) hadde under sin forvaltning for sine myndlinger. Under 13.mars 1811 solgte han gården for 150 rdlr. til sin sønn, Ludvig Sjursen, men han døde først 1829 og sies i ministrial-boken å være blitt 82 år gammel.

97 Under skiftet etter ham oppgis hans og hans gjenlevende kone, Rakel Olsdatters barn således: 1.Ludvig, 2.Ole, 3.Synneve, gift med Ole Andersen Åsen, 4.Anne, 50 år gammel, 5.Oline, 1805 gift med Hans Hansen Hestad, død og etterlatende 3 sønner, 6.Lucie, gift først med Mads Madsen Åsen og siden med Truls Larsen Åsen og 7.Gjøl, gift med Anders Olsen Østenstad. Boets aktiva var 348 rdlr., men når jevnet var trukket fra, ble beholdningen 163 rdlr. Rakel frafalt bolott. Boet eide en ny stue verd 30 spdlr. og en sølvkanne verd 20 spdlr. Muligens var det den samme sølvkannen på 44½ lodd som avdødes far hadde eid. Rakel Olsdatter døde først 1839 i en alder av 80 år. 1829 hadde hun fått kårbrev av sønnen Ludvig. Ludvig Sjursen ble 1813 gift med Anne Andersdatter Åsen, etter at hans første kone, Malene Markvardsdatter Kinna som han ektet 1811, var død.

Om gårdens seinere historie har jeg ingen andre notater gjort enn at Ludvig Sjursen 1841 festet plassen Øren til sin datter, Anne Malene Ludvigsdatter, og at Anders Ludvigsen 1846 ble eier av gården.

xxxx 0 xxxx

De to brukene vi nå har behandlet, kalles Ytre Åsen. I motsetning til dem kalles de andre 4 brukene Indre Åsen, men de mellomste brukene også kalles Midt-Åsen. Jeg skal nå fortelle hva jeg vet om disse 4 bruk som alle tilhørte Førde prestembete.

xxxx 0 xxxx

Løpenr. 137.

På dette bruk satt 1701 Ingeborg Pedersdatter. Hun var enke etter Johannes Bendixen, sønn av Bendix Olsen på Ytre Åsen, l.nr. 138. Hun var nettopp blitt enke da folkelisten av 1701 kom istand. Skiftet ^(147.) etter hennes mann ble nemlig holdt 29.juni 1701. Etter dette skifte var der tre barn: Anders, 5 år, Peder, 2 år og Johannes som ble født etter farens død. Boets aktiva var 66 rdlr. Verje for barna var deres farfar, Bendix Olsen Ytre Åsen. På listen av 1701 finner en 98. bare de to eldste, men den nyfødte er ikke kommet med, fordi listen skulle omfatte alt av mannskjønnet fra ett år og oppover. Hvis man forutsetter, hva der jo er nokså sannsynlig, at Johannes Bendixen omtrent samtidig har fått "brød" og kone, skulle han ha overtatt bruket seinest 1695, for ved den tid må han - etter sin eldste sønns alder å dømme - ha vært gift. Hvem som var hans formann på bruket, eller hvem som 1672 hadde bruket, kan jeg ikke besvare anderledes enn at det må ha vært enten den 1672 under **a.** oppførte Lars eller den under **d.** oppførte Jens Kolbensen og da snarest den først nevnte eller dennes formodede sønn, Anders Larsen, som det holdtes skifte etter 1690, og hvis bo var fallitt (Se side 84 og 94). Johannes Bendixen eller hans enkes ettermann het Nils. Ved vårtinget 1706 oppregnes mellom tiendeyterne de 6 oppsittere på Åsen, mellom dem Nils som her ikke har noe farsnavn, men på samme ting oppregnes også dem som stod til rest med skatt, for 1705, og mellom dem var Nils Hansen Åsen, hvis restanse var 4 mark 4 skilling. Også på høsttinget 1706 oppførtes Nils Åsen som stående til restanse med årats skatt, 2 rdlr. 3 mark 12 skilling, og på høsttinget 1707 var hans restanse for dette års skatt 1 rdlr. 8 skilling. Ved begge disse leiligheter kalles han rett og slett Nils Åsen. Til samme høstting 1707 hadde birkefogden stevnt Nils Hansen Åsen for rest på ostetiende for 1704, 10 mark ost eller 14 skilling, så her får vi atter mannens fulle navn. Foran side 57 er fortalt om en forhandling ^(148.) på sommertinget 1708 i anledning av at soldat Johannes Moskogens uniform var oppbrendt hvorunder det søktes bragt på det rene om soldaten eller legds mannen, Nils Olsen, skulle bære ansvaret herfor. Til høsttinget 1709 var Nils Åsen stevnt av Moses Andersen Åsen for slagsmål og skjelleri. Jakob Olsen Åsen hadde sett at Moses's kone var blitt slått mellom sine bryster, så det viste seg røde flekker, og brystet var ganske opphovnet. Han visste ikke hvem som hadde gjort det på annen måte enn at konen at det var Nils.

99. Sjur Madsen Indre Åsen gav samme forklaring. Med helnsyn til skjelleriet forklarte Bendix Hagen og nyss nevnte Sjur Indre Åsen at Nils hadde sagt til Moses's kone at Moses ulovlig hadde slått eller stjålet høy fra ham. Saken ble atter behandlet på vårtinget 31. januar 1710. Da Nils "ikke kunde gjøre sin Benegtigelsesed efter Loven," altså ikke med ed fralegge seg å ha slått Moses's kone ble han for "at have handlet ilde" med henne dømt å bøte 2 lodd sølv og betale omkostninger, 24 skilling. Om skjelleriet sies det intet i dommen. Til sommertinget 1711 var Nils Olsen stevnt av birkefogden for resterende korntiende for 1710 og resterende ostepenger for 1708 og 1709. Til sommertinget 1712 var Nils Åsen og Sjur Tjønneland stevnt av Hans Hustuft for en butelje brennevin som de for to år siden skulle ha drukket opp for ham i Drevningen, altså vel på bytur, hvor de var i følge med hverandre. De innstevnte benektet å ha drukket opp noe brennevin for Hans og forklarte at det var ^(149.) 4 år siden de var i følge med ham. Hans kunne ikke skaffe bevis, men forklarte at de innstevete skulle vegre seg med ed, men sorenskriveren påla Hans å bekrefte sin siktelse med ed, og da han ikke kunne det, ble de innstevnte frifunnet. Det var alminnelig i den tid at når en mann ble stevnt, skulle han finne på et eller annet å stevne motparten for. Således også her, idet Nils Åsen stevnte Hans Hustuft "for en Kvernsten, en Trøie og et Kjoleskjørt så og for nogle Ukvemsord." Saken utsattes og ble behandlet seinere. Formodentlig har Nils vært tilfredsstillet ved at han ble frifunnet i brennevinssaken. Ved tinget 1713 fungerte Nils som lagrettemann, og ved høsttinget anla han to saker, den ene mot hans tidligere motpart, Moses Andersen Åsen, der liksom Nils fungerte som lagrettemann ved tinget, en annen mot Moses's sønn, Anders. Moses var stevnt, fordi han skulle ha fraslått Nils 8 hesjer høy og gitt ham en del ukvemsord. Jakob Olsen Åsen vitnet: Moses hadde slått noe høy oppe i et fjell som er felles mark, og da Moses hadde ført høyet ned, ble Jakob av Nils anmodet om **100.** å besiktige det for å se hvormeget det kunne være. Det var 8 små hesjer rått høy som Jakob anslo til to lass turrhøy. Da Jakob og det andre innstevnte vitnet, Sjur Ytre Åsen, som var på byreis og derfor ikke møtte, hadde vært henne ved Moses's hesjer, gikk de i følge med Nils hen til Moses på en åker. Moses sa da til Nils: "Hvad har du med at forfare min Bø?" "Det skal Du få vide," svarte Nils. "Det er bedre du går ned på ledeløs Marken, Din Slyahund." *(Tro om det ikke burde ha stått: "Leløysmarka din Slyehund." Leløysene er i all fall godt kjent i Angedalen som stedsnavn. Slye (normalisert slye) blir brukt om farande fant og rekahundar. O.Tj.).* Da de derfra gikk opp i Moses's tun, sa Moses til Nils: "Det er ligere Du slår din Bø, end sætter Dig op for alt Fjeldet, Din Hund." Saken ble utsatt for at det uteblitte vitnet, Sjur Ytre Åsen, kunne bli avhørt, men ble ikke seinere ^(150.) bragt for retten. Den andre saken som Nils samtidig hadde påstevnt mot Anders

Mosessen Åsen, gjaldt skjelleri, og da han også i denne hadde stevnt Jakob Olsen Åsen som vitne, kan det tenkes at den hadde samme opprinnelse som den foregående. Anders Mosesen møtte ikke og fikk som vanlig lovdag, og seinere hører en ikke mer til saken. Ennå en tredje sak som Nils Asen var part i, ble behandlet ved høsttinget 1713, men her var det Nils som var innstevnt. Endre Nødal hadde stevnt ham for slagsmål og hårdrag. Da Nils innvendte at han ikke var lovlig varslet, ble saken utsatt for at ny lovlig stevning kunne finne sted. Den foretokes atter, men ikke før høsttinget 1714, altså etter et helt års hvile, og nå forklarte Sjur Høisæter og Lars Holsen at året forut var de i et samkomme i Endre Nødals hus "kommet nogle Ord mellem ham og Nils Åsen," og til slutt hadde Nils slåtti til Endre med hånden uten at Endre hadde satt seg til motverge. Da Nils Åsen var på byreise og således ikke møtte i retten, ble saken utsatt til neste ting, men om den de ble behandlet, vet jeg ikke, såsom sorenskriverens tingbøker for årene 1715-1739 er borte. 101.

I årene 1705-1714 omtales altså oppsitteren Nils, som et par ganger kalles Nils Hansen. I kassabøkene nevnes Nils som oppsitter i årene 1717-1743, stedse uten angivelse av farsnavn, men 1745 oppføres Nils Monsen. Om denne Nils Hansen vet jeg at han er en ny mann, ^(151.) for 14.juli 1744 fikk han bygselbrev på bruket av presten. Når man ikke hadde ennet å holde seg til enn dette, skulle man tro at det er en og samme Nils som nevnes alle årene 1705-1743, og at han het Nils Hansen. Det er imidlertid en omstendighet som fremkaller tvil eller usikkerhet. Ministerialboken nevner nemlig som trolover ved en trolovelse 1730 Nils Rasmussen Meåsen (*Steen skriver Midtåsen, men det samsvarer ikke med skrivemåten av f.eks. Mevatne og heller ikke med seie måten i Førde. O.Tj.*), og for ham er det ikke plass annensteds enn på dette bruk, som også eller flere ganger kalles Meåsen. Enten skjuler der seg bak den 1705-1743 forekommende oppsitter, Nils, to personer eller også er et av de oppgitte farsnavn uriktige. Jeg er kommet til det resultat at vi kun har med en Nils å gjøre, at farsnavnet Hansen er uriktig, og at ministerialbøkens navn, Nils Rasmussmen, er det riktige.

Jeg antar at Nils Rasmussen er blitt gift med bygselenken, Ingeborg Peders-datter og har fått bygsel på bruket således som vi har sett så mangfoldige eksempler på. Ingeborg forble boende på Åsen til sin død, for ministerialboken forteller oss at Ingeborg Pedersdatter Meåsen 1729 var fadder for Anders Mosesen Meåsens barn, og at hun ble begravd 70 år gammel desember 1743. Med Ingeborg fikk Nils tre ste-sønner, Anders, Peder og Johannes. Om Peder vet vi intet, men Anders og Johannes Johannesønner ble begge gårdbrukere på Bruland. Da det 1742 holdtes skifte etter Johannes Johannessen, ble til verje for hans sønn beskikket dennes farbror, Rasmus Nilsen Bruland. Navnet viser at Johannes Johannessen og

Rasmus Nilsen Bruland kun ^(152.) hadde vært halvbrødre og hadde felles mor, eller at Johannes's mor Ingeborg Pedersdatter også har vært gift med en Nils. Når jeg antar at denne Nils het Nils Rasmussen, ikke Nils Hansen er grunnen til 102. det følgende:

Den foran nevnte 1742 avdøde sønn av Ingeborg Pedersdatter, Johannes Johannessen Bruland, hadde tre halvbrødre som jeg kjenner: Mads Nilsen Indre Erdal, som lå i strid med sogneprest Nils Lund og døde som arrestant i Bergent (Se bind II, side 1 -12), Peder Nilsen Åsen som kom til Erdalen (II, side 37) og Rasmus Nilsen Bruland eller Gil som er nevnt ovenfor. Hvor gammel Mads var ved sin død, vet jeg ikke, men Peder Erdal var 77 år ved sin død ved nyttårstid 1782, altså født 1705 og Rasmus Gil på Bruland 54 år ved sin død januar 1761, altså født 1707, eller rimeligvis henholdsvis 1704 og 1706. Mads har sikkerlig vært yngre enn både Peder og Rasmus. Disse to navn legger jeg vekt på. Intet var rimeligere og mer stemmende med alminnelig skikk enn at Nils Rasmussen ville kalle sin eldste sønn etter sin kones far, fordi det var gjennom giftermålet med ham han hadde fått bygsel på bruket, og sin annen sønn etter sin egen far, Men etter en Nils Hansen skulle man ventet at iallfall en av de tre sønner hadde fått navnet Hans, men navnet Rasmus på en sønn av ham får ingen forklaring. Holder man Rasmus Nilsen for en sønn av Nils Rasmussen, kan en ikke godt tenke seg at Ingeborg først har vært gift med Nils Hansen og siden med Nils Rasmussen, for Rasmus var etter ministerialboken født seinest januar 1707, men Nils Hansen nevnes annen og siste ^(153.) gang i tingboken høsten 1707. Det er jo også i seg sjøl antakelig at presten har hatt bedre rede på navnene enn fogden og skriveren, for mannen det gjelder var ikke alene prestens menighetslem men også hans leilending.

Etter ministerialboken ble Nils Åsen, 79 år gammel, begravd 1754, og dette er muligens Ingeborg Pedersdatters mann. Hun døde som nevnt 1743, og kanskje var det hennes død som foranlediget at Nils oppga gården.

Hans ettermann ble Nils Monsen, som fikk bygselbrev av Myhlenfort 14.juli 1744 (*Skifteprotokoll 7, fol. 185: Skifte på Botten i Indre 103. Dale sogn 1/5 1759 etter begjæring av Mons Asbjørnsen og (2nen) hustru, Ågot Hansdatter. Blant mannens arvinger nevnes som nr.1, sønnen Nils Monsen, myndig, bor på gården Åse i Førde sogn, -notert av E.H.)*

Jeg har funnet Nils Monsen nevnt i tingboken som lagrettemann ved sommer-tinget og høsttinget 1752, men ellers har jeg ikke funnet ham omtalt i sorenskriverens protokoller. Hvor han kom fra og hva hans kone het, vet jeg intet om. Etter minister-ialboken var en Nils Åsen fadder 1756, 1758, 1760 og 1762, men en kan jo ikke vite om det har vært Nils Monsen eller Nils Ingebrigtsen Ytre Åsen. Juni 1757 døptes et barn for "Nils Åsen" ved navn Ole, og november 1757 et barn for "Nils Åsen" ved navn Gjøl, og en av disse to Nils'er har vært Nils

Monsen. Juni 1791 ble Nils Åsen begravd 69 år gammel. Dette er kanskje Nils Monsen. Han hadde allerede 1782 oppgitt gården mot kår hos ettermannen. Noe skifte etter ham har jeg ikke funnet avholdt.

Hans ettermann var Anders Hansen. Dette erfarer en av tingboken der det sies at ved sommertinget 1782 ble der tinglest bygselbrev av 1.juli 1782 fra sogneprest Jens Lund til Anders Hansen Heggernæs på ½ laup i Åsen som Nils Hansen før ham hadde oppgitt mot kår. Anders Hansen var gift med Ingeborg Madsdatter, datter av Mads Nilsen Indre Erdal. Etter Ingeborg holdtes skifte 29.januer 1830. ^(154.) Hun og mannen hadde da kår av bruket. Deres barn var: Ole, Nils, Lars, alle myndige, Helga, 48 år gammel og oppholdt seg i Bergen, Marthe, gift med Anton Olsen Holsen og Anne, gift med Ludvig Sjursen Åsen. Beholdningen var 43 spd. Anders Hansen døde ifølge ministerialboken først 1838 i en alder av 92 år.

Anders Hansens ettermann var sønnen, Nils Andersen der av sogneprest Jens Lund under 3.november 1814 fikk bygselbrev på bruket "som hans Fader Anders Hansen for ham havde brugt og nu for ham godvillig opsagt." Nils Andersen var sommeren 1813 blitt gift med Anne Olsdatter Holsen som han fikk flere barn med. Han døde 50 år 104. gammel sommeren 1841.

Mer har jeg ikke notert om dette bruk der visstnok nå for lengst er blitt privat eiendom.

Løpenr. 136.

På dette bruk der likesom de foran behandlede hadde en landskyld av 1 pund 12 mark og en matrikkelskyld av 1 pund 16 mark, satt Anders Sjursen som bygsel-mann rimeligvis fra 1644 og kanskje enda noen år før og iallfall fra 1657 og frem-over. Han er omtalt foran side 86. Hans kone, Brita Johannesdatter, døde 1683, han sjøl 1685 og man kjenner skiftene etter dem begge. Hans ettermann på bruket ble hans eldste sønn, Moses Andersen, gift med Martha Olsdatter fra Ytre Åsen. Også Moses og kone finnes omtalt foran side 87 og likeledes side 98, 99 hvor konflikten med naboen, Nils Madsen er referert. Til det som før er fortalt om Moses Andersen kan etter de eldste tingbøker tilføyes at han var lagrettemann ved tingene 1706, at han ble stående til restanse med sin skatt for samme år, 2 rdlr. 3 mk. ^(155.) skilling, at han til høsttinget 1707 var stevnt for en gammel restanse av tiende, og at han ble stående til restanse med skatt for samme år, 1 rdlr. 8 skilling, at han til sommertinget 1711 atter var stevnt for en gammel tiende-restanse, og at han fungerte som lagrettemann ved tingene 1713. - Av folkelisten 1701 ser en at han da hadde fem sønner heime. I kassaboken for 1719 oppføres han ennå som oppsitter, men 1724 er han avløst av sin sønn, Anders Mosessen. - Jeg

har ikke funnet Moses Andersens død notert i minister-ialboken, men en Marthe Olsdatter Åsen, som kanskje var hans kone, oppføres død 64 år gammel våren 1728.

Moses's ettermann, Anders Mosessen, ble 1720 trol. og januar 1721 gift med Brita Jonsdatter Kinn. Han døde høsten 1729 og sies i ministerialboken å være blitt 45 år gammel. Skifte etter ham ble holdt 20.mai 1730. mellom enken og deres barn: Moses, Mads og Kristi 105. "alle små og umyndige-" Beholdningen var 33 rdlr. Under skiftet kaltes bruket Indre Åsen, men ellers kalles det mange ganger Meåsen.

Kristi ble 1755 gift med Lorents Østensen Flugedal og døde barnløs 1806.

Juli 1730 ble Anders Mosessens enke, Brita - eller som navnet her skrives Berete Jonsdatter - Midtåsen gift med Sjur Olsen Ytre Åsen. Sjur var da 63 år gammel og hadde noen år i forveien fratrådt sitt eindomsbruk i Ytre Åsen til sin sønn Anders (side 95), men fikk nå atter gårdsbruk å styre, idet han 28.mai 1730 av Myhlenfort fikk bygselbrev på den halve laup i Meåsen som Moses Andersen (vel feilskrift for Anders Mosessen - S.) før ham har brukt. Sjur Olsen Me-åsen døde 78 år gammel 1745. I sitt siste ekteskap fikk han datteren Lucie, døpt september 1731, konfirmert 1748 og siden gift først med Moses Olsen og deretter med Ole Arnesen Kinden.

Som Sjur Olsens etterfølger har kassaboken for 1745 hans enke men for 1747 Mads Andersen. Jeg nærer ingen tvil om at dette er hans nesteldste stesønn, født 1723. Noe bygselbrev til Mads Andersen har jeg ikke funnet, og det eneste der finnes om ham i ^(156.) tingbøkene, er at han 1750 fungerte som lagrettemann ved høsttinget. Mads's kone het Marthe Knutsdatter, men jeg har ikke funnet ekteskapet notert i ministerialboken og heller ikke hans død som må ha inntruffet 1755 eller 1756, for den 6.mai 1756 holdtes der skifte etter ham mellom enken og deres 4 barn: Sjur, 1½ år gammel samt døtrene Marthe, Anne og Kari. Boets beholdning var kun 16 rdlr. Hvor barna ble av skal vi siden få høre.

Etter Mads Andersens død giftet Martha Knutsdatter seg med Hans Olsen. Jeg har ikke funnet når de ble vigde, men 6.juli 1756 må ekteskapet være avtalt, for under den dato fikk Hans Olsen av sogneprest Nils Lund bygselbrev på bruket. Med Hans Olsen fikk Marthe sønnen Ole som ble døpt des.1758. Hvor Hans Olsen kom fra, vet jeg ikke. Under 25.mars 1776 fikk han og naboen, Anders Olsen Åsen, 106. kongelig bevilling på en bygdesag på betingelser av at alle bord skulle skjæres vankantet, og at ingen skulle utføres fra bygden. Hans "oplod" sitt bygselbruk 1788 og 8.november s.å, gav sogneprest Jens Lund hans sønn Ole Hansen bygselbrev mot at han skulle svare foreldrene kår. Hans Olsen døde 68 år gammel 1790, Marthe Knutsdatter 76 år gammel 1803. Da Hans Olsen døde, var hans kone og hans barn alle myndige, og entes således at Ole Hansen skulle betale sine halvsøsken 50

rdlr., og de dermed skulle være tilfredse. Sjur Madsen var nå kommet til Ultang, Marthe var blitt gift med Peder Jansen Stevoll, Anne med Anton Nilsen Næs og Kari med Gunder Gregoriussen Støvringshaug. Herom opprettedes dokument av 4. november 1790 ^(157.) og samme dag utferdiget Ole Hansen kårbrev til sin mor, Marthe Knutsdatter.

Ole Hansen fikk som sagt bygselbrev 8. november 1788. Høsten 1789 ble han gift med Gjertrud Andersdatter Åsen. Hun døde 37 år gammel 1801 ⁽¹⁾, han 50 år gammel 1808. Om hvorvidt de hadde barn vet jeg ikke.

Etter Ole Hansen ble Erik Knudsen fra Digernes bygselmann på bruket. Han ble januar 1810 ⁽²⁾ gift med enke Cicilie eller Sidsel Larsdatter Åsen. Måskje var hun hans formanns anden kone. ⁽³⁾ Erik oppføres i den eldste trykte matrikkel av 1838 eller 1839 fremdeles som bruker. Bygselbrevet til ham er datert 12. mai 1810.

Lenger nedover i tiden har jeg ikke fulgt dette bruk.

(Tilføyer og rettelser med blyant - ukjent hånd:

(1.) Ole Hansen Åse og Sisele Larsdatter Høgset 2/6 1803

(2.) Januar 1810 er satt i parentes og overskrevet der 1809 (Steen har rett. Erik og Cicilia var trol. 20/12 1809 og vigde 7/1 1810. O.Tj.)

(3.) Rettet til: Hun var hans formanns anden kone. O.Tj.)

Løpenr. 140.

På dette bruk som var det mindste av brukene i Åsen, satt 107. årene 1642-1672 og kanskje noen år både før og etter en Ole (Se side 85) og etter ham muligens hans sønn, Gudmund Olsen som det holdtes skifte etter 1689. Gudmunds enke omtales som sådan 1691. Neste oppsitter som kjennes, var Sjur Monsen der september 1692 holdt skifte etter sin kone, Kirsten Endresdatter fra Stevoll. Hun var barnløs og hennes arving var faren, Endre Stevoll, men hans arv ble ikke mer enn 9 mark. Sjur ble kort etter gjengift. Hans annen kone het Brita Olsdatter, og folkelisten av 1701 viser at han da med henne hadde fått sønnene Ole, Ananias og Mons, resp. 4, 2 og 1 år gamle. Våren 1726 døde soldat Ananias Sjursen Åsen, 32 år gammel, og det må ha vært Sjur Monsens sønn. Hans kone Brita Olsdatter døde sommeren 1727 i en alder av 60 år. Skiftet etter henne viser at boets beholdning var 68 rdlr., og at deres dalevende barn var sønnene Ole, 33 år og Helge, ^(158.) 20 år, samt datteren Anne, 24 år gammel. Den 1701 nevnte sønn, Mons, er altså død før moren. Muligens er han den Mons Sjursen som ifølge ministerialboken døde 25 år gammel høsten 1726. Han kalles riktignok Ytre Åsen skjønt bruket ellers stedse benevnes Indre Åsen, men - hvis det ikke blott er en skrivfeil - det kan jo komme av at han har tjent på Ytre Åsen. Sønnen Helge kom til Tjønneland eller Brunen (Se III, side 262), og Anne Sjursdatter ble desember 1733 gift med

Mats Villumsen Kvammen. Sjur Monsen Indre Åsen døde 1729, men noe skifte etter ham har jeg ikke funnet. Han er leilighetsvis foran nevnt som vitne i en sak fra 1709 mellom Moses Åsen og Nils Åsen. Ved høsttinget 1706 ble han notert som stående til restanse med sin skatt for samme år, 2 rdl. 14 skilling, og til sommertinget 1711 var han stevnt av birkefogden for en liten rest på ostetienden for 1707.

Hans ettermann ble sønnen, Ole Sjursen, der 22.april 1729 av Myhlenfort fikk bygselbrev på "1 Pd. 6 Mk. av Åsen som hans Fader Sjur Monsen havde afstaaet til ham." Han ble 1729 gift med Marthe Andersdatter Meåsen og fikk med henne flere barn, deriblant Anders, 108, født 1733 og Marthe, født 1736. Hverken Ole Sjursen eller hans kones død har jeg funnet notert i ministerialboken, og grunnen til det er vel at de døde i tidsrommet 1765-1781, for ministerialboken for dette tidsrom er kommet bort. Ole nevnes som levende 1756. Noe skifte finnes ikke etter noen av dem.

Ole Sjursens ettermann var Anders Olsen, som 12.juni 1758 av sogneprest Nils Lund fikk bygselbrev. Jeg nærer ingen tvil om at dette er Ole Sjursens sønn. Anders Olsen var to ganger gift, først med Ragnhild Olsdatter, datter av Ole Jonsen Furebø, til hvem han vigdes (159.) høsten 1769. Etter henne ble det holdt skifte 30.juni 1777. Der var 6 barn: 1.Ludvig, 13 år, 2.Ole, 8 år, 3.Anders, 2 år, 4.Kari, 11 år, 5.Oline, 5 år og 6.Marthe 1½ år. Boets aktiva var 254 rdlr. og beholdningen 144 rdlr. Ifølge skjøte av 10.juli 1770 eide boet 1 pd. 15 mark i Tjønneland eller Brunen, som ble brukt av enkemannens søskenbarn, Iver Heljesen. Av denne gårdparten ble 19 mk. utlagt til enkemannen og 20 mk. til sønnen Ludvig. Ikke lenge etter Ragnhilds død, antakelig 1778, ektet Anders Olsen Anne Madsdatter, som han fikk tre barn med der overlevde ham, nemlig: 7.Mads, født ca 1779, 8.Rasmus, født 1782 og 9.Kristi, født 1786. Anders døde høsten 1790 i en alder av 57 år, og skifte etter ham ble holdt 21.juni 1791. Boets beholdning var nå 229 rdlr. De 19 mark i Tjønneland som boet eide, ble utlagt for arv og fordring til sønnen Ludvig. - Om Anders Olsens mange barn skal jeg opplyse følgende:

1. Ludvig oppholdt seg 1815 på Kinden. Nr.2. Ole ble 1810 gift med enken Ålet Odjersdatter Furebø og flyttet dit. Nr.3, Anders døde ugift på Kinden 1804 eller 1805. Nr.4, Kari ble gift med Mons Hustuft. Nr.5. Oline var 1815 ennå ugift. Nr.6, Marthe ble 1805 gift med Henrik Andersen Lien. Nr.7, (Mads) ble matros og døde i engelsk fangenskap, og hans midler ble 7.januar 1815 skiftet mellom hans herværende arvinger. Nr.8, Rasmus oppholdt seg 1820 på Lien. Nr.9, Kristi var 1820 ennå ugift.

Anders Olsens annen kone, Anne Madsdatter, hadde en bror, Lars Madsen 109. Svardal, en søster Ågot, gift med Nils Rasmussen Vie. Hun var ikke sein med å gifte seg

igjen etter mannens død. Allerede 13.november 1791 ble hun nemlig vigd til Mads Andersen Masdalen, som allerede 14.juli samme år av sogneprest Jens Lund hadde fått bygselbrev ^(160.) på bruket "som Anders Olsen var fradød." Med denne sin annen mann fikk Anne Madsdatter tre barn: Mads, døpt 1793, Anne, døpt 1796 og Mads, døpt 1800. Hun døde 70 år gammel 1820. Boets beholdning var 135 spd. eller når jevnet var trukket fra, 88 spd. Et par år etter ville Mads Andersen holde frabytte med sine barn, men der var underbalanse i boet, og da Mads Andersen døde 1825, og der boldtes skifte etter ham, var der ikke mer i boet enn 13 spd. 36 skilling der nettopp dekket gjelden og omkostningene.

Da Mads Andersen 1822 skulle holde frabytte, opplot han gården som av sogneprest Lind ble tilbygset hans sønn Mads Madsen som under 8.mai 1822 utferdiget kårbrev til faren. Mads Madsen var sommeren 1821 blitt gift med Lucie Sjursdatter Åsen, men døde allerede våren eller sommeren 1822 og etterlot seg ikke barn.

Ved denne tid ble det fraskilt bruket en liten part, seinere betegnet som l.nr. 140b, idet sogneprest M. Lind 3.juli 1822 tilbygset Thore Andersen 9 mark som "Mads havde afstaaet til Thore," der var blitt gift med hans søster Madsdatter.

Hovedbruket, l.nr. 140a, ble av Lind under 1.november 1822 tilbygset Truls Larsen Åsen, som samme dag ble gift med Mads Madsens enke, Lucie Sjursdatter, hvis enkestand således ikke ble av lang varighet. Truls var da 29 år gammel. Han var sønn av Lars Nilsen Ytre Åsen på l.nr. 138 (side 92). Lucie var datter av Sjur Andersen Ytre Åsen på l.nr. 139 (side 97) og 31år gammel.

^(161.) Da den eldste trykte matrikkel utkom 1838 eller 1839, oppførtes Thore Hansen fremdeles som oppsitter på l.nr 140b og Truls Larsen på l.nr. 140a.

Lenger nedover i stigen har jeg ikke fulgt dette bruk.

xxxx 0 xxxx.

110 Løpenr. 141.

På dette, det største av alle bruk i Åsen, satt 1646 Salomon Andersen. Etter folkelisten av 1664 skulle han være født 1624, men etter folkelisten av 1701 allerede 1618. Hans kone var Dorthe Tostensdatter fra Refsdalen. Dette er allerede fortalt side 87 foran. I folkelisten av 1701 oppregnes bare hans sønner, for den skulle omfatte bare mannskjønn, men nærmere beskjed om barna får en i skiftet etter ham. Det holdtes 8.juli 1705 og viser at hans kone overlevde ham. Barna oppregnes i skiftet således:

1. Jon Salomonsen, smed - innskrevet 1699 i Bergens Borgerbok, 53 år gammel.
 2. Jan Salomonsen Stevoll (s.72,) 50 år gammel.
 3. Ole Salomonsen, skipstømmermann i Bergen, 45 år. Han er vel den Ole Salomonsen Åsen som 1691 hadde vært i klammeri med Markus Gram i Sjøahola, og som der er fortalt om i bind II, s.45. Ole hadde vært drukken og snakke tysk.
 4. Anders Salomonsen, tjener i Bergen, 34 år gammel. En Anders Salomonsen Åsen ble 1726 gift med Malene Larsdatter Gjesdal, men det er rimeligvis en annen mann.
 5. Marthe Salomonsdatter, siden 1702 enke etter Anders Abrahamsen Åsen fra Mo, bror av Sjur Abrahamsen Mo og Lars Abrahamsen Birkeflot. Etter denne Anders holdtes skifte 22/10 1702 mellom enken Marthe og deres 4 barn: Abraham, Salomon, Anders og Marthe. De tre første finner en på folkeliste av 1701 som heimeværende hos morfaren. Boets aktiva var 32 rdlr. Den Abraham Andersen Åsen som 1724 ble gift med Synneve Eriksdatter Eikås er rimeligvis Marthe Salomonsdatters eldste sønn.
 6. Gjertrud Salomonsdatter - og
 7. Anne Salomonsdatter
- (162.) Boets aktiva var kun 23 rdlr. Jakob Olsen Åsen var gift med en an døtrene, hvilken kan jeg ikke si for visst, men antakelig var det Gjertrud. Marthe Salomons-datter Åsen døde 75 år gammel 1735 og 111, dette er vel nr.5 av Salomon Andersens barn.

Salomons ettermann i bygselen var svigersønnen Jakob Olsen, som nevnes som sådan allerede 1706. Ved høsttinget 1706 og 1707 ble han notert som stående til restanse med sin skatt henholdsvis 3 rdlr. 6 skilling og 1 rdlr. 1 mk. Til høsttinget 1707 var han også stevnt for en liten restanse på ostetienden. Han var vitne høsten 1709 i den side 98 refererte sak som Moses Andersen Åsen hadde anlagt mot Nils Åsen. Ved samme høstting 1709 hadde to oppsittere på Ytre Åsen, Bendix og Sjur Olsen, stevnt tre andre av Åsens oppsittere og Jan Stevoll, fordi de ikke ville holde gjerdene istand, men Jakob var ikke stevnt i denne sak. Til høsttinget 1710 stevnte Jakob Moses Andersen Åsen for slagsmål og skjelleri, men saken utsattes, og dermed forsvinner den. Til sommertinget 1711 er Jakob atter stevnt for restanse

av ostetiende. Ved høsttinget 1713 fungerte Jakob som lagrettemann. Jakob Olsen døde 67 år gammel 1738.

Hans ettermann på gården ble sønnen, Ole Jakobsen. Noe bygselbrev til ham har jeg ikke funnet, men seinest 1735, altså før farens død, hadde han overtatt gården. Januar 1733 var han blitt trol. med Ragnhild Hansdatter Hustuft. Han døde i det slemme sykdomsåret 1741 kun 35 år gammel. Han ble begravd mars 1741 og juli s.å. ble hans enke vigd i Haukedalen til Anders Ingebrigtsen Grøneng, der 5.juni nest før hadde fått bygselbrev på bruket av Myhlenfart.

Anders Ingebrigtsen var bror av Nils Ingebrigtsen på Ytre (163.) Åsen, l.nr. 138, og satt på bruket til 1761, men 9.juni 1761 utferdiget presten Nils Lund bygselbrev til Anders Johannesen Næs av Viksdalen, der samme års høst ble gift med Gunhild Olsdatter Åsen, en stedatter av Anders Ingebrigtsen og datter av hans for-mann på bruket, Ole Jakabsen. Anders Ingebrigtsen levde ennå i mange år, rimeligvis som kårmann hos sin ettermann på bruket. Den 5.juli 1781 ble det opprettet et dokument mellom dem. I det sies det at Anders Johannessens kone, Gunhild Olsdatter, hadde hatt arv tilgode etter sin mor, 112. Ragnhild Hansdatter, Anders Ingebrigtsens avdøde kone (ca 30 rdlr.), og at mellomværendet mellom dem var opp- og avgjort. Når Anders Ingebrigtsen og hans kone døde, har jeg ikke funnet noen opplysninger om.

Den 2.juli 1799 holdt Anders Johannessen skifte etter sin kone, Gunhild Olsdatter, som døde samme år, 65 år gammel. Deres barn var: 1.Ole Andersen Aasen, 2.Johanne Andersdatter, gift med Ole Hansen Meåsen, Inr. 136, og 4.Inger Andersdatter, 23 år gammel. Anders Johanessen sjøl døde 72 år gammel 1808, men noe skifte etter ham kan ikke finnes.

Anders Johanessen hadde oppgitt bruket mange år før sin død. På høsttinget 1788 tinglestes nemlig bygselbrev av 8.november 1788 fra sogneprest Jens Lund til Ole Andersen på dette bruk i Åsen "som hans Fader har opsagt til ham mod Kaar." Kårbrev fikk Anders dog ikke av sønnen før 7.juli 1803. Sommeren 1797 ble Ole Andersen gift med Synneve Sjursdatter Åsen, datter av Sjur Andersen Ytre Åsen, l.nr. 139.

Den 4.juli 1822 fikk Ole Andersen sønn, Gunder Olsen bygselbrev på bruket, og han utstedte 7.november s.å. kårbrev til foreldrene. Sommeren 1821 var Gunder blitt gift med Karoline Iversdatter Hafstad ^(164.) og døde mai 1836 etterlatende barna: Iver, Ole, Sjur, Johanne, Anne og Synneve. I matrikkelen av 1838 oppføres hans enke som oppsitter på bruket.

Det bruk vi nå seinest har behandlet, kalles snart Indre Åsen, snart Midtåsen. Det samme er tilfelle med l.nr. 136 og 137. Kun l.nr. 140 kalles alltid, så vidt jeg har sett, Indre Åsen og må altså være det østligste eller innerste bruk av alle Åsenbrukene.

I årene 1706-1714 var det atskillig kjevl mellom oppsitterne på Åsen, men fra 1740, da vi atter får tingbøkene å holde oss til, og ca 100 år fremover var det stille og fredellg på gården. Det ble inngått atskillige ekteskaper mellom familjene på de forskjellige 113 bruk, og dette har vel bidradd til god forståelse og fredelig naboskap.

xxx 0 xxx

I kirkebøkene og ellers finner jeg mange navn som jeg ikke med sikkerhet kan henføre til de foran oppregnede oppsitterfamiljer på Åsenbrukene. Noen hører visst-nok heime på gården Åse i Naustdal sogn, andre visstnok på vårt Åsen, hvor det - sikkert allerede i gammel tid - var flere husmannsplasser.

På plassen Åsehaugen satt der en husmann, Anders Salomonsen som døde 66 år gammel 1760, og som det holdtes skifte etter 24.juni s.å. Hans kone som overlevde ham, het Eli Olsdatter, og han hadde ett eneste barn, sønnen Mads, 10 år gammel. Han hadde en søster, Helga Salomonsdatter som 1728 ble gift med Bertel Nilsen Ullebust og døde 1758. En Salomon Indre Åsen døde 66 år gammel sommeren 1728, og man skulle tro at han var Anders's og Helgas far. Husmannen Anders Salomonsen Åse-haugen er for gammel til at han kan være sønn av den på listen en 1701 sistnevnte oppsitter Salomon Andersen, men navnet synes å peke på at der må ha vært slektskapsforhold mellom dem.

På plassen Aasøyra bodde der omkring 1800 en husmann ved navn Lars Jensen. Han fratrådte plassen 1810, og så fikk Anders Asbjørnsen feste på den mot å svare sin formann kår. Festeseddelen er datert 8.oktober 1810 og er utstedt av to oppsittere på Ytre Åsen, som plassen lå under. Anders Asbjørnsen ble 1812 gift med Synneve Endresdatter Holsen. Han var enkemann da han ektet Synneve. Han døde høsten 1828 og var de ifølge misisterialboken 85 år gammel.

xxx 0 xxx

Foran side 105 er fortalt at Hans Olsen Åsen, lnr. 136, og Anders Olsen Åsen, l.nr. 140, under 25.mars 1776 fikk bevilling på en bygdesag. Noen stor drift har der ikke vært på denne saga, for ved høsttinget 1818 ansatte to menn under ed den skur som årlig kunne falle på saga til 1 tylft tømmer. 114.

Sommeren 1822 holdtes minnelig utskiftning av Åsenbrukene. Den ble approbert av stiftsdireksjonen 28.november samme år.

(Så vidt jeg vet har navnet Åsen i sammensetning beholdt den opprinnelige form, Aas. En burde derfor skrive: Åshaugen, Åsøyra, Åsbrekka, Åsmarka o.s.v. O.Tj.)

(167.) 115.

Kinn.

Dette gårdsnavn bør skrives Kinn. Det betyr en bratt helling av et fjell eller en ås. Det brukes også om øyer med bratt "affald" (Rygh).

Gården i Førde bærer sitt navn med rette.

Bergen kalvskinn (fra ca 1350) forteller at Førde prest eide Kinn, 7 laup, hva der visstnok har vært den hele gård. Således vedble forholdene å være like til forrige århundre da det benefiserte gods ble solgt.

Etter 1350 gikk det mer enn 200 år før man atter fikk høre noe om gården. Først i skatteregnskapet fra 1563 finner jeg atter gården nevnt, idet det her sies at Ole på Kinn betalte en daler i skatt. Også i lensregnskapet fra 1567, i Peder Thotts jorde-bok av 1591 og i et regnskap fra 1598/1599 nevnes Ole på Kinnen, visstnok samme mann. Både 1563, 1567 og 1591 oppføres han som eneste mann på gården, men i regnskapet av 1598/1599 forekommer ved siden av ham en Peder, som betalte 1 geitskinn i leidang, som var den lægste leidangsyting.

I et regnskap fra 1603 møter der oss et nytt navn. Her sies det nemlig at Anders Kinn betalte 1 Daler i skatt, og at Anders Kinn var "afflyttet." "Gamle Anders Kinn" har jeg funnet nevnt 1611 og "Anders øvre Kinn" 1612. *(Øvre Kinn må ha vært de nåværende Kinnagårder. Men Øvre Kinn forutsetter nesten også et nedre Kinn, og det må i tilfelle ha vært Lien. Steens formodning om at Lien er en avlegger av Kinna har såvidt jeg skjønner meget for seg. Den lokale betegnelsen, Kinna-Lien, har mulig-ens sin opprinnelse fra den tid den var bruk under Kinna. Grimelandslien, som vi vet var bruk under Grimeland i gammel tid. O.Tj.)*

I fogd Buschs jordebok av 1626 erklæres at Kinn tilhørte presten, og at dens landskyld var 1 laup smør. Men her møter det oss et nytt navn, idet oppsitterne nå var Lars, Peder og Erik. Peder Kinn nevnes 116. også 1635, og enken på Kinn nevnes 1635, 1636 og 1637 som forarmet.

Som oppsittere nevnes 1644 side om side Jon og Peder, men koppskatt-regnskapet av 1645/1646? og gårdskattregnskapet av 1646 har som ^(168.) oppsittere Peder og Aamund. Peder betalte koppskatt for seg, kone og en pike, Aamund blott for seg og kone. Deres gårdskatt var like stor, og de har altså hver brukt en halvdel av gården eller ½ laup. Rimeligvis er det en og samme Peder årene 1626-1646, men for øvrig er det som en ser, vekslende navn.

Jeg skal nå sette ved siden av hverandre utdrag av kvegskattregnskapet fra 1657, av Findes folkeliste av 1664 og av skatteregnskapet av 1672:

Kvegskattregnskapet av 1657	Findes folkeliste av 1664	Skatteregnskapet av 1672
:Hester, Kyr, Geiter, Får	Oppsittere : Sønner : Drenger, : Husm.	
Nils : 0 : 12 : 10 : 10 Ole Olsen: 0 : 6 : 3 : 3	Nils, : Nils Nilsen : 60år : 30 år : Ole, 35 år: :	Kinn av skyld 1 laup. Oppsittere Ole og Nils der bruker 1 laup

I disse årene fra 1657 til 1672 har vi altså de samme oppsittere alle årene. Ole Olsen skulle etter listen av 1664 være født 1629. Han var gift med Synneve Olsdatter og døde 1678. Skiftet etter ham holdtes 16.september 1678 mellom hans enke og deres 9 felles barn: 1.Ole, 2.Johannes, 3.Anne, 4.Ragnhild, 5.Synneve, 6.Marthe, 7.Kristi, 8.Anne den yngre og 9.Brita. Boets aktiva var 97 rdlr.

Synneve Olsdatter overlevde mannen et snes år og døde 1698. i Masdalen. Når hun flyttet dit, og hva som gav anledning til flyttingen, har jeg ikke funnet noe om. Hun synes å ha bodd på Kinn 1691, for til høsttinget det år var Synneve Kinn stevnt for gjeld til Findmands arvinger. Kravet var 2 rdlr. 1 mark 10 skilling, men hun nektet med sin ed å være noe skyldig.

Jeg holder det for antakelig at Synneve Olsdatter har brukt gården 117 de første årene etter mannens død, og at hun så er blitt etterfulgt av sin eldste sønn, Ole. Denne Ole Olsen var gift med Ingeborg ^(169.) Nilsdatter, datter av klokker Nils Rasmussen Vie. Han døde i ung alder, og skiftet etter ham holdtes 25.oktober 1697. Ingeborg overlevde ham, og med henne hadde han sønnen Ole og datteren Alhed. Boets aktiva var 32 rdlr. og beholdningen 22 rdlr. Ingeborg ble gjengift med Oles ettermann på bruket, Anders Hansen, og med ham fikk Ingeborg sønnen Gunnar som kom til Nydalen.

Den 20.juli 1698 holdtes skifte etter Synneve Masdal. At hun er identisk med Synneve Olsdatter Kinn, fremgår med sikkerhet av oppregningen av hennes arvinger som er sådan: 1.Avdøde Ole Kinns barn, Ole Olsen og Alhed Olsdatter, 2.Johannes, "som er udseilet for 4 År siden (altså 1694) på fremmede Steder og ikke vides hvor han er." 3.Anne Helle, 4.Ragnhild Kinn, 5.Synneve Lien, 6. Marthe, tjenende i Bergen, 7.Kristi Olsdatter "som nogen Skrøbelighed er hos," 8.Anne Olsdatter og 9.Brita Olsdatter. Som en ser, finner en her igjen alle de samme navnene som i skiftet av 1678 etter den første Ole Olsen Kinn. Boets aktiva var nå 61 rdlr. Boet eide et naust ved Movatnet. Men skiftet etter Synneve gir ingen forklaring på hvorledes hun er kommet til Masdal. Derimot får en vite at av hennes døtre var Anne kommet til Helle og Synneve til Lien.

Til sommertinget 1.juli 1691 som holdtes på Buanes, hadde fogden stevnt Tobias Sjursen Lien for leiermål med Ragnhild Olsdatter Kinn som skulle være beslektet i 2. og 3. ledd. Ingen av dem møtte, og saken utsattes til høsttinget. Da den atter behandledes, ble det forevist attest fra sogneprest, prost Henrik Finde, om at det var inngitt ansøking til kongen om bevilling for de to innstevnte til å ekte hverandre tross slektekapet. Saken ble derfor atter utsatt, men da tingboken for 1692 er borte, får en ikke vite hvordan det videre gikk. Ellers er å merke at den innstevnte kvinne ved sakens behandling ^(170.) på høsttinget kalles Synneve mens hun før kaltes Ragnhild. Hvilket av 118 disse to navn som var det rette skal jeg se om jeg kan finne ut når jeg kommer til Lien (Se 193-*Steens paginering*). At saken gjelder en av Ole Olsens døtre, kan ikke være tvilsomt. Om andre etterkommere av dette ekteskap vil der siden bli talt.

Den oppsitter på Kinn, Nils, som nevnes jevnside med den eldste Ole Olsen i årene 1657-1672, vet jeg intet om, og heller ikke vet jeg noe om hans sønn som også het Nils.

Til høsttinget 1691 var Tobias Kinn stevnt for gjeld til Findmands arvinger, nemlig for 5 alen lerret a 10 skilling = 3 mark 2 skilling. Tobias benektet riktigheten av kravet. Ølet hadde han betalt, lerretet var "ham uvit-terlig udtaget" av en tjenestedreng som han da hadde, men som nå tjente i Bergen, og for dette lerret ville han ikke være ansvarlig. Jeg er tilbøyelig til å tro at denne Tobias Kinn er den samme som den nyss nevnte Tobias Sjursen Lien. Jeg antar at gården Lien er en avlegger av Kinn, og at Kinn i gammel tid har vært felles navn for dem begge.

Om det nå tildags er sagtømmer i Kinnaskogen vet jeg ikke, men av det som er fortalt foran under Mo, side 53, vil en se at der i de 6 årene før 1681 ble hogd to tylfter tømmer i Kinnaskogen og at dette var saget på Mosagen.

Dette er hva jeg har plukket sammen om Kinn og dets beboere fram til 1700. Men så får vi fatt i folkelisten av 1701 som jeg stedse kommer tilbake til. I denne liste oppføres Lien for seg sjøl som særskilt gård med oppsitteren Tobias Sjursen. For Kinns vedkommende ser listen slik ut:

(171.)

Gården	Oppsittere	år	Sønner	år	Drenger
Kinn med Kinnaneset	Anders Hansen 27 Jon Olsen, har vært soldat 50		Ole Olsen 8 Ole 12 Peder 8 Abraham 7 Yngste Ole 4 Samuel 1		
Og under overskriften Husmenn oppføres:					<u>119.</u>
Kinn med Kinnaneset	Erik Olsen, tigger 72 <u>Arne Samuelsen 52</u> Sjur Larsen, har vært soldat 48		 <u>Mads 2</u> Lars 10 Isak 7 Ole 2		

Jeg skal stanse litt ved personene på denne liste.

Den først nevnte oppsitter Anders Hansen, 27 år gammel hadde heime hos seg sønnen Ole Olsen, 8 år gammel. Navnet viser at Ole Olsen kun har vært stesønn, og følgelig at Anders Hansen har vært gift med enken etter en Ole. Ved nærmere undersøkelse har jeg funnet bekreftet at Anders Hansen har ektet enken etter den 1697 avdøde Ole Olsen, klokkerdatteren Ingeborg Nilsdatter, og at det er hennes sønn av første ekte-skap som nå oppføres som heime hos Anders Hansen. Anders har jeg funnet nevnt 1713, men i kassaboken for 1717 oppføres som oppsitter på hans bruk Ole Olsen, hans nyss nevnte stesønn. Anders må altså være død i et av årene 1713-1717. Januar 1742 ble ifølge ministerialboken begravd en Ingeborg Kinden, 83 år gammel, og dette er vel Ingeborg Nilsdatter.

Da Anders Hansen er Ole Olsens ettermann i ekteskapet og på bruket, må den på listen av 1701 som nr. 2 nevnte Jon Olsen ha hatt det bruk som 1658-1672 var bebodd av Nils. Noe slektskaps- eller (172.) svogerskapsforbindelse mellom disse to kjenner jeg ikke til, og jeg har ikke funnet noe som kunne begrunne en gjetning eller formening. Heller ikke vet jeg om Jon var Nils's umiddelbare ettermann, eller om der var noen mellom dem. Jon Olsen hadde en datter, Brita som 1721 ble gift med Anders Mosessen Aasen og 1730 med Sjur Olsen Aasen - begge på Meåsen, l.nr. 136 (se side 104). En annen datter av Jon Olsen var den Synneve Jonsdatter som 1730 ble gift med Peder Pedersen Ekren eller Nydalen. På listen av 1701 nevnes Jon med fem sønner, hvorav den eldste, Ole, ble farens ettermann. Jon døde ifølge ministerialboken 76 år gammel i begynnelsen av 1735. Hva hans kone het, er meg ubekjent, men muligens har det vært den Ragnhild Olsdatter som døde 73 år gammel 120. ble begravd sammen med ham.

Det to på listen av 1701 nevnte oppsittere, Anders Hansen og Jon Olsen fore-kommer av og til i de bevarte tingbøker for årene 1706-1714. De fungerte begge som lagrettemenn 1710, og noen prosesser hadde de også. Således stevnte Jon Olsen til sommertinget 1706

Markvard Rognaldsen Sunde, fordi denne hadde kalt ham for "en Smit" og nektet ham plass hos seg i "Stolestedet" i kirken. Markvard fremstilte sammenhengen således (Se også bind 2, side 15): Stolestedet var fra først av bekostet av Markvards formann på Sunde, lensmann Ole Nilsen Sunde, og Rognald Erdal, og disse to hadde tidligere vært alene om den. Da så Jon hadde sendt bud om å få sete i stolen hos ham, hadde Markvard avslått begjæringen. Jon tok da plass i oppgangen til prekestolen, ^(173.) men da grannen, Anders, som hadde fått lov å sitte i stolen, bad Jon smyge inn gjennom en åpning eller et hull som var der, hadde Jon gjort det. I den anledning hadde Markvard sagt til ham at han en annen gang skulle slippe å smite inn, men at han skulle få lov å gå inn. Saken ble forlikt på stedet således at Markvard for ettertiden ikke skulle hindre Jon fra å bruke stolen. om Rognald Erdals arvinger ville være tilfreds med det. Til samme sommerting 1706 hadde Jon og Anders Kinn stevnt Tobias Sjursen Lien, fordi han mange år hadde hatt og fremdeles hadde smalene sine gående på bøen hele året igjennom til skade for dem og ikke ville ha dem borte i marken med deres kreaturer. Og dessuten hadde Jon stevnt ham for at han hadde hogd etter ham med en øks, kalt ham for en gris og hans sønn for en hund og unnsagt ham. Som vitne forklarte Arne Sæmundsen i Kinnaneset at Jon og Tobias i sommer var kommet i munnbruk med hverandre at Jon ved sin sønn hadde jagd Tobias's smaler, og at Tobias hadde bedt dem fare djevelen i vold og sagt at de hadde æren i "Røven," likesom han hadde skjelt Jons sønn for en svinehund. Omvendt hadde Tobias stevnt Jon og Anders Kinn, fornemmelig Jon, fordi han hadde hogd ved i felles skog innerst i dalen og stølsmarka og for usømmelige ord. Partene 121 forliktes således at de byttet noen slætter. Tobias skulle ha de øverste slættene og Kinn de nederste slætter og noen skorer, og i nederste skoren skulle der settes opp liknende hesjer som fantes i de øverste skorer. Tobias lovte at Kinn etter Korsmesse om våren skulle være fri for hans smaler under en halv lodd sølvs bot for hver ^(174.) gang det bevistes at Kinn led skade av dem. Med hensyn til skogen bestemtes det at Anders skulle få så mange trær som Jon hadde hogd og Tobias dobbelt så meget "undtagen 6 Mark som Kinns legd (skyld) er mere." Det øvrige skulle skiftes likt. Etter 1667 var Kinns matrikkelskyld 1 laup 6 mark og Liens 1 laup, og meningen må ha vært at at skogen skulle skiftes etter dette skyldforhold.

Til høsttinget 1710 hadde Jon Olsen Kinn stevnt Peder Skei, fordi denne hadde kalt ham en hund og et spøkelse. Som vitner påberopte Jon seg naboene Anders og Jens Lien, rimeligvis Jens Grimelandslie. Peder Skei møtte ikke og fikk lovdag, og seinere ble saken ikke behandlet.

Til høsttinget 1711 hadde Markvard Rognaldsen Sunde stevnt to oppsittere på Kinn og Tobias, oppsitter på Lien, fordi de ville tilegne seg bruket av grasbeitet i det såkalte

Kinnafjellet og skorene der. Et av stevnevitnene var husmann i Kinnaneset, Arne Sæmundsøn. De tre innstevnte møtte. Nils Markvardsen Ullebust vitnet at han mintes at i Markvard og hans tre forgjengeres tid gikk Sundes får og geiter til alle tider, høst og vår, i Kinnafjellet. Han hadde også slått gras i skorene under Kinna-fjellet for Sunde uten at det ble påtalt av mennene på Kinn. Også skaffer Bendix Hagen erklærte at Sunde i langsommelige tider høst og vår hadde hatt sine smaler i skorene under Kinnafjellet. De tre innstevnte mente at fjellet burde ^(175.) tilligge deres gårder, etterdi de på alle sider var "indknebnene," Men Markvard Sunde påstod at Sunde hadde hevd etter lovb. 5-5-4. Benefisiarius, Førdspresten, hr. Peder Hanning, var inn-varslet, men møtte ikke. Dommen ble "at det nu herefter bør tilkomme Markvard Sunde at 122. have sit Brug i bemeldte Skaarer liggende under Kinden-Fjeldet som fra gammel Tid har været upaaklaget efter Lovbogen 5-5-4."

Til høsttinget 1713 hadde Rasmus Nilsen Refsdal stevnt Anders og Jon Kinn, Tobias Lien og Lars Bjerkeflot i anledning av en merkesgard. Rasmus var en bror av Ingeborg Nilsdatter Kinn, gift med Anders Kinn. De innstevnte møtte med unntak av Lars Bjerkeflot. Rasmus besvarte seg over at han hadde meget "aftraa" av de inn-stevntes kreaturer gjennom sin merkesgard og tilbød derfor å gjerde deres gard, skjønt der ikke var så god som hans, mot at de innstevnte gjerdet hans. De ble forlikte om at Rasmus skulle overta Kinna-mennenes gjerdesgard og disse igjen Rasmus's "formedelst den aftraa som mest sker af deres egne Kreaturer." Ifall der i Kinna-mennenes mark ikke fantes gjerdefang, gav Rasmus dem lov til å hugge i hans mark uten betaling. Lars Bjerkeflot og Tobias Lien skulle beholde den gjerdesgard de alle tider hadde hatt. Til slutt rakte partene hverandre deres hender på at dette deres forlik uryggelig skulle holdes.

Forruten de to oppsitterne på Kinn nevner folkelisten av 1701 også en 72 år gammel tigger, Erik Olsen. I ministerialboken leser en at 16.mars 1720 ble der i Naustdal begravd en Erik Pedersen av Kinn i Førde, barnefødt der, 91 år gammel. Jeg tror der her tales om en og samme person, skjønt farsnavnet er forskjellig oppgitt. I 1626 hadde vi på ^(176.) Kinn boende en Peder og en Erik, og vår Peder er vel en etter-kommer av en av disse eldste oppsittere. En Erik Kinn har jeg funnet nevnt 1694 som kreditor i et bo på Åsen. Listen av 1701 nevner også to beboere av Kinnaneset. Arne Sæmundsen har jeg funnet omtalt 1691, og han er flere ganger nevnt leilighetsvis, således side 94 og 95, og der finner en også at en Ole Olsen Åsen 1707 fikk festeseddel på plassen Neset under Lien. (*Neset er lokal betegnelse for Kinnaneset. At en plass i Nesa hører under Lien, men har beholdt navnet Kinnaneset, kan vel også tas som bevis for at Lien opp-rinnelig har vært bruk under Kinn, men i tidens løp 123. er skilt ut og er*

blitt egen gård. Jfr. Ytre og Indre Slåttene, Bruket Indrebø, Haugen, Pladse og Grimelandslien. O.Tj.).

Om Kinnaneset vil det muligens seinere bli anledning til å fortelle litt.

xxx

xxx 0 xxx.

Fram til 1838 eller 1839, da den første trykte matrikkel utkom, var Kinn delt i to like store bruk, hvert av skyld 1 pd. 12 mk., men ved matrikuleringen av 1667 ble skylden forhøyd til 1 pd.15 mk. for hvert bruk. Jeg skal nå følge hvert enkelt bruk.

Løpenr. 142.

På dette bruk satt 1657 og kanskje allerede to-tre år før den tid og til sin død Ole Olsen som leilending. Sannsynligvis har hans enke, Synneve Olsdatter brukt gården flere år etter hans død og er blitt etterfulgt av sønnen Ole Olsen, som døde 1697. Etter ham fulgte Anders Hansen som ektet formannens enke og etter ham igjen hans stesønn Ole Olsen, der Således ble den tredje av dette navn. denne Ole Olsen overtok bruket seinest 1717, ja kanskje to-tre år før den tid og hadde det til sin død høsten 1748. I ministerialboken sies han å være blitt 58 år gammel. Hans kone het Synneve Endresdatter.

Skiftet etter Ole Olsen ble holdt 10.mai 1749, og barna oppregnes således:

1. Ole Olsen, myndig, bor på Vie, det seinere l.nr. 122 (IV, s.283)
2. Anders Olsen, 25 år, død ugift 1752.
3. Ole Olsen, den yngre, 21 år, kom til Vie, l.nr. 127 (IV, s. 306) (177.)
4. Sjur Olsen, 15 år, ble seinere brorens ettermann på Vie, l.nr.127.
5. Anders Olsen, den yngre, 12 år, død ugift på Vie 1757
6. Anne Olsdatter, den eldre, 23 år.
7. Synneve Olsdatter, 20 år, seinere gift med Ole Sjursdtr. Mo (Se s.64)
8. Anne Olsdatter den yngre,18 år.

(Som en vil ha lagt merke til, forekommer det rett som det er at to barn i en familie kan ha samme navn. Men denne familie slår alle rekorder. Her er to Ole'er, to Anders'er og to Anne'er. -Navneskikken 124. i ei bygd er tradisjonsbunden, men kanskje noe mindre nå enn før. Bestemte personer skal kalles opp att. Vi kjenner visst alle spørsmålet fra vi var barn: Kem er det du heiter etter ? Men nå i de siste 50-60 år har man nøydt seg med å bruke "navnefarens" forbokstav. Navnet ble gjerne et helt annet. En av grunnene til dette er sikkert ønsket om å nå fram til en norskere navne-skikk. Men derved kommer to så verdifulle og nær beslektede kjensler det tradisjon-elle og det nasjonale i motsetningsforhold til hverandre, og det må da bli foreldrenes sak å treffe valget mellom disse. Personlig synes jeg at på en gård der ætten har sittet i flere generasjoner og navneskikken har vært fast, der bør en i all fall

ikke for den eldste sønns vedkommende bryte med tradisjonen. Ta f.eks. Furebø, innafor elva. Der har den samme ætta sittet som sjøleigere fra omkring 1600 og til idag. Første mann en kjenner hette Ole eller Oluf (samme navn) og i de siste 200 år har navnet på brukerne vekslet mellom Peder og Ole. Jeg synes det ville være noe i retning av helligbrøde å bryte med denne tradisjon. Det er da heller ikke gjort. Et annet er det om en tar konsekvensen av den stedlige uttale og skriver Per og Ola.

Men når det går så vidt som i familien til Ole Olsen Kinn at 8 barn må deles om fem navn, da må en vel kalle det tradisjons-tældom?. O.Tj.)

Boets beholdning var 60 rdlr. Juli 1760 sto Anne Olsdatter Kinn offentlig skrifte, og til sommertinget 1760 var hun og Mons Jonsen Bruland stevnt for leiermål. Mons var født i Bergen og i sin barndom kommet til bygden. Han var 20 år gammel, men ukonfirmert. Anne lå i barselseng da sommertinget holdtes, men møtte ved høsttinget. Hun var, sies det, ca 30 år gammel, og det attestertes at hun var enfoldig og tåpelig. Begge tilstod sin forseelse og dømtes etter forordn. av 2.sept.1745 å innsettes i Bergens Manufacturhus hver ½ år. Der var to søstre av samme navn, men etter den oppgitte alder, må man tro at det var Anna, den yngre, vi her har å gjøre med. Ifølge

125. ministerialboken ble Anne Olsdatter Kinn, 41år gammel, begravd våren 1762. Dette er vel snarest den eldste søster.

Synneve Endresdatter som høsten 1748 ble enke, trol. seg juli 1749 med Erik Olsen Hafstad, der fikk bygselbrev på bruket av presten. Hun fikk ikke barn i sitt annet ekteskap og døde 1752. Der holdtes skifte etter henne 3.juni 1752. Boets beholdning var 46 rdlr.

Juli 1752 trol. Erik seg med Synneve Haldorsdatter Nydal som overlevde ham. Synneve Endresdatter hadde vært snar til å gifte seg igjen etter sin første manns død, men også Erik var snar til å gifte seg etter sin kones død. Med sin annen kone fikk han 8 barn. Hun døde 1772, og skiftet etter ham holdtes 26.juni s.å. Barna oppregnes således: 1.Ole, 17 år, 2.Karsten, 16 år, 3.Sjur, 11 år, 4.Erik, 3 uker, 5.Synneve, 5 år, 6.Helga, 13 år, 7.Dorthe, 8 år, 8.Kari, 3 år. Boets beholdning var 57 rdlr.

Den 17.november 1772 fikk Krispinus Jonsen av sogneprest N. Lund ^(178.) bygselbrev på bruket. Krispinus var rimeligvis allerede da gift med formannens enke og hvis ikke ble han det i hvert fall kort tid etter. For det sier seg sjøl at bruket ikke kunne bortbygges uten at den bygselberettigede enke gav sitt samtykke, og da Krispinus fikk bygselbrev, må iallfall ekteskapet ha vært avtalt. Med Synneve Haldorsdatter fikk Krispinus datteren Johanne. Han døde 52 år gammel sommeren 1786, og skiftet etter ham holdtes 30.oktober s.å. Boets aktiva var 156 rdlr., men beholdningen kun 14½ rdlr. Enken overlevde ham mange år og døde først i

begynnel-sen av 1821. Ministerialboken oppgir hennes alder til 80 år, men hun må ha vært nærmere 90. Hun ble som nevnt gift første gang 1752, og regner en med at hun da var 17-18 år, skulle hun altså være født 1734 eller 1735. Den 22.oktober 1799 holdt Synneve frabytte med sine barn, og da viste boet en beholdning på 40 rdlr. Da hun var død, og skiftet etter henne ble holdt 4.mai 1821, var boets aktiva 18 rdlr. og behold-ningen 2 spdrlr. = 8 kroner. Gjennom disse forretninger får en rede på hvor der ble av hennes barn som ovenfor er oppregnet. 126.

1. Sønner Ole Eriksen fikk 1788 av sogneprest Jens Lund festeseddel på en plass under prestegården og ble ved nyttårstid 1785 gift med enken Marthe Thorsdatter Hafstad. Under frabyttet 1799 kalles han Ole Eriksen Angen. Da der 1821 holdtes skifte etter moren, var han død, men der var to barn etter ham, datteren Nelle, gift med Ole Samuelsen Bruland og sønnen Erik Olsen, som 6.juli 1809 av presten M.Lind hadde fått festeseddel på plassen Klokkekvia.

2. Sønner Karsten Eriksen ble stefarens ettermann på Kinn.

3. Sønner Sjur Eriksen sies under frabyttet 1799 å være 38 år gammel og sykelig, og da det holdtes skifte etter moren 1821, var han død uten å etterlate seg livsarvinger. Han levde 1802 og kalles da vanvittig. (179.)

4. Sønnes Erik Eriksen Kinn var død 1794 i en alder av 25 år.

5. Datteren Synneve Eriksdatter døde 1802 på Førde prestegård hvor hun rimeligvis har tjent. Beholdningen i hennes bo var 65 rdlr.

6. Datteren Helga Eriksdatter ble 1788 gift med soldat Otto Jonsen Espeland, og etter hans død ble hun gift 1798 med Mads Olsen Espeland. I ministerialboken kalles han 1799 Mads Olsen Kinn. Ved høsttinget 1808 tnglestes der en "Grundeseddel" til ham fra presten Lind på en plass under Lien kallet Kinnenenes mot en årlig avgift stor 1 rdlr. til leilendingen, Ludvig Andersen Lien. På skiftet 1821 etter svigermoren kalles han Mads Lien.

8. Datteren Kari Eriksdatter var ca 50 år gammel og ugift da skiftet etter moren ble holdt, men sommeren samme år ble hun gift med enkemannen, Hans Hansen Farsundhaugen (Se side 12).

9. Datter av 2.net ekteskap, Johanne Krispinusdatter, ble januar 1797 gift med Ludvig Larsen Refsdal. Så kaltes han ved vigselen, men 1797 og 1802, da han hadde barn til dåpen, kaller ministerialboken ham for Ludvig Kinn, og under frabyttet 1799 kalles han Ludvig Larsen Mo, men under skifter 1802 etter svigermoren, Synneve Eriksdatter, kalles han Ludvig Larsen Lien. Johanne var enke og tjente hos konsul Konov. 127. i Bergen da skiftet etter moren fant sted.

Etter Krispinus Jonsens død 1786 fikk hans nesteldste stesønn, Karsten Eriksen, bygselbrev på bruket. Bygselbrevet er utstedt av sogneprest Jens Lund den 7.november 1787. Hans kone het Anne Nilsdatter. De hadde en datter, Inger, født 1790 og 1817 gift med Johannes Ingebrigtsen Brulend, og en sønn Erik, født 1796 og 1820 gift med Ragnhild Mortensdatter Refsdal. Karsten Eriksen døde som kårmann 1831 i en alder av 76 år. Konen og barna overlevde ham.

xxx 0 xxx.

Løpenr. 143.

Oppsitteren på dette bruk var fra 1701 og rimeligvis atskillige år tidligere Jon Olsen. Han er omtalt foran, side 119 o.f.s. Han døde i begynnelsen av 1735, og i ministerialboken blir det sagt at han var 76 år gammel og skulle altså være født 1659, men etter listen av 1701 skulle han være født 1651. Bygselbrevet sitt hadde han oppsagt flere år før sin død, for under 8.november 1727 gav sogneprest mag. Hammonds enke hans sønn, Ole Jonsen, bygselbrev på bruket som hans far "godvillig for ham har opsagt, dog saa at Faderen skulde styre Gaarden ^(180.) saalenge han hadde Kræfter og siden faa Kaar."

Ole Jonsen oppføres i kassabøkene som bruker allerede fra 1727. Våren 1726 var han blitt gift med Marthe Eriksdatter Nydal, og da hun etter et kort ekteskap døde, giftet han seg i januar 1731 med Marthe Mosesdatter Meåsen, der siden 1720 hadde vært gift med hans søster. Brita (se side 104). Av kassaboken for 1751 ser jeg at Ole Jonsen fremdeles hadde bruket, men yngre kassabøker har jeg ikke undersøkt. Hans sønn, Moses, fikk under 16.november 1757 bygselbrev av presten Nils Lund, og på den tid er det vel at han har fratrådt bruket. Når han døde, vet jeg ikke. Han hadde en datter Marthe, som høsten 1752 ble gift med Elling Hansen Kuslien og en sønn, Moses, som ble hans ettermann.

Moses fikk som alt sagt, bygselbrev 16.november 1757 og satt på sitt bruk til sin død juni 1786. I ministerialboken oppgis hans alder til 55 år 16 uker. Han var gift med Lucie Sjursdatter Meåsen som var 128. hans søskenbarn. Jeg her ikke funnet ekteskapet notert i ministerialboken. Måskje det ble inngått i tidsrommet 1765-1781 som det ikke finnes ministerialbok for. At det drygde så lenge ut med vigselen kan ha sammenheng med at før 1771 kunne ekteskap mellom søskenbørn bare inngås etter kgl.bevilling. Skiftet etter Moses viser at det ikke var barn etter dem, og at søsteren Marthe, gift med Elling Hansen Kusli var hans eneste arving. Boets aktiva var 215 rdlr. og beholdningen 101 rdlr.

Moses's ettermann ble Ole Arnesen Hjelmbrække. Han fikk 9.juli 1787 bygselbrev av presten Jens Lund, og i det sies det, at han skal ekte formannens enke. Ekteskapet fant sted samme sommer, og trolovelsen var inngått om våren. Den 7.november 1787 inngikk de

nygifte en forening hvori bestemtes at da de ikke kunne vente livsarvinger, skulle ^(181.) den lengstlevende foruten sitt halve bo ha halvparten av den først avdøde. Lucie Sjursdatter var ved denne tid 55 år gammel. Hun ble be-gravd nyttårsdag 1810 og angis da i ministerialboken å være blitt 78 år gammel. Høsten 1812 giftet Ole Arnesen seg med Lovise Korneliusdatter Refsdal. Han døde 1842 eller 1843 og etterlot en sønn av annet ekteskap ved navn Johan. Den 29.juni 1843 meldte Ole Jeremiassen Kinn (s.69), heter det i vedkommende dokument, Ole Arnesen Kinns død, og at hans eneste arving, sønnen Anders Olsen, der var fledført til Ole Jeremiassen, som således var eier av hans arv. *(Fledføre: overføre arv eller eiendom mot fritt opphold. Bruktes så vidt jeg har forstått for personer som man anså for ikke erhvervsdyktige. Jeg husker ennå Anders på Kinn fra min oldemor, Lovise Ellingsdatter Mos, begravelse fra Kinn i begynnelsen av (18)80-årene. Jeg var neppe mer enn 4-5 år den gang. O.Tj.)* Ole Andersen var født 1761 og ca 30 år yngre enn sin første kone. Han fratrådte visstnok gården flere år før sin død, men mine notater rekker ikke så langt ned i tiden at jeg kan følge brukets historie lenger fremover enn jeg her har gjort.

XXXX O XXX.

129. Hos Ole Arnesen tjente en pike, Oline Gjertsdatter Nydal. Hun hadde hatt et barn med Ole Larsen Klakegg og kom seinere under forhør som mistenkt for barnefødsel i dølgsmål. Forhøret holdtes på Tysse hvor sorenskriver Landmark bodde, 18.mars 1819. Oline forklarte at hun var 30 år gammel og tilstod at hun hadde hatt legemlig omgang med Erik Karstensen Kinn. Da hun merket at Erik ville forlate henne og holdt seg til en annen pike, ble hun meget bedrøvet (Ministerialboken viser at Erik Karstensen 26.november 1819 ble trol. med Ragnhild Mortensdatter Refsdal, og at han med henne hadde et barn som var til dåben tre dager etter trolovelsen), og da hun sommeren 1818 var på stølen, ble hun syk i midten av august. Der gikk fra henne en del blodlever, men hun var ikke viss på om det var hennes månedlige eller om det var en følge av svngerskap. Noe tegn til foster hadde hun ikke fornummet, og hva tid hun hadde hatt samleie med Erik husket hun ikke. Det som var gått fra henne, svøpte hun i en gammell klut som hun stakk inn i muren ved Førde ^(182.) kirke, men stedet kunne hun ikke påvise. Under sakens gang ble det av lensmanmen og to menn i forening med Oline søkt i kirkegårdsmuren etter kluten, men der ble intet funnet. Erik Karstensen, 22 år gammel og heime hos sin far, Karsten Eriksen Kinn, erkjente å ha hatt samleie med Oline. Blant dem som avhørtes under sakens behandling kan nevnes medhjelper Anders Eriksen Ullebust, 71 år gammel, Olines husbond, Ole Arnesen Kinn, 58 år gammel, Johannes Ingebrigtsen Kinn, hen ved 30 år, gift og i tjeneste hos sin svigerfar, Karsten Eriksen Kinn, Olines matmor, Lovise Korneliusdatter Kinn, 31 år gammel og Helga

Eriksdatter Kinn, ca 60 år gammel og gift med Mads Olsen Lien. Helga forklarte at hun hørte Oline sie "at det fødte Barn var et Hankjøn." Søren-skriveren fant ikke Olines skyld fullt bevist og avsa 27.november 1819 dom hvorved Oline frifantes "for videre Tiltale." Denne dom ble av overretten kassert, fordi der ikke hadde vært tilkalt meddomsmenn.

Sørenskriveren tilkalte nå sådanne og avsa 12.april 1820 sammen med disse en ny dom der liksom den forrige gikk ut på frifinnelse for videre tiltale. Om dommen ble påanket og hvorledes det til slutt gikk, vet jeg ikke.

130. (185.)

Birkeflaat.

(Navnet er sammensatt av birk og flot. Birk er vel tre-navnet bjørk, i enkelte høve kan det også komme av elvenavnet Bjarka, nåtidsform Bjørke. Flot betyr flate, jfr. Fleten. Men om flet er en nyere form for flot eller om det er dativformen av flot, vet en vissnok ikke. Navnet skulle altså bety: En flate tilvokst med bjørk. En bør skrive Bjørkeflot eller Byrkjeflot. O.Tj.)

Birkeflåten eller Flåten som gården ofte blir kalt, må være en avlegger av Kinn eller Lien og har fra gammel tid liksom disse gårder tilhørt Førde prestebord (embete). Jeg har ikke funnet gården nevnt før i det 17. århundre, og den hører visselig til mellom de yngste gårder i sognet.

I et regnskap fra 1603 nevnes mellom husmenn og ødegårdsmenn Lars Bjerkeflåten, og den Lars Bjerkeflåten som nevnes mellom husmenn og ødegårds-menn 1611, må være samme mann. I fogd Buschs jordebok av 1626 oppføres Birkeflot som særskilt bruk med forklaring at dens landskyld var 1 pund smør, at den tilhørte presten og at oppsitteren het Lars - fremdeles som jeg må tro samme mann som 1603.

I regnskap av 1635 oppføres Antonis Flåten som forarmet, og han nevnes også som oppsitter på Birkeflot i gårdskattregnskapet fra 1646. Etter regnekapet av 1645/46 betalte han koppskatt for seg og kone, og 1657 betalte han kvegskatt av 9 kyr, 7 geiter og 7 får. I jordebok 1661 nevnes han fremdeles som oppsitter på gården, men i et skatteregnskap fra 1662 er han forsvunnet og avløst av Baltser. På Findes folkeliste av 1664 kommer Antonius igjen og sies være 70 år gammel uten heime-værende sønner eller tjenestedrenger, og nå er Baltser forsvunnet. Ja endog i et skatteregnskap fra 1672 møter vi Antonius's navn. En Kari Antoniusdatter Birkeflåt som 1680 var kreditor i Anders Ingvaldaen Brulands bo for lønn, 2 rdlr., må være hans datter. 131.

Under skifte 1694 etter Marthe Mosesdatter Aasen var Sjur Birkeflåt kreditor i boet, og han er rimeligvis identisk med den Sjur ^(186.) Isaksen som etter folkelisten 1701 da var

oppsitter på gården. Sjur Isaksen sees i denne liste å være 56 år gammel og å ha en tjenestedreng, Lars Abrahamsen, 30 år gammel.

Sjur Isaksens ettermann ble Lars Abrahamsen, uten tvil den samme som 1701 oppføres som dreng. Han har rimeligvis vært Sjur Isaksens svigersønn og gift med den Guri Sjursdatter Flåten som ifølge ministerialboken døde våren 1732 i en alder av 55 år. Lars Abrahamsen var fra Mo (s.53) Høsten 1793 ble han trol. og ved nyttårstid 1735 gift med Anne Olsdatter Tjønneland som jeg altså holder for hans annen kone. Det ser ikke ut til at han fikk barn med Anne, men i sitt tidligere ekteskap hadde han flere barn. Foruten sønnen Sjur som ble hans ettermann, hadde han sønnen Ole Larsen, som 1738 ble gift med Gjertrud Ellefsdatter Bruland, l.nr. 164. En tredje sønn av Lars ved navn Samuel ble døpt våren 1722. Rakel Larsdatter Flåten som høsten 1749 ble trol. med Rasmus Herland, må ha vært hans datter.

Lars Abrahamsen nevnes et par ganger i tingbøkene fra 1706 og 1717, idet det der sies at han høsten 1706 stod til restanse med skatt 4 mark 10 skilling og høsten 1707 med 1 rdlr. 1 mk. 8 skill. Siden har jeg ikke funnet ham omtalt før ved sommer-tinget 1741 da han var stevnt av sogneprest Hammonds enke for resterende landskyld, tiende, offermæle, tilsammea 6 rdlr. 1 mk. 12 skilling. Lars møtte for høsttinget ^(187.) og da forklarte presteenken at hun hadde fått varer til avdrag, så at det iberegnet omkostninger kun resterte 4 rdlr. 1 mk. 4 skilling. Lars erkjente kravet og gav kreditor lov til å la to menn uten videre ta dekning i hans bo. Jeg har ikke funnet opplysning om når Lars døde, men ved sommartinget 1741 tinglestes der bygsel fra Myhlenfort til hans sønn, Sjur Larsen, og ved den tid må Lars der nå skulle være en mann på ca 70 år, ha fratrådt gården.

Sjur Larsen ble høsten 1740 trol. og siden gift med Gjertrud 132. Larsdatter Fengestad som han fikk flere barn med såsom Guri, døpt 1742, Lussi, døpt 1745, Lars, døpt 1747, Ragnhild, døpt 1748, Sjur, døpt 1750, Kari, døpt 1752, Anders, døpt 1753, og Nils, døpt 1753. Mer enn disse fra ministerialboken hentede notiser har jeg ikke å meddele om Sjur Larsen. Jeg har ikke funnet ham omtalt i tingbøkene, pante-bøkene eller skifteprotokollene og kan ikke si når han fratrådte gården eller når han døde. Han levde 1755, for han hadde en sønn til dåpen 1756. Muligens døde han i perioden 1765-1781. For den tid mangler en ministerialboken. Hadde jeg nå hatt adgang til kassabøkene, ville det være lett å finne ut når han fratrådte bruket.

En av Sjur Larsens døtre, Ragnhild, født 1748, hadde en sørgelig skjebne. I 1770 eller 1771 tjente hun på Masdal og ble der besvangret av sin husbond, gift mann Markvard Rognaldsen Masdal. Våren 1782 kom hun i tjeneste på Østenstad hos Johannes Olsen som

var hennes søskenbarn, idet han var sønn av hennes foran nevnte farbror Ole Larsen som ble gift til Bruland og siden kom til Bringeland. Av Johannes (188.) Østenstad der også var gift mann ble Ragnhild for annen gang besvangret. Deretter ble hun stevnt for barnefødsel i dølgsmaal. Saken ble behandlet på Bjørset i Jølster 9.september 1783, og her ble hun etter lovbokens 6-6-7 eller 8 dømt fra livet. Johannes Østenstad ble dømt til svare bøter og til å oppholde seg 4 år på fiskeleiene. Om Ragnhild ble benådet eller om hun virkelig måtte lide dødsstraff er meg ubekjent.

En seinere bygselmann på Birkeflåt var Rognald Bertelsen. Om han var Sjur Larsens umiddelbare ettermann, kan jeg ikke si, men jeg holder det dog for sann-synlig. Første gang jeg har funnet ham omtalt er ved høsttinget 1779 da han av Anders Olsen Åsen var stevnt for gjeld 29 rdlr. 3 mk. 6 skilling. Rognald fikk utsettelse til sommertinget 1780 og deretter til høsttinget, og da den så atter skulle hehandles, ble den erklært å være forlikt. Rognald døde 67 år gammel 1810, og skiftet etter ham holdtes 21.november s.å. Han etterlot enken Lucie 133. Sjursdatter og følgende barn: 1.Bernt, myndig, 2.Jens, myndig, farer tilsjøs og skal etter siende oppholde seg i Kjøbenhavn, 3.Ole,myndig, 4.Kirsti Rognsldsdatter, gift med Ingvald Axelsen Birkeflåt. Boets aktiva var 285 rdlr. og beholdningen 197 rdlr. Enken Lucie Sjursdatter døde først 1827 og oppgis i ministerialboken å ha vært 87 år gammel. Hun har rimeligvis vært den datter av Sjur Larsen som ble døpt 1745. Riktignok skulle hun i så fall ved sin død ha vært 82 år, ikke 87 år gammel som ministerialboken viser. Men som jeg flere ganger tidligere har bemerkt ved liknende tilfeller ble folk (189.) i høy alder ved sin død jevnlig oppgitt eldre enn de virkelig var. Hvis Lucie Sjursdatter som formodet, er Sjur Larsens datter, har vi atter et av de mangfoldige eksempler på at en mann ved å gifte seg inn i en bygselmanns familie ble dennes ettermann på bygselbruket. Kirsti som var den eldste av Rognald Bertelsen nevnte 4 barn, ble ifølge ministerialboken konfirmert 1793 og er vel ikke født seinere enn 1777, og seinest ved den tid har altså Rognald vært gift med Lucie Sjursdatter. Kirstis mann kalles i ministerial-boken hvor hans giftermål er notert Ingvald Axelsen Eide, men seinere kalles han Birkeflot og betegnes som husmann. Kirstis bror, Bernt, ble 1806 gift med Nikoline Andersdatter Lien og hadde i all fall de nærmest påfølgende år sitt opphold på Birkeflåt.

Rognald Bertelsen's ettermann ble hans tredje sønn, Ole Rognaldsen. Han fikk bygselbrev av sogneprest M. Lind den 22.februar 1811 mot blant annet å svare kår til sin mor, der fikk kårbrev 12.juli s.å. Ved nyttårstid ble han gift med Janikke Ludvigs-datter og hadde flere barn med henne, deriblant Ludvig, døpt 1813, Jens, døpt 1815, Mads, døpt 1817, Bernt, døpt 1818 og Ole, døpt 1821. Når Ole Rognaldsen døde, kan jeg ikke oppgi. Han var i

live ved sommertinget 1830, for da møltte han som vitne i en sak, men i den eldste trykte matrikkel av 1838/39 oppføres Moses Markvardsen som oppsitter på Birkeflåt, og innen den tid er vel Ole død.

134. I løpet av det forrige århundre ble de benifiserte gods realisert ^(190.) ved offentlig foranstaltning. Men måten hvorpå Birkeflot kom i privatmanns eie var usedvanlig og har neppe mange sidestykker. Gården ble nemlig 25.februar 1833 solgt ved tvangsauksjon, forlangt av lensmann J. C. Jersin og for 150 spdrl. tilslått Knut Bendixen Støvring, som derpå 19.aprill 1834 fikk auksjonsskjøte av sorenskriveren. Jersins heimel for auksjonen var en eksekusjon av september 1830 eller 1831. Jeg har forsømt å notere hva det var Jersin hadde holdt eksekusjon for, men jeg tror å erindre at det var utskiftningsomkostninger påhvilende Førde prestegård i anledning av utskiftningen av prestegården og Skeibrukene.

xxxx 0 xxxx.

Seinere har jeg funnet at nyss nevnte eksekusjon er tinglest og at det gjaldt utskiftningsomkostningene således som jeg trodde å erindre. Sogneprest Friis henviste til Opplysningsvesenets Fond som rette debitor, og utlegg ble gitt i Birkeflot.

xxx 0 xxx.

135. (191.)

Lien.

(Gårdsnavnet Li eller Lid hører til de enstavelses-ord som "betegner en lokal situasjon" og som man ifølge Rygh kan forutsette hører til de aller eldste gårdsnavn. Men er det riktig som Steen tror at Lien er en avlegger av Kinn, må man vel gå ut fra at Li eller Lia opprinnelig har vært bare et stedsnavn under Kinn, seinere navnet på et bruk under Kinn og endelig et sjølstendig gårdsnavn. Det er neppe grunn til å tro at Li-navn av denne typen er særlig gamle. Jfr. Grimelandslia og flere andre sammensatte Li-navn i Førde prestegjeld. Et unntak danner kanskje gårdsnavn av typen Underlid. O.Tj.)

Lien har liksom Kinn og Birkeflåt fra gammel tid tilhørt Førde presteembete. Antakelig er Kinn først bebygd og de andre gårdene avleggere av Kinn. Gårdsnavnet Lien har jeg ikke funnet nevnt før i et skatteregnskap fra 1603 der det blir sagt at på Lien sett oppsitteren Peder som betalte skatt med 5 mark. Gjennomsnittsskatten var 4 mark, og når Peder betalte 5 mark, er han dermed betegnet som tilhørende mellom de mer velstående. I regnskap fra 1598/99 nevnes under Kinn en Peder som betalte 1 geitskinn i leidang og kanskje dette er den samme som Peder Lien. En Anders øvre Kinn har jeg funnet nevnt 1612.

I fogd Busch's jordebok ser en at Lien tilhørte presten, at dens landskyld var 1 laup smør og at oppsitterne var Nils og enken. Allerede 1613 og 1614 har jeg funnet en Nils Lien nevnt mellom husmenn og ødegårdsmenn.

Årene 1635 og 1644 nevnes Anders Lien, og i et gårdskattregnskap fra 1646 oppføres Anders som eneste bruker av Lien, 1 laup. Etter det omtalte samtidige koppskattregnskap fra 1645/46 betalte Anders koppskatt for seg og kone samt for 1 dreng og 1 pike, og etter kvegskattregnskapet fra 1657 skattet Anders av 8 kyr, 6 får. Ennå i et regnskap fra 1662 oppføres Anders som eneste oppsitter på Lien, 136, men etter presten Findes folkeliste av 1664 skulle der da være to ^(192.) oppsittere på gården, nemlig "Enken" med en heimeværende 12 år gammel sønn, Nils Andersen, og Peder, 27 år gammel. Siden enken har en sønn med navn Nils Andersen, ligger det like for hånden å formode at hun er Anders's enke, og jeg formoder videre at også oppsitteren Peder er hennes sønn. Jeg forestiller meg altså at med Anders's død har hans enke overlatt det halve bruk til sønnen Peder og sjøl beholdt den andre halvparten.

Etter et skatteregnskap av 1672 var oppsitterne Bendix og Peder der brukte hver sin halvpart av gården. Peder er saktens den samme som vi hadde 1664, men Bendix er et nytt navn, som jeg ikke har funnet mer enn denne ene gang.

Til høsttinget 1681 var Peder Lien stevnt av Ole Andersen Åsen, fordi han skulle ha skjelt Oles sønn for en tyv. Saken er tidligere referert side 85. Peder hadde ikke kalt Oles sønn tyv, men ropt etter ham: "Går Du der Din Smøg og Hunde-morder?" Dette ble forklart av Sjur Lien der førtes som vitne i saken. Denne Sjur har kanskje vært oppsitter på Lien og brukt den halvpart som Bendix hadde 1672, men muligens har han kun vært plassmann under Lien.

Noe seinere har vi en oppsitter på Lien som het Tobias Sjursen, og han satt der en lang årrekke. Hvor han kom fra kan jeg ikke si med bestemthet. En Tobias Masdal var 1685 kreditor i Anders Sjursen Åsens bo og 1687 i Peder Olsen Angedals bo, og jeg er tilbøyelig til å tro at dette er Tobias Sjursen. Jeg ledes ikke til denne antakelse bare ved det sjeldne døpenavns identitet, men først og fremst ved at ^(193.) jeg av skiftet ser at hans mor og rimeligvis også hans far har bodd i Masdalen. Dette skifte holdtes i Masdalen 17.juni 1695 etter Kari Hansdatter mellom hennes etterlatte mann, Helge Antonisen, og hennes barn av tidligere ekteskap. Disse hennes barn oppregnes således: Jens Ødegård, Tobias Lie Sjursen og Kristi Sjursdatter, og det sies tillike at hennes to brødre hadde resterende farsarv tilgode i boet. 137. Det blir etter dette sannsynlig at Kari Hansdatter har vært bygselenke på Masdal etter Tobias's far Sjur, og at hun er blitt gjengift med Helge Antonisen. Etter Findes folkeliste

av 1664 het da den ene oppsitteren på Masdal visselig Sjur, men 1672 er han avløst av Helge. Da det i 1685 ble skiftet etter lensmann Ole Nilsen Sundes første kone, Lucie Klemetsdatter, var Tobias Lien kreditor i boet, og han var altså det året kommet til Lien. Side 118 foran er fortalt at Tobias Kinn til høsttinget 1691 var stevnt for gjeld til Findemands bo, og dette er rimeligvis også Tobias Sjursen Lien. Likeledes er det side 117 foran fortalt at Tobias Sjursen til sommertinget 1691 ble stevnt av fogden for leiermål med en pike på Kinn, en gang kalt Magnhild, en annen gang kalt Synneve Olsdatter Kinn. Det første vi av tingboken fikk vite om saken, var at presten Henrik Finde hadde søkt for Tobias om løyve til å gifte seg med piken tross slektskapet. Den slags løyve ble jamlig gitt, og en kan vel regne med at også denne søknad ble innvilget. Pikens rette navn er rimeligvis Synneve, for i skiftet etter Synneve Olsdatter Kinn eller Masdal av 1698 (side 117) hvor alle hennes 9 barn oppregnes, kalles Ragnhild for Ragnhild Kinn, men Synneve kalles Synneve Sjursdatter Lien. Tobias er kreditor i boet - kanskje for konens farsarv. Ifølge ministerialboken døde Synneve Lien 59 år gammel 1722, og det turde være Tobias Sjursens (194.) kone. Folkelisten av 1701 viser oss at Tobias Sjursen var eneste oppsitter på Lien, at han var 52 år, og at han hadde heime hos seg sønnen Sjur, Ananias og Ole, resp. 8, 5 og 1 år gamle. men han hadde også andre barn. Sønnen Peder Tobiassen ble 1734 gift med Marthe Pedersdatter Nydal og etter hennes død med en bygselenke på Vie, l.nr. 126, og her vil en finne en del fortalt om ham i 4.bind, side 300. En Kari Tobiassen Lien ble nyttårsdag 1732 gift med Rasmus Endresen Nydal og en Synneve Tobiasdatter Lien november 1731 med Haldor Andersen Hornes, og begge disse kvinner må ha vært Tobias Sjursens døtre.

Til sommertinget 1706 var Tobias stevnt av de to oppsittere på 138 Kinn, fordi han mange år hadde latt sine smaler gå heime på bøen året rundt i stedet for å jage dem i marka, og for skjelleri. Til samme ting hadde Tobias stevnt de to menn for ulovlig skoghogst m.v. Til høsttinget 1711 var Tobias Lien og de to mennene på Kinn stevnt av Markvard Rognaldsen Sunde, fordi de ville tilegne seg beitet i Kinna-fjellet. Til høsttinget 1713 var Tobias Lien og oppsitterne på Kinn og Birkeflåten stevnt av Rasmus Nilsen Refsdal i anledning merkesgarden. Disse tre saker er referert foran side 120 o.f.s., som jeg viser til. Derimot skal jeg referere en annen sak som ble påstevnt mot Tobias Lien til sommertinget 1707.

Til dette ting var Tobias stevnt av Ole Olsen Runnen, fordi Tobias skulle ha skjelt ham for en raftetyv og fordi Tobias's sønn Sjur skulle ha skjelt Oles kone for høtyv og bakkemerr og kastet (195.) stein på henne. Jens husmann i Refsneset forklarte at en gang han satt og sydde sko hos Ole Runnen, kom Tobias's sønn Sjur, en liten gutt på 12 år derhen og

bad ham komme ut. Da Jens var kommet ut og mens han stod og talte med gutten, kom Oles kone tilstede, og sa at gutten kunne funnet ham før han kom dit. I det samme kom også Ole Runnen til og støtte til gutten, så han nær hadde falt. Jens tok nå Ole Runnen og førte ham inn, så han ikke rørte gutten mer. Det ble nå stille, men da så Lars Kusli og Anders Gjerde kom tilstede, begynte gutten å kalle Ole Runnens kone bakkemerr, bakkebukk, bakkebøsse(?) og høytyv, og bad henne gå opp til Sjur Åsen og ta halm i hesjene. Samme forklaring ble avgitt av Lars Kusli og Anders Gjerde. Som vitne på at Tobias hadde kalt ham raftetyv oppgav Ole Runnen Jon Olsen og Ole Olsen Holsen, men disse møtte ikke nå. Sorenskriveren dømte straks på stedet at den uskikkelige gutten skulle straffes av sin far med ris - og det offentlig, at det kan vites at han tilbørlig er straffet. Saken ble ikke seinere behandlet. Om guttens steinkasting ble intet forklart.

Etter folkelisten av 1701 skulle Sjur Tobiassen 139 være født 1693 og altså skulle han være 14, ikke 7 år gammel. Det har falt meg inn at den her omtalte Ole Olsen Runnen kanskje er identisk med den Ole Olsen Åsen som 1707 med Tobias Sjursens samtykke fikk bygsel av presten på en plass i Neset under Lien og som er omtalt side 94. Man vil der se at Sjur Olsen hadde skjelt Ole Olsens kone for høytyv og det er kanskje dertil det siktes når den nesvise Sjur Tobiassen ber Ole Runnens kone gå opp, og ta halm av Sjur Åsens hesjer.

Ved høsttinget 1714 fikk Tobias Lien atter en injuriesak på seg (196.) Han var nå stevnt av Jon Bakke, Ole Hansen Holsen, Sjur Høisæter og Endre Nydalen for skjelleri, men han møtte ikke, og saken ble utsatt uten at vitner førtes. For 1715 har en ingen tingprotokoll, og en får derfor ikke rede på hva saken gjaldt. Det ser ut til at Tobias Sjursen har vært løsmunnet, og at sønnene Peder Vie og den nyss nevnte Sjur i så henseende har slektet på faren.

Foruten det jeg nå har fortalt om Tobias Sjursen, finner jeg i tingboken kun dette om ham at han 1706 stod til restanse med skatt 3 rdlr. 3 mk. 12 skilling, og at han fungerte som lagrettemann ved sommertinget og høsttinget 1711 og ved sommertinget 1714.

Etter folkelisten av 1701 var Tobias bruker av hele Lien, men den 25.oktober 1713 gav presten Hanning hans sønn Sjur bygselbrev på den halve gård. Tobias vedble å bruke den andre halvdel til 1728 eller 1729 da han fratrådte mot kår av ettermannen. Han døde 1735 og sees i misisterialboken å være blitt 85 år gammel, og det stemmer godt med oppgaven fra 1701.

Sjur Tobiassen der 1713 hadde fått bygsel på den halve gård, ble våren 1723 trol. og visstnok kort etter vigd til Sofie Endresdatter Nydal. Med henne fikk han ifølge misisterialboken datteren Synneve, 28. august 1723 og sønnen Jens, døpt 1.september 1724.

Sjur var død før høsten 1727, men jeg har ikke funnet dødsfallet notert, men den 1.april 1728 ble hans enke gift med Henrik Andersen fra Tefre 140. (Se blnd IV,side 229), og så fikk denne bygselbrev på hele gården.

Bygselbrevet til Henrik Andersen ble utstedt 26.november 1727 ^(197.) av sogneprest Hammonds enke som da hadde sitt "Nådensår." Det lyder på 1 laup av Lien "hvis halve Part hans Formand Sjur Tobiassen sin Fader Tobias havde overladt men Henrik nu (til)fæstet med disse uryggelige Konditioner, at gamle Tobias Lien den halve Part i Gården efter Henrik Andersens Permission ikke et År skal styre og bruge og imidlertid holde Husene i forsvarlig Stand, og når Tobias accorderede tid er expirent, da Henrik Andersen det hele Løbs Brug at tiltræde og den gamle Tobias til sin Dødsdag med nødtørftig Underholdning redelig forsyne. Skulde mod Forhåbning enten Todias eller Henrik mindste Splid med hinanden vrangsindet yppe og de begge ikke i Enighed kristsømmelig Forlighed, da den hos hvem Skylden Findes efter Retten at ekstruderes." Dokumentet er skrevet av en mann som forstod latin, rimeligvis kapellanen, men man kan ikke prise det for klarhet. Sikkert er det at Henrik skulle ha og fikk den hele gård, og at han i en årrekke fremover i kassabøkene oppføres som eneste oppsitter på Lien.

Ved sitt giftermål fikk Henrik Andersen mindst to stebarn, Jens og Synneve, og det må være disse det gjelder, når ministerialboken beretter at Synneve Sjursdatter Lien sommeren 1749 ble gift med Ole Eriksen Hagen, og at Jens Sjursen Lien desember 1749 ble trol. med Marthe Pedersdatter Svardal. En stedatter av Henrik må også den Anne Sjursdatter Lien ha vært som 1755 ble trol. med Sjur Olsen Mo (s.64), for Henrik Andersen som ble verje for hennes barn, kalles deres "Morfader" hva her betyr deres mors stefar.

Med Sofie Endresdatter fikk Henrik Andersen sønnen Anders, døpt, januar 1737 og datteren Sara, døpt november 1744, konfirmert 1759 og siden gift med Iver Helgesen på Tjønneland eller Brunen, lnr.82 ^(198.) (3. bind, side 363).Flere barn av Henrik har jeg ikke funnet i ministerialboken, hvor iøvrig hans og hans kones navn hyppig forekommer som 141. faddere.

I sorenskriverens protokoller finner en så godt som ingen etterretninger om Henrik Andersen. Han nevnes 1764 som lagrettemann, og man ser dessuten at han 1775 oppsa bygselbruket sitt etter å ha hatt det i 48 år.

Hans ettermann var sønnen, Anders Henriksen, som av enkeprostinne Lund under 20.november 1775 fikk bygselbrev på hele gården," som Faderen for ham havde opsagt." Hans kone het Kari Steffensdatter, Med henne hadde han flere barn hvorav de fleste må være født før 1781, altså i den tid en ikke har ministerialboken i behold. Etter 1781 fikk han

datteren Ålet Sofie, døpt januar 1782 og sønnen Rasmus, døpt 1784. Steffen Andersen Lien og Henrik Andersen Lien der konfirmertes 1788 og 1792 har visselig vært hans sønner. Skifte etter Anders Henriksen ble holdt 22.april 1797. Boets aktiva var 115 rdlr., men boet var fallitt, og som følge av det nevner skifteprotokollen ingen av arvingene. Kari Steffensen Lien døde 84 år gammel 1820. Sønnen Rasmus ble et dårlig subjekt. 1813 ble han dømt til 4 års straffarbeid på Bergenhus festning for et tyveri begått på Jølster, og tidligere mens han oppholdt seg i Kvinnherad, var han også straffet for tyveri.

Anders Henriksen hadde som sagt fått bygselbrev på hele Lien 1775, men 1785 avsto han halve gården, og på denne halvdel gav så sogneprest Jens Lund 5.juli 1785 Karsten Andersen bygselbrev. Karsten Andersen hørte heime på Refsnes (*Dette betviles av en eller annen, som har satt spørsmålstegn over ordene heime på Refsnes. O.Tj.*). Han synes å ha vært i små omstendigheter. Til boet etter Nils Rasmussen Vie og kone som ble skiftet 1790, skyldte han 12 rdlr. 1 mark, og til Anders Olsen Åsens bo som ble skiftet 1791 var han likeledes skyldig penger. Den 7.juli 1804 utstedte han bevis til lensmann Anders Trulsen Bruland for 48 rdlr. og gav ham pant i sine kreaturer og i sitt løsøre for øvrig. Den 31.desember 1808 ble Karstens to etter egen begjæring tatt under behandling av skifteretten til deling 142. mellom hans kreditorer, blant hvilket en også finner lensmann Anders Bruland. Der ble intet til overs, og arvingene nevnes derfor ikke i skiftet. Karsten må ha vært gift atskillige år før han fikk bygsel på gården 1785, for Mads Karstensdatter Lien som må være hans datter, ble konfirmert 1786 og kan derfor ikke være født seinere enn 1770. Samme Mads ble 30. juni 1782 gift med Ludvig Andersen Masdalen der ennå samme år må være tilflyttet Lien, såsom han i ministerialboken kalles Ludvig Lien allerede høsten 1788.

Den 1.november 1805 fikk Ludvig Andersen av presten M. Lind bygselbrev på svigerfarens bruk, men han ble der ikke mange år. I årene 1788-1807 hadde han minst sju barn til dåpen, og det ser ut til at han ikke kunne sutimere på sitt bygselbruk.

Ludvig Andersens ettermann på bruket ble Mads Olsen som fikk bygselbrev av M. Lind den 22.mai 1810 og 12. juli 1811 utstedte kårbrev til sin formanns formann, Karsten Andersen. Denne Mads Olsen var fra Espeland i Bygstad sogn. 1798 ble han gift med Helga Eriksdatter, enke etter Otte Jonsen Espeland og datter av Erik Olsen Kinn. Av presten M. Lind fikk han "Grundeseddel" som tinglestes høsten 1805 på en plass under Lien "kaldet Kindenæs" mot en årlig avgift av 1 rdl til leilendigen, Ludvig Andersen Lien (Se side 126). Seks år seinere avanserte han altså fra plassmann under Lien til oppsitter på Lien, og antakelig har Ludvig Andersen samtidig tatt den av ham forlatte plass i besittelse. Jeg har nemlig 1812 funnet Ludvig omtalt som ^(200.) Ludvig Andersen Kinnaneset, og på Kinnaneset

hadde barn av ham seinere tilhold. Etter Mads Olsen Lien holdtes skifte 15.oktober 1822. Hans kone, Helga Eriksdatter, overlevde ham, men barn var der ikke etter ham. Hans bo var fallitt.

Den nå seinest behandlede halvpart av Lien som 1785 ble tilbygget Karsten Andersen og etter ham brukt av Ludvig Andersen og Mads Olsen, må være det bruk som i den eldste trykte matrikkel er betegnet som l.nr. 146. 143.

Den annen halvpart, l.nr. 145, er etter Anders Henriksens død 1797 antakelig brukt i noen år av enken, Kari Steffensdatter, men 6.juli 1804 fikk hans sønn, Henrik Andersen, bygselbrev på bruket av sogneprest M. Lund. Henrik ble sommeren 1805 gift med Marthe Andersdatter Åsen, datter av Anders Olsen Åsen på l.nr. 140. Etter ministerialboken kan jeg oppgi at han hadde datteren Anne, døpt 1808, sønnen Rasmus døpt 1811, datteren Malene, døpt 1814, datteren Karoline døpt 1818 og sønnen Andreas, døpt 1821.

Brukene i Lien har jeg ikke fulgt lenger ned gjennom tiden.

xxxx 0 xxxx

Kinnaneset (Steen skriver Kinnenæs).

Av Kinnaneset eide Kinn den ene og Lien den andre halvdelen. Navnet forekommer ikke så sjeldent i de gamle protokoller, og der finnes nevnt ikke så få personer som har navn etter disse plassene.

Etter listen av 1701 var det på Kinnaneset en forhenværende soldat, Sjur Larsen, 48 år gammel, med tre heimeværende sønner, Lars, Isak og Ole, henholdsvis 10, 7 og 2 år gamle. Etter samme liste var der da en oppsitter på Birkeflåt ved navn Sjur Isaksen. Navnet Iask er så sjeldent at en kommer til å tenke på at der må ha vært slektskap mellom Sjur Birkeflåt og Sjur Kinnanes hvis annen sønn het Isak.

Samme liste av 1701 nevner også Arne Sæmundsen som beboer av (201.) Kinnaneset. Denne Arne hvis kone het Anne Salomonsdatter, er flere ganger leilighetsvis omtalt tidligere, side 95 og 120. Etter ministerialboken døde Anne Salomonsdatter Kinnanes sommeren 1732 i en alder av 69 år, og det må ha vært Arnes før nevnte kone.

At Ole Olsen Åsen 1707 fikk tillatelse til å oppføre hus på den del av Kinnaneset som lå under Lien, er likeledes fortalt tidligere, side 95.

I ministerialbøkene omtales en Anders Kinnanes som 1729 hadde sønnen Markvard, 1736 datteren Berethe, 1736 datteren Synneve og 1744 144. sønnen Jens til dåpen. Anders var vel også far til den Sjur Andersen Kinnanes, 8 år gammel 1736. Til samme familje eller husstand har vel den Abelone Andersdatter Kinnanes hørt som desember 1734 stod offentlig

skrifte for leiermål. Jens Andersen Kinnanes døde ifølge misisterialboken 40 år gammel sommeren 1786 og hadde våren 1783 hatt sønnen Anders til dåben. Jens's kone het Malene.

Fremdeles har jeg i ministerialboken funnet nevnt Morten Sjursen, husmann på Kinnanes, og hans kone, Marthe Olsdatter. De sees å ha hatt følgende barn til dåpen: Ålet, døpt 1787, Johanne Sofie, døpt 1789, Steffine, døpt 1792 og Sjur, døpt 1794. Denne Sjur ble 1823 under navn av Sjur Mortensen Kinn gift med Helene Ingvaldsdatter Bruland, men en gang han i 1846 var vitne i en sak. kalles han Sjur Mortensen Kinnanes.

I panteboken leser en at sogneprest M.Lund den 7.mai 1813 bygslet til Ole Andersen halvparten av Kinnaneset "som har været brugt af afdøde Morten Sjursen."

Når en leser om alle disse mennesker som hadde navn etter Kinnaneset, kan en ikke annet enn stusse over et tingsvitne som ble opptatt ved sommertinget 1791. Det heter her at Ole Arnesen Kinn på egne vegne og for de andre oppsittere på Kinn og Lien fremstilte vitner om at Kinnaneset som hadde en særskilt skyld av 12 mk. smør, hadde (202.) vært underbruk under deres gårder. Vitnene var Anders Johannessen Åsen og Sjur Andersen Åsen, og deres forklaring var sådan: Kinnanes har vært underbruk lenger enn noen mann nå kan huske. Kinnanes er i seg sjøl så ringe at ingen familie kan underholde seg derpå. Nå avles omlag 1 td. havre og der fores to a tre kyr. Det lille som nå avles der, henføres til Kinn og Lien. Der er nå ingen gårdshus og om og når der har vært, visste vitnene ikke. I henhold til dette tingsvitne begjærte Ole Arnesen på samtlige oppsitteres vegne at kongen ville fritta dem for å svare dobbelt skatt av Kinnanes.

Såvidt jeg forstår må forholdet ha vært at det på det egentlige 145. Kinnanes som hadde fått en skyld av 12 mark smør, ikke stod hus, men at plassmannen som brukte Neset, hadde sine hus og vel også andre jordstykker lenger oppe.

Om Mads Olsen som 1805 fikk "Grundeseddel" og 1810 fikk bygselbrev på det ene hovedbruk av Lien er fortalt foran side 126 og 142. Mads's ettermann på plassen var såvidt jeg kan forstå Ludvig Andersen Lien, som hadde vært Mads's formann på gården. Ludvig var 1812 vitne i en sak og kalles da Ludvig Andersen Kinnanes.

Nyss nevnte sak av 1812 var anlagt av Henrik Andersen Lien til "Indtale" av rest på en hoppe, og den innstevnte var Bernt Gregoriussen Kinnanes. Her hører vi altså om ennå en beboer av denne plass, (203.) Henved 30 år seinere finner en flere av Ludvig Andersens barn omtalt som hørende heime på Kinnanes. Til høsttinget 1830 hadde Bendix Eriksen Refsdal som verje for piken Lovise Ludvigsdatter Kinnanes stevnt Anders Andersen Lien, fordi han hadde tatt fra Lovise en plass som hun skulle ha fått sogneprestens løfte på. Anders erkjente å ha jagd piken vekk, men påstod at hun ingen rett hadde til plassen. Ved det følgende ting

førtes vitner, blant den to av hennes brødre, Tosten Ludvigsen Kinnanes, 38 år gammel, og Anders Ludvigsen Kinnanes, 24 år gammel. Et tredje vitne var Lovises tidligere matmor, Endre Kuslis kone, Helene Ellingsdatter, som forklarte følgende: På plassen hadde før sittet en gammel mann, Ole Andersen, som var i slekt med Lovise hvem han gjerne ville overlate plassen. Helene Kusli hadde talt med sogneprest Friis, og han hadde lovt å skrive for Lovise at hun kunne få plassen, men etterat den to år var drevet for Lovises regning, hadde han overdratt den til en annen. Enden på saken ble at Anders Lien ble frifunnet for Lovises tiltale, men at han skulle erstatte henne for hennes møye og omkostninger med 10.rdlr.

xxx 0 xxx.

146. (204.)

Refsdal.

(Om gårdsnavnet Refsdal heter det i "Norske Gårdsnavn bl.a.: "Det opprinnellge navn er Refshammer, visstnok sammensatt av refr, rev - ikke det likelydende mannsnavn - med hamarr, berghammer." O.Tj.)

Gården hvis opprinnelige navn var Refshammer, har jeg ikke funnet omtalt før 1603, men i Thotts jordebok fra 1591 så vel som i jordebok fra 1598/99 nevnes mellom Sunde og Ullebust en Laurits(-Lars), Ødegård eller Ødegårdsmann, og jeg holder det sannsynlig at denne Lars som kun betalte 1 geitskinn i leidang, har brukt Refshammer. Lars og Lasse er samme navn, og det slår neppe feil at Lars Ødegård er identisk med Lasse Refshammer som nevnes i et skatteregnskap for 1603. Etter dette regnskap skulle bøndene legges i legg på 10 mann i hvert legg, og hvert legg skulle betale 10 daler, således at den rike hjalp den fattige, og Lasse Refshammer betalte gjennomsnittsskatten 1 rdlr. Han nevnes også 1611, og da skrives navnet den ene gangen Lasse og den andre gang Laurits. Han nevnes fremdeles 1612 som en av dem som hadde å utrede Ole Nilsen Bruland der skulle dra østpå som soldat for å slåss med svenskene. Endelig nevnes han 1613, men nå forekommer ved siden av ham mellom husmenn og ødegårdsmenn en Mathias Refshammer,

I fogd Buschs jordebok av 1626 får en noe nærmere beskjed om gården. Det heter her at Refshammer var Allehelgensgods, at gårdens landskyld var 2 pund smør, at der var to oppsittere, nemlig Mathias og enken, og at der til gården hørte noen skog. *(Gårder med landskyld under 1 laup smør kaltes før matrikuleringen av 1667 for ødegårder. Skattemessig sett var altså Refshammer ødegård. O.Tj.)*

Første gang jeg har sett navnet Refsdal brukt er i regnskap fra 1635, og i de nærmest påfølgende 10-12 år brukes begge navn om hverandre - siste gang, så vidt jeg kan se i en jordebok fra 1647 hvor gården omtales som "Refsdal eller Refshammer."

147.

Det oldnorske refr betyr rev og bruktes i riktig gammel tid som (206.) manns-navn. Det ligger nær for hånden å anta at dette mannsnavn er det første ledd i gårdsnavnet Refsdal, men vår største autoritet på området, avdøde professor Olaf Rygh, har ikke den oppfatning. I sin bok "Gamle Personnavn i norske Stedsnavn" oppregner han en hel del gårdsnavn i vårt land som kan tenkes dannet av mannsnavnet Refr, men Refsdal finnes ikke blant dem. Hans grunn for det synes bl.a. å være den at det var i eldgammel tid at Refr ble brukt som egennavn, og at denne bruk var opphørt før Refshammer ble opptatt som gård, for Refsdal kan ikke være noen gammel gård. Navnet Refsnes utenfor gården ved Movatnet og det eldre navn Refshammer har ganske visst sammenheng med det nå brukte navn Refsdalen. Når et annet verk av Rygh "Noreke Gårdsnavn" kommer så langt som til Nordre Bergenhus amt, vil en få den forklaring som kan gis.

Vi hørte at Refsdalen 1626 var Allehelgensgods. Det samme var tilfelle med størsteparten av Sunde og med Ullebust, Masdal, Eiterlien altså alle gårdene i Sundsdalen på Digernes nær. Det var gammelt kirkegods. Også Hagen var Allehelgensgods. Med dette navn betegnes at gårdkomplekset i den katolske tid tilhørte Allehelgenskirken i Bergen, som stod der hvor nå Arbeidsanstalten står (*I Steens tid. O.Tj.*) Dette gods ble liksom bispegodset og klostergodset på reformasjons-tiden inndratt under kronen og forlenet bort til danske adelsmenn - fra 1601 i forening

(207.) med Utstein Kloster (*på Moster. O.Tj.*) Under 7.februar 1665 solgte kong Fredrik den tredje godset til noen danske herremenn, som høkret det ut i småpartier. Den nye Førdspresten, hr. Peder Finde, oppføres 1672 som eier av Refsdal og så godt som alt det andre Allehelgensgodset i Førde sogn, og 1684 var hans sønn, hr. Rasmus Finde, blitt eier av Refsdalen. Denne Rasmus Finde der døde 1694 som sogneprest til Gloppem var gift med Anne Jensdatter Schreuder, og hun solgte 1707 gården til daværende oppsitter, Rasmus Nilsen. Siden har gården stedse vært i bønders eie. 148.

Jeg går nå tilbake til brukerne av gården. Disse var som alt sagt Mathias og enken, men 1635 finner vi Tosten Olsen som eneste oppsitter på gården, og han satt der til sin død 1685. Tosten kom fra Ekeland og vil finnes omtalt i 4. bind, side 27. I den første tid kalles han Tosten Refshammer, dels Tosten Refsdal, men ved århundrets midte synes det siste navn å ha festnet seg. For året 1645/46 betalte han koppskatt for seg, sin kone og to tjenestepiker, og 1657 betalte han kvegskatt for 1 hest, 11 kyr, 12 geiter og 12 får. I Findes folkeliste av 1664 oppgis han å være 68 år gammel og å ha heime hos seg sønnen Ole Tostensen, men ingen tjenestedrenger. Refsdals landskyld var 2 pund smør 1626, men i regnskap fra 1661 oppgis den til 2 pd. 6 mk. og her forklares det tillike at gården har noen skog til brenne og

husenes forbedring, men at den ligger farlig til for fjellskred. Ved matrikuleringen 1667 ble gårdens matrikkelskyld satt til ^(208.) 2 pd. 12 mk., og således oppføres den også i den eldste trykte matrikkel fra 1838 eller 1839. Tosten Olsen eide Ekeland i Førde sogn og dessuten en part av Nord-Fauske i Bygstad og en part i Løkeland, antakelig Løkeland i Dale sogn og ikke Løkeland i Askvoll. Hans kone het Mildrid Nilsdatter, men jeg vet ikke hvor hun kom fra, og kan ikke si om han hadde fått noe av sitt jordegods med henne. De må være døde noenlunde samtidig, for skiftet holdtes etter dem begge 29.september 1685. Hvis Findes aldersoppgave fra 1664 er riktig, skulle Tosten være blitt 90 år gammel. Deres arvinger var:

1. Sønnen Ole Tostensen som ble farens ettermann på gården.
2. Datteren Dordi eller Dorthe Tostensdatter, gift med Salomon Andersen Åsen (Se side 110).
3. Datteren Brita Torstensdatter Kleiven.
4. Sønnen Nils Tostensen Aarskous barn: Ole, Gjertrud, Marthe, Kari, Mildri og Gjø.
5. Sønnen Ole Tostensen Refsdals sønn, Sjur Olsen. Tosten må altså ha hatt to sønner ved navn Ole. 149.

Boets aktiva var 244 rdlr. og beholdningen 208 rdlr. og de avdøde hadde etter forholdene den gang vært velstandsfolk.

Tostens ettermann i bygselen ble sønnen, Ole Tostensen. Hans kone het Eli Klemetsdatter, og med henne hadde han sønnen Klemet Olsen som altså var oppkalt etter sin morfar. Navnet Klemet vet jeg ikke å ha funnet i Førde sogn, så Eli har vel vært et utenbygds menneske. ^(210.) Klemet bodde på Steien i Sande sogn og døde der 1687. Han var gift med Sigrid Andersdatter, men der var ikke barn etter ham, og hans bo ble derfor ved skiftet som ble holdt 30.august 1687, delt mellom hans enke og hans far som hver fikk 65 rdlr. Han eide 1 pd. 12 mk. i Skagen og av dem fikk enken og faren hver en halvdel. Når Ole Tostensen 1687 er gift og bosatt sønn, må han ved farens død 1687 ha vært en eldre mann. Den 23.juni 1694 holdtes der skifte på Refsdel etter Eli Klemetsdatter mellom enkemannen og deres barn. Disse var nå da sønnen Klemet var død 1687, kun de to døtrene, Anne og Inger som var eller ble gift med Rasmus Nilssen Refsdal og Jakob Olsen Rotenes. Boet eide 1 pd. 12 mk. i Skagen (Bygstad) og 1 pd. i Ekeland og dette ble utlagt således at enkemannen fikk 1 pd. 6 mk. i Skagen og hver datter 12 mark i Ekeland og 3 mark i Skagen. Dessuten fikk enkemannen 76 rdlr. og hver av døtrene 38 rdlr. i løsere. Under skiftet tilkjenne-gav Ole Tostensen at han aktet å gifte seg igjen, og året etter finner vi ham bosatt på Sunde, hvor han ektet Mari Olsdatter, som 1693 var blitt enke etter lensmann Ole Nilsen Sunde. Ole Tostensen fikk med sin annen kone, Mari, sønnen Ole, født 1699, Ole Tostensen døde 1701.

Boet eide fremdeles 1 pd. 6 mk. i Skagen og av disse fikk enken halvparten, 15 mk., hver av hans gifte døtre, Anne Refsdal og Inger Rotenes 3 ¼ mark og sønnen Ole 7½ mark, og dessuten fikk sønnen et naust i Skuteløken. Boets aktiva var 235 rdlr. Ole Tostensen Refsdal var 1689 og 1692 takstmann ved et par av lensmann Ole Nilsen Sunde avholdte registreringer, og takstmann var han likeledes 150. da der 1793 registrertes etter samme lensmann. Lensmann Ole Sundes første kone het Lucie Klemetsdatter, og det er ikke usannsynlig at hun var søster av Ole Tostensen Refsdals første kone, Eli Klemetsdatter. Da lensmann Ole Sunde var død, ble som sagt hans annen kone, Mari Olsdatter, gjengift med Ole Tostensen. Også 1695 var Ole Tostensen, nå boende på Sunde, med som takstmann ved en registrering - nå ifølge med den nye lensmann Sjur Vie.

Ole Tostensens ettermann som bygselmann på Refsdal var Rasmus Nilsen. Etter folkelisten av 1701 var han 45 år gammel og skulle altså være født 1656. Han hadde to sønner heime, Elias, 8 og Ole 6 år gamle og hadde to tjenere, Truls Bendixen 22 år og Ole Jonsen, 11 år gamle. Rasmus var sønn av klokker Nils Rasmussen Vie og var gift med formannens datter Anne Olsdatter. Da hans eldste sønn Elias etter listen av 1701 skulle være født 1693, må han da ha vært gift, og da han 1694 tar med som takstmann ved en registrering, kalles han Rasmus Refsdal. Således kalles han også 1696 da der holdtes skifte etter hans far på Vie. Sitt bygselbrev på Refsdal må Rasmus ha fått av hr. Rasmus Pedersen Finde, og da dennes enke Anne Jensdatter Schreuder fikk han 2.mai 1707 skjøte på gården for 60 rdlr.

Rasmus Refsdal nevnes rett ofte i de gamle protokoller. I årene 1701-1707 forekommer han i skifteprotokollene mindst 6 ganger som takstmann ved registreringer, og verjemål fikk han også - således bl.a. 1697 da der holdtes skifte etter Ole Olsen Kinn, som var gift med hans søster Ingeborg (s.117). Ennå oftere støter en på hans navn i tingbøkene for årene 1706-1714. Han flnnes flere ganger som lagrettemann, ^(211.) således ved tinget 1707, 1709 og 1710 og opptrær noen ganger som vitne i rettssaker. Ved høsttinget 1706 ble han notert som stående til restanse med sin skatt, 2 rdlr.14 skilling, og til høsttinget 1711 var han stevnt av kaptein Munthe for gjeld, 2 rdlr. 5 mk. 4 skilling. Fra omkring 1704 hadde Rasmus fått en nabo på Sunde, Markvard Rognaldsen, der var blitt gift med Mari Nilsdatter Sunde, enke 151. etter Rasmus's svigerfar, Ole Tostensen. Disse to naboene, Rasmus og Markvard, hadde mange konflikter med hverandre, men om det er fortalt i et særskilt stykke i 2. bind, side 13 til 24. Der vil en også finne andre saker som Rasmus anla, såsom mot Lars Olsen Kusli, fordi denne skulle ha kalt ham skjelm, og mot Thore Jakobsen Botnen, som hadde kalt ham en skjelm og en landsens forræder, fremdeles en sak mot na-boene på Kinn, Lien og Birkeflåten angående gjerdeholdet. Men mest karakteristisk er forholdet mellom Rasmus og

Markvard Sunde, for hvem det å føre prosesser synes å ha vært en sport. Den siste saken mellom den som jeg kjenner, var en åstedssak angående grensene mellom deres eiendommer. Den ble behandlet 14.august 1714, og under den ble Sundes grenser mot Hagen, Ullebust og Refsdal oppgått og beskrevet. Den forliktes samme dag, og forliket tinglestes ved Bergen lagting og finnes innført i lagtingsprotokollen.

Jeg har fått det inntrykk at Rasmus Refsdals økonomiske forhold ikke var videre gode. Året etter at han hadde fått skjøte på hele Refsdal, solgte han halve gården, 1 pd. 3 mk. til Elias Refsdal, utvilsomt hans sønn av dette navn. Dette skjøte er datert 24.oktober 1708.

Våren 1720 ble Rasmus enkemann, for den Anne Refsdalen som ifølge ministerialboken ble begravd 7.mars 1720 og sees å være 65 år 3 mndr. 5 dager gammel, kan ikke ha vært noen annen enn hans kone, Anne Olsdatter. Ennå samme år om høsten ble han skjønt nå en mann på 60 år, trol. og våren 1721 gift med Ellen Tostensdatter Langeland. Også etter at han hadde skjøtt den halve gård fra seg, vedble han å bruke den hele. I kassaboken for 1719 oppføres han fremdeles som eneste oppsitter. Kassabøkene for de 4 år 1720-1723 har jeg ikke gått igjennom, men i kassaboken for 1724 finner jeg Lars Arnesen som bruker av hele Refsdal. Høsten 1722 nevnes Rasmus Refsdal som fadder, men jeg tror han har levd sine siste dager på Hagen. I ministerialboken finner jeg nemlig at Rasmus Nilsen Hagen ble begravd mars 1725, 152, i en alder av 72 år, og dette mener jeg må være Rasmus Refsdal. Hvor det ble av den sønnene Elias og Ole som nevnes 1701, har jeg til denne tid ikke funnet ut. Elias har jeg ikke funnet nevnt siden han 1708 fikk skjøte på halve Refsdal uten forsåvidt som han i kassaboken for 1717 fremdeles oppføres som samme eier. Bruker har han visst aldri vært, og 1724 var - fremdeles etter kassaboken - hele Refsdal kommet i andres eie. Om han er død i ung alder eller kommet annetsteds hen, kan jeg således ikke opplyse. En Ole Rasmussen Refsdal var februar 1720 fadder. Det er muligens Rasmus Refsdals annen sønn. Seinere vet jeg intet om ham.

Rasmus Refsdals ettermann som bruker på Refsdal (Eiendomsforholdet ^(213.) vil seinere bli omtalt) var Lars Arnesen som nevnes i kassaboken som eneste oppsitter i årene 1724-1733, men som 1735 blir avløst av Steffen Olsen (*Olsen innsirklet med blyant og spørretegn over. O.Tj.*) Lars Arnesen døde først høsten 1744 i en alder av 73 år og 9 mndr. Han skulle altså være født 1671 og være ca 50 år gammel da han kom til Refsdalen. 14.november 1708 fikk Lars Arnesen skjøte på 1 pd. 4 mk. av Hagen av sersjant Ole Rifdal på Vie. Til høsttinget 1709 var Lars Arnesen stevnt av Markvard Sunde for å ha bygd på felles grunn "uden Lov og Forespørgsel." Han forsvarte seg med at han var "ligesaa stor Eier til Gaarden som Markvard." Saken ble utsatt og henvist til åstedet uten at en seinere hører noe

til den. Gårdens navn nevnes ikke under denne sak, men det må ha vært Hagen, for Markvard liksom Lars eide begge en part av denne gård. Ved skifte datert Refsdal 6.oktober 1742 solgte Lars Arnesen med sin kones samtykke 1 pund av Hagen for 16 rdlr. til Erik Olsen Hage "som selv påbor" gårdparten. Tross den noe forskjellige skyldoppgaven er venteligvis den samme part som Lars hadde kjøpt 1708. At Lars noensinne sjøl har bodd på Hagen, forekommer meg tvilsomt. Ifølge kassaboken het oppsitteren 1717 Daniel, og 1719 var oppsitteren Erik, - den samme som 1742 avkjøpte Lars Arnesen hans part. Jeg kan således ikke opplyse hvor Lars Arnesen 153 kom fra, da han tilflyttet Refsdal. Hans kone levde 1742, men hennes navn kjenner jeg ikke, og jeg har heller ikke funnet noen antydning til at det mellom ham og Rasmus Nilsen har vært noe slektskaps- eller svogerskapsforbindelse. En sønn av Lars Arnesen, Anders Larsen, ble november 1733 trol. og januar 1734 gift med ^(214.) Gjertrud Ellefsdatter Bruland og fikk et bruk der, det seinere l.nr. 164, men døde allerede 1737 i en alder av av 30 år og etterlatende en datter, Kari. Desember 1734 ble Steffen Larsen Fluge trol. og seinere gift med Ålet Larsdatter Refsdal, og denne Ålet har utvilsomt vært Lars Andersens datter.

Nyss nevnte Steffen Larsen ble svigerfarens ettermann på gården og oppføres i kassaboken som eneste oppsitter. Han døde 40 år gammel allerede våren 1741, og kassaboken for dette år angir hans enke som bruker. De hadde flere døtre, deriblant Barbro, født 1736, 1756 eller 1757 gift med Ole Bertelsen Ullebust og Kari, født 1740, konfirmert 1758.

Fra 1743 og fremover oppføres Nils Olsen som oppsitter på Refsdalen. Skiftet etter ham ble holdt 26.juni 1776 og viser at hans kone, Ålet Larsdatter, overlevde ham, og at de hadde tre felles barn: 1.Lars Nilsen, 31 år, 2.Malene Nilsdatter, gift med Johannes Rognaldsen Nord-Fauske og 3.Anne Nilsdatter, 24 år og da ugift, men seinere gift med Ingebrigt Olsen Etterli. Boet eide ei sjøbu på Skeis grunn for hvilken der var skyldig 7 års grunnleie, 1 rdlr. 1 mark. Boets aktiva var 131 rdlr. 3 mk. 2 skilling. Passiva 130 rdlr. 2 mk. 10 skilling. Bygselbrevet til Nils Olsen var for den halve gårds vedkommende utferdiget 20.juni 1742 av Markvard Rognaldsen Sunde og for den andre halvparts vedkommende 22.april 1743 av Mads Olsen Hafstad.

Nils Olsens ettermann som oppsitter ble sønnen, Lars Nilsen. Bygselbrevet til ham er utstedt 22.november 1774, og i det sies det at hans far hadde avstått gården. Faren døde, som vi her hørt, halvannet år seinere. Men jeg skal nå gå tilbake i tiden og gjøre rede for 154 hvem som var gårdens eier.

(215.) Ved Rasmus Nilsens salg 1708 var forholdet blitt at Rasmus eide den ene halvdel og Eilias, som jeg holder for hans sønn, den andre halvdel. Sådan var ifølge kassaboken også forholdet 1717, men fra 1724 og fremover oppfører kassaboken Markvard Rognaldsen Sunde og lensmann Ole Andersen Hafstad som eiere hver av sin halvdel. Salget til disse to nye menn er altså foregått mellom 1717 og 1724, men nærmere kan jeg ikke presisere tiden, og heller ikke kan jeg si om det var Rasmus's eller Elias's halvdel som var kommet i Rognald Sundes eie, eller hvem av dem som var Ole Hafstads heimelsmann. Jeg skal behandle hver halvdel for seg.

Det seinere løpenr. 148.

Lensmann Ole Andersens halvpart, 1 pd. 3 mk., tilfalt ved hans død sønnen Mads Olsen Hafstad. Da denne 1767 holdt skifte etter sin kone, Gunhild Erksdatter (*Steen skriver virkelig Erksdatter. Det er ikke godt å vite om det er en skrivefeil eller om Steen har moret seg med å bruke den sunnfjordske form for det gamle norske navnet Eirik. O.Tj.)* - tilfalt den deres datter Kristi Madsdatter som var gift med Ole Halvorsen Kaarstad av Bygstad. Ved skifte etter denne siste 1778 ble parten delt, således at hans enke, Kristi, fikk 15 mark og deres 4 sønner, Mads, Gunder, Knut og Anders, hver 3 mark. Kristi Madsdatter ble gjengift med Rasmus Rasmussen Kaarstad, og denne utferdiget under 8.november 1787 med konens samtykke og på sine stesønner og deres verjers vegne skjøte til oppsitteren, Lars Nilsen Refsdal. Kjøpesummen for denne halvdel var 150 rdlr.

Det seinere løpenr. 147.

Markvard Rognaldsen Sundes part ble ved skiftet etter hans kone, Mari Olsdatter, avholdt 16.juni 1741, delt således at hennes datter, (216.) Eli Olsdatter (avlet i hennes første ekteskap med lensmann Ole Nilsen Sunde) fikk 9 mark, datteren Ragnhild Markvardsdatter likeledes 9 mk. og den avdødes datter, Mari Markvards-datter Erdals 3 barn, Ole Andersen ^{155.} samt Marthe og Marie Andersdøtre tilsammen 9 mark, nemlig Ole 4½ mk og hans to søstre tilsammen like meget. Fire til fem år etter ble parten samlet på en hånd, idet Ole Andersen som hadde arvet 4½ mark, av sine søstres verjer og de andre medeiere fikk skjøte på deres lotter. Skjøtet er datert 3.januar 1746 og utstedt foruten av søstrenes verjer - Rognald Hansen Farsund der var gift med Rognald Markvardsens datter, og Anders Bendixen Ytre Åsen, seinere Sunde, som var gift med Eli Olsdatter. Ole Andersen døde ugift og på skiftet etter ham, som holdtes 9.juli 1753, ble gårdparten atter delt, nemlig mellom hans to søstre, Marthe Andersdatter, nå gift med Haldor Andersen Sunde og Mari Anders-datter, 18 år gammel og ugift, idet hver av dem fikk 13½ mk. Mari Andersdatter ble seinere gift med Hans Olsen Bygstad, og denne skjøtte under 12.november 1755 hennes 13½ mk til svogeren,

Haldor Andersen, så hele parten eller 1 pd. 3 mk. kom i dennes eie. Men mange år skulle det ikke gå før det atter foregikk en deling. Da der 26.mai 1764 ble holdt skifte etter Haldor Andersen Sunde, ble den nemlig utlagt til hans 6 barn, sønnene Anders, Ole, Ludvig og Haldor samt døtrene Anne og Gjøl, idet hver sønn fikk 5½ mk og hver datter 2½ mk. Da den eldste sønn, Anders Haldorsen, døde ugift, ble på skiftet etter ham den 28.juli 1774 hans 5½ mk. delt mellom hans gjenlevende 3 brødre. Der var altså nå fem lotteiere i denne halvpart av Refsdal, og således ^(217.) vedble forholdet å være inntil 1792 da alle lotter atter ble samlet på en hånd. Og den som samlet dem var Morten Rognaldsen fra Farsund, der 1786 som "reformert" underoffiser var blitt gift med Gjøl Haldorsdatter Sunde. Ved dette giftermål fikk han hennes 2½ mark, og av hennes søsken fikk han skjøte på resten. To av brødrene, Ludvig og Haldor Haldorsønner var fraværende i Kjøbenhavn, men den tredje bror, Ole Haldorsen Sunde, underskrev på deres vegne. Endelig ble skjøtet underskrevet av Anne Haldordatter som nå var enke og bodde på Erdal. Det er datert 16.juli 1792. Det ser ut til at Morten har overtatt bruket av halve Refsdal før han fikk skjøte og allerede ved den tid da han 156 ble gift, for han og kone skrives til Refsdal allerede 1787. Morten døde 56 år gammel 1813., og skiftet etter ham ble holdt 27.oktober s. å. Med Gjøl Haldorsen hadde han 4 barn, sønnen Anders og døtrene Rakel, Helene og Ragnhild. Under skiftet ble det vedtatt at sønnen Anders skulle ha gårdparten for 200 rdlr. navneværdi, og i henhold hertil gav sorenskriveren ham 5.november 1813 (skjøte), og i det var det bestemt at hans mor, Gjøl, skulle styre gården så lenge hun fant for godt, og få kår når hun gav gården fra seg. Den 8.oktober 1816 holdt Gjøl frahytte med sine barn og har altså da tatt kår. Kårbrevet til henne fra sønnen er utstedt 8.november 1816. Av Gjøs døtre ble Rakel 1818 gift med Mathias Nilsen Rørvig, Ragnilde 1820 med Erik Karstensen Kinn og Helene 1826 med Maar Ingvaldsen Bruland.

Anders Mortensen ble 1815 gift med Mads Andersdatter Vie, som han fikk flere barn med, deriblant sønnen Anders, født 1817 og sønnen Rasmus Johannes, født 1819. Under 19.oktober 1814 bortfestet Anders Mortensen til Josef Larsen Refsnes "et Stykke Mark af det fra ^(218.) Alders Tid indhegnede Husmandsplads Refsnes som tilhører hans Gård Refsdal samt et lidet Slaattebrug Storesva." Jeg kan ikke se at det fremkom noen innsielse mot dette dokument fra noen kant. Men da Anders 1828 tilfestet Modestus Torgersen Løset en plass under Refsdal, lot naboen på Refsdal, Bendix Eriksen tinglese en protest, da plassen etter hans påstand lå i felles utmark. På Refsdal la forøvrig én, kanskje endog flere andre plasser som hørte Sunde til. For den seinere tid har jeg intet notert om denne halvpart av Refsdal, Inr. 147, som siden Morten Rognaldsen ble eier har vært brukt av eieren sjøl. (Side 155 ⁽²¹⁷⁾)
nevnes Morten Rognalsen fra Farund som reformert underoffiser, d. e. tittulær underoffiser -

oppnåddes som regal kun av menn med gode forbindelser. Forklaringen har jeg fått av gamle general Munthe, som f. t. arbeider ved arkivet og er ekspert på det militære område. O.Tj.)

Vi går tilbake til den annen halvpart av gården:

157.

Løpenr. 148.

Lars Nilsen, sønn av den tidligere bygselmann, Nils Olsen, fikk 22.november 1774 bygselbrev på hele Refsdalen. Rimeligvis har han hatt hele gården inntil 1786 eller 1787, da Morten Rognaldsen overtok lnr. 147. Ved denne tid ble Lars Nilsen eier av den andre halvparten, idet han fikk skjøte på den 8.november 1787. Den 10.juli 1788 gav han enken, Pernille Larsdatter Berg, obligasjon for 98 rdlr. i 4 eiendommer, og da denne obligasjon avlestes på høsttinget 1790, tinglestes der samtidig en annen obligasjon som kom til Anders Trulsen Bruland, for 150 rdlr. Til høsttinget 1785 var Lars Nilsen stevnt av Anders Larsen Berget for 8 rdlr. Saken ble behandlet ved flere ting og endte med dom. Etter den slapp Lars med å betale 2 rdlr. 4 mk. Til høsttinget 1788 var Lars Nilsen atter stevnt, nå for gjeld til en handelsmann i Bergen, 28 rdlr. 1 mk. 10 skill. Lars mente ikke å skylde så meget, men på høsttinget 1789 erklærtes saken bilagt. Slemmere enn disse sakene var den sak som fogden ved sommertinget 1790 ^(219.) reiste mot Lars Nilsen for å ha gjort seg skyldig i leiermål med en "løskvinne," Oline Andersdatter Bruland, skjønt han var gift mann. Saken endte med at Lars ble dømt til dobbelte leiermålsbøter, 24 rdlr og dessuten skulle han "etter yderste Formue" bøte 4 rdlr. 3 mk. 9 Sk.

Ved skjøte av 6.juli 1798 solgte Lars Nilsen sin gård til Kornelius Olsen Kvamme for 279 rdlr., etter datidens forhold visselig en høy pris, da Lars tillike skulle ha kår. Skjøtet ble også underskrevet av hans sønn, Nils Larsen. Ved den tid døde Lars Nilsens kone som het Anne Olsdatter. De hadde bare ett barn sammen, den nyss nevnte sønn Nils Larsen, 21 år gammel. Boets beholdning var 54 rdlr 2 mk. Lars Nilsen døde ikke før 1825 i en alder av 78 år.

Kornelius Olsen var utvilsomt fra Kvamme Jølster. Den 7.juli 1798 utstedte han obligasjon i gården for 150 rdlr. til sogneprest Roth i Jølster, som antakelig har forstrakt ham med penger til innkjøp av gården. Kornelius's kone het Oline Ludvigs-datter. Den 5.november 158. 1811 skjøtte han gården for 120 spdlr. til sin datter Brita Korneliusdatter, dog således at han og kone fremdeles skulle ha rett til å bruke gården. En eldre datter av ham, Lovise, var høsten 1812 blitt gift med enkemannen Ole Arnesen Kinn, og denne lyste 9.november 1821 sin kones odelsrett til gården. Såvidt jeg ser ble det ikke forsøkt noen odelsløsning, og gården forble i Britas eie. Brita giftet seg 21 år gammel med Bendix Eriksen Refsdal, 33 år gammel, og denne utferdiget 12.juli 1827 kårbrev til svigerforeldrene, og har

vel da også overtatt gården. Hva grunnen var til at Kornelius skjøtte gården til Brita som ennå var et barn, er meg ubekjent. Bendix var i live 1854 da han var vitne under et forhør over sønnen Erik, som av Andreas Jensen Refsdal var anmeldt for legemsfornærmelse. Bendix var de 62 år (220.) gammel, men om han fremdeles drev gården, kan jeg ikke si, for mine opptegnelser vedkommende gården rekker ikke så langt ned i tiden. Bendix Eriksen var sønn av Erik Eriksen indre Halbrend. Ved dom av 30. august 1823 ble han for ulovlig brennevinsbrenning dømt å bøte 37 spdrl. 60 skilling til deling mellom Førde prestegjelds skolekasse og fattigkasse. Og 1824 var han meldt for ulovlig handel. Dette førte til langvarige forhør som endte med at han 1826 vedtok å bøte 10 rdlr. Bendix var ellers en vel ansett mann. Han var valgmann 1829 og 1832, siste gang endog som første valgmann.

xxx 0 xxx.

Beboerne på Refsneset kaller seg ofte etter Refsdal, men dem skal jeg ikke befatte meg med her.

159. (221.)

Ullebust. (Steen, s. 221-254)

(Norske Gårdsnavn kan ikke gi noen sikker forklaring på hva første ledd i navnet Ullebust betyr. Man har gjettet på gudenavnet Ullr, dyrenavnet ulfr eller på et personnavn. Men man kjenner ikke et eneste eksempel ellers på at gudenavnet eller dyrenavnet har opptrådt i gårdsnavn som sammensetning med bolstadr. Sammen-setning med personnavn kjenner man et eneste eksempel på, Bersebolstadr i Nord-land eller Troms. I samsvar med dette mener man at gården opprinnelig kanskje kan ha hett Ulvhildarbolstadr. Fra andre sammensetninger med Ulfhild vet en at navnet lett blir sammendratt, så det fra den side intet er i veien for at Ulfhild kan ha blitt til Ull. Rygh benekter ikke at en av disse gjetninger kan være løsningen, men han går ikke inn for noen av dem. Og det riktige må vel være å si at man ennå ikke kan gi noen forklaring på hva første ledd Ull betyr. Annet ledd, bust, derimot er lett å forklare. Det er det gamle norske bolstadr, bustad, gård, som er avkortet ved at l er falt bort og stad er blit til st, og så får man bost eller bust. Hyppigst forekommer vel sammensetningen med bolstadr i gårdsnavnet Myklebost eller Myklebust, - Miklibolstadr, Storgården. - O.Tj.)

xxx 0 xxx

Siste ledd i dette gårdsnavn er utvilsomt det gamle ord bustad der liksom i det alminnelige gårdsnavn Myklebust er sammendratt til bust. Men så vidt jeg vet er de lærde ikke kommet til sikkerhet om hva første ledd skal bety.

Første gang jeg har funnet gården nevnt er i Peder Thotts jordebok av 1591, hvor navnet skrives "Ulbustad." Det sies her at der av gården skulle svares leidang med 1 geitskinn, men at den lå øde. Av en jordebok fra 1598/99 erfarer vi at den da var bebodd av en Ole som svarte leidang med 1 geitskinn. Den sedvanlige leidangs-ytelse foruten geitskinn var talg, og derav svarte gårdene i Førde 160. sogn fra 3 mark og opp til våg. Når Ole ikke svarte leidangtal, viser det oss at gården ble regnet for en av de mindre i sognet.

Liksom Refsdal, Masdal, Etterli, størsteparten av Sunde og Hagen hørte Ullebust i den katolske tiden til Allehelgens kirke i Bergen, og dette gods ble i reformasjonstiden 1536 inndratt under kronen og forlenet bort til danske adelsmenn først særskilt og siden sammen med Ulsteins klostergoods. Det således inndratte gods ble av dem som hadde fått det i forlening, vanligvis bortforpaktet mot en bestemt årlig avgift. Over Allehelgensgodset har man en jordebok, forfattet 1647 av Ove Jensen, da rådmann og siden borgermester i Bergen, og han har visselig hatt del i forpaktningen. På grunn av finansnøden under kong Fredrik den tredje ble hoved-massen av det ved reformasjonen inndratte jordegods solgt, og 7.februar 1665 gav kongen oversekretær, Erik Krag, på dennes og medinteressertes vegne skjøte på Allehelgens og Ulstein Klosters gods for en kjøpesum av 36 304½ rdlr. 1 ort (222.) 4 skilling. Det ser ut til at nye eiere har skyndt seg med å selge godset i mindre partier, og et regnskap fra 1672 at nesten alt i Førde sogn beliggende Allehelgensgods da var den mektige Førds-presten hr. Peder Findes eiendom. Dennes sønn, hr. Otte Pedersen Finde, sogneprest til Volda på Sunnmøre, oppføres 1682 som eier av Ullebust, og seinere kom gården til hr. Stevelin Reutz, sogneprest til Herøy og gift med hr. Otte Findes datter. Ved skiftet etter Reutz, sluttet 1755, tilfalt Ullebust hans sønn, handelsmann i Volda Otte Finde Reutz, og denne solgte det i 1769 til oppsitterne. Etter århundres forløp var det omsider kommet til det at gårdens brukere også var eiere. Det kan endog tenkes at Ullebust aldri noensinne like fra sin tilblivelse som gård har vært bebodd og brukt av noen eier før 1769. Det forekommer meg antakelig at Sunde er modergården, og at både Hagen nedenfor og Refsdal, Ullebust, Masdal og Etterli ovenfor er avleggere av Sunde, at altså hele Sundsdalen har vært eiendom eller en gård, og at de andre nevnte gårdene gjennom tiden er blitt til ved rydding og 161. nydyrking i Sundes utmark og havnegang, som etter min forutsetning har hatt en betydelig utstrekning. Av Bergens kalvskinn vil en se at Sunde eller iallfall en del av den omkring 1350 tilhørte Førde kirke og prest. Derimot vet en intet om når kirken og presten ble eiere, og heller ikke vet en hvorledes eller når Allehelgenskirken ble eier. Det er imidlertid, så vidt jeg kan se, intet til hinder for å anta at Sunde allerede i det 12. eller 13. århundre er kommet på den "døde Hans" (Manus mortua), og det er heller intet som tvinger oss til å anta at Ullebust eller

noen av de andre avlegger-gårder er eldre enn 12. eller 13. århundre, Men hvis Ullebust er ryddet i Sundes utmark atterat Sunde er blitt prestekirke eller klostergoods, har ganske visst vedkommende prest, kirke eller kloster passet på at rydningsmannen og hans ettermenn har måttet betale avgift, og at de er blitt behandlet som leilendinger, og således har da forholdet veblitt å være til 1769.

Dette er hva jeg har å fortelle om eierne fra gammel tid. Jeg går nå tilbake for å omtale de oppsittere jeg kjenner.

Foran er fortalt at oppsitteren 1598 het Ole. Samme navn og visstnok også samme mann finner en på gården 1603 da han betalte den da pålagte skatt 1 rdlr og likeledes 1612 da han til soldatutredning betalte 2 daler. Ved denne tid må han ha stått seg forholdsvis godt, for 2 daler var høyeste skattebeløp noen enkelte betalte, og det var ikke mange i sognet som betalte så meget .

I fogd Busch's jordebok fra 1626 blir det sagt om Ullebust at gården var Allehelgens-gods, at dens skyld var 1 laup smør, at oppsitteren het Ole, at det var en god jord med en flomsag og god skog, men langt til sjøen. Også 1635 het oppsitteren Ole, men om det er den samme Ole som vi hadde på gården allerede 1598, er uvisst. Til denne tid nevnes Ole alltid alene, og gården har da visselig kun vært ett bruk. Når gården som i 1591 lå øde, 1626 kalles en god jord og tilmed hadde fått flomsag, må en anta at den i den mellomliggende menneskealder ^(224.) er blitt betydelig forbedret. 162.

Et regnskap fra 1645/46 over en koppskatt som skulle utredes av alle landets innbyggere på over 15 år, menn så vel som kvinner, oppføres som skattepliktige beboere på Ullebust 1. Johannes med kone og en dreng, 2. Ole og kone, 3. "Enken" med en sønn og to piker. Når beboerne oppføres således i tre sett, kunne man tro at det var tre husholdninger og tre bruk, men der var kun to bruk. Det fremgår av et annet regnskap for 1646 over en skatt som skulle utredes etter skylden, og her oppføres kun Johannes og Ole, hver som brukere av den halve gård eller ½ laup. Enken har rimelig-vis hatt kår og vært enke etter en tidligere oppsitter, og det er en nærliggende formening at de to oppsittere har vært hennes sønner eller svigersønner. Påfallende er det at hun hadde hos seg en sønn og to piker, alle over 15 år. Man ser nemlig at på denne tid måtte ungdommen ut å tjene lenge før de ble 15 år gamle, ofte før de var 10 år eller straks de var store nok til å gjete kreaturene i marka.

Regnskapet for 1657 viser at oppsitterne de var Nils Rognaldsen og Ole, hvis farsnavn dessverre ikke oppgis. Og i et kvegskattregnskap fra samme år blir det sagt at Nils Rognaldsen skattet av 2 hester 12 kyr 6 geiter og 12 får, og at Ole skattet bare av 9 kyr, 6 geiter og 6 får. Fra først av trodde jeg at disse tall representerte hva hver især foret på bruket

sitt, og at man av tallene kunne dra slutninger med hensyn til brukenes størrelse. Men denne oppfatning har jeg oppgitt. Å skaffe seg kyr som han leide ut, synes ved denne tid å ha vært (225.) sedvanlig pengeanbringelse og så vidt jeg forstår ble kvegskatten utstedet av eierne, ikke av leierne. Av de 12 kyr som Nils Rognaldsen skattet av, kan flere ha vært utleid og foret på andre bruk eller gårder. At hester ble leid ut på liknende måte, har jeg ikke funnet spor av, og har Nils på sitt bruk i Ullebust holdt to hester, er det nokså påfallende. Etter regnskapet av 1657 skattet Nils Hågensen Hafstad av 4 hester, presten, hr. Peder Finde, av 3 hester og lensmannen, Ole Tefre, likeså av tre hester, men ellers var det ingen i Førde sogn som skattet 163. av mer enn én hest med unntak av nettopp Nils Rognaldsen som skattet av to hester. Hvorledes disse forhold skal forklares er ikke klart for meg. - Etter Buschs jordebok av 1626 var der på Ullebust god skog og en flomsag, men i jordeboken for 1661 sies det at der var "noget Brændeskov og anden Skov til Husernes Forbedring," og denne forskjell i uttryksmåten synes å tyde på at det i mellomtiden var gått tilbake med skogen. Det har derfor falt meg inn at Nils Rognaldsen kan ha tiltrengt ekstra hestehjelp til fremdrift av skog til sag. Men at hans skogsdrift skulle være så betydelig at han av den grunn skulle trenge to hester, synes meg dog lite antakelig, og heller ikke finner jeg det rimelig at han skulle ha gjort seg inntekter av oppal av hester til salg. Til det har jeg nok funnet spor av ute ved kysten, der det var lite sne om vint-eren, og hvor hestene kunne gå ute den lengste tid av året eller nesten hele året, men det som var regningssvarende der ute, kan neppe ha lønnet seg på Ullebust som snarest er å regne for fjellgård.

Av Findes folkeliste av 1664 erfarer vi at oppsitterne da var (226.) de samme to som i 1657, og dessuten får vi her litt nærmere beskjed om dem. Om Ole får vi vite at han var 50 år gammel, og om Nils at han var 34 år. Videre opplyser listen at ingen av dem hadde sønner over 12 år heime, at Nils hadde en tjenestedreng, Knut 20 år gammel, og en husmann, Herluf, 40 år gammel, men at Ole hverken hadde drenger eller husmenn.

Ved matrikkuleringen 1667 ble Ullebusts matrikkelskyld fastsatt til 1 laup 1 pund, og et skattemanntal fra 1672 viser at gården fremdeles var to bruk, og at oppsitterne var de samme som i 1657, Nils og Ole, og at hver av dem brukte halvdelen av gården, eller 2 pund. Om noen flomsag på gården tales der ikke lenger, men derimot sies det i dette regnskap fra 1672 at der var to små bekkekverner.

Om Nils Rognaldsen er også etter 1672 levnet oss atskillige etterretninger, men om Ole, som nå skulle være en mann på henved 60 år, 164. vet jeg kun ringe beskjed. Da det 1680 ble holdt skifte etter Nils Rognaldsens kone, Dorthe Olsdatter, var Ole Olsen kreditor i boet, og under en sak som Lars Digernes ved vårtinget 1681 førte mot Vies oppsittere, var Ole

Ullebust vitne. Rimeligvis er dette oppsitteren Ole. Hans ettermann på bruket ble antakelig Jon som seinere vil bli omtalt, og som jeg holder for hans sønn.

Om Nils Rognaldsen er mer å fortelle. Han var gift med Dorthe Olsdatter, som det ble holdt skifte etter 11.oktober 1680. Boets aktiva var 93 rdlr. De hadde 7 "sammenavlede" barn, der oppregnes således: 1.Gabriel, 2.Rognald, 3.Ole, 4.Nils, 5.Marthe, 6.Inger, 7.Johannes, (227.) Han giftet seg - visst ikke lenge etter Dorthes død - påny. Hans annen kone het Kari Herlofsdatter og med henne hadde han mindst 3 døtre: 8.Dorthe, 9.Guri, 10.Pernille.

Etter et sakefallsrekningskap av 1684 kom Nils Ullebust - ganske sikkert vår Nils Rognaldsen - i skade for å bruke ukvemsord mot sin granne og måtte bøte 1 rdlr for det.

Til høsttinget 1691 var Nils Ullebust stevnt for gjeld til avdøde handelsmann i Sjøahola, Hans Findmands dødsbo. Kravet var på 3 rdlr. 4 mk. 3 skilling, men Nils innvendte at foruten den halve tylft tømmer som var ham godskrevet, hadde han levert 1 tylft til for 5 mark, og dessuten var 1 mark humle, som var debitert ham med 1 mark, så dårlig at han ikke kunne gi mer enn 8 skilling for den. Det som ble igjen når dette var dratt fra, ble 2 rdlr. 4 mk. 11 skill. og det erkjente han å skyldte. En ser altså at Nils solgte tømmer av skogen, og til det har han vel hatt jorddrottens samtykke.

Folkelisten av 1701 viser oss at Nils Rognaldsen fremdeles satt som oppsitter på Ullebust. Listen ser sådan ut:

Oppsittere	År	:Sønner	År	:Drenger	År
Nils Rognaldsen	68	:Gabriel, seiler	35	:	
		:Nils, heime	20	:Rasmus Olsen	37
		:Ole, heime	10	:	
Jon Olsen	62	:Ole Jonsen	8	:	
		:Klemet Jonsen	4	:	

165.

Listen skulle ikke omfatte kvinner, men alt av mannskjønnet på over 1 år, altså også husmannsfolk. Men av slike oppføres ingen på listen, og en må derfor tro at det ikke fantes husmannsfolk på Ullebust den gang.

Sin annen kone Kari Herlofsdatter mistet Nils Rognaldsen 1707, og den 20.juli s.å. ble skiftet etter henne holdt. Boets aktiva var 42 rdlr., men gjelden var større. Alle Nils's barn av første ekteskap på Rognald nær, og han var rimeligvis død, var kredi-torer i boet. Det var også jorddrotten, hr. Otte Finde, og datteren Guri av annet ekteskap, som hadde gjort utlegg til morens begravelse foruten flere andre.

Nils Rognaldsen var i live 1711, for da var han vitne i en sak som Markvard Sunde hadde anlagt mot oppsitterne på Kinn og Lien, men seinere har jeg ikke funnet ham omtalt. Han var nå en mann på henved 80 år og har vel ikke levd stort lenger.

Hverken døpenavnet eller farsnavnet til Nils Rognaldsen gir noen antydning om at han var i slekt med de eldre kjente oppsittere på Ullebuet, men kanskje hans første kone, Dorthe Olsdatter, har vært fra Ullebust. Hans annen kone het som vi så, Kari Herlofsdatter. Av Findes folkeliste så vi at Nils Rognaldsen hadde en husmann ved navn Herlof, 40 år gammel, og i en gammel skifteprotokoll har jeg lest at 28.juni 1704 ble det holdt skifte etter Tosten Andersen Etterlis kone, Ragnhild Herlofsdatter. Jeg holder det rimelig at Kari og Ragnhild har vært søstre og døtre av husmannen Herlof. Navnet Herlof er så sjeldent at det berettiger en sådan antakelse.

Om Nils Rognaldsens 10 barn som er oppregnet foran, skal jeg gi noen opplysninger. 1.Gabriel som 1701 for tilsjøs, nevnes 1711 som kreditor i stemorens bo, men seinere har jeg ikke funnet ham nevnt. Et skifte av 1749 etter hans bror Ole nevnes hverken han eller etterkommere (229.) etter ham. 2.Rognald er antakelig død før 1711 siden han ikke nevnes som kreditor i stemorens bo. Hverken han eller etterkom-mere etter 166. ham oppføres 1749 som arvinger på skiftet etter broren Ole. 3.Ole, død 1749 som plassmann på Viaberget. Han var gift, men barnløs, så hans gjenlevende søsken eller deres avkom ble hans arvinger. 4.Nils kom til Klopstad og døde der 1732 (Se 3.bind,side 8). 5. og 6.Marthe og Inger nevnes ikke 1749 under skiftet etter broren Ole som arvinger og heller ikke avkom etter dem. 7.Johanne var død før 1749, men en sønn av henne, Gjert Larsen Friborg, var arving etter hennes bror Ole. Dessuten hadde hun hatt en datter, Guri Sørensdatter, som etterlot to døtre, som likeledes arvet Ole Nilsen. 8.Dorthe ble gift første gang med Rasmus og annen gang med Ludvig Ullebust og vil bli nærmere omtalt seinere. 9.Om Guri sies det i skiftet av 1749 at hun var død, men etterlot en datter, Berete Olsdatter, som var 20 år og oppholdt seg i Bergen eller på Damsgård hos sin far Ole. I ministerialboken finner jeg at Ole Olsen Frøysland og Guri Nilsdatter oktober 1724 ble trolovet og at Ludvig Ullebust var trolover, og dette må være vår Guri. 10.Pernille ble gift med Gunder Halbrend. Hun ble mor til Helge Gundersen Halbrend, seinere Hafstad, og dermed stammor for slekten på ytre Hafstad.

Nils Rognaldsen var som før fortalt i live 1711, men hadde flere år før fra-trådt sitt bygselbruk. Hans ettermann ble så vidt jeg kan forstå, en Rasmus som var gift med hans datter Dorthe - kanskje den Rasmus Olsen som på listen av 1701 finnes oppført som hans tjenestedreng og der angis å være 37 år gammel. Rasmus og Dorte Nilsdatter (230.) hadde sønnen Mads Rasmussen, som kom til Hundvedbakken og døde 1764. Seinst 1706 må Nils Rognaldsen ha fratrådt sitt bruk, for ved høsttinget dette år ble Rasmus notert i tingboken som stående til restanse med skatt for samme år, 2 rdlr. 2 mk. 12 skilling. Det må ha vært meget dårlig bevent med Rasmus's finanser. Til samme høstting 1706 var han således stevnt av

Samuel Finde for gjeld, 4 rdlr. 5 mk. 12 skilling, og da han kort etter døde og hans bo 7.februar 1707 ble skiftet, viste det seg å være fallitt. Boets aktiva var 22 rdlr., men han skyldte skatt 167 og land-skyld til hr. Otte Finde. Måskje var det for denne landskyld han var stevnt av Finde på hr. Ottens vegne.

Rasmus' enke, Dorthe Nilsdatter, satt noen år med gården, men så giftet hun seg med Ludvig Olsen. Denne Ludvig var født 1690 og var sønn av Ole Nilsen Sunde i hans annet ekteskap med Mari Olsdatter. Ludvig og Dorthes ekteskap må ha funnet sted 1710 eller 1711. Til sommertinget 1711 ble han nemlig stevnt av fogden for "Ægtebøder" og måtte erkjenne å ha søkt seng sammen med Dorthe før deres bryllup, og det kostet ham en mulkt på 3 rdlr. 2 mk. 4 skilling. Under 8.oktober 1711 fikk han bygselbrev av hr. Otte Finde, og så satt han 40 år på gården til sin død 1751.

Om Ludvig Olsen og hans etterkommere vil bli fortalt mer siden, men først går jeg tilbake til det annet bruk på Ullebust.

Til høsttinget 1791 var Jon Ullebust stevnt for gjeld til Hans Findmands døds-bo. Gjelden oppgis til 4 rdlr.10 skilling, men ved avregning ^(231.) i boken fant man den å være 3 rdlr. 2 mk. 10 skilling. Dette erkjente han å skylde, men han var forarmet, heter det i tingboken. Han satt dog 10 år seinere, da listen av 1701 ble oppsatt, frem-deles med gården. Seinest 1906, men rimeligvis allerede 2 a 3 år tidligere var han avløst av en ny oppsitter. Denne nye mannen kalles rett og slett Nils Ullebust da han ble stevnt for skyldig korn- og ostetiende for 1706, men han må ikke forveksles med den gamle Nils Rognalden som hadde sittet på det andre bruket og var blitt avløst av Rasmus. Jon Olsens avløser het Nils Eriksen. Med dette sitt fulle navn kalles han da han var vitne i en sak mellom Rasmus Refsdal og Markvard Sunde på høsttinget 1706, og således kalles han også 1703 da jeg første gang har funnet ham omtalt i et sakefallsregnskap for dette år. Her sies det at Nils Eriksen Ullebust for leiermål med sin festekvinne, Kari Jonsdatter, "som han siden er bleven gift med," har sluppet med halve bøter, 1 rdlr. 4 mk. 2 skilling formedelst deres ringe vilkår. Av konens navn sluttet jeg at hun har vært Jon Olsens datter, og at vi her har 168 et av de mangfoldige eksempler på at en gammel bygselmann er blitt etterfulgt av sin svigersønn. Det regelmessige var at sønn fulgte far, men de sønnene til Jon som vi kjenner fra folke-listen av 1701, var ennå så unge at de ikke kunne overta noen gård. Den ene av disse, Ole Jonsen, som 1701 var 8 år gammel, er rimeligvis identisk med den soldat Ole Jonsen Uglebust (så ble navnet skrevet den gang) som juni 1721 hadde sønnen Jon til dåpen.

I de eldste rettsbøker omtales et par ganger en Nils Ullebust ^(232.) som hverken kan være Nils Rognaldsen eller Nils Eriksen. Til sommertinget 1708 var, forteller tingboken,

Sigrid Larsdatter som tjente hos Rognald Friborg, stevnt for leiermål med reservesoldat Nils Ullebust.. Nils erkjente forseelsen og forklarte at Sigrid var reist til Bergen, men at han ville ekte henne. Dommen ble at dersom han ektet henne innen jul, skulle han betale 1 rdlr, 12 skilling. I motsatt fall skulle han svare fulle bøter, 6 rdlr, og av det skulle 19 mk. 8 skilling utredes av Rognald Friborg hos hvem dette beløp var "beslaglagt." Rimeligvis har Sigrid hatt dette beløp tilgode hos Rognald, og det er da belagt med arrest av fogden. Denne reservesoldaten kan ikke være den mer enn 70 år gamle Nils Rognaldsen, og heller ikke kan det være Nils Eriksen, for han var gift mann og kunne derfor umulig ekte Sigrid. Rimelig vis er barnefaren en sønn av Nils Rognaldsen ved navnet Nils. Han som seinere kom til Klopstad.

I en noe yngre tingbok for birket fortelles det at til birketinget på Rotenes desember 1719, hadde Jens Grimset på Nils Ullebusts vegne stevnt Iver Furevik, fordi han hadde bygslet til seg Solem, for Nils mente seg nærmere berettiget til å få bygslet, både fordi han hadde tjent kongen som soldat, og fordi bygselenken som Iver for-trengte fra gården, var hans moster. Saken endte med at Ivers frifinnes. Sjølsagt er denne Nils Ullebust ikke Nils Rognaldsen, som rimeligvis var død 1719, og om han hadde levd måtte ha vært henved 169. 90 år gammel. Og at det skulle være Nils Eriksen er heller ikke rimelig, for denne hadde gård og levebrød. Sannsynligere er det at vi også her har å gjøre med reservesoldaten og barnefaren fra 1708, den ^(233.) seinere Nils Nilsen Klopstad.

Nils Eriksen ble som sagt seinest 1706, rimeligvis noen år før, kanskje 1703 da han ektet Kari Jonsdatter, oppsitter på Ullebust, og 1711 fikk Ludvig Olsen bygselbrev på det annet bruk av gården. De bruk i Ullebust hadde vært like store både 1646 og 1672, men det ble det en forandring i. Ludvigs bygselbrev lyder nemlig på 1 laup og det bruk Nils hadde var således kun på 1 pund eller fjerdedelen av hele gården. På denne måte var gården delt like til 1834 da det største bruket, som hadde løpenr. 149, ble delt i to, lnr. 149a og lnr. 149b, hveri av skyld $\frac{1}{2}$ laup. Det minste bruk har vært betegnet som lnr. 150 av skyld 1 pund. Med disse betegnelser og skyldbeløp vil Ullebust finnes oppført i den trykte matrikkel fra 1838 eller 1839. De nærmere omstendigheter ved denne nye bruksfordeling kjenner jeg ikke, og jeg kan heller ikke si hvor gammel forandringen er. Det er av bygselbrevet av 1711 til Ludvig vi får den første underretning om dem.

Jeg skal nå følge hvert bruk for seg og begynner med det største;

Løpenummer 149.

Ludvig Olsen var ikke mer enn 20 a 21 år da han ble gift og fikk gård å styre. Med sin kone fikk han sønnen Mads Rasmussen, men ellers kan det ikke være meget hun har innbragt

i boet. Boet etter hennes første mann som ble skiftet 1707, var fallitt, og det samme var tilfelle med hennes foreldres bo, da der holdtes skifte etter hennes mor. På høsttinget 1713 ble Ludvig oppnevnt som lagrettemann for det følgende år, og han tjenestgjorde som sådan både ved sommertinget og høsttinget 1714. Under åstedessaken mellom Markvard Sunde og Rasmus Refsdal den 14. august 1714 (s.151) var Ludvig og Nils Eriksen varslet ^(234.) som tilgrensende naboer. Til høsttinget 1714 var begge Ullebustmennene og dessuten Ole Masdalen stevnt av Markvard Sunde fordi deres 170. smaler hadde gjort skade i utmarken hans, og skaden hadde et par mann ansatt til en verdi av 2 rdlr. Markvard påstod seg tilkjent dette beløp, men da de innstevnte tilbød 1 rdlr., erklærte han at dersom de for ettertiden ville holde sine gjerder istand og ikke oppta noen ny veg, "vilde han ikke i høieste Maade efterstaa dem." De forliktes da således at de innstevnte som skadeserstatning og saksomkostninger ialt skulle betale 2 rdlr. Dertil lovte de å holde gjerdene istand, og ikke bruke annen veg enn den gamle. Markvar var gift med Ludvigs mor, Mari Olsdatter, og det har kanskje bidratt til å gjøre ham medgjørilig.

På grunn av en forordning av 23. januar 1719 hadde Ludvig Olsen hos sin jorddrott, hr. Otte Finde latt seg meddele nytt bygselbrev, men dette var - det sies ikke hvorledes - kommet fra ham da han hadde det med (seg) på tinget for å få det tinglest. Høsten 1721 gjorde han derfor en reise opp til Sunnmøre, fremstilte seg 4. oktober for hr. Otte på hans prestegård, Helkjelsvig, og fikk samme dag - altså for 3. gang - bygselbrev på dette bruk. Nåtidags ville man ha ordnet en sådan sak ved å sende et brev med posten, men for et par hundre år siden var det annerledes, for det første fordi kun en forsvinnende del av landsfolk kunne skrive, og for det annet fordi vårt postvesen var lite utviklet.

Den 5. august 1730 fikk Ludvig Olsen for en kjøpesum av 31 rdlr. 56 skilling skjøte av Jon Olsen på 18 mark eller halvdelen av Digernes. Og da det 1741 holdtes skifte etter hans mor, Mari Olsdatter Sunde, fikk han som arv 18½ mark av Hagen,

Ludvig døde 62 år gammel ved nyttårstid 1751 etterat han i 40 år hadde vært bygselmann på Ullebust. Med Dorthe Nilsdatter hadde han hatt sønnen Johannes, men han døde 26 år gammel 1743. En av døtrene het Kari, og hun ble 1740 gift med Thomas Andersen Skjelbred, men døde kort etter, etterlatende datteren Anne Thomas-datter som 1759 ble trol. med Ole Østentsen fra Flugedal. En annen datter het Lucie, og hun 171. ble 1743 gift med Anders Jensen Refsnes eller Refsdal, men kom seinere til Masdel. En tredje datter het Anne. Hun ble gift med Mads Jensen Kvamsås. Den fjerde og yngste datter het Mads, født 1725 og høsten 1751 gift med Bernt Tostensen Kleiven, altså etter farens død. Disse fire, de tre døtrene og datterdatteren, som var ektefellenes arvinger, skulle ha det halve bo og enken

det andre halve, men enken erklærte at hennes halvdel kunne deles med det samme, så hennes sønn av første ekteskap, Mads Rasmussen Hundvedbakken, fikk 1/5 av hennes part. I boet fantes 42 rdlr. 5 mark 10 skilling i kontanter. Det var etter den tids forhold meget, og boet eide fremdeles de to foran nevnte parter i Digernes. Boets samlede aktiva var 294 rdlr. Man ser av skiftet etter Ludvig Olsen så vel som av skiftet av 1749 etter hans svoger Ole Nilsen Berget, at Ludvig hadde gjort seg inntekt av å leie ut gårdens havnegang, og at denne "Græsleie" fikk den andre oppsitteren sin del av etter skylden, nemlig en fjerdepart.

Datterdatteren, Anne Thomasdatter, hadde tilgode i boet sin fars- og morsarv med 10 års rente og for sin mors bryllupsgjerd 30 rdlr., tilsammen 95 rdlr. og fikk på seg utlagt de to gårdparter. Når hun hadde farsarven tilgode, må hennes far være død før Ludvig, og hvis hun også av ^(236.) farsarven hadde 10 års rente tilgode, må han være død mens hun ennå var et spebarn. Hun har visselig vært oppfostret hos besteforeldrene, og hun kalles da hun 1757 ble konfirmert og da hun 1759 ble trol. Anne Thomasdatter Ullebust. Ludvigs stesønn, Mads Rasmussen, fikk av boet for resterende bryllupsgjerd 10 rdlr, og da han 1738 kalles Mads Ullebust, har han rime-ligvis til den tid oppholdt seg hos stefaren. Ludvigs enke må ha vært eldre enn ham, men når han døde, har jeg ikke funnet noen opplysning om.

Ludvig Olsens ettermann på bruket ble Bernt Tostensen fra Kleiven i Bygstad sogn september 1751 ble han trol. og november samme år gift med Ludvigs yngste datter Mads. Bygselbrevet til ham er datert 28.juli 1751, og da har sikkerlig trol. alt vært avtalt. Den 13.november 1760 kjøpte han for ialt 60 rdlr. de parter i Digernes

172. og Hagen som Anne Thomasdatter, hans kones søsterdatter, hadde fått utlagt på skiftet 1751 etter Ludvig Olsen og fikk skjøte på av Annes mann, Ole Østensen Flugedal.

Digernesparten bortbygset han 1765 til Lars Olsen. På sitt bygselbruk, 1 laup av Ullebust, fikk han for 206 rdlr. skjøte av Otte Finde Reutz, datert Bergen 7.oktober 1769, og ble sjøleier. Han satt med gården i 47 år inntil han ved skjøte av 6.juli 1798 solgte den til Anders Eriksen som flere år forut var blitt gift med hans datter Cicilie. Anders skulle betale 206 rdlr. og dessuten svare svigerfaren kår.

Med Mads fikk Bernt Tostensen 1753 sønnen Ludvig, men han må være død i ung alder, da man ikke hører mer til ham siden. En annen ^(237.) sønn, Torsten derimot, ble voksen og november 1791 gift med Kari Andersdatter Masdal, men døde noen måneder etter bryllupet, 36 år gammel. Han fikk ikke barn med Kari, som januar 1794 ektet Ludvig Haldorsen Sunde. Samtidig med Tosten døde også hans mor, Mads Ludvigsdatter, 67 år gammel, og de ble begravd begge på en og samme dag i februar 1792. Bernt Tostensen døde 84 år gammel 1802 og hadde ved sin død ingen annen arving enn datteren Cicilie, gift med

Anders Eriksen som var fra Indrebø og siden 1779 eide Indrebø, lnr. 98, som han bygslet bort da han overtok Ullebust (Se IV, side 67, 68).

Da det etter Bernt Tostensen kun var en myndig arving, ble det ikke holdt noe offentlig skifte etter ham hvorav man kunne få beskjed om hans økonomiske forfatning. Jeg har imidlertid fått det inntrykk at han må ha vært velstående. Han eide en part i Refsdalsagen eller som den også kalles Sundesagen, og på den skar han til sine tider ikke så ganske lite. I årene 1777 og 1785 oppga han skuren til kun henholdsvis 50 og 104 bord, men i årene 1786, 1789 og 1791 da hans sønn Tosten styrte sagen, oppgis skuren til henholdsvis 288, 214 og 322 bord. I 1792 da Bernt sjøl styrte sagen, angis skuren til 236 bord. Sin part i Hagen solgte han ved skjøte av 9.juli 1776 til Truls Eriksen Bruland for 42 rdlr., men sin part i Digernes som han 1765 hadde 173.

bortbygset til Lars Olsen, forble i hans eie til hans død. Bernt Tostensens svigersønn og ettermann Anders Eriksen var sønn ^(238.) av Erik Sørensen Indrebø og født ca 1750. Nøyaktig på dagen kan jeg ikke si når han ble gift med Cicilie Berntsdatter, men høsten 1783 hadde de sønnen Mads til dåpen. Anders Eriksen eide siden 1779 Indrebø, lnr. 98, og 1798 fikk han av svigerfaren skjøte på Ullebust, lnr. 149. Som svigerfarens eneste arving var han eier av 18 mark i Digernes, og på denne part lot han seg 1807 meddele heimelsbrev av birkefogden Jersin, men dette bruk der nå liksom 1765 bruktes av Lars Olsen, solgte han ved skjøte av 29.august 1807 til sønnen Mads Andersen. På høsttinget 1813 tilkjennegav Anders Eriksen (ved sønnen Mads) og den andre oppsitteren på Ullebust, Anders Nilsen, at de var tilsinns å søke bevilling til å føre opp en flomsag på Ullebust til eget og bygdens fornødenhet og spurte de tilstede-værende om det kunne være noe til hinder for å gi en sådan bevilling. Svaret var anbefalende. Ansøkerne eide, heter det, sjøl sine gårder, "der er forsynede med endel Furuskov." Bevillingen ble gitt og lød som sedvanlig på at der kun måtte skjæres vankanta bord, og at intet måtte utføres fra bygda. Den er datert. Den er datert Christiania 28.september 1814 og underskrevet av "Norges Statsråd i Kongens Sygdom" (Den syke konge var Christian Fredrik som overensstemmende med konvensjonen til Moss(?) hadde abdisert og overdratt regjeringen til statsrådet). Sagen kunde ikke brukes uten i flomtiden ble det på høsttinget 1818 forklart av to menn som samtidig ansatte den årlige skur til 1½ tylft tømmer. Under 1.juli 1825 skjøtte Anders Eriksen sitt bruk i Ullebust til sønnen Mads Andersen for 240 spdrl. og kår til seg og kone. Både Anders og hans kone, Cicilie, ble gamle folk. Hun døde 80 år gammel 1834 og han overlevde henne og må være blitt henved 90 år gammel. Han var i live 1836, men jeg har ikke notert når han døde. Omkring 1819 var han prestens medhjelper. 174.

(239.) Mads Andersen, farens ettermann, var født 1783. Høsten 1804 ble trol. og juni 1805 gift med Helene Johannesdatter, datter av sersjant Johannes Rognaldsen Farsundhaug. Den 2.juli 1825, altså dagen etterat han hadde fått skjøte på gården, pantsatte han 1 laup i Ullebust til prokurator G. A. Lind for 162 spdlr., og ved høst-tinget 1826 gav han Jacob Madsen Rotenes obligasjon i bruket for 216 spdlr. 34 skilling - muligens dog til innfrielse av gjelden til prokurator Lind. Mads Andersen hadde mange barn. Jeg har notert følgende 8 (men muligens det har vært flere) nemlig:

1. Brite Trone Sofie, født 1805 og gift 1822, altså kun 17 år gammel, med Moses Olsen Mo.
2. Erik, født 1807.
3. Trone Helene Marie, født 1809 og 1824, altså kun 15 år gammel, gift med Tosten Gundersen Etterlien.
4. Helle Johanne, født 1812.
5. Lovise Fredrikke, født 1814 og 1833 gift med Helje Olsen Mo.
6. Oline, født 1817.
7. Anders, født 1818 - og
8. Bernt Nils, født 1821.

(9. Andreas Simon, født 1825. -O.Tj.)

Så vidt jeg kan forstå, har Mads Andersen ikke styrt sine finanser godt. De 18 mark i Digernes som han i 1807 hadde fått skjøte på av sin far, solgte han 1822 for 100 spdlr. til sin svigersønn, Moses Olsen Mo, og sitt bruk i Ullebust delte han 1834 i to like store deler og solgte ved skjøte av 5.juli 1834 den ene halvdel l.nr. 149b, til sønnen, Erik Madsen, for 250 spdlr., og den andre halvdelen, l.nr. 149a, ved skjøte av 2.juli 1835 til svigersønnen, Tosten Gundersen Etterlien, for 350 spdlr. Året etter fikk Mads skjøte på farens bruk i Indrehø. Dette bruket hadde han på farens vegne i 1828 pantsatt for 100 spdlr, og 1.april 1836 fikk han skjøte på det for 160 spdlr. Det er datert Tysse, hvor sorenskriveren bodde og altså ført i pennen (240.) på sorenskriver-kontoret, og det er underskrevet av Tosten Gundersen 175. Ullebust "på den gamle og skrøbelige Anders Eriksens Vegne." Mads var ikke eier så lenge som et helt år, for allerede under 14.mars 1837 solgte han Indrebø for 525 spdlr., altså med en meget pen avanse, til Knut Andersen, en sønn av bygselmannen på gården. Mads synes å ha vært av den slags mennesker som alltid trenger penger, men hos hvem de ikke stanser. Til sommertinget 1827 var Mads stevnt av Ole Johannesen Førde og ble 24.november samme år dømt å betale 9 spdlr. og saksomkostninger. Beløpet hadde Ole tilgode for lønn, klær og lånte penger. Til sommertinget 1835 var Mads stevnt av lensmann Falch for gjeld, 42 spdlr. 94

skilling, og inngikk forlik om å betale innen en måned. Til samme års høstting var Mads stevnt av handelsmann Lange på Skorpen for gjeld, 31 spd. 11 skilling. Også denne sak forliktes straks i retten. Til sommertinget 1836 hadde Mads stevnt Tosten Ludvigsen Sunde, fordi denne skulle ha jagd hans kreaturer, men sorenskriveren nektet å behandle saken, da Mads ikke kunne betale retts-sportlene. Han kan således ikke ha hatt synderlig kredit hos sorenskriveren. Hva tid Mads Andersen og hans kone døde, kan jeg ikke si. Mine notater for den seineste tid er overhodet så ufullstendige at jeg i mange tilfeller ikke kan følge gårdenes og slektenes historie lenger nedover i tiden enn til et stykke inn i det forrige århundre.

Vi hørte at Mads Andersen delte sitt bruk i to like store deler, Ved skjøte av 5.juli 1834 solgte han den ene halvdel til sønnen Erik Madsen. Men han ble ikke eier mer enn et par år, for under 6.juli 1835 solgte han parten til svogeren, Helge Olsen Mo, for 600 spd. og noen år seinere ble Helge også eier av den annen part, l.nr. 149a. Denne part ble nemlig ved en av Sunnfjords overformynderi forlangt tvangsauksjon av 27.april 1850 frasolgt Tosten Gundersen og ved auksjonsskjøte av 14.desember 1851 heimlet Tosten Ludvigsen Sunde, og denne kjøpte da straks parten til Helge Olsen. Denne var således nå eier av hele l.nr. 149 eller 1 laup. I 1880 delte han atter gården i to like store deler og solgte den ene til sønnen Ole, den annen til sønnen Martinus. 176.

Vi kommer nå til det annet bruk i Ullebust, opprinnelig halvdelen, siden blitt fjerdedelen av gården og betegnet som

Løpenr. 150.

Her har vi i slutningen av det 17.århundre Jon Olsen, født 1639. Ca 1703 ble han etterfulgt av Nils Eriksen, gift med Kari Jonsdatter, som jeg holder for å være en datter av Jons fomann i bygselen (Se side 166 o.f.s.). I fogdens kassabøker for 1717-1735 oppføres Nils som bruker av 1 pund, og dette må være Nils Eriksen. I kassa- boken for 1737 var opprinnelig Nils oppført som bruker, men hans navn er over-strøket og Bertel Nilsen innført i hans sted. Omtrent alt hva jeg har å fortelle om Nils Eriksen er hermed fortalt. Jeg har ikke funnet hans død notert i ministerialboken, og jeg har heller ikke funnet noe skifte etter ham. Om hans kone, Kari Jonsdatter, blir det derimot opplyst at hun døde våren 1744 i en alder av 64 år, Nils Eriksens ettermann, Bertel Nilsen, er sikkerlig hans sønn. Det samme er kanskje tilfelle med Christian Nilsen Ullebust som døde 29 år gammel 1744. Noe uttrykkelig vitnesbyrd om at Bertel Nilsen var sønn av Nils Eriksen og Kari Jonsdatter har jeg ikke funnet. Likevel holder jeg det for sikkert at så var tilfelle. Det var for det første alminnelig regel at sønn susederte sin far på bygselbruket, og dernest fordi ministerialboken inneholder bestemte antydninger om det forutsatte slektskapsforhold. Man ser således at da Bertel Nilsen

og Helga Salomonsdatter Åsen 1727 ble trol., var Nils Ullebust og Salomon Åsen forlovere, og intet var alminneligere enn at det trolovtes foreldre innestod presten for at det intet var til hinder for forbindelsen. Fremdeles ser en at Nils 1727, 1732 og 1741 var fadder for tre av Bertels barn, og at Kari 1730, 1735, 1738 og 1741 var fadder for fire av Bertels barn, og det var da liksom nå sedvanlig at besteforeldrene var faddere for sine barnebarn.

Etter kassaboken skulle Bertel Nilsen allerede 1737 ha overtatt bruket, men etter det tingboken viser, har han ikke fått bygselbrev 177 før 1.juli 1752. Bertel nevnes enkelte ganger i de gamle tingbøker. Til sommertinget 1743 var han således stevnt for skjellsord og for gjeld, 8 mark danske, av Rognald Hansen Farsund. Bertel møtte ikke og fikk lovdag, og da saken atter ble behandlet på høsttinget, ble den straks forlikt. Bertel gikk inn på å betale til Rognald 11 mark og til sognets fattige 1 mark 8 skilling. Nærmere beskjed om saken får en ikke. -Ved høsttinget 1749 var Bertel vitne i en sak som sogneprest Nils Lund hadde anlagt mot Mads Nilsen Erdal (Se II, første stykke). Bertel kunne forklare at Mads hadde buldret og larmet da presten hadde bedt ham komme fram på kirkegolvet for å bli katekisert. -Til høsttinget 1750 var Bertel stevnt av Mads Olsen Masdal ^(243.) fordi han ville forholde Mads den arv eller medgift med videre som hans kone hadde fått. Mads la fram regning på sitt krav, men ved høsttinget kom Bertel fram "med tre diverse smaa Sedler, som han vilde mene skal være til Bevis paa hans Side," og sorenskriveren avsa da sådan kjennelse: Før retten kan pådømme saken, må partenes regninger efter lovb. 1-5-14 ved upartiske men likvidere deres regninger og dokumenter og med samme deres forretning til neste ting innkomme, da derefter skal dømmes hva rett er. Saken kan ikke sees å være behandlet seinere på tinget. Den her påberopte bestemmelse i lovboken ble hin tid ofte benyttet. Hva sjølve saken angår da er det vanskelig å komme til bunns i den, for tilførslene er så knappe og korte. Mads Masdal taler om at konen med barnet begge var døde, og sammenhengen turde være den at Mads har vært gift med en datter av Bertel, at hun er død på sin første barselseng, og at Mads nå gjorde krav på den medgift eller det utstyr som hennes far hadde lovt henne. Bertel hadde etter det ministerielboken viser en datter. Salome eller Salmøy, som døde i 20-års alderen, våren 1750. Kanskje hun har vært Mads Masdals kone.

Etter Bertel Nilsens kone, Helga Salomonsdatter ble det holdt skifte 5.juni 1758. Der var nå 5 felles barn: 1.Nils, födt 1727, 178a, som ble farens ettermann, 2.Ole, født 1732, trol. 1756 med Barbro Steffensdatter Refsdal, men nå boende på Sletten ved Bergen, 3.Salomon, født 1735, død 1763, 4.Gabriel, født 1738 og 5.Brita, født 1741. ^(244.) Boets aktiva var 88 rdlr., og når barna nr. 3, 4 og 5 fikk 15 rdlr. hver som jevnet med hva nr.1 og 2 hadde fått, ble det ikke mer enn 8 rdlr. igjen, og de ble utlagt til enkemannen. Hvor lenge Bertel Nilsen

overlevde sin kone, kan jeg ikke opplyse, for jeg har ikke funnet hans død notert i ministerialboken.

Nils Bertelsen ble farens ettermann og fikk bygselbrev 18.juni 1758, altså kort etter morens død. Flere år før, nemlig høsten 1753, var han blitt gift med Mari Ols-datter Furehaugen av Nøstdal. Hun døde samtidig med Nils's mor, så skiftet etter dem holdtes samtidig, 5.juni 1758. Med Mari hadde Nils Bertelsen tre barn: 1.Salomon, 5 år, 2.Kristian, 3 år, og 3.Oline 1 år. Beholdningen var 23 rdlr. Med Mari hadde Nils fått en liten part på 4½ mark i Furehaugen, og den solgte han 1766. -Noen måneder etter Maris død var Nils trol. med Brita Olsdatter Åsen og 13.november 1758 ble de vigde. Etter denne Nils Bertelsens annen kone ble det holdt skifte 20.juni 1769. Med sin annen kone hadde Nils to barn, sønnen Ole og datteren Helga, resp. 11 mdr. og 7 år gamle. Boets aktiva var 76 rdlr. Men de tre barn av første ekteskap hadde deres mors-arv tilgode, og der var også annen gjeld, så beholdningen ble kun 4 rdlr. Samme år som Nils mistet sin annen kone, ble han eier av sitt bruk, idet han under 7.oktober 1769 fikk skjøte på bruket av Otto Finde Reutz for en kjøpesum av 70 rdlr. Men hvorledes Nils ble satt istand til å kjøpe bruket, har jeg ikke funnet ut. Måske har de for-bindelser hans tredje kone førte ham inn i, vært ham til hjelp. Seinest høsten 1771 var han nemlig blitt gift med Eli Andersdatter Bruland, l.nr. 163, og hun bragte i all fall noe inn i boet, blant annet 4½ mark smør i Bruland, som Nils Bertelsen 20.november 1771 skjøtte (245.) til Elis bror, Josef Andersen. Nils døde ved nyttårstid 1791 i en alder av 64 år, og skiftet etter ham ble holdt 4. juli samme år. I sine to 178b. første ekteskap hadde han som vi har sett, fem barn, og med Eli Andersdatter som overlevde ham, fikk han to sønner og en datter, nemlig: 6.Bertel, 19 år, 7.Anders, 14 år og 8.Pernille, 20 år. Boets status var nå betydelig bedre enn de der ble skiftet etter hans to første koner. Aktiva var nå 239 rdlr. og beholdningen 203 rdlr. Gårdparten ble ansatt til 108 rdlr. og ble utlagt således at enken fikk 12 mark, sønnene Salomon, Kristian og Ole 2 mark hver, sønnene Bertel og Anders hver 1½ mark og døtrene Oline, Helga og Pernille 1 mark hver. Seks år seinere nemlig 7.juni 1794 holdt Eli "Frabytte" med sine barn, og da viste hennes bo en beholdning på 132 rdlr. Hun døde først 1810 i en alder av 78 år.

Av Nils Bertelsens 8 barn vil nr.1, Salomon, og nr.2, Anders, bli omtalt seinere. De andre seks skal jeg her gi noen opplysninger om. Nr.2, Kristian Nilsen Ullebust ble 1785 gift med Alis Pedersdatter Kuslien. Han var soldat og kalles Kristian Ullebust, men 1691 da skiftet etter faren ble holdt, var han ferjemann på Sundshaugen. Seinere nemlig 1795 fikk han festebrev på plassen Vesteligjerde under Sunde, og her døde han 60 år gammel 1816, etterlatende sønnene Peder og Mads som begge da var umyndige. Nr.3, Oline Nilsdatter ble

1793 gift med Ole Madsen Kvamsås og døde 1816 som barnløs enke henved 60 år gammel. Kort før sin død hadde hun gjort testamente til fordel bl.a. for hennes nyss nevnte brorsønn, Mads Kristansen (Bind IV, side 208) I 1808 fikk Ole Nilsen av sin søstermann, Anders Johannesen Angedal, feste på en teig og ble 1809 gift med Malene Andersdatter Masdal og er ved den tid flyttet inn til Angedal. Da det i 1817 ble holdt skifte etter hans halvsøster Oline Kvamsås, kaltes han Ole Nilsen Angedal. ^(246.) Nr.5, Helga Nilsdatter blir under skiftet etter Oline Kvamsås 1816 kalt legdslem i Førde sogn. Hun døde 1834 og blir også da kalt legdslem. Nr.6. Bertel Nilsen, født 1772, ble 1801 gift med Mari Salomonsdatter Ullebust og bodde som plassmann under Ullebust. Nr.8. Pernille Nilsdatter ble 1808 gift med Anton Johannesen Angedal, l.nr. 95, 179. og fra henne stammer den nåværende eier av dette bruk.

På skiftet av 1791 etter Nils Bertelsen ble som før sagt gården delt mellom enken, Eli Andersdatter, og barna av hans tre ekteskaper, men Eli ble sittende med hele gården. Allerede på høsttinget samme år lot hennes eldste stesønn, Salomon Nilsen, lyse sin odelsrett til gården. Salomon oppholdt seg den tid i Senjens fogderi, og lysingen var på hans vegne utferdiget av hans fullbror Kristian. Salomon var på den tid gift mann. Konen het Marthe Olsdatter og var fra Digernes, og hun sammen med et barn de hadde, var heime her i bygda og tjente på Bruland. I skiftet av 1791 heter det at Salomon "for nogle Aar siden" var reist til Nordland, men noen nærmere beskjed om når han reiste og hvorfor han reiste, kan jeg ikke gi. Heller ikke vet jeg når han kom tilbake til heimbygda, men våren 1796 var han heime. På skiftet etter faren hadde han fått 2 mark av gården, og hos sine brødre Kristian og Ole, som likeens hadde fått 2 mark hver, fikk han innløst deres parter, så han ialt var eier av 6 mark . Til innløsning av med resterende 18 mark av gården anla han så løsnings sak som ble behandlet 5.april 1796. De innstevnte var hans stemor Eli som eide 12 mark, hans halvbror Bertel som eide 2½ mark. Foruten de 1½ mark han sjøl hadde arvet, hadde ^(247.) han kjøpt Olines 1 mark, halvbroren Anders som eide 1½ mark og halvsøstrene Helga og Pernille sam hver eide 1 mark. Hele gården, 1 pund eller 24 mark, var på skiftet 1791 taksert til 108 rdlr. eller 4½ rdlr. pr. mark, og etter denne pris tilbød Salomon å løse. I retten gikk Helga og Pernille med på Salomons tilbud, men stemoren og Bertel ville se dom i saken. Salomon forlangte at Eli skulle fravike hele gården, men Eli ville bebo den hele gård sin levetid. I dommen som ble avsagt neste dag, 6. april, blir det uttalt at Solomon var bostedamann og hadde kone og barn, og at Eli 21 år hadde levt i ekteskap med hans far, og bestemmes at Eli skulle late seg fra-løse sine 12 mark og Bertel sine 2½ mark og meddele Salomon skjøte, samt at Eli skulle fravike den halve gård, men beholde den andre halvparten til bruk så lenge hun

180. satt som enke på leilendings vilkår og uten å betale noen bygselsum. I saks-omkostninger skulle Salomon hos Eli ha 18 og hos Bertel 2 rdlr. Da dommen var avsagt, inngikk partene forlik av sådant innhold: Eli skulle bruke hele den halve gård til faredag 1797 uten avgift, men at hun skulle betale skattene. For 12 mark skulle Eli ha 84 rdlr. av Salomon mot å gi hans skjøte på førstkommende sommerting, og når hun faredag 1797 fravek bruket, skulle hun ha kår. Også Bertel skulle la seg utløse og gi skjøte. På sommertinget 1796 fikk Salomon skjøte som lovt, og samtidig med dette tinglestes også obligasjon, utstedt av Salomon til Nils Nilsen Næs for 220 rdlr mot pant i gården. Høsten 1797 døde Salomons kone, Marthe Olsdatter, 55 år gammel, og 19.oktober ble skiftet etter henne holdt. Boets aktiva var løsøre, (248.) 15 rdlr., og gården der ansattes til 220 rdlr., altså ialt 238 rdlr., men gjelden iberegnet skatteom-kostningene beløp seg til 242½ rdlr, så det ble et lite underskudd. Enkemannen beholdt gården, da panthaveren Nils Næss, hvis rett ble forbeholdt, ikke hadde meldt seg under skiftet. Salomon og Marthe hadde bare ett barn, datteren Marie, som nå var 19 år gammel. Salomon giftet seg igjen, og i mai 1799 hadde han en datter til dåpen. Hans annen kone het Anne Sjursdatter, men jeg vet ikke hvor hun kom fra. Hun kan neppe ha hørt til innenbygds, for i så fall måtte en ha funnet ekteskapet notert i kirke-boken. Med Anne fikk Salomon flere barn, blant dem sønnen Nils, født 1808. Salomon ble ikke sittende med gården rett mange år. Ved skjøte av 8.juli 1803 solgte han den, rimeligvis for trangs skyld, til Ole Nilsen Solåsen for 400 rdlr., altså med nokså god avanse. Hvor Salomon ble av etter at han flyttet fra Ullebust, vet jeg i øyeblikket ikke annet enn at han på skiftet etter søsteren, Oline Kvamsås, kalles Salomon Nilsen Sunde og altså hadde sin bopel der.

På høsttinget 1803 ble det etter begjæring av Ole Nilsen Solås holdt auksjon over hans eieneom på Ullebust. Salomon Nilsen møtte og forklarte at det var lovt ham bygsel på gården, men så vidt jeg kan 181. forstå ble det ikke tatt notis av det. Bruket ble tilslått Peder Tonning den yngre som fikk auksjoneskjøte for 420 rdlr. 20.desember 1803. Noen uker etter nemlig ved skjøte dateret Sveen 13.januar 1804 (249.) solgte Tonning bruket for 469 rdlr. til Jeremias Olsen Føglehaug i Jølster. Jeg kan ikke tenke meg at Ole Solås eller P. Tonning hadde til hensikt å bo på gården eller å bruke den sjøl, og jeg må formode skjønt også det forekommer meg påfallende - at de kun har spekulert i gårdhandel. Derimot har nok Jeremias Olsen tatt gården i bruk så vidt jeg kan se. Samtidig med tinglestningen av skjøtet til Jeremias tinglestes også odelslysning, utferdiget av Anders Nilsen på egne, søsken og brorsønnen Nils Salomonsens vegne, og under 8.mai 1807 utstedte Jeremias kjøte til Anders Nilsen for 496 rdlr. - samme sum som Jeremias hadde betalt. Kjøpesummen må være forstrukket ham av Ludvig Eliassen Flugedal, for denne fikk under 8.mai 1807 - som også er kjøtets dato -

obligasjon av Anders for 440 rdlr. som skulle forrentes med 3%. Rimeligvis har det vært en vennetjeneste av Ludvig Flugedal at han nøyde seg med en så lav rente. Anders's skjøte ble tinglest på månedstinget 1807, og på høst-tinget nest etter ble det tinglest en erklæring fra hans eldste halvbror, Salomon, og i den blir det sagt at han anser sin sønn Nils nærmest berettiget til det pund i Ullebust som nå eies og brukes av Anders og lyste dennes odelsrett. Noen løsnings sak ble ikke anlagt, Anders Nilsen fikk saken ordnet i minneighet. Under 4.mai 1812 utferdiget nemlig Salomon Nilsen som nå kalles Sunde, et dokument der han på vegne av sønnen Nils "overdrog til Anders Nilsen Sønnens Odelsret," for 190 rdlr.

Anders Nilsen, Nils Bertelsens yngste sønn i hans siste ekteskap ^(250.) med Eli Andersdatter Bruland, var født 1777, konfirmert 1793 og ble 6.juni 1808 gift med Oline Dorteia Karlsdatter Tefre, datter av sjøleierfolkene Karl Madsen Tefre og Gjertrud Olsdatter. Av deres barn har jeg notert følgende etter ministerialboken: 1.Elias, født 1811, 2.Kornelius, født 1814, 3.Anders, født 1815, 4.Ludvig, født 1818, 182. 5.Ludvig Kornelius, født 1819, 6.Kristian, født 1821, 7.Kristian Andreas, født 1822, 8.Ole Johannes, født 1825 og 9.Helle Johanne Martine, født 1828, men det kan gjerne hende at der var ennå flere. Anders Nilsen hadde gården til han 1838 skjøtte den til sønnen Elias for 280 spdrl. og kår til seg og kone. Anders døde våren 1842 i en alder av 64 år.

Av hans mange barn kom nr.8, Ole Johannes, som 1841 ble konfirmert med vitnesbyrd "meget god i Kristendoms kundskab og Flid," til Bergen hvor han ennå lever som kirketjener. Han er far til Olai Olsen nå 1.ste borgermester i Bergen, tidligere statsråd og amtmann i nordre Bergenhus amt. (*Olai Olsen: Født 1851, cand. jur. 1788, ansatt i finansdepartementet til 1888, statsråd i Sverdrupske ministerium 1888-1889, amtmann i nordre Bergenhus amt til 1896, statsråd i det 1.ste Hagerupske ministerium 1896-1898, atter amtmann i nordre Bergenhus amt til 1902, da han ble 1.ste borgermester i Bergen.*

Av Olai Olsens sønner er Finn Meinich-Olsen administrerende direktør for Bergens Sparebank og Leif Meinich-Olsen direktør for Bergens Elektrisitetsverk og Bergenshalvøens komm. Kraftselskap.

Den kjente og nylig fratrådte finansrådmann i Bergen, Einar Olsen, er en brorsønn av Olai Olsen, altså en sønnesønn av den ovenfor nevnte kirketjener Ole Johannes fra Ullebust. -O.Tj.)

Elias Andersen hadde gården til 1851 da den etter rekvisisjon av Sunnfjords overformynderi ble solgt ved tvangsauksjon for 460 spdrl. og tilskjøtt lensmann Johannes Falch som 1854 solgte den til Iver Olsen Kvammen for 640 spdrl. Året etter solgte Iver Olsen den til Elias Andersen sønn, Anders Eliassen, for 683 spdrl. Denne lot straks gården dele i to

like store deler, beholdt sjøl den ene part og solgte den andre part til Helge Andersen for 326½ spdrlr. Helge har siden solgt sitt bruk til sønnen, Anders Helgesen.

xxx 0 xxx

(251.) Hvis man kunne stole på at folelisten av 1701 var fullstendig, skulle der da ikke være husmannsplasser og husmannsfolk på Ullebust. Seinere ned i tiden omtales atskillige plassmannsfolk under gården. 183.

En Sjur Ullebust omtales 1748, og han er visselig identisk med den plassmann Sjur Olsen Ullebusthaug som 1759 kom under tiltale for - skjønt gift mann - å ha besvangret Anne Sjursdatter, en av de flere løsaktige kvinner som hørte heime i Sjøahola. Hans bo ble opptegnet, men det viste underbalanse, idet aktiva var 13 rdlr., men gjelden 14½ rdlr. Saken gikk ved flere ting og avsluttedes med dom av november 1760. Etter den skulle han bøte 24 rdlr. som han vel har utsonet med fengsel på vann og brød.

En Morten Sjursen Ullebusthaug som 1782 ble gift med Mari Olsdatter Refsdal, og en Gjertrud Sjursdatter Ullebust som døde 40 år gammel 1798 er rimeligvis barn av Sjur Olsen.

Den 8.oktober 1798 fikk Ole Olsen av Anders Eriksen Ullebust, l.nr. 149, feste på plassen Ullebusthaugen. Desember 1812 ble det holdt skifte etter hans kone, Oline Bertelsdatter, som var død 60 år gammel uten å etterlate barn, og som derfor ble arvet av sine søstre. Boets beholdning var 98 rdlr. Sommeren 1815 ektet Ole Olsen Kari Andersdatter som først hadde vært gift med Tosten Berntsen Ullebust og siden med Ludvig Haldorsen (s.172) der var død som bygselmann på Indrebø, l.nr. 98. Etter Ludvigs død fikk Ole Olsen bygselbrev på Indrebø og flyttet dit. Seinere ventelig 1829 kom han til Sunde.

Foran, side 246, er nevnt husmann Bertel Nilsen, Anders Nilsen Ullebusts fullbror. Av et forhør som 1820 ble holdt over hans kone, Marie Salomonsdatter som av Mads Andersen Ullebust var anmeldt for naskeri, får vi høre litt om hans familje-forhold. Marie forklarte (252.) at hun var 46 år, og at hun med sin mann hadde bodd 10 år på plassen Ullebusthaugen under Anders Nilsens bruk. De hadde sju barn i alderen 18-2 år og var fattige, sa hun. Saken endte med at Marie ble dømt til to års tukthus.

Under denne sak var blant andre husmann Mads Larsen Ullebusthaug, 28 år gammel og hans kone Massi Olsdatter 184. 29 år gammel, vitne. Man ser altså at der var flere plasser som gikk under navnet Ullebusthaug. Mads Larsen var fra Sunde og 1818 var han blitt gift med Massi Olsdatter Ullebust.

Vitne under hin sak var også Mads Olsen Kvål (): Kvålsslåtten) 37 år gammel, Lovise Steffensdatter Ullebust, 19 år gammel og Helene Mortensdatter Refsdal, 25 år gammel, og alle disse tre sies å være tjenere hos Anders Nilsen Ullebust. Det er et påfallende stort

tjenerhold. Den her nevnte tjener, Mads Olsen, var en bror av hus-mann Mads Larsen Ullebusthaugens kone, Massi Olsdatter. Sommeren 1821 ble hun gift med Massi Ludvigsdatter Ullebust, og da han samme høst hadde sitt første barn til dåpen, kalles han Mads Olsen Ullebust.

Foruten de foran omtalte personer som hørte heime på Ullebust, har jeg funnet nevnt atskillige andre som skriver seg til Ullebust, men som jeg ikke vet å henføre til noen av gårdbrukerfamiljene. Som oftest er det vel tjenestefolk som har tjent på Ullebust og tatt navn etter denne gård. Noen av dem har vært gifte, men gifte tjeneste- folk var ikke noe særsyn i hin tid. Jeg skal nevne noen personer.

Elias Larsen Ullebust ble konfirmert 1751. Han er sikkerlig ^(253.) identisk med Elias Larsen Nøstdal som høsten 1759 ble trol. med Orlaug Olsdatter Ullebust. Han kom siden til Vie, l.nr. 126 (Se IV, s. 302f) hvor der 1795 ble holdt skifte etter hans kone, Orlaug, og var far til Ludvig Eliassen Flugedal som 1807 forstrakte Anders Nilsen Ullebust med penger til innkjøp av sin gård (s.181). Elias Lassesen var visst-nok en søstersønn av Bernt Tollefsen Ullebust på l.nr. 149, og det er vel hos ham han i sin ungdom har holdt til.

En Markvard Pedersen Ullebust har jeg funnet omtalt 1789 og 1794, men 1795 blir han omtalt ved navnet Ullebusthaug. Han var fra Grimelandslien. Han døde 1799 i en alder av 59 år og kalles ved denne leilighet i ministrialboken Markvard Pedersen Lien. Registreringen etter ham ble holdt på Flugedal hvor han da rimeligvis har holdt til. Muligens har han vært tjenestedreng der, men beholdningen 185. i hans bo var hele 178 rdlr. hva der etter hans stilling var meget.

En Lars Josefsen Ullebust forekommer 1776 som kreditor i et bo på Refsdal. Av et annet skifte fra samme år får en vite at han var sønn av Josef Jonsen Kusli og tjente på Ullebust. Han ble gift med Oline Andersdatter Ullebust og kalles da han februar 1784 hadde barn til dåpen, fremdeles Lars Josefsen Ullebust. Siden fikk han feste på plassen Refsnes under Sunde.

En Peder Østensen Ullebust ble konfirmert 1790 og en Ole Østensen Ullebust 1797. De har rimeligvis vært brødre, men jeg vet ikke å ha funnet navnet Østen på Ullebust, så de er vel kommet til Ullebust fra en annen gård.

Det ser ut til at det i løpet av det 18. århundre er blitt meget folksomt på Ullebust vesentlig som følge av opprettelsen av husmannsplasser.

Den 2.juli 1825 fikk Ole Torgersen festeseddel på plassen ^(254.) Gamlelien m.m. under Ullebust. Festeseddelen er utstedt av Mads Andersen, og plassen har altså ligget under l.nr. 149.

Under 23.oktober 1829 festet samme Mads Andersen til Mads Larsen plassen Ullebusthaugen. Denne Mads Larsen nevnes allerede 1820 som husmann, men heller ikke her kan jeg si om der handles om to forskjellige plasser eller om Lillehaugen kun er et annet navn på den plass som Bertel fra før brukte. Bertels enke, Marie Salomonsdatter, satt 1843 fremdeles på Lillehaugen, men året forut hadde eieren, Elias Andersen, bortfestet plassen til sin bror, Ludvig Andersen, visstnok således at festet først skulle gjelde når enken døde eller fratrådte. Ved dette bortfeste må de eldre festeres sønn, Nils Bertelsen, som 1827 var blitt gift med Nikoline Rasmusdatter Tefre, ha følt seg fornærmet, for til høsttinget 1843 anla han sak mot sitt søskenbarn, Elias Andersen, med påstand at denne skulle gi ham festeseddel. De fleste av vitnene var partenes felles slektninger og dessuten lensmann Falch som forklarte at 186. Elias av sin avdøde far, Anders Nilsen, skulle ha fått pålegg om å bygsle plassen til sin bror Ludvig. Saken endte med at Elias ble frifunnet for Nils Berntsens tiltale.

187. (257.)

Madsdal eller Masdal

Denne gård hører formentlig til mellom de yngste i sognet, og jeg har tenkt meg at første ledd i ordet er mannsnavnet Mads. Våre lærde vil imidlertid ha skrevet Masdal og forkaster således den tyding som synes meg den nærmestliggende.

(I Norske Gaardsnavn heter det mellom annet om Masdal at Masdal ligger ved en av kildebekkene til en mindre elv som fra sør faller ut i Movatnet, og første ledd antas å kunne være et gammelt elvenavn. Den samme forklaring er gitt for Masdal (Mastall) i Vartdalstrand, og man har det i elvenavnet Maselva i Overhallen. -Masdal ligger dog ikke ved sjøelve elva som rinner ut i Movatnet. Det gjør denne tolking betenkelig. O.Tj.)

Masdal tilhørte Allehelgensgodset som ved reformasjonen ble inndratt under kronen og 1665 av kong Fredrik den tredje ble solgt til oberstsekretær Erik Krag og medinteresserte (Se side 160). Et regnskap fra 1672 viser at hr. Peder Finde da var blitt eier av alt Allehelgensgods i Førde alene på Madsdal nær. Masdal tilhørte Inger Worm, enke etter dem 1665 avdøde Bergens-bisp, mag. Jens Schjelderup. En av deres døtre, Anne, var gift med mag. Otto Schreuder, sogneprest til Nykirken i Bergen, og 1691 oppføres han som eier. mag. Otto Schreuder døde 1696, og Masdalen ble da arvet av hans sønn, hr. Peder Ottesen Schreuder, sogneprest til Gloppen. Ved skifte etter denne kom gården til hans sønn, Otto Pedersen Schreuder, seinere sogneprest til Vanylven, og han solgte den endelig ved skjøte datert Vereide prestegård 12.november 1738 for 48 rdlr. til Rognald Hansen Farsund.

Jeg skal nå nevne noen av de eldste beboere av Masdal som jeg kjenner. Masdal nevnes ikke i regnskapene fra 1563 og 1567 og heller ikke i Peder Thotts jordebok fra 1591.

Først i en jordebok fra 1598/99 finner en gården nevnt, og her sies det at oppsitteren 188. het Jon, og at han betalte 1 geitskinn i leidang, og det er den mindste leidangsyting noen gård i Føde sogn hadde å svare. Jon nevnes ^(258.) nå i flere regnskaper fremover til 1626. I 1603 betalte han 1 daler i skatt og 1661 nevnes han i et manntall over dem som hadde å utrede soldater. En av de soldater som 1612 ble sendt til grensen for å slåss med evenskene, var Anders Jonsen Madsdal, og denne har rimeligvis vært Jons sønn. Sidste gang jeg har funnet Jon nevnes er i fogd Buschs jordebok fra 1626. Her leser en at Madsdal var Allehelgensgods, at skylden var 2 pund smør, at gården hadde "liden Skov," og at oppsitteren het Jon.

Årene 1635-1664 nevnes Laurits eller Lars som oppsitter på Masdalen. Han hadde en sønn ved navn Jon og har kanskje sjøl vært sønn av den foran nevnte Jon. Etter koppskattregnskapet fra 1645-46 var det da på Masdal 4 personer som der betaltes koppskatt for, nemlig Lars og kone og to kvinner. Disse to kvinner må ha tilhørt Lars's husstand, for gårdsregnskapet fra 1646 viser at der på gården ikke var noen annen oppsitter enn Lars. Etter kvegskattregnskapet fra 1657 skattet Lars kun av 3 får. Kyr har han altså ikke eid på den tid, men rimeligvis har han hatt leiekyr. At det stod kleint til med ham (økonomisk) fremgår av et tingsvitne av 3.april 1660 der det opplyses at han var så forarmet at han ikke kunne betale skatten for 1659. Av Findes folkeliste av 1664 får en vite at Lars da var 70 år gammel og at han hadde sønnen Jon heime hos seg, men at han hverken hadde husmenn eller drenger. Når det i samme liste oppføres en annen oppsitter ved navn Sjur, 28 år gammel, ved siden av Lars, så er dette visselig uriktig, for både de nærmest foregående år og 1667 da den nye matrikuleringen kom istand, var der kun en oppsitter på gården. ^(259.) Jeg antar at Sjur liksom Jon har vært Lars's sønn, og at han har brukt gården sammen med faren. At Sjur var gift mann fremgår av et supplement til Findes folkeliste der det blir opplyst at 1664 fødtes et barn ved navn Rognald Sjursen Masdal. 189.

Av et gårdskattregnskap fra 1672 får en vite om Masdal at gården hadde en liten kvern, og at oppsitteren het Helge. Hans fulle navn var etter det en seinere får vite, Helge Antonisen. Denne mann satt nå som eneste oppsitter på Masdal i all fall til 1695 og kanskje ennå noen år lenger, men 1701 var han avløst av Ole. Helge hører en litt om i de eldste protokoller. Således var han kreditor i Synneve Nilsdatter Hafstads bo som ble behandlet 5.oktober 1680, og ved vårtinget 1681 var han vitne i en sak mellom Lars Digernes og Viemennene. Til høsttinget 1681 hadde han stevnt Hans Etterli, fordi denne skulle ha hogd 19 trær i hans "leide Skov." Han påstod med vitner å kunne bevise at trærne var hogd i hans egen mark og fikk saken utsatt, men da tingbøkene for de nærmest påfølgende år er borte, vet en intet om sakens utfall. Til høsttinget 1691 var Helge stevnt for gjeld til Hans Findmands

dødsbo, 3 mark 5 skilling. Han erkjente kravets riktighet. Til sommertinget 1692 hadde Helge på sin søster Synneve Andersdatters vegne stevnt Ole Olsen Holsen og hans far Ole Gundersen Holsen, fordi de ikke ville holde avtalen om at Ole Olsen skulle ekte henne. Synneve hadde vært oppfostret hos Simon Holsen og denne hadde "opladt" sitt bygselbruk til fordel for henne eller for den som ville ekte henne. Sersjant Ole Rifdal hadde vært tilstede da Ole Olsen hos (260.) hr. Otte Finde bygslet Simons bruk og bevitnet at han hadde fått bygsel på den kondisjon at han skulle gifte seg med Synneve. Ole Olsen som hadde tjent hos Ole Rifdal, og Rifdal forklarte at han hadde gitt ham løs fra tjenesten for at han kunne "antage både Jorden Og Tøsen." Ole Olsen erkjente da at da Simon Oplot gården for ham, og da han av eieren fikk bygsel, var betingelsen den at han skulle ekte Synneve, men han pukket på at Simon til utstyr hadde lovt ham en tønnekjel og en kvern med kvernhus m.m. Helge lovte nå i retten å gi søsteren 2 kyr, den ene i år, den andre ad åre - og dessuten 2 sauer og to geiter, "men Ole vilde ikke resolve sig til nu at tage Synneve ti ekte." Dommen gikk ut på at hvis Ole Olsen ikke innen Olsok giftet seg med 190. Synneve så skulle hun "nyde Jorden med den hende ægte vil" - og så at hun av jorden skulle "vederlægge" Ole hans såkorn.

Den 17.juni 1695 ble det holdt skifte etter Helges kone, Kari Hansdatter. De hadde ikke barn sammen, og boet deltes derfor mellom enkemannen og de tre barn kona hadde i et tidligere ekteskap. De oppregnes således: Jens Ødegård, Tobias Lie Sjursen og Kristi Sjursdatter. Boets aktiva var 55 rdlr., men der var gjeld, og de to sønnene hadde resterende farsarv tilgode, 7 rdlr. Seinere enn dette skifte har jeg ikke funnet noen etterretninger om Helge.

Hvor Helge kom fra, kan jeg ikke si. På Birkefloten hadde det vært en opp-sitter ved navn Antonius. Han kunne ha vært Helges far, men å slutte noe bare av navnet er for usikkert. Derimot kan det oppstilles (261.) den rimelige formodning at Helge er kommet til bruket på den sedvanlige måten, nemlig ved å ekte bygselenken. Hans kone het som vi har hørt, Kari Hansdatter, og hun er vel identisk med den Kari Masdal som 1697 hadde vært kreditor i Anders Andersen Gjesdals bo. Av hennes barns navn fremgår det at hun var enke etter en Sjur, og Findes folkeliste av 1664 oppfører en Sjur som oppsitter på Masdal. Jeg tenker meg at Sjur er død i ung alder og før 1672, at han har etterlatt enken Kari Hansdatter, og at så hun har giftet seg med Helge (Se side 136).

Side 116 foran er talt om enken til Ole Olsen Kinn, Synneve Olsdatter, som kom til Masdalen, og som det holdtes skifte etter 20.juni 1698 mellom hennes mange barn. Jeg har ikke funnet ut hva som foranlediget hennes flytning til Masdalen. Men det kan dog tenkes, skjønt det ikke forekommer meg synderlig rimelig, at Helge etter Kari

Hansdatters død kan ha giftet seg med Synneve. I så fall må Helge være død før Synneve, for under skiftet av 1698 er det slett ikke tale om ham, men kun om hennes barn.

Den stadig omtalte folkeliste av 1701 som skulle gi opplysning om den hele befolkning av mannskjønnet på over ett år, har på 191. Masdal kun to navn, oppsitteren Ole Larsen, 23 år gammel og innerst Knut Hansen, 37 år gammel, begge uten sønner eller tjenere. Om den siste vet jeg absolutt intet, om Ole derimot er litt å fortelle.

Ole Larsen er etter all sansynlighet Helge Antoniussens umiddelbare ettermann. Han satt i en lang årrekke som eneste oppsitter på Masdalen, nemlig til 1742 da han døde. I ministerialboken står å lese at Ole Larsen Madsdal begravdes februar 1742 i en alder av 67 år, og at dette er oppsitteren Ole Larsen, kan ikke være tvilsomt. Lars og (262.) Lasse er samme navn, og dessuten viser kassabøkene at Oles enke var bruker 1743, mens Ole sjøl var oppført som bruker for de foregående år. At Ole etter aldersoppgaven i ministerialboken skulle være født 1675, men etter folkelisten av 1701 først 1678 kan en ikke legge noen vekt på, for i folkelisten er personenes alder ofte oppgitt på slump.

Ole Masdal var kreditor for et mindre beløp i boet etter Tosten Andersen Etterlis kone, som ble behandlet 28.juni 1704, men ellers forekommer han hyppig som debitor. Ved høsttinget 1706 ble han notert som stående til restanse med årets skatt, 3 rdlr. 1 mk. 4 skilling, og ved høsttinget 1707 stod han for dette år til restanse med 4 mk. 11 skilling. Til sommertinget 1711 var han stevnt for resterende korntiende for 1709 og 1710, tilsammen 6 våger korn, eller 2 rdlr. 17 skilling, og et snes år seinere nemlig 4.august 1731 gav han sin kjøbmann i Bergen, Karsten Holtermann, gjeldsbrev for 52 rdlr. 14 skilling, som den gang var et ganske stort beløp og kanskje mer enn Ole eide.

De gamle tingbøker viser at Ole Masdal hadde flere prosesser. Til sommer-tinget 1706 var han stevnt av Erik Grimeland, fordi han skulle ha overfalt denne på heimvegen fra kirken vår Frue dag i fasten. Jermias Kvamsås vitnet at Ole hadde skjelt Erik for tyv og bedrager og kun ved andres mellomkomst ble Ole hindret i å slå Erik. Ole Madsdal unnskyldte seg med at han var drukken og bad Erik om forlatelse. Ole ble dømt å bøte 4 lodd sølv til kongen og til å betale Erik saksomkostninger med 3 mark. Saken er referert i 4.bind, side 135. 192.

Til høsttinget 1707 stevnte eieren av Masdal, hr.Peder Ottesen Schreuder (263.) (ved sin svoger Samuel Pedersen Finde) Ole Masdal, fordi han hadde gitt fremmede lov til å hogge i skogen og til å grave stubber og røtter til å brenne tjære av. Ole erkjente å ha gitt Lars lov til åvirket, og for sin forseelse tilbød han å betale jord-drotten 4 rdlr., som var alt han hadde fått i skogleie, og beløpet lovde han å avgjøre til Kyndelmesse. Samuel Finde mottok tilbudet

med forbehold om at dersom Ole ikke oppfylgte sitt løfte, skulle saken stå åpen og Schreuder ha i behold sin rett til å påstå gården forbrutt. Til sommertinget 1710 hadde Markvard Sunde stevnt Ole for å ha hogd skog fra ham. Ole forklarte at han hadde eieren, Samuel Findes tillatelse til hogsten. Denne forklaring må Markvard Sunde ha ansett tilstrekkelig, for han lot straks saken falle. Til tinget for Indre Dale mai 1712 hadde Ole Madsdal stevnt Pål Øie, fordi denne på vårtinget på Kusli 12. april sistleden hadde brukt ukvemsord mot ham. Pål møtte og erklærte at om han på Kusli i drukkenskap hadde sagt noe fornærmelig, var han villig til å fragå det eller tilbakekalle det, "Han vidste ikke ander med Ole Masdal end alt godt." Ole tilgav ham, og de lovte på begge sider at all tvist-ighet mellom dem skulle være opphevet. Pål betalte omkostninger til Ole med 1 rdlr.2 mk. Til høsttinget 1714 var Ole Masdal og de to oppsittere på Ullebust stevnt av Markvard Sunde, fordi deres smaler hadde gjort skade i hans utslåtter. Saken endte med forlik, og en vil finne den referert foran side 169-170. Flere prosesser som Ole Madsdal var part i vet jeg ikke om, men han kan godt ha hatt flere sådanne som jeg ikke vet om, da sorenskriverens tingbøker for årene 1715-1739 er borte.

Ved et dokument datert indre Vereide 15.juli 1728 fikk Hans Rognaldsen Farsund av Masdalens eier, Peder Ottesen Schreuder, ^(264.) tillatelse til å "nyde Stølshavn paa Masdal hvor hans Formand på Farsund havde stølet." Hans Farsund skule dog ikke tilføye bygselmannen på gården eller andre omkringboende skade på åker, eng eller 193. skog, Han måtte ikke befatte seg med Masdals skog- og tjærerøtter, men til selhus som han hadde å oppføre på egen kostnad, skulle han og kunne ta fornøden brenneved. I stølsleie skulle Hans Farsund betale Schreuder 1 rdlr. årlig. Ti år seinere, under 12.november 1738 gav Otte Pedersen Schreuder som hadde arvet gården etter sin far, Hans Farsunds sønn, Rognald Hansen skjøte på Masdal hvis skyld fremdeles var to mark smør, for 48 rdlr. Ole Maddal satt således sine 3-4 siste leveår under en ny jorddrott.

Trass all umak har det ikke lyktes meg å komme etter hvor Ole Lassesen eller Larsen hørte heime eller hvor han kom fra. Det lå nær å gjette på at han kunne være sønn av den eldre oppsitter Lars; men hvis de aldersoppgaver en har, er noenlunde riktige, blir det omtrent umulig. Etter Findes folkeliste av 1664 skulle Lars være født 1594 og Ole ifølge ministerialboken 1675, og Lars var da over 80 år. At en mann i så høy alder skulle få barn, er ganske usannsynlig om det kanskje ikke ligger utenfor mulighetenes grenser. Et fingerpek ville en muligens fått om man hadde navnet på Oles kone, men heller ikke det har jeg kunnet finne. Først fra 1720 av er ministerial-bøkene i behold og Ole har antakelig før dette år fått flere barn. Det er jo sansynlig

(265.) at man etter 1720 leilighetsvis vil finne disse nevnt i ministerialboken, og ved å se etter har jeg stilt opp flere personer som kan være Ole Masdals barn, og som jeg her skal regne opp.

1. Alis Olsdatter Masdal var 1720 fadder for et barn fra Ullebust. Våren 1731 stod hun og Johannes Larsen Vie offentlig skrifte "for foreelse mot det 6. Bud ved løssagtig Omgjængelse med hinanden uden at avle Børn." Og januar 1735 hadde hun til dåpen et uekte barn, avlet med fogdens tjener (Om Johannes Larsen Vie kan en lese en del 4de bind, side 275 o.f.s. og samme bind side 291-292).

2. Den 9. september 1744 vigdes Anders Olsen Masdalen og Gislaug Sjursdatter Kvammen - rimeligvis Kvammen i Jølster.

3. Den 13. september 1744 trol. og vigdes Nelle Olsdatter Masdal 194 og Bertel Rasmussen Askvoll. Samme Nelle var 1759 vitne i en åstedssak på Digernes og har formodentlig da hatt tilhold på gården Masdal, da hun kalles Nille Olsdatter Masdal.

Disse tre personer kan som sagt være Ole Larsen Masdals barn. Det samme gjelder også etternevnte barn hvis dåp er innført i ministerialboken:

4. Januar 1721 døptes Ole Masdals barn Sjur. Sjur Masdal ble juni 1753 gift med Pernille Kaarstad.

5. August 1723 døptes Ole Masdals barn Ole. Ole Olsen Masdal ble høsten 1756 trol. og gift med Laurence Andersdatter Grimelandshaugen. 1759 var han vitne på tinget og kalles fremdeles Ole Olsen Masdal.

6. April 1726 døptes Ole Masdals barn Aagote, død 10 år gammel 1736.

7. Januar 1729 døptes Ole Masdals barn Marthe. Marthe Olsdatter Masdal konfirmertes 1749.

8. Mars 1735 døptes Ole Masdals barn Johannes, død 20 uker gammel.

Disse fem barns far kalles stadig kun Ole Masdalen, men at det med det menes oppsitteren Ole Larsen Masdalen, kan det vel ikke være synderlig tvil om.

(266.) Vi vet med visshet at Ole Masdalen ved sin død 1742 etterlot enken som fortsatte å bruke gården. For om mulig å finne ut hva enken het, har jeg gått gjennom ministerialboken for årene 1742-1764 og notert følgende to dødsfall: 1746, mars ble begravd Berte Olsdatter Masdal, 74 år gammel og 1762, desember ble begravd Brita Masdalen, 72 år gammel. Flere eller andre eldre kvinner kan jeg ikke finne å være døde på Masdal i det angitte tidsrom. Sansynligheten taler for at en av disse to kvinner er Oles enke, og har man kun valget mellom dem, må valget falle på den sist døde. Etter aldersoppgaven skulle Berte være født 1672 og kan da ikke ha født barn så seint som 1735, og til det kommer at Ole Masdals enke må antas å

ha vært i live 1747 da hennes etter 195. mann fikk bygselbrev. Den 1762 avdøde Brita Masdal skulle deri-mot være født 1690 og kunne for alderens skyld få barn så seint som 1735. Farsnavnet til denne Brita er uheldigvis heller ikke oppgitt, og det var nettopp hennes farsnavn en gjerne ville vite for på den måte å få greie på om det var noe slektskap mellom henne og eldre oppsittere. (se tillegg til Masdal Utbyttet av denne undersøkelse er altså temmelig magert eller snarere jevngodt med intet.

Foruten de foran nevnte personer som kan ha vært Ole Larsen Masdals barn, og hvis navn er hentet fra ministerialboken, finner jeg i tingboken en Mads Olsen Masdal som likeens kan være en sønn av Ole Larsen. Til høsttinget 1750 hadde han tilstevnt en sak mot Bertel Nilsen Ullebust som det er talt nærmere om side 177. Ellers vet jeg intet om denne Mads.

Etter ministerialboken skal jeg nevne ennå en mann som skriver seg til Masdal nemlig Ole Madsen Masdal som juli 1728 ble gift med Eli Odjersdatter øvre Slåtten. Han kom seinere til Kvaal, lnr. 88, og der fra til Kvaals-Slåtten, l.nr. 90 (*Må altså ikke forveksles med husmannsplassen Kvaalsslåttene under Kvaal. O.Tj.*). Noen forbindelse mellom ham og andre beboere på Masdal kan ikke påvises.

Etter folkelisten av 1701 skulle det de kun være to Mannspersoner på Masdal, men etter det som foran er anført etter ministerialboken får en inntrykk av at det i de nærmest påfølgende 20-30 år har vært en ganske stor tilvekst i folketallet der oppe. Om gården kunne føde dem alle, turde være tvilsomt. I all fall må det ha vært måtelig bevent med Ole Larsens formuesforhold. Seinere skal vi få se at han ikke holdt gårdens hus i god stand, og at disse da enken overgav gården, var i en ynkelig forfatning. Noe skifte etter ham finnes ikke i skifteprotokollene. Ved den 1723 påbegynte matri-kulring ble gården ansatt til å kunne føde 1 hest, 7 kyr, 5 ungfe, 10 får og 9 geiter. Dessuten sies det at gården hadde brenneved og "nogen små Skov til Fornødenhed og Gårdens Vedligeholdelse," at den var lettvunden, men uvis til korn. Dens skyld 196. ble satt til 2 pund smør, som var den gamle landskyld.

Ole Larsen eller rettere hans enkes ettermann var Anders Jensen. Bygselbrevet til ham er utstedt av Rognald Hansen Farsund og er datert 11.juni 1747. I dette sies at gården hadde vært brukt av Ole Masdals enke og "nu af hende opladt for Anders." Bygselsummen var 12 rdlr. Allerede våren 1743 var Anders blitt gift med Lucie ^(268.) Ludvigsdatter Ullebust og kalles ved denne leilighet i ministerialboken Anders Jensen Refsdal. Lucie døde 59 år gammel våren 1764, og skiftet etter henne ble holdt 14.november samme år. Boets aktiva var 106 rdlr og beholdningen 69 rdlr. Der var følgende 6 barn: 1.Johannes, 19 år, 2.Mads, 16 år,

3.Ludvig, 7 år, 4.Lovise, 12 år, 5.Karl, 10 år, 6.Mari, 2 år. Ikke lenge etter giftet Anders seg påny. Hans annen kone het Marthe Østensdatter.

I Anders Jensens brukstid skiftet Masdal eier, idet gården på skiftet 1765 etter Rognald Hansen Farsunds kone ble utlagt til Rognalds fem sønner med 9 3/5 mark på hver. Og fire år seinere nemlig ved skjøte av 9.november 1769 utløste den eldste sønn, Markvard Rognaldsen, sine brødre og ble eneeier av gården.

Markvard ville sjøl overta bruket av Masdal og anla derfor sak mot Anders Jensen for å få ham tilpliktet å fravike bruket. Saken ble behandlet på Masdal 24.april 1710. Anders var nok villig til å fravike gården, men kun på betingelse av at han fikk bygselpengene tilbake og mot at Markvard etter "beleilighed" erstattet ham hans bekostninger på gårdens hus. Om husenes tilstand ble det av Anders ført to vitner. Ole Larsen Digernes hadde bodd på Digernes like fra Anders tilflytter Masdal, og han forklarte at gården og husene da var i en meget slett forfatning. Kyrafloren (Steen: Kofloren) hadde vært forråtnet, så den måtte rives ned og flyttes til en annen tomt, og til floren hadde Anders i fremmed skog kjøpt 4 lange stokker. Uthus og eldhus var ganske forråtnet og måtte av Anders igjen oppbygges. Dog trodde vitnet at tømmeret hertil ble tatt i gårdens egen skog. 197. Også smalefloren hadde Anders bygget ny, dog av gårdens skog. Året etter ^(269.) at Anders var kommet til Masdal, var sædestua falt ned fordi stavleie-stokkene var bortråtnet, og denne hadde han også måttet sette opp igjen. I det hele tatt hadde han måttet gjøre anselige forbedringer på uthusene, og av nytt og på nye tomter hadde han bygt 4 hus som før slett ikke hadde vært på gården, nemlig stabbur, smie og to gårdflorer, hvortil trevirket dog var tatt fra gårdens skog. Det annet vitne var Nils Berentsen Ullebust og han gav samme forklaring.-

Retten besiktiget husene heime og fant dem i lovlig stand, men formedelst den store sne(mengde) var det umulig å komme til stølshusene. -Ved dommen ble Anders tilpliktet å fravike gården mot å få tilbake bygselsummen, 12 rdlr., og mot for sine omkostninger på husene å få. 24 rdlr. Saksomkostningene derimot skulle Anders utrede med 5 rdlr. 5 mk. 7 skillng.

Etter å være fordrevet fra Masdal, kom Anders Jensen til Hagebakken, en plass under Hagen, og her døde han 1778. Den 30. juni samme år ble der holdt skifte etter ham mellom enken, Marthe Østensdatter, og deres barn, nå ialt 8, nemlig de seks av første ekteskap og to som var avlet med Marthe, nemlig 7.Lucie og 8.Malene, henholdsvis 11 og 9 år gamle. Aktiva var 36 rdlr. og heholdningen 1 rdlr. 4 skillng.

Av Anders Jensens barn ble nr.1.Johannes, bygselmann på Kuslien, lnr. 131. (se s.45) hvor han døde 1801. Nr.2, Mads fikk 1791 bygselbrev på Åsen lnr. 140 og døde der 1825

(s.109) Nr.3. Ludvig ble 1788 gift med Massi Karstensdatter Lien og fikk 1805 bygselbrev på Lien, lnr. 146 og kom noen år seinere til Kinnaneset (s.142), Nr.4.Lovise ble gift med Lars Josefsen og kom til Refsneset. Nr.5,Kari ble 1791 gift med Tosten Berntsen Ullebust, 1794 med Ludvig Haldorsen Sunde eller Angedal (s.172) og 1815 med Ole Olsen Angedal (Indrebø). Hennes to siste menn var bygsel-menn på Indrebø, lnr. 98 (IV bind. s. 67-68). Nr.6.Mari ble ^(270.) 1786 gift med Nils Gregoriussen Solem på Solem, lnr. 129 (s.21-22) Nr.7. Lucie vet jeg intet om. Nr.8.Malene ble 1809 gift med Ole Nilsen Ullebust 198 og kom til Angedal (s.178).

Markvard Rognaldsen der 1770 som "Boslidsmand" fikk dom over bygsel-mannen Anders Jensen til fravikelse av Masdal var først gift med Ragnhild Gregorius-datter som han ikke fikk barn med. Hun døde november 1782 i en alder av 40 år. Hennes arvinger var hennses søsken som alle bodde i Viks sogn. Boets aktiva var 183 rdlr. og beholdningen 155. Masdal ble utlagt til Markvard for 50 rdlr. Hans annen kone het Janike Olsdatter, og da hans første barn med henne var til dåpen januar 1784, kan en skjønne at hans enkemannsstand ikke hadde vært langvarig. Han satt på Masdal i over 50 år, nemlig til sin død høsten 1826. Etter ministerialboken ble han 88 år gammel. Alle hans barn var da myndige, og noen skifte ble ikke holdt før 1830. Under dette oppregnes hans arvinger sønnene Ole, Tobias og Hans samt datteren Ragnhild, som 1806 var blitt gift med Rasmus Olsen Hafstad, men etter dennes død var blitt gjengift med Ole Josefsen Bruland den eldre. Masdal sattes nå til 303 spdlr. og boets beholdning var 400 spdlr. Gården ble utlagt til enken, Janike Olsdatter.

Ved skyldsetting av 19.september 1831 ble Masdal delt i tre bruk, nemlig lnr. 151a av skyld 1 pd. 2 mk. smør, lnr. 151b, Gjerdet, av skyld 10 mk smør og lnr.151c, (den østligste delen av Masdals åker og eng av skyld 12 mk. smør. Under 28. oktober 1831 gav Janike sine sønner skjøte. På l.nr. 151a fikk Ole skjøte for 162½ spdlr., på 151b fikk Tosten ^(271.) skjøte for 62½ spdlr. og på 151c fikk Hans skjøte for 75 spdlr. Jeg skal nå fortelle litt om hvert av disse brukene.

Løpenr. 151a.

Ole Markvardsen som 1831 fikk skjøte på dette bruk var ifølge ministerial-boken døpt 15.januar 1784. Den 21.september 1800 ble han ennå ikke 17 år gammel trol. med Berte eller Brita Olsdatter Horneskletten og 1.november samme år ble de gifte. En ukes tid etter trolovelsen hadde de barn til dåpen. Han har sikkerlig også etter sitt 199 giftermål hatt sitt tilhold hos foreldrene på Masdal. Våren 1820 kom han under tiltale for å ha besvangret en pike. Under saken ble det av et par personer forklart at han og kona det siste par år hadde levt atskilt fra hverandre formedelst uenighet mellom dem,

og den skulle være foranlediget ved at Ole på den tid kona reiste fra ham, hadde usømmelig omgang med den piken han seinere besvangret. Saken ble hevet, idet Ole vedtok å avsone sin brøde med en ukes fengsel på "vann og brød."

Ved sommertinget 1828 saksøkte Brita, som ikke flyttet sammen med mannen sin, og som nå kalte seg Brita Halbrend, ham til å betale oppfostringsbidrag for de to barna han hadde avlet med henne, og som altså må ha fulgt moren, og hun fikk dom over ham. Etter den skulle han betale 89 spdrl. og saksomkostninger. Under denne sak anførte Ole at Brita hadde forlatt ham mot hans vilje, og at han derfor så seg nødt til å saksøke henne til skilsmisse. Det gjorde han også, idet han stevnte henne til høsttinget 1828, og der førte han vitner om at hun 10 a 11 år hadde vært borte fra ham. Ved sommertinget 1829 erklærte Brita at hun ikke hadde noe mot skilsmissen, og sorenskriveren avsa da den dom at ekteskapet mellom dem skulle være hevet. Den 25.mars 1830 ble boet ^(272.) skiftet mellom ektefellene. Boets aktiva var 46 spdrl. og beholdningen 28 spdrl., hvorav hver fikk det halve. Ennå hadde ikke Ole flått skjøte på Masdal. At han først året etter fikk skjøte, har kanskje hatt sin grunn i hans forhold til kona. Ved skiftet ble ikke hans forpliktelser til Brita dog ikke avvirket. Til sommer-tinget 1732 stevnte hun ham - nå kaller hun seg Brita Hafstad - for "gjeld," 101 spdrl. 2 ort 6 skill., og da han ikke møtte og tok til gjenmæle, ble han dømt å betale beløpet med omkostninger. Under 3.juli 1835 solgte Ole Markvardsen antakelig på grunn av økonomiske vansker - sitt bruk til sønnen, Rasmus Olsen. Ved en av Sunnfjords overformynderi eller sorenskriver Landmark rekvirert tvangsauksjon av 4.november 1837 ble bruket frasolgt Rasmus og for 332 spdrl. tilslått Kornelius Andersen Ullebust som fikk auksjonsskjøte 3.januar 1838. Ved auksjonen av 21.november 1850 - likeens 200 forlangt av Sunnfjord overformynderi - ble bruket frasolgt Kornelius Andersen og for 200 spdrl. tilslått overformynderiet som lot seg meddele auksjonsskjøte av 28.april 1851. Under 23.april 1854 solgte overformynderiet bruket for 300 spdrl. til lensmann J. Falch som igjen under 26 februar 1855 solgte det til sine barn. Av disse ble bruket 5.januar 1856 for 385 spdrl. solgt til Johannes Simonsen Angedal, som under 13.april 1891 solgte det til sin sønn Simon Johannesen for 1500 kr. og kår.

(273.) **Løpenr. 151b,** plassen Gjerdet (eller Masdalsgjerdet) av skyld 10 mark.

Når Gjerdet ble ryddet og bebygd som plass, har jeg ikke funnet noe om. Den 25.juli 1810 gav Markvard Rognaldsen Masdal Iver Danielsen feste på Gjerde, og over to år etter gav han Elling Ingebrigtsen feste på plassen Gjerde. Den siste feste-seddel er datet 6.novemher 1812. Jeg kan ikke tenke meg annet enn at det er en og samme plass det her tales om i begge festesedler. Den 4.november 1813 fikk Tollef Nilsen Svidal av Markvard feste på Gjerde "som forrige Bruger for ham har afstaaet." Dette er det eldste festebrev jeg har funnet,

men plassen kan sjølsagt være meget eldre. Om Tosten Markvardsen fikk tiltre Gjerdet straks han hadde fått skjøte av moren, kan jeg ikke si. For alt det jeg vet, kan han gjerne ha brukt plassen før han fikk skjøte. Allerede 1816 var Tosten blitt gift med Ragnhild Johannesdatter fra Farsundhaugen (s.12). Han var født 1792. Under 10.juli 1854 solgte han sitt bruk for 100 spdrl. og kår til datteren Rakel som 1857 ble gift med Ludvig Fransen Skudal. Ludvig solgte 1888 til sin sønn, Thomas Ludvigsen, for 1200kr og kår.

Løpenr. 151c, av skyld 12 mark, ble som sagt 1831 tilskjøtt Hans Mark-vardsen, som var født 1794. Den 13.desember 1856 skjøtte han bruket for 100 spdrl. og kår til sønnen Rognald Hansen som allerede under 28.april 1858 for 240 spdrl. solgte det til Johannes Simonsen som fra før eide lnr. 151a. Under 7.januar 1861 solgte Johannes Simonsen for 300 spdrl. til Anders Jakobsen Førde, denne igjen under 16.november 201. (274.)1872 for 400 spdrl. til Ole Mosessen Digrenes, og dennes enke, Johanne Mosesdatter, igjen under 9.februar 1878 for 1600 kroner til sønn av et tidligere ekteskap, Anders Karlsen Halbrend.

Tillegg til side 195: Av en åstedssak på Etreli, 12 juni 1759, referert, side 283, Steens pag. under Etreli, får en vite at Ole Larsen eller Lassesens kone het Brita Nilsdatter. Også i andre henseender er denne åstedssak opplysende for Masdalen og Ole Larsens vedkommende. Da jeg arbeidet sammen mine notiser om Masdalen, var jeg ikke oppmerksom på at nevnte åstedssak gav opplysninger om Ole Larsens familjeforhold.

202.

(275.)

Etterlien (I matr. Etrelien)

Eitra er et ofte forekommende elvenavn og antas å bety den kalde. I oldnorsk har man ordet "eiterkald" og i vårt folkespråk "eitrende kald." Det tør være sikkert at gården har sitt navn etter elva som den ligger ved. Opprinnelig tenkte jeg at det gamle navn på elva var Eitra. Også Rygh antar at lia og gården har navn etter elva som renner forbi, men han mener at elvenavnet har vært "Elptr" som betyr svane(?) og hyppig forekommer i elvenavn. Jeg har ikke lagt meg på minne hvordan bygdeuttalen av navnet er, men Rygh oppgir Ettelien i sitt verk Norske Gårdsnavn. Dette er vel neppe i seg sjøl avgjørende, men jeg ser av mine gamle notater fra 1880-årene at navnet i begynnelsen av det 17. århundre ble skrevet Elterlien, og denne skriftformen styrker i høy grad Ryghs tyding.

(Det Steen vet om Ryghs tyding av Etrelien har han rimeligvis fra et eldre verk av Rygh: Norske Elvenavn. I mitt hovedverk: Norske Gårdsnavn, som for Sogn og Fjordane fylke først utkom etter at Steen var ferdig med sine skrifter, -forlater Rygh sin tidligere forklaring. Det heter her bl.a.: Etrelien ligger oppe i Lien ved Kvandalselven, og navnets første ledd antas i N.E., s.41, å være elvenavnet "Elptr" og jevnfører det med Eltvik på Stadlandet i Selje.

Men det er vel snarere elvenavnet Eitra som stikker i dette gårdnavn. Det samme mener Rygh er tilfelle med gårdsnavnet Etterdal i Daviken. O.Tj.)

I skatteregnskap fra 1563, lensregnskapet fra 1567, Peder Thott jordebok av 1591 og jordeboken av 1598/99, som ofte tidligere er påberopt, finnes ikke Etrelien nevnt. Heller ikke i skatteregnskapet fra 1603 vil en finne Etrelien, men mellom husmenn og ødegårdsmenn forekommer der en Iver Lien, og denne Iver tror jeg har bodd på Etrelien. Jeg har nemlig i en tiendebok for 1610/11 sett oppført 203. "Iver Etterlien. "Den første litt fullstendigere opplysning om gården får en i fogd Nils Buschs jordebok av 1626 der en leser at Etterlien, som stundom kalles Lien, skyldte ½ laup, at gården er Allehelgensgods, ^(276.) at oppsitterne var Iver og Anders, og at der til gården hørte "nogen liden Skov."

Etterlien hadde liksom Ullebust, Refsdal, o.s.v. før Reformasjonen tilhørt Allehelgens kirken, men ved reformasjonen 1536 var de blitt inndratt under kronen og 1665 solgt til kongen, således som en kan lese foran side 159. Men seinest 1672 var gården blitt Førdspresten hr. Peder Findes eiendom, og fra ham kom den til hans sønn og ettermann, hr. Henrik Pedersen Finde og fra ham til kapellanen til Kinn, Karsten Pedersen Djurhus, som var gift med Henrik Pedersen Findes datter, Kirsti. Djurhus solgte gården 1739 og 1740 til bønder.

Men jeg skal gå tilbake til de gamle oppsltttere på gården. Fra 1610 og rimeligvis allerede fra 1603 var Iver oppsitter på Etrelien. Han var der som vi så også i 1626 og nevnes fremdeles ennå så seint som 1635. Han forekommer alltid alene unntatt i Buschs jordebok hvor Anders stilles ved siden av ham.

Fra 1645 har vi to nye navn, Abraham og Peder, og disse to forekommer nå ved siden av hverandre til 1662. Etter koppskattregnskapet 1645/46 svarte hver av dem koppskatt for seg og kone og Abraham dessuten for en pike. De brukte hver en halvdel av gården, eller 18 mark smør. Etter kvegskattregnskapet fra 1657 skattet Abraham av 8 kyr, 1 svin, 6 geiter og 9 får, Peder kun av 4 kyr, 2 geiter og to får. At det var smått for Peder fremgår av et tingsvitne av 3.april 1660 der det blir fortalt at han var så forarmet at han ikke kunne utrede skatten for 1659. Om gården sies det i et skatteregnskap fra 1661 at der var "nogen ringe Brændsel og til Husenes Ophold."

Da hr. Peder Finde 1664 utferdiget sin folkeliste, var Peder ^(277.) forsvunnet fra gården, men Abraham satt der fremdeles og hadde i stedet for Peder fått Tollef til nabo. Denne liste forteller oss også 204, at Abraham var 56 år gammel, at ingen av dem hadde tjenestedrenger, at Abraham hadde heime hos seg sønnen Anders, 26 år gammel og vanfør i "sin Hånd," men

at Tollef ikke hadde noen sønn over 14 år gammel heime. Et supplement til listen opplyser at 1664 ble der født en Mads Simonsen Etreli, men om noen Simon Etreli hører man intet.

Etter gårdskattregnskapet fra 1672 var oppsitterne Abraham og Anders, men nå brukte Abraham 2/3 av gården eller 1 pund og Anders 12 mark, mens brukene 1646 var like store.

Vi har således Abraham sittende på gården fra 1645 til 1672, og sammen med han satt Peder først, siden Tollef og til slutt Anders. Seinere enn 1672 har jeg ikke funnet Abraham nevnt. At det mellom disse oppsittere eller noen av dem har eksistert slektskaps- eller svogerskapsforbindelser er i seg sjøl antakelig, men nærmere opplysninger om det kan jeg ikke gi.

Om tidsrommet fra 1672 til århunrets utgang vet jeg overhodet liten beskjed. Men ganske uten opplysninger er vi dog ikke, for i de gamle tingbøker og skifteprotokoller finner en leilighetsvis Etreli-menn omtalt.

Under skifte på Hafstad oktober 1680 etter Synneve Nilsdatter får en høre at Anders Etreli hadde en kvige tilhørende boet. Til høsttinget 1691 var Anders Etreli stevnt for gjeld til Hans Findmands bo, 1 rdlr. 8 skilling. Anders erkjente å ha fått 1våg korn for 3 mark og 1 kvarter sild for 5 mark. Men på det hadde han levert 280 tønne stav for 28 skilling og for 1 tønne tjære skyldte Findmand 1 mark. Resten, 3 mark 4 skilling, erkjente Anders seg pliktig å betale. (Daleren hadde den gang 6 mark a 16 skilling). -Den 17.oktober 1692 ^(278.) ble det holdt skifte på Etreli etter Synneve Abrahamsdatter mellom enkemannen Anders Olsen og deres barn, Nils og Eli (*Skifte-protokollen nevner 3 barn. Datteren Oficine er utelatt hos Steen. -Kinns kirkebok nr.1, 11/6 1712 trol. Nils Andersen Etterli og Anne Christensd. Meddelt av. E.H.).* -Boets aktiva var 45 rdlr. En Kristi Olsdatter hadde 7 års 205. lønn tilgode i boet. At det er den samme Anders Etreli som er omtalt alle disse tre gangene, kan ikke være tvilsomt, og av skiftet av 1692 får en vite at hans fulle navn var Anders Olsen. Rimeligvis er han identisk med den 1672 nevnte oppsitter Anders. Og endelig må den omstendighet at hans kone het Synneve Abrahamsdatter, vekke en formodning om at han har vært en svigersønn av den Abraham som en finner på Etreli årene 1645-1672.

En annen oppsitter på Etreli ved navn Hans har jeg funnet omtalt 1681. Til dette års høstting var Hans Etreli stevnt, fordi han ikke hadde skyssset Anders Finke engang denne skulle reise i et offentlig erend - rimeligvis på fogdens etter prostens, hr. Peder Findes, vegne, en forsømmelse som pådro ham en bot til kongen av 1 mark sølv. Til samme høstting var Hans også stevnt for å ha hogd 19 trær i Masdal skog hva Hans benektet, da trærne etter hans utsagn var hogd i Etreliens skog. Utfallet av denne sak kjenner en ikke (s.189). Etreliens oppsittere 1672 var Abraham og Anders, men 1681 Hans og Anders. Når Anders fra 1672 er

den samme som Anders fra 1681, så skulle av det følge at Hans var Abrahams ettermann på det ene av brukene. Denne slutning forekommer meg så bindende at det ikke kan bli plass for en formodning om at Anders Olsen som formodet svigersønn til Abraham også skulle ha vært hans ettermann. Mulig er det dog at ved Abrahams fratræden er brukene blitt omregulerte såedes at de er blitt like store. I så fall ^(279.) har Anders delvis vært Abrahams ettermann.

Vi kommer nå til folkelisten av 1701 som for Etreliens vedkommende ser sådan ut:

<u>Oppsittere</u>	<u>År : Sønner.</u>	<u>År : Drenger.</u>	<u>År</u>
Tosten Andersen	40 : Daniel	4 :	
Hans Johannesen	54 :	:Johan Larsen	6
Dessuten oppføres;			
<u>Inderst Jens Jakobsen:</u>	<u>36 :Jakob</u>	<u>1 :</u>	

206.

Det slår visst ikke feil at den her nevnte oppsitter Hans Johannesen er identisk med den Hans som vi hadde på gården fra 1681, Etter Hans Johannesen ble det holdt skifte 27.juni 1704 mellom hans enke, Berte Larsdatter, og deres to barn, Johannes og Helga. Boets aktiva var 46 rdlr. og beholdningen 24 rdlr. En Helga Hansdatter Etreli ble ifølge ministerialboken begravd våren 1747 i en alder av 44 år, og det er saktens den ovenfor nevnte Helga. Johannes Hansen Etreli ble desember 1733 gift med Åse Olsdatter Tjønneland og kom til Digernes. Da Åse 1741 døde ektet han Brita Arnesen Årset.

Den andre oppsitter som oppføres på listen av 1701, het Tosten Andersen. Det ligger nær for hånden å formode at han er sønn av den Anders Olsen som fantes på gården 1672-1692. Dette er dog uvisst. Hans far må i så fall ha vært gift to ganger, for i sitt ekteskap med Synneve Abrahamsdatter, som der ble skiftet etter 1692, hadde Anders Olsen ikke noen sønn ved navn Tosten. Etter Tosten Andersens kone, ^(280.) Ragnhild Herlofsdatter ble der holdt skifte 28.juni 1704, De hadde fire barn: Daniel (som er nevnt på listen av 1701, og etter den skulle han være født 1697), Samuel, Dorthe og Anne. Aktiva var 44 og beholdningen 24 rdlr. Daniel Tostensens datter og søsteren Dorthes skjebne vet jeg intet om. Samuel Tostensen ble januar 1741 gift med Borni Krispinusdatter Stølen og kalles 1748 Samuel Tostensen Furevik. Anne Tostensdatter ble 1745 gift med Anders Rasmussen som 1754 døde som husmann på Klopstadkvien. I et seinere ekteskap fikk Tosten Andersen datteren Ragnhild, som ble gift med hans ettermann på bruket, og som vil bli omtalt seinere. Tosten ble begravd januar 1732 og ble ifølge ministerialboken 67 år gammel, men etter listen av 1701 skulle han være født 1661 og altså være blitt 71 år gammel.

Etrelis skatteskyld ble ved matrikuleringen 1667 satt til 1 pund 18 mark. Fra begynnelsen av det 18. århundre og og til den eldste trykte matrikkel 1838 eller 1839 utkom,

var Etreli delt i to like store bruk, lnr. 152 og 153, hvert av skyld 21 mark. Jeg skal nå behandle 207. hvert bruk for seg.

Løpenr. 152.

Den foran nevnte Hans Johansen satt på dette bruk til 1704, da han døde, etterlatende enken Berthe Larsdatter og to antakelig unge barn. Enken synes å ha brukt gården ennå et par års tid, for på vårtinget 1706 oppføres Tosten og Hans's enker som tiendeytere. Men seinere samme år må Hans's enke være avløst av Anders, for ved høsttinget ^(281.) 1706 oppføres Anders som stående til rest med skatt for samme år, 1 rdlr. 3 mk. 1 skilling. Til høsttinget 1707 var Tosten og Anders Etreli stevnt for resterende korntiende. For Tostens vedkommende resterte den både for 1705 og 1706 med tilsammen 8 pund korn, men av Anders krevdes kun 4 pund korn for 1706 eller i penger, 2 mk. 11 skilling. Anders møtte både for seg sjøl og for grannen og erklærte at de ikke hadde fått noe etende korn, og at de derfor vel måtte være fritatt for å svare korntiende. Det ser ut til at kravet foreløbig ble stilt i bero, men oppgitt var det ikke, for til sommertinget 1711 var Tosten og Anders atter stevnt for korntiende for hen-holdsvis 1705 og 1706. Anders's fulle navn var Anders Johannesen eller Johansen.

Av kassaboken ser en at han ble boende på Etreli til 1743, og panteboken viser at han 21.november 1739 av hr. Karsten Pedersen Djurhus fikk skjøte på bruket. Hvor Anders kom fra, har jeg ikke funnet ut, men jeg har gjort meg den tanke at han har fått bygsel på bruket ved å ekte formannens enke. Etter ministerialboken ble Anders desember 1724 gift med Gunhild Johannesdatter, men at han har vært gift før, er sikkert nok. I ministerialboken som begynner 1720, forekommer han minst 6 ganger som trolover og minst 10 ganger som fadder, og Gunhild har jeg også funnet nevnt minst 6 ganger som fadder. Men at de sjøl har hatt barn til dåpen, har jeg ikke sett spor til. Gunhild ble begravd våren 1744 i en alder av 69 år, og var altså ca 50 år gammel da hun ble gift med Anders. En datter av Anders ved navn Johanne ble desember 1738 208. trol. og januar 1739 gift med Ole Ingebrigtsen Hetle, og hun kan ikke ha vært datter av Gunhild, da hun i så fall ikke ville ha vært i ^(282.) gifteferdig alder 1739, - et bevis på at Anders hadde vært gift før han ektet Gunhild. - Til sommertinget 1740 var Anders stevnt av enken etter landhandler Bernt Nagel i Sjøahola, fordi han ikke hadde tillatt Sidsel Andersen som bodde hos ham, å komme i enkens tjeneste. Saken ble utsatt, og da den på et seinere ting skulle behandles, erklærtes den forlikt. Under 2.juni 1745 gav Anders sin ovenfor nevnte svigersønn, Ole Ingebrigtsen, skjøte på sitt bruk i Etrelien for en kjøpesum av 18 rdlr. Anders kaller seg i skjøtet Anders Johansen Kirketeig påberopende seg sin kones samtykke og betegner det solgte som sitt "forhenpåboende" bruk. Ved å følge disse antydninger har jeg

funnet ut at han 1744 fikk bygsel på halvdelen av Kirketeig, at han samme høst ble gift med bygselenken, Kari Olsdatter, og at han i en alder av 72 år døde der 1752. Han vil bli nærmere omtalt, når vi kommer så langt som til Kirketeig (*Men så langt kom ikke Steen.*

Gårdshistorien for Gravdal, Kirketeig og Ultang rakk dessverre Steen ikke å skrive.O.Tj.)

(Stemmer ikkje, låg att i privatarkivet etter Steen, på Statsarkivet i Bergen, og lagt til i denne 2012-versjonen - Februar 2012, Ragnar Indrebø.)

Anders Johansens ettermann, svigersønnen Ole Ingebrigtsen. ble sittende på Etreli til sin død 1783. Han omtales ikke så sjelden i de gamle protokoller. På sin svigermor enkefru Myhlenforts vegne stevnte sogneprest Nils Lund ham til sommer-tinget 1748, fordi han til sitt bruk hadde lagt inn et stykke av naboens bruk som da eides og bruktes av enkefru Myhlenfort. Ole møtte ikke, men presten fikk likevel ført et par vitner. Samuel Tostensen Furevik forklarte at han for to år siden hadde sett Ole flytte merkesgården en "Tøndes Længde" inn på enkefru Myhlenforts åker, og til det sa Ole at han hadde prestekonens tillatelse. Det andre vitnet som for to år siden hadde tjent hos Ole, hadde også sett ham flytte gjerdet. Saken ble utsatt, men da den på høsttinget "paaraabtes" møtte ingen av partene, hvorefter (283.) den ble opphevet. Til sommertinget 1758 var Ole Etrelien stevnt 209. av Ole Digernes, fordi han hadde tatt båten fra ham. Johannes Olsen Etreli og et annet vitne forklarte at Ole Etreli ved sist pinsetid hadde tatt Ole Digrenes's båt, fordi denne hadde tatt hesjebånd på Ole Etreli's eiendom. Ole Etreli ble dømt å betale klageren 1 rdlr. 2 mark for skade og prosessomkostninger

Den 12.juni 1759 ble det på Etrelien behandlet en åstedssak som var tilstevnt av Ole Ingebrigtsen for å få grensene for skogen og fehagen bestemt. Han hadde innstevnt de to oppsitterne på Digernes, sjøleieren Ole Larsen og leilendingen Johannes Hansen tillikemed jorddrotten Nils Markvardsen Kapstad. Fremdeles hadde han innkalt Anders Jensen Masdal og hans jorddrott, Rognald Hansen Farsund, og endelig også Johannes Olsen Etreli og hans jorddrott, sogneprest Nils Lund. Der førtes vitner fra flere sider om forskjellige tvistemål mellom naboene der oppe, og man fikk tillike for flere vitners vedkommende opplysninger om deres familjefor-hold. Jeg skal referere en del av vitneforklaringene. Johannes Johannesen Kleiven (som våren 1742 ble gift med Dorthe Andersdatter Etreli som jeg holder for datter av Anders Johannesen Etreli) - forklarte at sitantens formann og svigerfar, nyss nevnte Anders Johannesen, hadde anvist en grov og en jordfast stein som grensemerke for eiendommen. Ole Olsen som nå tjente på Mo, men var født oppe på Masdal, og sønn av Ole Larsen Masdal (s.193-194) - forklarte at han for 5 år siden tjente hos sitanten, og at Vies krøtter som stølte på Digernes, da noen ganger kom inn i (284.) citantens fehage, og at denne da jagde dem tilbake.

Marthe Olsdatter, 30 år gammel (Kanskje en søster av foregående vitne) hadde tjent 3 år hos sitanten og sluttet for 1½ år siden. Hun forklarte at disse tre år kom Viekrøttera ofte inn på(i) sitantens fehage. Ragnhild Tostensdatter Ultangvik, 50 år gammel, født og oppfostret på Etrelien som hun forlot for 14-15 år siden, forklarte at i hennes tid kastet de to Etrelimennene i den del av vatnet som kalles "indensunds," men da Ole Larsen kom til Digernes, syntes han at de kom for langt ut. Også hun 210. forklarte at fremmede krøtter ofte kom i Etreliens fehage. Om merket for Etrelien sa hun at det gikk i groven ved Ormedalen og til noen steiner (Om denne Ragnhild vil bli talt seinere når vi kommer til Inr. 153. Se også side 206 foran). Bertel Nilsen Ullebust forklarte at en gang en vinter for over 20 år siden da han gikk på skytteri, holdt avdøde Anders Johannesen Etrelien på med å hogge furutrær i Ormedalsholten, på det sted som kalles Tretteteigen. Lars Larsen Foss hadde for 11 år siden av sitanten fått lov til å hogge tjæreved i Ormeholten, og det var ingen som gjorde noen innsigelse mot det. Ingebrigt Eriksen Hetle hadde for noen år siden av sitanten som var hans halvbror, fått lov til mot skogleie å hogge tjæreved på samme sted som Lars Foss, og det var ingen som forbød ham det.

Dette var sitantens vitner, men den innstevnte Johannes Hansen Digernes hadde også innkalt vitner for å forklare om kast i vatnet. Johannes Olsen Etrelien forklarte at han hadde sett sitanten kaste i den del av vatnet som kalles Pudefjorden. Ole Larsen Digernes vitnet at kastet i Pudefjorden i 10 år hadde vært brukt av Jon Digernes, og at kastet tilhørte Jons ettermann Johannes Hansens bygselenke. -Ingeborg Gundersdatter Etreli, Johannee Olsen Etrelis kone, vitnet som sin mann med det tillegg at også Johannes Hansen Digernes hadde kastet samme sted. De to først-nevnte personer var parter i den ^(285.) av Ole Etrelien påstevnte sak, men retten hadde altså ikke av den grunn avskåret dem fra å være vitne for så vidt angår kastet i Pudefjorden.

Også Anders Jensen Masdal hadde innvarslet vitner, som skulle forklare seg om at Ole Etrelien hadde bemektiget seg en skogteig som tilhørte Masdal. Knut Simonsen Skjelbred, 39 år gammel, vitnet at for 50 år siden fikk hans avdøde bror, Tomas Skudal, av avdøde Ole Larsen Masdal lov til å hugge Tjæreved i Tretteteigen og Ormedalsholten. - Sjur Nilsen Fauske vitnet at for 30 år siden hogg han og hans bror 211. 5 år tjæreved på det omtvistete sted og betalte skogleien til Masdal. Siden tjente han på Masdal, og da "regjærede" Ole Masdal over teigen men da Ole ble gammel og skrøpelig, tok Etrelimennene til å bruke den. - Ole Lassesen Sunde hadde av Ole Masdal fått lov til å hogge i Tretteteigen, og ingen annen enn Ole Masdal tok betaling for det. - Det tidligere av sitanten fremstilte vitne, Ole Olsen, forklarte at hans far, Ole Masdal, og ingen annen brukte denne teig alle tider. - Britha

Nilsdatter Masdal, over 70 år gammel og enke etter Ole Masdal, forklarte at da hennes mann var ved makt, brukte han denne teig under Masdal, men da han ble gammel og svak, tok de i Etrelien teigen og hogg der.

Etter at vitneførselen var endt, ble åstedene befaret. Om Ormedalsholten ble det bemerkt at det var der Ole Larsen Digernes året før hadde tatt hesjeband, skjønt han - hva han nå sjøl føyde til - ikke eide noe der. Kastet ved Pudefjorden befant retten å ligge på Johannes Hansen Digernes's bygselbruk og å tilhøre dette, og Ole Etreli avstod det nå uttrykkelig til ham. - På den andre siden av vatnet bestemte retten grensen mellom Digernes og Etrelien både for skogens og fehagens vedkommende. Groven som løper ned fra "sørreste" fjell og i "Loen(1) ved Vandet," skulle være skogmerke på denne kant, således at Digernes skulle ha skogen på vestre og Etreli skogen på østre side av groven. *(1):Loen er visstnok det sunnfjordske lone, oldnorsk, ent. lón, flertall lónar. Brukes om en dyp bekk med svak strøm om mindre utvidelser i elver og grøver, om vasspytter, om slátteeng i vatn. Definisjon -Aasen -Rygh. O.Tj.)*

- Også grenselinjen for fehagen ble bestemt og oppmerket. Den skulle begynne øst for grova ved "Loen," der det ble satt ned en stein med to "vitner" og gå i syd over tre andre steiner til nederste ende av "Fjellveirabben" og derfra i like linje oppetter Fjellveirabben til øvste rusten. Etter denne linje vedtok Digernes og Etreliens 4 oppsittere straks å gjerde hver en halvdel. Endelig ble også tvisten mellom Masdalen og Etrelien om skogteigen 212. på Ormedalsholten ordnet. Tvisten var gammel, og rimeligvis var det den som 1681 foranlediget den sak mellom Helge Masdal og Hans Etreli som er omtalt foran, side 189. Eieren av Masdal, Rognald Farsund, og brukeren, Anders Jensen Masdal, ble forlikt med Ole Etrelien om en merkeslinje som av retten ble beskrevet og oppmerket med steiner. Linjen begynde sør for Sandviksgrova og gikk i sørøst oppetter Ormedalsholten, og den skulle være grenselinje både for skogen og fehagen. Omkostningene ved saken deltes mellom partene,

Dagen etter, altså 13.juni 1759, ble behandlet en åstedssak på Digernes, påstevnt av Viemennene mot Digernesmennene, og til denne sak var de to oppsittere på Etrelien, Ole Ingebrigtsen og Johannes Olsen, innstevnt som vitner. Saken vil bli referert når vi kommer til Digernes.

Til høsttinget 1769 hadde Ole Etrelien stevnt av Ole Larsen og Johannes Hansen Digernes, fordi "denne havde bemægtiget seg et Fiskekast i vatnet dem tilhørende." Av Johannes Olsen Etreli vitnet at han en gang samme års sommer hadde sett Ole kaste på "Skjærøren i Pudefjorden." Et annet vitne, Ole Olsen Masdal (samme person som var vitne under åstedssaken 12.juni 1759) - forklarte at tidligere år da han tjente hos Ole i Etrelien,

kastet denne på Skjærøya uten at noen på Digernes, så vidt han visste, klagde over det. Ole Etreli møtte i retten og henholdt seg til "hvad Dommer og Mænd paa Aastedet havde forrettet." Sorenskriveren avsa ikke dom i saken, men henviste den til åstedet. Jeg går ut fra at kastet ved Skjærøya er foregått etter 12.juni 1759 da Ole Etreli uttrykkelig gikk inn på at fisket i Pudefjorden tilhørte Digernes. Når han likevel tross denne erkjennelse kastet på Skjærøya, må det ha vært fordi han ikke henregnet dette sted til Pudefjorden. Vi skal få se at det 10 år seinere atter var tvist om fiskeretten i vatnet.

Til høsttinget 1760 var Ole Etreli stevnt av Gudmund Olsen Vie for 2 rdlr. 1 pd. 8 skilling. Gudmund var innkassator i sin avdøde 213 søster, Eli Olsdatter Brulands bo, og på auksjonen hadde Ole kjøpt for det påsøkte beløp. Ole møtte ikke og ble dømt å betale beløpet.

Til sommertinget 1761 var Ole Etreli og tre andre stevnt av Jacob Rotenes i anledning av at en ham tilhørende bybåt som var leid til de fire innstevnte, var forulykket på grunn av deres skjøtesløshet. Ulykken var skjedd i Sauesund. Saken ble behandlet ved flere ting og sluttet med dom av 12.november 1763, og ved den ble de 4 innstevnte in solidum (solidarisk), men med regress seg imellom tilpliktet å betale Jacob Rotenes erstatning med 35 rdlr. To av vitnene, Ole Etreli's sønn, Anders Olsen Etreli, 20 år gammel, og Ole Ultangvik forklarte at det var Ole Etrelien som hadde gjort landtauet fast, at "Aaboren (Steinen i land som tauet var festet til) gikk løs, så båten begynte å drive.

Til samme sommerting 1761 hadde Ole Etrelien stevnt Kari Olsdatter Kirke-teig for gjeld etter loddsseddel, 2 rdlr. 3 mark 12 skilling. ^(288.) Også denne sak gikk ved flere ting, og ved høsttinget 1762 fremla Karis lagverje, sogneprest Nils Lund et innlegg for henne. Oles 1752 avdøde svigerfar, Anders Johansen, hadde vært gift med Kari, og det var sin kones arv Ole krevde i det påsøkte beløp. Kari ble imidlertid fri- funnet og tilkjent saksomkostninger hos Ole. I dommen blir det uttalt at Ole under 13.desember 1752 hadde erkjent å ha fått 20 rdlr. av ham, og at han ikke var ham mer skyldig.

Ennå en tredje sak som Ole Etreli var part i, ble iretteført ved sommertinget 1761. Han hadde nemlig stevnt 7 oppsittere på Vie, deriblant sin egen bror, Asbjørn Ingebrigtsen, fordi de "ikke ville holde den Dom om Gjerdsle i hans Fæhage som de var forbundne til." Han støttet sitt søksmål på åstedsdommen av 12.juli 1759 som han fremla, og da de innstevnte sa at de hadde gjerdet etter dommen, benektet han dette. På høsttinget 1761 førte Viemennene de to oppsitterne på Digernes som vitner. Ole Larsen Digernes forklarte at han og hans nabo, Johannes Hansen Digernes, etter Vie-mennenes anmodning samme sommer 214, hadde vært oppe i stølshagen mellom Etreli og Vie for å bese gjerdet. De fant at alle Viemennene hadde gjerdet forsvarlig etter dommen og merkene. Men de fant også at tre led i gjerdet var

oppkastet, og da de gikk hen i stua til Ole Etrelien, forklarte han at hans sønn etter hans begjæring hadde revet de tre led opp, og det sannet også sønnen. Ole sa også at gården ikke skulle stå der den stod, før skulle han kaste den ned og brenne den opp. Samme vitnesbyrd gav også Johannes Hansen Digernes og Elias Lassesen Vie. Saken ^(289.) ble av dommeren henvist til åstedet og noen dom gikk det således ikke i saken. Jeg forstår forresten ikke at åstedsdommen av 12.juni 1759 kan ha pålagt Viemennene noen gjerdeplikt like overfor Etreli, hva dog begge parter synes å ha vært enige om. Måskje kommer det av at utdrag av åstedssaken som jeg nå har til min rådighet, ikke er fullstendig. Jeg skal også tilføye at jeg ikke er lokalkjent oppe på disse fjellgårdene og således ikke har den fulle forståelse av situasjonen.

Til høsttinget 1769 var Ole Etrelien stevnt av Ole Larsen Digernes for skjells-ord. Lars Gregoriussen Hagen hadde 3-4 uker før i prestegården hørt Ole Etreli si om Ole Digernes at han hadde vært en tyv alle dager, og sogneprest Nils Lund hadde i en skriftlig erklæring av 6.novembet 1769 bevitnet det samme. Dessuten gav Truls Eriksen Bruland på et seinere ting samme forklaring som Lars Hagen. Ved dommen ble Ole Etreli ilagt en mulkt til Førde fattigkasse på 2 rdlr.

Til samme høstting var Ole Etreli stevnt av Lars Olsen Digernes i anledning fiskeriet i vatnet. Denne Lars var ikke sønn av den foran nevnte Ole Larsen. Han var fra Teigen eller Hårklau og hadde 1765 fått bygselbrev på den part av Digrenes som Johannes Hansen før hadde hatt. Lars's klage gikk ut på at Ole hadde fratatt ham en fiskeplass i vatnet, brukt vold mot ham når han sjøl ville fiske, tatt båt og not fra ham og unnsagt ham. 215. Ole Etreli innvendte at fiskekastet var hans, og at han ikke hadde gjort annet enn å forsvare sitt eget. Dessuten hadde han en klage ^(290.) over at Lars Digernes hadde slått en holme i vatnet som etter åstedsdommen av 12.juni 1759 var ham (Ole) tilhørende. Ole Larsen Digernes vitnet: En aften sist sommer var han og Lars Digernes ute for å kaste, hver med sin not. Det var i Pudefjorden Lars ville kaste. Idet Ole Etreli kom ut av sitt tun, ropte han til Lars: "Væter Du Noten Din to Gange, saa skal det blive Dig en Ulykke-Kveld." Derpå gikk han ned til vatnet og for dit hen hvor Lars var, og ropte påny til ham at han skulle dra derfra, kalte ham "Tæge-Tyv" (tåg-tæer ?) og sa: "Naar jeg Dig, saa skal Blodet flyde og rende av Dig." Og så bante han og skjente. Da Lars "reterede sig for at undgaa hans Rasenhed, "bad Ole Etrelien ham bie, og deretter hørte vitnet et skott. Vitnet så ikke hvem som skjød, da han ikke var vendt i den retning, og han kunne heller si om det var løst eller skarpt skott, men Ole hadde børsen i båten. Da vitnet som Lars hadde ropt til hjelp, kom til Ole Etreli, så han nemlig børsen som Lars ville ta fra Oles båt, liksom Ole ville trekke naboen av Lars's båt, hva han dog ikke fikk

gjort. Til slutt sa Ole Etreli til Lars Digernes: "En annen Aften har Du vel ikke så god Hjælp som i aften." - Knut Olsen Digernes, 12 år gammel og for øvrig vitnets sønn, var i følge med sin far denne aften, og han forklarte seg som faren. Han gjorde det tillegg at da de kom hen til Ole Etrelien, stod han med auskaret i været, liksom han ville true dem som var i følge med Lars, og at Ole ikke alene ville trekke Lars's not av båten, men også to sjølve båten. Det tredje vitne som ble avhørt var Johannes Olsen Etreli, men hans vitnesbyrd er meget knappere. Han så, heter det, at Ole med sine sønner kom i en båt etter Lars, da ^(291.) denne var ute og kastet, og hørte at Ole forbød ham det, men Ole gjorde ham intet videre. Da saken på sommertinget 1770 atter ble behandlet, mente Ole Etreli at saken måtte henvises til åstedet, og i det fikk han støtte av sorenskriveren som uttalte at åstedsforretningen 216 av 12.juni 1759 temmelig tydelig viste at kastet i Putefjorden tilhørte sitanten Lars Digernes, men at man ikke uten at saken ble undersøkt på åstedet kunne pådømme om noen av partene hadde overskredet sine rettigheter. For sin rasende oppførsel sin skje-lling og truing ble Ole Etreli etter lovb. 6-7-15 ilagt en bot av 15 lodd sølv, 7½ rdlr., til kongens kasse og tilpliktet å betale sitanten saksomkostninger. Saken ble ikke seinere påanket til åstedet, og grunnen til det har vel vært her som i andre tilfeller at man kvidde seg for omkostningene.

Til sommertinget 1770 var Ole Etrelien stevnt av enken Marthe Andersdatter Sunde til å betale tilbake 2 rdlr. som hun hadde gitt ham i håndpenger på en hest hun ikke hadde fått. Ved dommen ble Ole tilpliktet å betale beløpet med omkostninger. Sammenhengen var den at Ole for tre år siden på Marthes Sundes vegne hadde kjøpt en hest hos Peder Krispinussen Solem og levert håndpenger, 2 rdlr. Siden var Ole kommet igjen med en annen mann og hadde betalt, og tatt hesten med seg og sagt at Marthe Sundes håndpenger skulle han svare for.

Til sommertinget 1771 var Ole Etrelien stevnt av Anders Pedersen Ekland (rimeligvis Ekeland i Gaular) til betaling av 3 rdlr. for noe tjæreved som avdøde Knut Skagen hadde gravd i Etreli-marka og solgt til Anders Ekeland, men som Ole hadde bemektiget seg. Ole erkjente at han i forening med sin bror, Ingebrigt Hetle, hadde "arbeidet Veden" (brent tjære av veden), idet Ingebrigt hadde sagt at sitanten hadde gitt ham tillatelse til det, og sitanten burde derfor, mente Ole, ^(292.) holde seg til Ingebrigt. Men sorenskriveren tok ingen notis av Oles innvendinger, men dømte ham til å betale beløpet med omkostninger.

Ole Etrelis formuesomstendigheter synes etter hvert å være blitt mindre gode, og hans mange prosesser har vel bidratt til det. Av broren, Asbjørn Vie, fikk han 1753 obligasjon for 23½ rdlr i Vie, men 1776 gav Ole obligasjon for 34 rdlr. i sin gård til David Holtermann, 217. som han saktens har handlet med.

Etter Ole ble det holdt skifte 1783, men han hadde ikke skjøtt gården fra seg før sin død. Det ser ut som hans tredje sønn, Ingebrigt, har brukt gården i farens siste leveår enten alene eller sammen med ham. Den eldste sønnen, Anders Olsen Kleiven, utferdiget 26.november 1775 et dokument hvori han - som det heter - avstod sin odelsrett til broren Ingebrigt for 10 rdlr. Dog forbeholdt Anders seg sin odelsrett om Ingebrigt skulle dø uten å etterlate barn, eller hvis gården kom i fremmende hender.

Den 5.juni 1783 holdtes skiftet etter Ole Ingebrigtsen mellom enken Johanne Andersdatter og deres fire felles barn: 1.Anders Kleiven av Bygstad sogn, 2.Gunder Olsen Aamot likeledes av Bygstad sogn, 3.Ingebrigt Olsen, heime på Etrelien og 4.Brita Olsdatter, gift med Iver Olsen Nord-Fauske i Bygstad. Bruket i Etrelien ble ansatt til 18 rdlr., men Ingebrigt overtok det for 49 rdlr. og derved ble boet solvent, idet inntekt og utgift balanserte med 89 rdlr. I henhold til avtale under skiftet fikk Ingebrigt 29.september 1783 heimelsbrev på bruket av sorenskriveren.

6.november 1783 gav Ingebrigt Olsen obligasjon i sin gård på 50 rdlr. til Abraham Olsen Mo, og man kan forstå at det var med disse penger han betalte gården. Allerede 1779 ser en at han fungerte ^(293.) som lagrettemann og seinest 1774 ble han gift med Mari Gautesdatter fra Kirketeig. Jeg kan ikke finne at han har hatt noen sak for retten, og i så henseende har han ikke slektet på sin far. Hans kone, Mari døde 48 år gammel 1789. Skiftet etter henne ble holdt 18.juni 1789, og det viser at der var 7 harn: Ole, Mads, Alexander, Gunkild, Johanne, Alis og Kari i alderen 15 til 3 år. Boets beholdning var 21 rdlr. Gården ble utlagt til pantekreditoren Abraham Mo for 50 rdlr. Den 2.januar 1790 ble Ingebrigt trol. og 30. samme måned gift med Anne Nilsdatter Refsdal (se side 153). Den 8.juli 1790 fikk Ingebrigt gården skjøtt tilbake av Abraham Olsen Mo, som var Anne Nilsdatters verje, og samme dag gav han Abraham "Avkald" for sin kones "Udstyr efter Faderen," 40 rdlr. 2 mk. 218. Av dette skjønner en at det var Anne Nilsdatters penger Ingebrigt 1783 hadde fått lånt for å kunne betale gården til farens bo. Anne Nilsdatter døde sommeren 1791 etter å ha bragt et par tvillinger til verden. Noe skifte etter henne kan jeg ikke se har vært av-holdt. Antakelig er tvillingene døde kort etter moren, så Ingebrigt på den måte har arvet hennes halve bo. Snart etter giftet Ingebrigt seg for tredje gang. Konen het Marthe Rognaldsdatter og var rimeligvis fra Bygstad. Hun var søster av Johannes Rognaldsen Nord-Fauske som var gift med Anne Nilsdatters søster Malene (se side 153). Med Marthe fikk Ingebrigt ingen barn. Hun døde 57 år gammel 1805, og skiftet etter henne ble holdt 1.mars 1806. Arvingene hennes var 4 utenbygds brødre. Boets aktiva var 380 rdlr. og beholdningen 288 rdlr. Gården ble utlagt til enkemannen for 80 rdlr. Ingebrigt sjøl døde 70 år gammel ved

nyttårstid 1818. Skiftet etter ham ble holdt 4.mars samme år. Arvingene ^(294.) var hans barn av første ekteskap, men av dem var den eldste sønnen Ole død 1797. Barna oppregnes nå således: 1.Mads Ingebrigtsen Lien, mesterskomaker i Bergen (han har forkortet gårdsnavnet), 2.Alexander Ingebrigtsen, boende på arvetomten, 3.Gjertrud Ingebrigtsdatter, 1809 gift med Anders Ingebrigtsen Vie, 4,Johanne Ingebrigtsdatter, gift med Jakob Andersen Sandnes, 5.Alis Ingebrigtsdatter som 1820 ble gift med Nils Jonsen Mandeli og 6.Kari Ingebrigtsdatter, 30 år og 1819 gift med Ananias Gundersen Etreli. Boets beholdning var 200 rdlr. eller når jevnet var ble fraregnet, 66 rdlr. I beholdningen var ikke gården innbefattet, fordi Ingebrigt 10 år før hadde solgt den. Ingebrigt døde altså som en velholden kårmann og han hadde styrt sitt bo bedre enn faren hadde styrt sitt.

Under 10.juli 1806, altså kort etter skiftet etter hans tredje kone, solgte Ingebrigt gården sin for 80 rdlr. til sønnen Alexander, som utferdiget et dokument. Etter dette dokument skulle faren kunne vedbli å bruke gården og få kår når han fratådte. Endelig ble det også samme dag av den eldste bror, mesterskomakeren i Bergen, utstedt 219. en erklæring om at han for 25 rdlr. hadde solgt sin odelsrett til Alexander. Alexander ble 1810 gift med Anne Ingebrigtsdatter Vie og gav henne ved dokument av 18.juli 1812 som "Fæstens- og Morgengave" sin halve gård. Anne døde etter et kort ekteskap. I ministerialboken står at Anne Ingebrigtsdatter Vie ble begravd 41 år gammel juli 1813. Seinest 1818 ble Alexander gjengift med Brita Gjertsdatter.

Det jeg har notert om dette bruk fra seinere tid, er ganske summarisk. Mine notater innholder at Alexander Ingebrigteen 1841 solgte bruket for 220 spdrlr. til Anders Andersen, og at denne igjen 1842 solgte det for 250 spdrlr. til Ole Hansen med plikt for kjøperen til å svare ^(295.) Alexander og kone, Brita Gjertsdatter, kår. Bruket ble 1843 delt i to like store deler hver av skyld 9 mark smør, og på den ene halvdel gav Ole Hansen 29. juni s.å. Bendix Larsen skjøte for 200 spdrlr. og på den annen halvdel gav han 5 dager seinere Alexander Krispinussen skjøte for 185 spdrlr.

Løpenr. 153.

Foran er fortalt at hele Etrelien i sin tid tilhørte hr. Peder Henriksen Finde, etter ham hans sønn og ettermann i embete hr. Henrik Pedersen Finde og etter ham dennes svigersønn, kapellanen til Kinn, Karsten Pedersen Djurhus. Likeså er foran fortalt at Karsten Djurhus 1739 solgte den halve gården til Anders Johannesen. Den andre halvdel, som vi her har for oss, lnr. 153, solgte han året etter ved skjøte av 15.februar 1740 for 15 rdlr. til Mads Olsen Hafstad. Den 24.juni 1743 solgte Mads Hafstad bruket for samme kjøpesum til sogneprest Iver Myhlenfort. Da Mads Hafstad kjøpte, satt Nils Nilsen som bygselmann på bruket, men

da han solgte, var Nils død, og Myhlenfort kunne derfor overta bruket. Myhlenfort døde 1747 og hans enke 1748, og ved auksjonen 14.november 1748 etter enken kjøpte svigersønnen, hr. Nils Lund bruket for 17 rdlr. 1 mk. og fikk auksjonsskjøte 3.desember 1748. På skiftet etter Nils Lund, sluttet 1754, ble bruket utlagt til datteren, Iverise Elisabeth Lund, og så eide hun det til hun 1801 solgte det til Gunder Hansen.

220. Dette var eierrekken et stykke nedover. Men nå går jeg tilbake til oppsitterne.

Etter listen av 1701 var oppsitteren da Tosten Andersen, som det tidligere er fortalt en del om. Blant annet har vi hørt at han var stevnt for resterende tiende, og pantebøkene viser at han 6.august 1731 gav Carsten Holtemann - utvilsomt hans kjøpmann i Bergen ^(296.) bevis for 29 rdlr. 1 mk. 14.silling. Han har rimeligvis sittet i trange kår. Hans datter, Ragnhild, ble 1731 trol. og siden gift med Nils Nilsen Sunde, og han overtok fra 1735 eller kanskje allerede fra 1734 gårdens bruk. At han ikke fikk gården straks etter svigerarens død, fremgår av kassabøkene som viser at "Tostens Enke" brukte gården 1733. Hva Tostens 2. kone som ble enke etter ham, het, har jeg ikke funnet ut. Måske er hun den Eli Etreli som forekommer i ministerialboken som fadder 1720, 1721 og 1730. Nils Nilsen satt ikke lenge på gården. Han døde nemlig kun 30 år gammel i sykdomsåret 1741, og samtidig døde også en 3 års gammel sønn av ham ved navn Tosten. Hans enke Ragnhild Tostensdatter giftet seg igjen våren 1743 med Ole Nilsen Ullebust, men det gikk ikke her som vanlig ellers at bygsel-enkens nye mann fikk bygselbrev. Sogneprest Myhlenfort som samme år ble eier, overtok nemlig sjøl gården. Ragnhild og hennes annen mann, Ole Nilsen, kom siden til Ultangsvik, og der døde Ragnhild, 54 år gammel 1763. Av skiftet etter henne ser en at to barn etter hennes første ekteskap overlevde henne, nemlig Knut Nilsen, 32 år, og Eli Nilsdatter, 24 år gammel, og at hun dessuten etterlot en sønn av annet ekteskap, Karl Olsen, 20 år gammel. 1783 ble Ole Nilsen gjengift med Kari Andersdatter og forble boende på Ultangvik, der det 1783 ble skiftet etter Karl. Hans stedatter Eli Nilsdatter ble gift med Samuel Hansen, og begge døde i Ultangsvik 1802.

Bruket i Etrelien ble etter Nils Nilsens død, som alt sagt, ^(297.) overtatt av sogneprest Iver Myhlenfort, som drev den så lenge han levde. Sine siste leveår bygslet Myhlenfort også en part i Erdal 221. (Se III, side 32 og 34) Om han drev disse gårds-bruk på vanlig vis, kan jeg ikke si. Det forekommer meg sannsynlig at det var for sommerbeitet eller for havnegangens skyld at han brukte Etrelien.

Etter Myhlenforts død bortbygslet den nye eier, Nils Lund, gården til Johannes Olsen. Bygselbrevet er av 12.november 1748. Johannes var gift med Ingeborg Gundersdatter, og de var visstnok begge fra Holsen sogn. Ingeborg hadde en bror, Peder, som bodde på Nødal.

Johannes er leillghetsvis flere ganger nevnt foran da han var vitne i noen av Ole Ingebrigtsen Etreli's prosesser. Han var i live ved høsttinget 1769 da han var vitne om sjøslaget i Pudefjorden, men han er antakelig død enten seinere samme år eller 1770, for under 6.november 1770 ble hans bruk av eieren, Nils Lund, bortbygset til Ananias Rasmussen. Jeg har ikke kunnet finne noe skifte etter Johannes Olsen eller hans kone, men 1791 ble det holdt skifte på Høiset i Holsen etter Johannes's søster, Anne Olsdatter, og blant hennes arvinger var Johannes's barn. Dessuten har jeg funnet et skifte etter en sønn av Johannes Olsen ved navn Gunder som hadde tjent på Tefre, men var blitt utkommandert som soldat og døde på Kongsvinger. Av disse skifter fremgår at Johannes Olsen foruten nyss nevnte som sønn Gunner, hadde følgende barn:

1. Hans Johannesen Etreli, gift 1799 med Sofie Rognaldsdatter Angedal
2. Nille Johannesdatter, gift 1782 med soldat Ole Iversen Fleten, men 1789 kalt Nille Johannesdatter Standal og da død etterlatende seg en 8-årig sønn, Ingvald Olsen.
3. Synneve Johannesdatter, gift 1787 med Jon Hansen Vallestad, som 1791 ^(298.) kalles Jon Mjeld.
4. Anne Johannesdatter gift 1785 med Anders Helgesen Holsen som ennå 1789 kalles Holsen, men 1791 Anders Helgesen Slåtten.
5. Oline Johannesdatter, gift 1790 med soldat Bernt Eriksen Fleten.
6. Helga (Helle) Johannesdatter som 1789 sies å være 20 år gammel og vel er identisk med den Helga Etreli som 1792 hadde et uekte barn til dåpen.

222. Johannes Olsens ettermann var Ananias Rasmussen som fikk bygselbrev 1770. Han var fra Haugen i Angedalen, lnr. 104. Han var gift med Kari Asbjørnsdatter Vie, datter av Ashjørn Ingebrigtsen Vie, og fikk på skiftet 1773 etter svigerfaren obliga-sjonsfordring utlagt 14 mark av Vie, som han 1784 tilskjøtte svogeren, Ingebrigt Asbjørnsen Vie. Anders's nabo, Ole Ingebrigtsen Etreli var hans kones farbror. Kari Asbjørnsdatter døde 63 år gammel 1795. De hadde ikke barn sammen. Karis arvinger var hennes før nevnte bror, Ingebrigt Vie, og med ham avfant Ananias seg ved i penger å betale ham det halve bo. Da jfr. Iverise Lund 1801 solgte gården til Gunder Hansen, fratrådte Ananias bruket og fikk kårbrev av kjøperen. Både skjøtet og kår-brevet er datert 9.juli 1831. Året etter solgte Ananias til Gunder sine hus og sine kreaturer m.m. for 130 rdlr. Dette skjøte er datert 21.mai 1802. Ananias døde 78 år gammel 1816. Arvingene hans var hans søsken som en vil finne oppregnet i bind 4, side 176, - eller deres barn. Men der var ikke stort å arve, for boets beholdning var kun 3 rdlr.

Gunder Hansen fikk skjøte på Etrelien av jfr. Iverise Lund for 150 rdlr. Han hadde imidlertid flere år forut sitt tilhold på Etreli, ^(299.) for han kalles Gunder Etreli 1797 da han

hadde en sønn til dåpen. Hvor Gunder Hansen stammet fra, kan jeg ikke si, men etter ministerialboken har jeg notert følgende om ham:

1795, den 23.juni trolovet ungar Gunder Hansen Skei og pike Lucie Andersdatter Skei.

Trolovere var Ludvig Indrebø og Mads Skei. De vigdes 16.juli 1795.

1795, september 16. døptes Gunder og Lucie Skeis sønn, Tosten. Fadderne var: Jfr. Iverise Lund, Anders Ullebust, Ole Indrebø, Johannes Skei og Kari Indrebø.

1797, september 22. døptes Gunder og Lucie Etreli's barn Ananias. Fadderne var bl.a. fru Benedikte Fasting.

1799, juli begravdes Gunder Etreli's dødfødte drengbarn.

1800, august 16. døptes Agate av foreldre Gunder Hansen Etreli og Lucie Andersdatter.

223.

1802, juni døptes Elias Martinus av foreldre Gunder Hansen Etreli og Lucie Andersdatter.

Faddere var bl.a Sjøkaptein Geelmuyden. Dette barn døde 1813.

1805, januar 15. døptes Johanne av foreldre Gunder Hansen Skei og Lucie Andersdatter.

Med disse notater som grunnlag ville jeg visselig kunne ha funnet ut hvor Gunder stammet fra om jeg nå hadde vært bosatt i Førde, men nå kan jeg det ikke. Jeg er tilbøyelig til å tro at Gunder og Lucie har vært forpakterfolk eller tjenere på Skei, og at de har stått på en god fot med avdøde sogneprest Nils Lunds familie.

Under 9.november 1820 skjøtte Gunder Hansen sitt bruk til datteren Johanne for 150 spdlr, men forbeholdt seg bruksrett. Hva foranledningen var til dette salg til den 15-16-årige datter var, vet jeg ikke. Det fikk heller ikke noen betydning, for ved høsttinget 1823 lot Johannes bror Tosten Gundersen oppta takst over bruket som (300.) han erklærte å ville innløse som odelsberettiget. Taksten ble 170 rdlr., og for denne sum fikk Tosten under 8.november 1823 skjøte av Johanne's verje, Ole Abrahamsen Mo. Også i dette skjøte ble det forbeholdt bruksrett for Gunder og kone. Våren 1827 var Gunder og kone vitne under et forhør over piken Cicilie Ludvigs-datter Kinn. Av dette får en vite at Gunder da var 57 år og hans kone Lucie 59 år gamle, og at Lucie kalles jordmor. Om dette betyr at hun var offentlig beskikket som sådan eller kun at hun benyttet henne som fødselshjelperske, skal jeg la være usagt. Til høsttinget 1835 hadde Gunder stevnt Tosten Ludvigsen Sunde, fordi denne hadde bemektiget seg og solgt en hest som tilhørte Gunder. Når Gunder eide hest, må man formode at han fremdeles hadde gårdsbruk. Gunder passet forøvrig ikke saken, og det endte med at den ble avvist som ikke lovlig forfulgt. Året etter - 1836 - omtales gårdbruker Bernt Nilsen Etreli, og nå må altså Gunder være blitt kårmann. Han døde 1841 og sies i ministerialboken å være kårmann og 73 år gammel. Når konen, Luicie Andersdatter døde,

vet 224. jeg ikke. Om den eldste sønnen er fortalt foran side 166 at han ble gift til Ullebust. Deres 2. sønn, Ananias, ble 1819 gift med Kari Ingebrigts-datter Etreli og hadde en sønn, Hans, som ble plassmann under Vie. Datteren Agate ble gift med den nyss ovenfor nevnte Bernt Nilsen som 1836 var bosatt på Etrelien.

Tosten Gundersen fikk som vi hørte skjøte på Etreli 1823, men om han noen-sinne overtok gårdens bruk er tvilsomt. Den 2.juli 1835 fikk han av sin svigerfar, Mads Ullebust, skjøte på ½ laup av Ullebust, (301.) og samme dag bortmakeskiftet han Etreli-bruket til Bernt Nilsen mot en part i Sæle. Bernt var som før nevnt gift med en søster av Tosten. I 1837 pantsatte Bernt bruket til overformynderiet og formodentlig er det frasolgt ham ved tvangssuksjon. Jeg ser iallfall at at korporal Nils Nilsen Førde har vært eier av det ifølge skjøte av 27.mars 1840.

Natt til mandag 23.november 1840 ble det begått et innbrottstyveri på Etreli. Ved å ta ut et vindu hadde tyven kommet inn i sengebua, og der hadde han med øks hogd hol i botnen på en kiste som tilhørte Nils, og i den var der 140 spdrl. Av disse hadde han tatt 40 rdlr., men de 100 hadde han latt ligge. For røveren av dette tyveri var Bernt Nilsen som fremdeles satt på Etreli, men nå som Nils Førdes forpakter. Bernt Nilsen tilsto tyveriet og hadde alle pengene i behold, så bestjålne fikk sitt igjen. Bernt forklarte at han var 40 år gammel, hadde 5 barn og var en fattig mann. Han ble dømt til straffarbeid i 1 år. Bernt var opprinnelig fra Vie, lnr. 124 (Se IV, side 294).

Kort før denne begivenhet, nemlig under 29.oktober 1840 hadde Nils Førde kjøpt bruket til Hans Gjertsen for 400 spdrl. Kanskje var det kjøpesummen for gården som lå forvaret i sengebua.

For den seinere tid har jeg ingen notater om dette bruk uten dette at det ved skyldsetting på sommertinget 1846 ble delt i to deler mellom Ole Sørensen og Daniel Sørensen.

xxxx 0 xxxx

225.

(303.)

Digernes (303-337).

Dette navnet finner en flere andre steder i vårt land, og begge ledd av navnet er kjente ord. Fritzner mener at diger i denne forbindelse skal bety stor, men mon det ikke skulle ha en mer spesiell tyding? Jeg tenker meg at Digernes betyr et bredt og avrundet nes motsetning til et spisst fremstikkende nes (*"Digranæs, det svære Næs," heter det i Norske Gårdsnavn. -Den eldste formen er Digranes. A'en her virker noe fremmend i Førdsålet, men bytter en den ut med e, får en Digrenes. Denne form er mest i samsvar med den opphavelige, og den brukes i*

vanlig dagligtale idag. Men i matrikkelen av 1907 og i Steens skrifter kalles gården Digernes. O.Tj.)

I et regnskap fra 1615/1617 og i fogd Buschs Jordebok av 1626, som begge skjelner mellom "Stiftets" gårder ():det ved reformasjonen inndratte bispegods) og "Kronens" gårder ():det gamle krongods), oppføres Digernes som kronens gård. Det på reformasjonstiden inndratte gods betegnes for øvrig med vedkommende kloster eller stiftelsens navn, såsom Munkeliv gods, Allehelgens gods, Apostelgods o.s.v. I hele Førde sogn er det kun halvparten av Bruland der liksom Digernes betegnes som kronens gods. Nabogårdene til Digernes, Etreli, Masdal, Ullebust og Refsdal var alle sammen Allehelgens gods. Denne omstendighet at halve Bruland og Digernes før Reformasjonen var på én hånd eller begge i kronens eie, har bragt meg til å tenke på at Digernes opprinnelig kan ha vært støl under Bruland. Etter gårdens beliggenhet i forhold til hverandre er en sådan formodning nokså rimelig.

Da kong Fredrik den tredje ved skjøte av 9.mars 1662 solgte alt sitt Sunn-fjordske jordegods til erkebiskop Hans Svane, fulgte Digernes med og delte Svane-godsets skjebne inntil 1726 da det ble solgt gård for gård. Digernes ble kjøpt av de to oppsitterne, Abraham (304.) Andersen og Jon Olsen. I det eldste kjente skatteregnskap fra 1563 nevnes ikke Digernes, heller ikke i lensregnskapet fra 1567 eller i 226. Peder Thotts jordebok av 1591. Det eldste meg bekjente aktstykket hvor Digernes omtales, er en jordebok fra 1598/99. Her sies det at oppsitteren på Digernes het Anders, og at han svarte leidang med 1 geiteskinn. Leidangen i Førde sogn var ett eller flere geiteskinn og flere eller færre marker talg for hver gård, og når det av Digernes kun svartes ett geiteskinn, betegnes dermed gården som en av sognets mindste.

I et skatteregnskap fra 1603 sies det at gården lå øde. I tidsrommet 1610-1646 nevnes Kristoffer på Digernes og stedse som eneste oppsitter. Vi møter hans navn atskillige ganger i disse årene. Han nevnes i det før omtalte regnskap fra 1615/16 og i Buschs jordebok av 1626. Av den siste får vi tillike vite at Digernes's landskyld var $\frac{1}{2}$ laup smør. Vi har ham også i et regnskap fra 1635, og av koppskattregnskapet fra 1645/46 ser en at han betalte koppskatt for seg sjøl, sin kone, en dreng og en pike. Koppskatt skulle betales av alle, menn så vel som kvinner, på over 15 år. Disse 4 personer er altså hele den samlede voksne befolkning på Digernes. Endelig har jeg også funnet Kristoffer nevnt i et gårdskattregnskap fra 1646. Men av større interesse enn disse notiser er imidlertid hva jeg har funnet i en gammel domsakt, nemlig at Kristoffer hadde en prosess med Viemennene angående deres støling på Digernes,

Den 22.juni 1640 var sorenskriver Laurits Mikkelsen Bugge og ^(305.) lagrette-mennene Rognald Førde, Markvard Angedal, Jens Ramstad, Erik Halbrend, Tosten Refsdal og en utenbygds mann tillike med Nils Busch på Bru som fullmektig for foged Jakob Rask samlet på Digernes for "efter Kristoffer Digernæs's flittige Begjæring at udbytte fra Digernes's Eiendom den Stø som Vie-Mændene brugte der og som de årlig betalte Kongen 1 Løb Smør i Stølsleie." Det bestemtes da at groven som løper ned i dalen, skal være rett merke mellom Digernes's hage og Viestølenes mark. og at partene skulle gjøre merkesgard hver på sin halvdel. Viemennene skulle 227. straks flytte sine selhus fra Kristoffers mark og sette dem på egen stølsmark og ikke bruke mer av skogen enn det behøvdes til selhusenes bygning. På

den annen side skulle Kristoffer Digernes og hans ettermenn ikke befatte seg med de utslåtter han hittil hadde brukt, men som nå er kommet på Viestølens anpart og passe på at hans krøtter ikke kommer i Viemennenes hage.

Viemennene støler den dag idag på Digernes, og forholdet er således av en respektabel alder. Siden der betales avgift, har det rimeligvis en kontraktmessig opprinnelse. Seinere skal vi få se at det har gitt anmodning til mange konflikter.

Den neste oppsitter etter Kristoffer som jeg kjenner, er Lars, og han er rimelig-vis Kristoffers umiddelbare ettermann. Han forekommer årene 1657-1681. Første gang jeg har funnet ham nevnt, er i ^(306.) kvegskattregnskapet 1657, der en ser at han skattet av 1 hest, 8 kyr, 6 geiter og 8 får. Likeens forekommer han i skatteregnskap av 1661 der det sies om gården at den hadde "nogen små Skov til Husbehov." Findes folkeliste av 1664 forteller oss at han da var 40 år gammel, at han ikke hadde noen sønn så gammel som 12 år heime, at han hadde tjenestedrengen Peder Eriksen, og at der var to husmenn, Johannes og Ole, resp. 30 og 40 år gamle. Ved ordet husmann har en rimeligvis her ikke tenke på plassmenn, men på hva man seinere har kalt innerster. Et supplement til Findes liste sier at Lars 1664 fikk en sønn, Peder som døde samme år. Lars nevnes fremdeles i skatteregnskap fra 1672 som ellers her som eneste mann på gården. Endelig finner jeg ham omtalt i den eldste bevarte tingbok. Her heter det at han til vårtinget mars 1681 på Sunde hadde stevnt Viemennene, fordi deres anmark hadde brutt seg inn i en løe som han hadde stående på stølen sin. Helge Masdal og Ole Ullebust vitnet at de hadde sett Vies anmark henne ved løen, og da de etter Lars's anmodning hadde fulgt ham dit hen, fant at der i ramen (gavlen) var brutt hol, så anmarken kunne stikke hodet inn og "paa Høet gjøre temmelig Skade." 228. De fant også at der var "af Folkene ilde nedtrakket." Viemennene unnskyldte seg med at Lars Digernes ikke holdt lovlig gjerde omkring løen sin, men kunne ikke gjøre ed for deres "Folketrak," og det vil vel ^(307.) si at de ikke edelig kunne benekte at det hadde vært tråkket av mennesker. Viemennene ble

dømt å betale Lars den halve skade, og Lars ble tilholdt å holde sine gjerder vedlike for ettertiden, så Vies kveg ble hindret fra å gjøre videre skade.

Det var i Lars's brukstid at kongen solgte sitt Sunnfjordske jordegods, og av det fulgte at Lars fra da av hadde å avgjøre sin landskyld m.m. til Svanøgodsets forvalter, mens han før hadde hatt med den kongelige fogd å gjøre. Likeens var det i Lars's tid at den første matrikulering i vårt land fant sted. Det skjedde 1667. Ved denne ble Digernes's skatteskyld bestemt til ½ laup, altså lik den gamle landskyld. Når det i denne gamle matrikkel heter at gården føder 12 naut og 1 hest, er dette formodentlig ikke å forstå som en ansettelse av hva den da fødte, men hva den kunne føde.

Seinere en 1681 har jeg ikke funnet Lars Digernes omtalt.

Den nests oppsitter på Digernes som jeg kjenner, er Thomas Larsen, rimeligvis en sønn av den ovenfor nevnte Lars, og i så fall dennes umiddelbare ettermann. Hvor lenge etter 1681 Lars ble sittende på gården vet jeg ikke, og heller ikke vet jeg når Thomas tiltrådte. Men den eldste bevarte tingbok for birket, som begynte 1697, viser at Thomas da var kommet til gården. For årene 1697 og 1698 var det av kongen bevilget et avslag i skattene, og tingboken regner opp de Svanøbønder som fikk godt av dette avslag, og mellom dem var Thomas Digernes som for den halve laup han brukte fikk et avslag på 1 mk.10 skill. Av dette fremgår også at Digernes fremdeles kun var ett bruk. Men kort ^(308.) etter var det kommet to oppsittere, og gården ble da delt i to like store bruk. Det er folkelisten av 1701 som opplyser dette. Denne liste skulle inneholde fortegnelse av alt mannskjønn på over 1 år, og den ser for Digernes's vedkommende sådan ut: 229.

Oppsittere	År	: Deres sønner	År	:Tjenestedrenger.	År
:Thomas Larsen	51	:Peder	17	:	
.....		:Ole	5	:	
:Abraham Andersen	33	:.....		:	

Etter denne liste skulle Thomas være født 1650 og etter hans sønn Peders alder skulle han være gift seinest 1684. Men av det kan en ikke slutte at han også da hadde fått gården 1684, sjøl om en var viss på at han var sønn av Lars, for man har mangfoldige eksempler på at såvel sjøleiere som leilendinger hadde gifte sønner heime.

Vi så at Thomas 1698 var eneste oppsitter på Digernes, men allerede 1.mars 1699 hadde Abraham Andersen bygsel på halve gården. Hvis Thomas frivillig har avstått den halve gård til Abraham ligger det mer å gjette på at han har vært Abrahams svigerfar. Muligens kan dog armod ha tvunget ham til avståelsen.

Seinere enn på listen av 1701 har jeg ikke funnet Thomas nevnt ^(309.) eller omtalt mer enn én gang, nemlig 1704 da han oppføres som kreditor i et bo. Han kalles riktignok kun

Thomas Digernes, men etter all sannsynlighet er det Thomas Larsen. Imidlertid hadde han da fratrådt sitt "gjenhavende" bruk, for det hadde Jon Olsen fått bygselbrev på den 18.mars 1702. Thomas var ingen gammel mann 1702, og det er kanskje det sannsynligste å gjette på at det er armod som har tvunget ham til å oppgi først den ene og siden den annen halvdel av gården.

Abraham Andersen og Jon Olsen satt atskillige år sammen på Digernes som bygselmenn på hver sin halvdel av gården, og 1626 kjøpte de sine bruk. Hva jeg har funnet om dem før dette år er kun ubetydelig. 1709 og 1710 var Jon Olsen stevnt for sorenskriveren som vitne i et par injuriesaker. I den første sak møtte han ikke, i den annen derimot avla han vitnesbyrd, skjønt han ikke var pliktig til det. Han hørte nemlig under birket og birkedommerens jurisdiksjon. Dette kom tilsyne da han 1710 eller 1711 skjønt gift mann besvangret en jente som hørte under sorenskriverens eller - som man sa - 230. under Lenet, - ved navn Marthe Kristoffersdatter. For dette ble nemlig jenten - ikke han - innstevnt for sorenskriveren til sommertinget 1711. Marthe erkjente og "bad om Naade." Hun ble dømt etter lovb. 1-13-1 til å bøte 12 lodd sølv. Rimeligvis har Jon fått sin dom av birkedommeren, men om det vet vi intet, for birkedommerens tingbok for det året finnes ikke. Tingboken for årene 1717-1721 er derimot i behold, men om Abraham og Jon inneholder den ikke andre opplysninger enn at de desember 1720 fikk sine bygselbrev fornyet, og at ^(310.) deres eldste bygsel-brev var daterte henholdsvis 11.mars 1699 og 18.mars 1702.

Den siste eier av det samlede Svanøgods var stiftamtsskriver Severin Svanenhjelm. Da godset på grunn av hans kasseangel ble solgt 1726, kjøpte som alt sagt Abraham og Jon sine respektive bruk og fikk kongeskjøte 18.februar 1727. Kjøpesummen for hvert bruk var 31 rdlr. 56 skilling. Brukerne solgte "med tilliggende Stølsleie" - det vil si med rett for Viemennene til stølsbruk mot avgift - men kjøtene inneholdt dessuten den sedvanlige formular at med gården fulgte deres tilliggelser av enhver art, havnegang o.s.v. Et års tid etter å være blitt eiere rettet Abraham og Jon en henvendelse til stiftamtsmannen i Bergen, Anders Urdal, for å bli Viemennene kvitt, og stiftamtsmannen påtegnet sin resolusjon. Dokumentet er innført i den eldste bevarte pantebok. Det er i flere henseender karakteristisk, og jeg skal gjengi dets innhold:

Abraham og Jon besvarte seg over at Viemennene fremdeles ville bruke deres havnegang liksom tidligere da de betalte Svaningene stølsleie for å få støle på Digernes. Klagernes formenn hadde i armod måttet forlate Digernes, fordi de ikke sjøl som leilendinger fikk nyte gårdens herligheter til deres egne kreaturer. De "ansøgte

derfor ydmygeligst (for Proces og al Vidtløftighed at forbigaa) at vi fattige Bønder, som nu selv eier Digernæs (der er en Fjeldgaard ^(311.) og ofte slaar Feil med Jordens Grøde) nu selv uhindret af Vies 231. Besiddere må gjøre oss vor lovlig tilskjødte Eiendom saa nyttig som vi bedst ved og kan i alle Måder og at Vies Besiddere må alvorlig anbefales at entholde sig fra i vores Marker og Eiendele med deres Kreaturer herefter at støle, eftersom vi selv er trængende til vores egen Eiendom og Herligheder."

Henvendelsen er datert Bergen 30.mars 1728 og antakelig skrevet av en prokurator i Bergen. Abraham og Jon må ha hatt sine kongeskjøter med og latt den følge henvendelsen. Stiftamtmann Urdal betenkte seg ikke lenge på svaret, som er datert dagen etter og påtegnet henvendelsen. Han påberopte seg at skjøtene heimlet klagerne stølshage og skriver således:

"Jeg kan ikke andet end finde det billigt og ret, at Rekvirenterne, hvis Eiendome ders Stølshage nu er, selv må gjøre sig den saa nyttig og gavnlig, som de bedst ved og kan, og omendskjønt Vies Opsiddere, da alt Godset laa under Birkets Jurisdiktion, af Svanøbrugets Eier eller Forvalter, som da raadede at gjøre hvad dem behagede, har mod aarlig Leie været forundt dem Støleshage, så kan det defor ikke nu være nogen sat Lov eller Ret at de rigtige eiere af Digernæs (der selv høiligt trenger til samme og uforbegjængelig har den fornøden) skulde være forbunden til at lade Vies Opsiddere samme herefter som tilforn bruge, men det bliver vel udisputerligt at Rekvirenterne må etter de dem meddelte Kongeskjødes Formeld og Tilhold føre sig denne deres Eiendom selv til nytte saaledes som bedst ^(312.) ske kan. Og for at forekomme al Vidtløftighed, som heri af ubillige og unyttige Processer kunde entstaa, har Kgl. Majestæts konstituerede Foged Sr. Hans Jansen Rue at tilholde Vies Opsiddere herefter at entholde sig fra Støling med deres Kvæg om Sommeren i Digernæs's tilhørende Stølshage (medmindre de med Rekvirenterne derom kunde i Mindelighed forenes) saafremt Vies Opsiddere ikke vil vente at blive anseet som de, der modvilligt overtræder Kgl. Majestæts Vilje og Befaling, men endog alvorlig se

232. derhen at Rekvirenterne hverken af Vies Opsiddere eller andre angrændsende heri tilføies nogen Fornærmelse men at de blive paa Ansøgning i kraftigste Maade assisterede."

Å følge en tvist, avgjort på grunnlag av sin egen fremstilling, og uten at den annen part høres, kan være fristende nok, og hva Digernesmennene forsøkte 1728 ved sin henvendelse til stiftamtmannen, har man sidestykke til også i våre dager. En amtmann vil dog nå tildags sikkerlig være forsiktigere enn Undal var. Den gamle dom av 1640 må ha vært Undal ubekjent. Det synes som om han kun har hatt konge-skjøtene å holde seg til, og av disses innhold har han særlig heftet seg ved de ord at gården solgtes med alle tillignede herligheter, havnegang m.m. At det i skjøtet også stod at kjøperen skulle oppbære stølsleie, -

selvfølgelig mot å avgi stølsbeite til fremmede - synes han ^(313.) ikke å ha lagt vekt på. Han forutsetter at også Vie har vært Svanøgoods, men det er feilaktig. Av de mange bruk i Vie var det kun ett nemlig det seinere l.nr. 123, som hadde vært Svanøgoods og det til og med ikke annerledes enn at bygselrettigheten over bruket tilhørte andre. Om dette Viebruket vet en dessuten (IV,s.243) at det først 1653 ble kongens, og at det før hadde vært bondegods. Vies støling på Digernes er rimeligvis meget eldre enn dommen av 1640 og har intet å skaffe med det først seinere opprettede Svanøbirk. I kongens skjøte av 1662 oppføres som overdratt til Svane: Vie, nemlig i stølsleie 1 laup smør, og med samme beløp oppføres leien i dommen av 1640.

Når Abraham og Jon Digernes forklarte stiftamtmanden at deres formenn har måttet forlate Digernes i armod på grunn av Viemennenes Støling, må dette være overdrivelse. Abraham og Jon sjøl hadde sittet mange år på gården da de 1728 klagde sin nød, og de eldre oppsittere, Kristoffer og Lars, hadde også sittet der lenge, Kristoffer mindst 36 år og Lars mindst 25. Derimot tør det være sant at Thomas Larsen formedelst armod måtte gå fra gården, om en enn kan tvile på at hans armod hadde sin grunn i at han ikke fikk være alene om havnegangen. 233.

At stiftamtmand Undal så desidert tok Digernesmennenes parti, har naturlig-vis styrket deres håp om å bli stølinga kvitt, men Viemennene synes ikke å ha latt seg skremme av pålegget om å holde seg borte fra Digernes. Ikke lenge etter ble tvisten bragt inn ^(314.) for retten og avgjort ved dom av 12.juli 1731. Denne dom har jeg i sin tid lest, men jeg har ikke nå noen avskrift eller utdrag av den. Men så meget er imidlertid sikkert at den gikk Digernesmennene imot. Etter 1731 var det så vidt en kan se av de bevarte protokollene en pause i striden, men siden blusset den opp påny. Den smukke hensikt Undal hadde hatt med sin resolusjon, at "forkomme Processer," ble ikke oppnådd. Det er tvert imot grunn til å anta at resolusjonen ved å vekke falske forhåpninger hos Digernesmennene, har ført til prosesser som eller ikke ville ha vært anlagt.

Jeg kommer seinere tilbake til disse tvistigheter om Viemennenes støling i Digernesmarka, Men først vil jeg følge hvert enkelt av de to bruk som Digernes siden ca 1700 har vært delt i, og som i den eldste trykte matrikkel betegnes som l.nr. 154 og 155 av skyld 18 mark for hvert bruk.

Løpenr. 154.

Det var dette bruk Abraham Andersen 1699 fikk bygsel på, og som han 1726 kjøpte på auksjonen. Hvor Abraham og hans kone kom fra har jeg ikke funnet ut. Jeg vet ikke engang konens navn. En Marthe Olsdatter Digernes døde 76 år gammel 1741. Kanskje var

hun Abrahams kone. Heller ikke har jeg funnet Abrahams død notert i ministerialboken. Siste gang jeg har funnet ham nevnt er 1731 da han var forlover for et par. Etter folkelisten av 1701 skulle han være født 1668 og altså 63 år 1731.

Abrahams ettermann på bruket var svigersønnen, Ole Larsen. ^(315.) Han nevnes som bruker 1731 og som både eier og bruker 1733. I ministerialboken leser en at en Ole Larsen Sølvberg og Gjøl Abrahamsdatter Digernes ble trol. januar og vigde november 1729. Så vidt jeg vet, er 234. der en gård Sølvberg i Nordfjord. Men har Ole vært Nordfjording, må han i all fall være kommet til Sunnfjord i ung alder. Som vitne 1753 under en åstedsbefaring på Bringeland har han nemlig forklart at han var 47 år gammel, altså født 1706 og at han for 34 år siden, altså 1719 som 13 års gutt tjente på Bringeland som gjetergutt. Jeg har ikke funnet noe spor til at Gjøl hadde søsken, og da det et steds sies at Gjøl hadde arvet gården etter sine foreldre, må en tro at hun har vært deres eneste barn. Skiftet etter henne ble holdt 5. november 1750. Hennes og Ole Larsens barn oppregnes således: 1. Samuel, 20 år, 2. Abraham, 12 år, 3. Knut, 3 år, 4. Anne, 18 år, 5. Marthe, 8 år, 6. Massi, 7 år, Boet eide en kvern med hus og tilbehør til 5 rdlr. og en ganske ny femkeipingsbåt, takset til 10 rdlr. Av det tør en vel slutte at Ole Larsen har deltatt i flsket ved kysten. Bruket i Digernes taksertes til 31 rdlr. 56 skilling, samme sum som Oles svigerfar hadde betalt på auksjonen 1726. De samlede aktiva var 145 rdlr. og beholdningen 116. Av gården ble halvparten eller 9 mark smør utlagt til enkemannen, og hver av sønnene fikk 2 mark og hver datter 1 mark. - Ole giftet seg igjen, og da hans første barn med andre konen ble døpt november 1751, kan man av det se at han ikke har sittet lenge som enkemann. Hans annen kone het Ingeborg Larsdatter, men jeg vet ikke hvor hun kom fra. Med henne hadde han fem barn. Det fremgår av ^(316.) skiftet etter henne som ble holdt 15. november 1771, og i det oppregnes barna således: 7. Lars, 12 år, 8. Anders, 10 år, 9. Gjøl, 18 år, 10. Anne, 15 år og 11. Synneve 8 år. Boets aktiva var 173 rdlr. og beholdningen 104 rdlr. Fra sine barn må Ole ha fått innløst de 9 mark smør som ved skiftet etter Gjøl var utlagt til dem, for hele gården ble ved skiftet 1771 tatt til inntekt for boet og nå atter delt, således at enkemannen fikk 9 mark og de 5 barn av annet ekteskap likeledes 9 mark. Ennå en tredje gang giftet Ole Larsen seg. Hans valg falt nå på enken Marthe Andersdatter Sunde. Han flyttet til Sunde 1773, men året etter døde han der. Skiftet etter ham holdtes 28. juni 1774. Hans løse eiendeler var 235. beroende på Digernes og ble solgt der ved auksjon. Hans 9 mark i Digernes ble taksert til 18 mark. Boets samlede aktiva var 122 rdlr. og beholdningen 47 rdlr. De 9 mark i Digernes ble det mellom hans 11 barn av hans to første ekteskap. Med sin siste kone fikk han ingen barn. Om hans barn skal jeg her meddele noen notiser hentet dels fra siste skifte, dels annenstedsfra:

1. Samuel Olsen var lenge før farens død kommet til Bruland.
2. Abraham Olsen var 1774 kommet til ytre Grotle i Bremanger.
3. Knut Olsen var 1774 på Digernes. Han blir nærmere omtalt siden.
4. Anne Olsdatter var før 1774 blitt gift med Nils Arnesen Lundekvam.
5. Marthe Olsdatter sies 1774 å være 32 år og ugift, ble seinere gift med Salomon Larsen Ullebust.
6. Massi sies 1774 å være 31 år gammel og ugift. Ble seinere gift med Anders Olsen Vie, l.nr. 122. (317.)
7. Lars Olsen oppgis 1774 å være 15 år.
8. Anders Olsen oppgis 1774 å være 13 år.
9. Gjø Olsdatter sies 1774 å være 21 år gammel, ble 1785 gift med soldat Rognald Olsen Indrebø.
10. Anne Olsdatter, d.y. sies 1774 å være 18 år gammel.
11. Synneve Olsdatter, som 1774 oppgis å være 11 år, ble 1796 gift med Kristian Jørgensen Furebø.

Ole Larsen satt som gårdbruker på Digernes i ca 40 år, og det er derfor naturlig nok at en ofte møter hans navn i de gamle protokoller, snart i den ene, snart i den annen anledning. Således var han lagrettemann på tinget 1742, og våren 1758 deltok han i en besiktigelsesforretning over sagbrukene og skogene som de fikk tømmeret fra. Man finner ham som takstmann ved registreringer, som lagverje under skifter og snart som debitor til boer, snart som kreditor i boer. På skiftet 1732 etter Hans Andersen Vies kone meldte han så vel som naboen Jon Digernes, krav for resterende stølsleie, og 1772 meldte Ole et liknende krav i Peder Tobiassen Vies bo. - Ole var med i flere prosesser. 236. Flere av disse gjaldt Viemennenes støling på Digernes, og dem skal jeg omtale seinere. Noen andre derimot skal jeg omtale her.

En helligdag våren 1753 var Ole Digernes i et gravøl på Vie, hvor Peder Tobiassen Vie og Sjur Mo også var tilstede. Seint på kvelden da alle tre var drukne, sa Ole til Peder Vie: "Dette forstår Du saa meget som en Hund," og da sa Peder: "Du har godt af Viestølen" og grep Ole i håret. Begge gikk i gulvet, og Ole kom ovenpå. Da man fikk løst Peders tak i Oles hår og skilt dem fra hverandre, kom Peder og Sjur i slagsmål. Begivenheten er omtalt side 300 i 4de bind. For dette slagsmål ble alle tre stevnet av fogden, og for Oles vedkommende endte saken med at han ble dømt til å bøte 2 rdlr. for slagsmål, og for drukkenskap på en helligdag og dessuten to mark danske til skolekassen. Når Peder Vie i drukkenskap kastet Ole Digernes i nesen at han uberettiget gjør seg nytte av Viemennenes støl, får en inntrykk av at det gamle tvistemålet må ha gravd seg dypt ned i gemyttene.

Til sommertinget 1758 stevnte Ole Digernes Ole Ingebrigtsen Etrelien, fordi denne hadde tatt fra ham båten hans. Dette hadde Ole Etrelien gjort som et slags gjengjeld, fordi Ole

Digernes uberettiget hadde tatt hesjeband i Ormeholten hvor Digernes intet eide.

Sorensariveren anerkjente ikke den slags kompensasjon og tilpliktet Ole Etrelien å betale sitanten skadeserstatning og saksomkostninger med tilsammen 1 rdlr. 2 mark (Se side 208-210).

Om åstedssaken på Etreli 12.juni 1759 hvorunder Ole Ingebrigtsen Etrelien hadde stevnt Ole Digernes og den andre Digernesmannen, ^(319.) Johannes Hansen med flere, kan en lese foran side 211 o.fl. Likeens er foran fortalt side 211 om en sak som de to nyss nevnte Digernesmenn ved høsttinget 1759 hadde anlagt mot Ole Etrelien, fordi han hadde kastet ved Skjærøya.

Til høsttinget 1767 var Ole Larsen Digernes stevnt av Gunder Rasmussen Bruland til betaling av gjeld, 1 rdlr. 2 mark etter inngått forlik. Av et par vitner ble det forklart at Ole for å ha 237. gravd fururøtter (tjæreved) hos sitanten hadde gått med på å betale de nevnte beløp, og han ble da også dømt til å betale samme med omkostninger.

Til sommertinget 1768 hadde Gunder R. Bruland atter stevnt Ole Digernes, denne gang fordi Ole skulle ha hogd 8 furutrær fra ham, 4 1767 og 4 1768. Et par Brulandsmenn vitnet at de for vel et år siden hadde hørt Ole Digernes love å forlike seg med Gunder om 4 furutrær, men hvorledes Ole var kommet til trærne, visste de ikke. Det ene vitnet føyde til at Ole hadde sagt: "Furrene ligger i Elven og der har du lige godt av dem som jeg." Om de seinest hogde trærne forklarte Oles nabo, Lars Olsen Digernes at han hadde sett Ole hogge i Gunders skog, men han visste ikke hvor meget. Derhos forklarte Oles sønn, Knut, at hans far sist vinter var i skogen som Knut hadde ment skulle tilhøre Gunder og der hogd 3 furuer av en ripples tykkelse. (*Ripel bet. iflg. Aasen: Kjepp, stake eller lite tre. Tro om ikke ordet "rispe" i Førdsdialekten har sammenheng med ripel - lang i. O.Tj.*) Ole Digernes møtte i retten. Om de i 1767 hogde trær sa han ikke noe, men om "riplene" sa han at de var hogd i hans egen mark. På grunn av denne innsigelse henviste sorenskriveren saken til åstedet, men noen åstedssak ble ikke anlagt.

Foran, side 214, har vi sett at Ole Ingebrigtsen Etrelien høsten 1769 i preste-gården og i prestens overvær hadde sagt om Digernes at ^(320.) han (Ole Digernes) hadde vært en tyv alle dager, og at Ole Digernes i den anledning saksøkte ham og fikk ham ilagt en mulkt på 2 rdlr. Jeg holder det ikke urimelig at Ole Etrelien da han brukte disse sterke ord, kan ha tenkt blant annet på de sist refererte saker mellom Gunder Bruland og Ole Digernes, av hvilke den siste gjør et lite heldig inntrykk.

Ved skiftet av 1771 etter Ole Digernes's annen kone, Ingeborg Larsdatter, og ved skiftet av 1774 etter Ole Digernes sjøl var de 18 mark smør i gården utlagt til samtlige hans

11 barn. Alle lotter ble 238. 20.november 1775 samlet på den eldste bror, Samuel Olsen Brulands hånd, idet han da for en sum av ialt 36 rdlr. fikk skjøte på den av sine søsken, deres menn eller verjer. Den 20.november 1777 gav Samuel sin fullbror, Knut Olsen, bygselbrev på gården, som rimeligvis Knut har brukt siden farens død. Den 18.november 1778 gav Samuel sin nesteldste halvbror, Anders Olsen, obligasjon i gården for 46 rdlr., og den 6.november 1784 gav han ham skjøte for en kjøpesum av 60 rdlr. Allerede under 8.juli 1785 skjøtte imidlertid Anders, nå for en kjøpesum av 80 rdlr. til halvbroren, bygselmannen Knut Olsen, som samme dag gav Gunder Rasmussen Bruland obligasjon for 98 rdlr.

Knut Olsen var gift med Ålet Olsdatter Vie, lnr. 122, og fikk med henne en stor barneflokk. Det har visst vært smått for ham. Da det 1790 ble holdt skifte etter Nils Rasmussen Vies kone, skyldte han dette bo 20 rdlr. 2 mark, og da det året etter ble skifte etter Gunder Rasmussen Bruland, som hadde pant i bruket hans for 98 rdlr., var (321.) gjelden steget til 124 rdlr. 1 mk. 8 skilling, idet han ingen renter hadde betalt. Ved skjøte av 5.juli 1798 solgte han - visstnok for trangs skyld - sin gård for 140 rdlr. til Ole Nilsen Solåsen, men vedble å bruke den. Denne Ole Nilsen Solåsen synes å ha vært en pengemann, som spekulerte i gårdkjøp. Han er nevnt foran side 180, der en vil se at han en tid eide Ullebust, lnr. 150. Knut ble en gammel mann. I ministerialboken står at kårmann Knut Olsen Digernes ble begravd 90 år gammel 10.juni 1832. Han kan dog ikke ha vært mer enn ca 85 år, for da det 1750 ble skiftet etter hans mor, oppgis hans alder til 3 år.

Den 7.november 1803 lot Ole Nilsen Solåsen holde auksjon over sitt bruk i Digernes som - heter det - bruktes av Knut Olsen. Bruket ble for 130 rdlr. tilslått Erik Eriksen Halbrend som 29.september 1803 fikk auksjonsskjøte. Under 31.oktober 1806 solgte Erik Halbrend bruket for 147 rdlr. til Ole Knudsen Digernes, som under 6.november 1807 gav selgeren obligasjon for 130 rdlr. I obligasjonen betegnes Ole pantet som "sin påboende Gård," og Knut må således da ha fratrådt 239. bruket.

Foruten Ole hadde Knut Olsen Digernes en hel flokk barn, og jeg skal nå nærmere omtale disse. Etter ministerialboken ble tre sønner av ham, nemlig Anders, Josef og Ole konfirmert 1793 og er vel da født omkring 1775.

Anders Knudsen ble 1807 gift med Ålet Jonsdatter Kvamme. Han kalles ved denne leilighet Anders Knudsen Førde, men da han året etter gav avkall på sin kones arv, kalles han Digernes. I 1811 fikk han feste på plassen Klokkekvia, var stevne-vitne i ca 12 år, var skoleholder (322.) i 6-7 år i presten Friis's tid og i en lang årrekke 2.forlikskommissær.

Josef Knudsen ble 1809 gift med Johanne Marie Pedersdatter Haugen og kom seinere til Grimeland, l.nr. 112.

Erik Knudsen ble 1810 gift med enken Cicilie Larsdatter Åsen og ble bygselmann på Åsen, l.nr. 136 (s.106 foran).

Mads Knudsen ble gift med Kristi Gregoriusdatter Solem og var 1812 boende i Bergen (side 21 foran).

Morten Knudsen født 1784, ble 1817 gift med Marthe Sofie Nilsdatter Moviken og fikk 1834 feste på Moviken (side 70 foran.)

Oline Knudsdatter, født 1782, ble 1820 gift med enkemann Steffen Olsen Erdalsdal (*tidligere gift med Lovise Larsdr. Hagen, III,s.43. O.Tj.*)

Gjøe Knudsdatter, født 1786, ble 1822 gift med enkemanen Ole Simonsen Digernes som vil bli omtalt seinere.

Knut Olsen hadde en sønn, Tosten, født 1788, men om ham vet jeg intet. Han kan dessuten ha hatt flere barn født før 1781. Ministerialboken for årene 1765 til 30/6. 1781 er borte.

Av Knut Olsens mange barn var det altså Ole Kundsens som ble boende på familjens bruk. Skjøte fikk han som vi har sett, 31.oktober 1806. I 1812 var han blitt gift med Johanne Ellingsdatter Kusli (s.38.) Jeg har ikke fulgt brukets skjebne lenger ned gjennom tiden. Jeg kan kun opplyse om at Ole Knudsen i den eldste trykte matrikkel fra 1838/39 240 fremdeles står som oppsitter på bruket, og hans kone, Johanne Ellingsdatter døde 1826 i en alder av 60 år. (323.)

Løpenr. 155.

På dette bruk satt Jon Olsen som bygselmann siden 1702, og 1726 kjøpte han bruket. Det jeg vet om ham er i det vesentligste fortalt foran. Han var i 1728 med på henvendelsen til stiftamtmann Undal og visstnok også med i den prosess som ble avsluttet med den for Digernesmennene ugunstige dom av 12.juli 1731. Ved kjøte av 5.august 1730 hadde han solgt bruket til Ludvig Olsen Ullebust for 31 rdlr. 56 skill. - samme sum som han sjøl hadde betalet - men det ser ut til at han har drevet bruket til 1733. I kassaboken for dette år finner jeg nemlig at Jon Olsen opprinnelig har vært oppført som bruker, men at hans navn er utslettet og Johannes Hansen innført i hans sted. Jeg har ikke kunnet finne ut hvor Jon Olsen eller hans kone kom fra. Ja, jeg vet ikke engang konens navn. Heller ikke har jeg sett Jons død notert i ministerialboken og vet heller ikke noe om hans etterkommere. En Jon Digernes var høsten 1734 fadder for et barn fra Etrelien, og det er rimeligvis Jon Olsen. Seinere har jeg ikke sett ham nevnt.

Jeg skal nå følge eierrekken nedover og kommer seinere tilbake til brukerne. På skiftet etter Ludvig Olsen Ullebust, som 1736 ble eier, ble Digernesbruket utlagt til hans 11-årige

datterdatter, Anne Thomasdatter. Dette skifte ble foretatt 1751. Anne ble gift med Ole Østensen Flugedal, og han solgte ved skjøte av 13.november 1760 bruket til Bernt Tostensen Ullebust, som var gift med en datter av Ludvig Ullebust. Bernt Tostensen etterlot ved sin død 1802 kun en arving, datteren Cicilie, gift med Anders Eriksen Ullebust, og han lot seg 29. august 1807 av birkedommeren meddele heimelsbrev, og solgte så samme ^(324.) dag bruket til sin sønn, Mads Andersen. Under 6.juli 1822 skjøtte Mads Andersen Ullebust bruket for 100 spdlr. til svigersønnen, Moses Olsen Mo, som noen dager før var blitt gift med hans datter, Brite Trone Sofie Madsdatter. Moses oppføres i den eldste trykte matrikkel fra 1838 241. eller 1839 fremdeles som oppsitter på bruket som altså siden 1730 har holdt seg i Ludvig Ullebusts slekt gjennom kvinneledd. Så vender jeg tilbake til brukerne.

Jon Olsen ble som vi har sett, 1733 etterfulgt av Johannes Hansen som hadde bruket til 1765. Johannes var fra Etrelien (s.206). Den 26.desember 1733 ble han gift med Åse Olsdatter Tjønneland. Åse døde 1741 i en alder av 54 år. I august 1741 ble det jordfestet ikke mindre enn 5 lik fra Digernes, nemlig foruten Åse tre barn i alderen 7-1 år og visstnok alle tre sønner av Ole Larsen Digernes, og endelig Marthe Olsdatter Digernes, 76 år gammel. Hun var muligens enke etter Abraham Andersen Digernes (s.233). Januar 1742 giftet Johannes seg påny, nemlig med Brita Arnesdatter Årset. Ved denne anledning kaller ministerialboken ham Johannes Etrelien, skjønt han hadde sittet på Digernes atskillige år, men dette må visstnok bero på uaktsomhet. Etter Brita Arnesdatter ble det holdt skifte 9.oktober 1764. Det var ikke barn etter henne, men hennes arvinger var broren Mikkel Heggernes's avkom og en gift søster i Kinn. Boets aktiva var 69 rdlr. og beholdningen 20 rdlr. Heller ikke med sin første kone synes Johannes Hansen å ha hatt barn, men under skiftet 1764 etter Brita omtales at hans nabo, Ole Larsen Digernes's datter Mads, hadde vært hans fosterdatter og at han også hadde hatt en fostersønn, Arne Simonsen. Der ^(325.) omtales visstnok i ministerialboken en Gitlaug Johannesdatter Digernes som 1743 ble gift med Hans Rasmussen Hjelmeland, men hun kan ikke være datter av Johannes Hansen og Åse Olsdatter, da disse først 1733 ble gifte, og at Johannes skulle ha vært gift før han ektet Åse. har jeg ikke funnet noen antydning til.

Johannes Hansen er nevnt flere ganger tidligere i anledning tvistighetene med Etrelien (s.209 og 211) og vil seinere bli omtalt når jeg refererer prosessene mellom Digernes og Vie. Han er rimeligvis død kort etter sin annen kone, Brita Arnesdatter, for under 10.juli 1765 fikk Lars Olsen Teigen av eieren, Bernt Ullebust, bygselbrev 242. på bruket.

Lars Olsen var fra Hårklau i Haukedalen hvor et av brukene må ha hatt navnet Teigen. Dette ser en av et frabytte som hans foreldre, Ole Nilsen og Anne Olsdatter Hårklau, holdt

1781 med barna deriblant Lars Digernes. Også i panteboken har jeg funnet en erklæring av 21.november 1776. I den heter det at Lars Olsen Digernes selger sin odelsrett til 19 mark i Hårklau til broren, Simon Olsen. Lars var gift med Gjertrud Simonsdatter som døde 80 år gammel 1796. Ekteskapet var barnløst. Skiftet etter henne ble holdt 19.september 1796. Hennes arvinger var brødre og søstre som hørte heime i Indre Holmedal. En avdød søster, Anne Simonsdatter, hadde dog vært gift i Førde sogn, nemlig med Asbjørn Ingebrigtsen, som var kommet fra Hetle i Vik sogn, men 1733 var blitt eier av Vie, lnr. 121, og bodde der ca 40 år. Boets aktiva var 204 rdlr. og beholdningen 133 rdlr. Dersom ministerialbokens aldersoppgaver er riktige, skulle Gjertrud Simonsdatter ha vært meget eldre enn sin mann, idet Gjertrud skulle være ^(326.) født 1716, Lars først 1744. Lars ble gjengift sommeren 1797 med pike Malene Torgersdatter Indrebø, datter av Torger Andersen på Indrebø, lnr. 99. Også dette Lars's ekteskap var barnløst. Malene døde 62 år gammel 1818, og skiftet etter henne ble holdt 27.juni s.å. Hennes arvinger var broren, Ole Torgersen Indrebø, en søstersønn og en søster Helga. Boets aktiva var 194 og beholdningen 138 rdlr. Lars døde 75 år gammel 1819, og skiftet etter ham ble holdt 30.juni 1820. Ved testamente av 3.april 1819 hadde hans innsatt Ole Simonsen Digernes som sin universalarving, dog mot at han betalte 10 spdrlr. til hver av Lars's legale arvinger som var broren Simon Olsen Teigen eller Hårklau, broren Ole Olsen Angedal og en brordatter, gift med Ole Andersen Holsen. Beholdningen var 51 spdrlr., og Ole Simonsen fikk altså 21 spdrlr. Ole var kanskje Lars's brorsønn.

Ole Simonsen var 1816 eller 1817 blitt gift med Rakel Johannesdatter Farsundhaugen (s.12), men hun døde allerede 1819. I 1822 giftet han seg påny med Gjø Knudsdatter Digernes. Om Ole 243 Simonsen etter Lars Olsens død har brukt Digernes, lnr. 155, kan jeg ikke se. Hans første kone, Rakel, var en søster av eieren Mads Andersen Ullebusts kone, og kanskje har det vært tanken at han skulle få bygselbrev. Lenge har han i hvert fall ikke hatt bruket, for under 3.november 1825 fikk han av Jakob Gundersen Bruland feste på plassen Tåbakken. Jeg kan således heller ikke si når Moses Olsen som 1822 ble eier, overtok bruket. Men da han i den eldste trykte matrikkel ^(327.) finnes oppført, må han iallfall da ha overtatt det, såsom det er brukerne, ikke eierne som oppføres i matrikkelen.

Om den sak som Lars Olsen til høsttinget 1769 hadde anlagt mot Ole Inge-brigtsen Etrelien i anledning deres trette om fisket i vatnet, henviser jeg til side 214.

Viemennenes støling i Digernesmarka.

Ennå står tilbake å fortelle litt om tvistigheter og prosesser foranlediget ved Viemennenes støling i Digernesmarka.

Vi har sett at Vie 1640 fikk seg tillagt en bestemt del av Digernes, og at ingen av partene skulle komme på den annens enemerker. Denne ordning ble iallfall i det vesentlige opprettholdt ved dom av 12.juli 1731. For de derpå følgende år til 1740 er ingen tingbok i behold, men noen prosess er neppe ført i denne mellomtiden. Man finner i hvert fall ingen antydning om det i de seinere tvister som oppstod. Kjevl har det ganske visst vært og det rimeligvis hvert år, men tvisten er ikke bragt for retten. På Digernes har man etter at gården 1726 var kommet i privat eie, ikke vært eller kunnet forstå at gården var solgt med "påhefte" av beite- og stølsrett for Vie, og man har der stadig pukket på at oppsitterne sjøl trengte hele havnegangangen. Av det følgende ser en at Digernesmennene trass de eldre avgjørelser har innlagt stykker av den til Vie utlagte havnegang, og i det hele forekommer det meg at de har lagt atskillig retthaveri for dagen.

(328.) Den første rettssak etter 1731 som jeg kjenner, er fra 1750. Til 244. dette års sommerting hadde Ole Larsen Digernes stevnt Anders Borgersen, bygselmann på Vie, lnr. 125, fordi han hadde latt sine hester oppete Oles slåttebruk og brutt ned gjerdene hans. Anders møtte ikke og fikk lovdag, som det het. Men Ole fikk avhørt sine vitner som dels var fra Digernes, dels fra Vie. Johannes Hansen Digernes forklarte at han det år og året før, ja helt siden han kom til Digernes hadde sett Anders binde sine hester inne på Oles slåttebruk. At Anders hadde revet ned gjerdet, hadde han ikke sett, men vel at det lå nedrevet. Videre hadde han sett at Anders hadde ridd over Oles bø, og at Oles hesjer var forrevne, men om det var Anders som hadde vært henne i hesjene, visste han ikke. Johannes Hansens kone, Brita Arnesdatter, forklarte det samme som sin mann. Ole Olsen Vie hadde høsten 1779 sett Anders binde hesten sin inne på Oles slåttebruk. Gudmund Olsen, bygselmann på prestens part i Vie, lnr. 120, hadde noen ganger sett Anders binde hesten sin inne i Oles slåtteteig, at Anders hadde ridd gjennom teigen, og at han sommerstid hadde tatt høy av Oles hesjer og gitt det til hestene sine. Dorte Tostensdatter, gift med Hans Gundersen, bygselmann på Vie, lnr. 127, hadde høsten 1749 sett Anders's hest gå på Oles mark, men visste ikke hvem som slapp eller satte den der. På høsttinget 1750 møtte Anders Borgersen i retten og førte Hans Vie - visstnok Hans Gundersen Vie - som (329.) vitne. Denne forklarte at også andre enn Anders hadde bundet sine hester i den omtalte Teig. Blant andre hadde også vitnet gjort det, men han hadde hatt lov til det. Anders la fram "to gamle Do- kumenter eller såkaldte Domme-" utvilsomt dommene av 1640 og 1731 - og hadde, sa han, ikke gjort annet enn han hadde rett til "efter ihændehavende Dokumenter." Han bad til slutt saken utsatt til han kunne få den på åstedet. Om det avgav dommeren sådan kjennelse: "Da Anders har begjæret Sagen flyttet til Åstedet for at bevise at den Mark, hvor han har havt sin Hest gående, af Ole Digernas er indhegnet af den Udmark,

hvori Vies Opsiddere tildels og på visse Conditioner er lodtagen, saa udsættes Sagen til Aastedet til Foraaret. Men bringer 245. Anders ikke Sagen til den Tid til Aastedet, da skal Dom blive avsagt paa Sommertinget efter hvad passerer er." - Men det kom ikke til noen behandling på åstedet, men på sommertinget 1751 fremla Anders innlegg. Dommen ble sådan: "Det er bevist, at Anders flere ganger med frit Forsæt har ladet sin Hest indsætte i Citantens indhegnede Slaatteteig, hvorved hans Eng og Høhesjer er blevne bedervede. Anders paastaar at Oles indhegnede Slaattebrug er indlagt av hans og de andre VieMænd tilhørende fælleseiende Udmark, men om saa er, saa har Anders ulovlig rettet selv (: tatt seg til rette) ved at han uden at paatale sin formentlige Ret har søgt at fordærve og beskadige Oles Eiendom, som han ^(330.) ikke Til denne Tid bevislig ved Lov og Dom er fravunden." Anders ble derfor dømt å betale erstatning til Ole med 2 rdlr. og i prosessomkostninger 8 mark dansk.

I denne batalje ble det Digernesmannen som bar seieren heim. Men dommen avgjorde ikke noe om kjernepunktet i tvisten, det vil si hvorvidt Vie fullt ut fikk nyte sin støls- og beiterett. Anders Borgersen måtte betale erstatning, fordi han hadde tatt seg til rette i stedet for å "tale og dele sig til Rette," som det heter i lovboken.

Kjernepunktet i saken kom under avgjørelse under en åstedssak den 13.juni 1759, der var påstevnt av Viemennene. Etter mine notiser som jeg har grunn til å tro er riktige, var der to menn på Vie som holdt seg utenfor, nemlig Abraham Olsen på det gamle Apostelgods, lnr. 119 og Helge Pedersen på lnr. 123, det eneste bruk i Vie som i sin tid hadde vært Svanøgods. Hvorfor nettopp disse to holdt seg tilbake, kan jeg ikke si. For Abrahams vedkommende var grunnen kanskje den at han var begynt å støle på Tefre (Se IV, side 269.)

De sju Viemenn som anla saker var: Gudmund Olsen på lnr. 120, Asbjørn Ingebrigtsen på lnr. 121, Ole Olsen på lnr. 122, Bernt Pedersen på lnr. 124, Anders Borgersen på lnr. 125, Peder Tobiassen på lnr. 126 og Ole Olsen den yngre på lnr. 127. De innstevnte var sjøleieren Ole Larsen Digernes og bygselmannen Johannes Hansen og dennes 246. jorddrott, Anne Thomasdatters verje, Nils Markvardsen Karstad. Hva sitanten klagde over var at Digernesmennene hadde slått oppbrukt den havnegang ^(331.) som Vie svarte årlig leie av og innlagt eller innhegnet stykker av havnegangen. Vie-mennene la fram den gamle dom av 1640 og dommen av 12.juli 1731 samt dessuten også en kvitteringsbok fra de eldre eiere av Svanøgodset for årene 1721-1726, da Svanøgodset ble solgt. Ole Digernes la fram sin svigerfar, Abraham Andersens kongeskjøte av 18.februar 1727 og stiftamtmann Undals resolusjon av 4.mars 1728. Disse aktstykker, på kvitteringsboken nær, kjenner vi fra før. Jeg kan ikke se at Anne Thomasdatters verje har vært tilstede. Derimot har Johannes Hansen nok

møtt, men latt Ole føre ordet på begge vegne. Jeg skal gjengi det vesentligste av hva Viemennenes vitner forklarte. Katrine Andersdatter Vie, 70 år gammel, vitnet at det 1757 og 1758 hadde vært knapt for dem på Vie med kreaturene, fordi de på Digernes hadde hindret dem fra å gå i stølshagen som før. Hun så 1757 at de på Digernes "jog Vies Kreaturer fra den Sted som før havde hørt dem til" og 1758 da Vies kreaturer kom opp til støls, ble de av konen på Digernes jagd fra selsbøen. Nille Olsdatter Masdal der sommeren 1757 hadde vært i arbeid hos Ole Digernes, forklarte at Ole da lot slå høy i den fehagen som hørte Vie til. Gjertrud Knudsdatter Bruland hadde 1757 sett at Ole Digernes slo høy i Vies fehage. Hun visste også at Digernes's kreaturer har beitet fehagen både før og etter at Vie-kreaturene var kommet til støls, og det både anmark og smaler. Peder Tostensen Langeland hadde av andre hørt, men ikke sett sjøl at Digernes-mennene har slått høy i Vies hage. Derimot har han sett at Digernesmennene ^(332.) har beitet stølsmarken før Viemennene kom til stølen og mens de var der nesten hver eneste sommer. Vitnet hadde gitt Viemennene lov til beite i hans hage, men Digernesmennene hadde holdt Vie-kreaturene derfra og hindret "ræget" (*-av råk, rimeligvis. O.Tj.*) for dem. Rasmus Nilsen Gil eller Bruland hadde høsten 1758 sammen med en annen mann etter Viemennenes begjæring spurt Digernesmennene om ikke Vie ^{247.} måtte få la sine kreaturer gå i deres leide stølsmark, og om de ikke måtte få rette seg etter den gale dom og gjerde etter den gamle gardvoll. Til det hadde Johannes Digernes svart at både hadde han jagd og ville han fremdeles jage Viekreaturene. "Jeg får nu se," hadde han sagt, "når jeg får Stølsleien, og vi kan tales ved, men de får det ikke således som de har haft det." Ole Ingebrigtsen Etrelien forklarte at både 1756, 1757 og 1758 beitet de på Digernes i Vies stølsmark fra Pudefjorden og Grønlien. Dette siste erkjente Ole Digernes nå i retten med tilføyelse at hans formenn hadde gjort likeså. -Johannes Olsen Etrelien hadde sett at både Ole og Johannes Digernes - mest dog Ole - hadde slått i Vies fehage og likeledes beitet der. Også dette erkjente Ole Digernes, og han ville, sa han, vedbli med det, da det var hans eiendom. - Etter at vitneførselen var avsluttet, tilføyde Viemennene at de ville beholde stølen og stølshagen uten ^(333.) "Indpas" av Digernes, da de betalte for stølsleien, - og i henhold til de fremlagte usvekkede dommer. Digernesmennene derimot påstod Vie bortvist fra deres stølsbeiter, da de behøvde dem sjøl. Deretter befor retten den omtvistede havnegang og lot seg påvise hvor Digernes hadde slått og beitet. Man fant også at selbøen hvor Vie hadde sine stølshus stående, siden siste åstedsbefaring år etter år og til denne tid var blitt formindsket ved innlegg av stykker av femarken, så at Vie fikk så meget mindre febeite for sine kreaturer, så det ble så knapt og trangt at Viemennene nå nesten ikke hadde rom og passasje å drive deres kreaturer til støls eller til og fra fehagen. En gammel gardvoll etter den gamle

gjerdesgard kunne man ennå se tydelig. Begge parter gjentok sine påstander, og Viemennene fordret dessuten at det som var innlagt fra selbøen og femarken skulle legges ut igjen. Dommen er av sådant innhold: Dommene av 22.juni 1640 og 12.juli 1731 tillegger oppsitterne på Vie å ha støl og stølshage eller femarken på Digernes's eiendom. For det har de betalt årlig avgift og leie til Digernes's eiere og brukere både da Viegodset tilhørte 248. kongen og siden Svanebirkets eiere, og seinere da godset ble solgt. Kongeskjøtet av 18.februar 1727 til Abraham viser også at stølsleien (foruten hans egen seter og seterbruk) er ham fullkommen tilskjøtt, hvorav følger at Viemennene mot betaling av stølsleien som etter kvitteringsboken til Svane-godsets eiere er 2 rdlr. bør ha fornøden ^(334.) "græssing" og det uhindret etter hva dommen av 1640 bestemmer. Likevel har de nåværende beboere på Digernes etter egne tilståelse og vitners prov og uaktet stølsleien var dem betalt i den Vie tilhørende fehage i det forløpne år både slått gras og latt sine kyr beite så vel før Viemennene kom til stølen som mens de var der, og dertil har de for noen år siden lagt inn kvier av fehagen. Dette strider direkte mot den gamle dom som forbyr Digernesoppsitterne å gjøre dem "Forfang" (*skade-fortred. O.Tj*). Vel påstår de innstevnte, efterdi de sjøl er beknebne og behøver sin eiendom at Viemennene ganske skal fradømmes dette stølsbruk, men denne rett understår seg ikke etter Viemennenes ihendehavende usvekkete lovlige beviser og i betraktning av den lange tid, hvori de mot avgift der har hatt sitt bruk dem samme at betage. - Dermed kjennes og dømmes for rett: at nærværende og etterkommende oppsittere på Vie fremdeles - mot den fastsatte avgift - på Digernes's grunn og eiendom bør ha deres støling og hage like etter de før ergangne dommers innhold, og bør Viemennene og Digernes's oppsittere og eiere tillike straks opprette og siden vedlikeholde en merkesgard som skal gå like etter den gamle gardvoll samt den nedrindende grov, på det begges kreaturer ikke skal tilføye hverandre noen skade eller hinder i beitet, - likesom Digernes's ^(335.) oppsittere aldeles ikke må slå eller ta gras i fehagen på Viestølsens utmark, uten derfor etter loven straffes, og ikke heller der beite med deres kreaturer. Med de innhegnede kvier som er innlagt av stølsplassen, har det fremdeles sitt forblivende, men de på Digernes forbydes alvorlig mer av stølsmarken at innlegge Vie stølsbruk til fornærmelse. Digernes's oppsittere skal og straks innrette og bekoste led og 249. grind på det Viemennene der igjennom kan passere opp og ned til deres på kviene stående selhus. løvrig har ingen av partene fornærme hverandre i noen måte under straff som vedbør. Digernes's beboere, Ole Larsen og Johannes Hansen og sistes jorddrott har at betale saksomkostninger med 9 rdlr. 3 mk. 2 skilling.

Denne dom har fra stiftamtmann Undals resolusjon av 1728 opptatt den faktisk uriktige anførsel at Vie skulle ha tilhørt kongen liksom Digernes og seinere være blitt

Svanegods, men setter seg ellers ut over resolusjonen og stadfester de eldre dommer. Dog lar den Digernes beholde de innlegg som av oppsitterne til den tid var gjort fra Vies stølsmark.

Dommen påla begge parter å sette opp gjerde etter den gamle gardvoll. Dette tilhold søkte Viemennene ennå samme sommer å etterkomme, men Digernesmennene ville formene dem å ta gjerdefang og var også iøvrig dommen overhørig. Dette førte til to saker som ble behandlet ved høsttinget 1759.

(336.) Til dette ting som holdtes medio november, stevnte Ole og Johannes Digernes fire av Viemennene, nemlig: Anders Borgersen, Gudmund Olesen, Ole Olsen og Ole Olsen den yngre for ulovlig skoghugst og førte Bernt Ullebust og Anders Jensen Masdal som vitner. Disse to forklarte at de sist i slåttonna etter sitantenes begjæring hadde vært henne i skogen ved Viesetrene for å bese hva Viemennene hadde tatt til å gjerde med. De fant at det var hogd 12 små furutrær mindre enn sperr og dessuten en del lauvskog, men gjerdesgarden var dog ikke gjerdet etter tilholdet i dommen av 13.juni s.å., og at de ikke kunne gjerde uten gjerdefang. Dommeren påkjente straks saken. Han frifant Viemennene, idet han anførte at de ikke kunne holde gjerde "medmindre det dertil fornødne Gjerdefang toges i Digernæs's Skov hvilket heller ikke efter den nevnte Dom findes at være dem paalagt." Dog måtte de ikke til uplikt forhugge eller forderve skogen. 250.

I den andre saken som ble behandlet på samme høstting, var Viemennene sitanter. De klagde over at Ole og Johannes Digernes også denne sommer hadde beitet i Vies stølshage, og det beviste de ved vitnesbyrd av Ole og Johannes Olsen Etrelien. De klagde også over at de ikke ville føre opp merkesgard. Av mine notiser kan jeg ikke se hva de to innstevnte anførte til sitt forsvar eller til sin (337.) unnskyldning. Deimot har jeg notert at sitantene førte Lars Hagen og Rasmus Bruland som vitner, og disse forklarte at de i sommer hadde besiktiget det gjerdefang som Viemennene hadde tatt, at det ikke kunne gjøres gjerde på "snarsommeligere" måte, og at gjerdet var satt etter den gamle gardvoll, Også i denne sak ble det straks avsagt dom. I denne blir det sagt at det skulle ha sitt forblivende ved dommen av 13.juni 1759, og at Digernes ved ikke å avholde seg fra beitet i Vies stølsmark og ved å unnlate å føre opp gjerde i dobbelt henseende har vært dommen overhørig. De ble derfor tilpliktet å betale saksomkostninger med 8 mark dansk "med alvorlig Advarsel engang for alle i dette Fald deres Pligt at efterleve under Straf som vedbør."

Denne dom sluttet liksom dommen av 13.juni 1759 med en trugsel om vederbørlig straff, dersom Digernes ikke lystret dommen. Om trugselen har virket, er ikke godt å vite, men så vidt jeg har kunnet se, har Digernes ikke seinere fornyet sine forsøk på å få Viemennene fordrevet fra stølshagen. (*Hopehavet mellom Digernes og Vie kom visst fram*

igjen i mellomkrigsårene, denne gang visstnok som utskiftnings sak, forlangt av advokat Wiese. Hva som foregikk der og hvor langt man kom med saken, vil rimeligvis fremgå av utskiftnings-mannens protokoller. O.Tj.)

251. (339)

Sunde.

Om Sunde sies det i Bergens kalvskinn (fra ca 1350) at Førde kirke eide 1 månedsmatsbol av den og Førde prest 1½ laup. En laup smør og 1 månedsmat smør betyr det samme. Hva Førde kirke og Førde prest var visselig bare en mindre del av gården. Størsteparten tilhørte seinere Allehelgenskirken i Bergen, og således har forholdet kanskje vært allerede 1350. Eiendomsforholdet er imidlertid uklart for den eldste tid og det i flere henseender. Det er bare i Bergens kalvskinn at Førde kirke omtales som eier av en part i gården. Siden har jeg intet funnet om det. Og om at noe av gården tilhørte Førdeprest, hører man ikke noe om før langt ned i tiden, og etter det man da hører, skulle prestens andel eller rett bare bestå i at han hadde landskyld av 18 mark smør.

Således skrev jeg for flere år siden mens jeg ennå bodde i Førde. Jeg gikk ut fra at når Bergens kalvskinn nevnte Sunde som tilhørende dels Førde kirke, dels Førde prest, så måtte dermed menes Sunde i Førde sogn. Men seinere er jeg blitt oppmerksom på at i kongeskjøtet til magister Hammond av 9.oktober 1724 på Førde kirke og dens jordegods nevnes Sunde i Nedre Stryn i Nordfjord, 2 pund (Se bind III, side 69-70), og det blir derfor en mulighet for at det er Sunde i Stryn som omtales i Bergens kalvskinn.

Men om jeg ennå således ikke kan være viss på at Sunde i Førde er nevnt allerede ca 1350, har jeg dog ingen tvil om at gården da hadde ^(340.) vært til, og at den er en gammel gård. Og tidligere har jeg fremsatt den formening at både Hagen, Refsdal, Ullebust og flere andre gårder er avleggere av Sunde.

Jeg skal nevne de eldste beboere av Sunde som jeg kjenner. I regnskapet av 1520/21 over den tiendepengeskatt som kong Kristian den annen utskrev, nevnes en Oluf (eller Ole) på Sunde som betalte 1½ mark og altså skulle eie 15 mark, for skatten var 1/10 av formuen.

252.

I skatteregnskapet fra 1563 nevnes Jon på Sunde, som betalte 1 daler i skatt. Også i lensregnskapet av 1567 finner vi Jon på Sunde, som betalte leidang med 1 pund talg og 1 bukeskinn, hvilket var mer enn der gjennomsnittlig ble betalt av de øvrige gårder i sognet. Allerede da har Sunde vært regnet mellom bygdens større eller bedre bruk.

I Peder Thotts jordebok av 1591 oppføres "Enken på Sunde" - som sedvanlig uten angivelse av hennes eget eller hennes avdøde manns navn. Leidangen hun hadde å svare oppføres med 20 mark talg og 1 geitskinn - altså noe lavere enn i 1567. Ved siden av henne

oppføres "Nils Husmand" med leidang 1 geitskinn. Hvem som var eier av Sunde, gir denne jordeboken kun denne negative beskjed at gården hverken var gammelt krongods eller sekularisert (*egent. verdsliggjort - inndratt. O.Tj.*) bispegods.

I en jordebok fra 1598/99 finner en nevnt Nils på Sunde, men ^(341.) den samme som 1591 kalles "Nils Husmand," kanskje en annen med samme navn. Fra 1598 har jeg funnet Nils på Sunde som oppsitter like til 1635. Jeg finner ham i et skatteregn-skap fra 1603, hvoretter han betalte en skatt av 5 mark. Gjennomsnittsskatten var 4 mark eller 1 daler, og når Nils betalte mer, er han dermed betegnet som mer velstå-ende enn sine naboer. Det samme fremgår også av at han 1612 eller 1613 til utredning av soldater som skulle dra til svenskegrensen bidro med 2 daler, og det var de høyeste skattebeløp som forekommer og få var de som betalte så meget.

Av regnskapet fra 1603 får en vite at der på Sunde var en flomsag, visstnok den samme som seinere snart ble kalt Sunde-, snart Refsdals-sagen. Av denne sag betalte Oluf på Sunde 1603 en skatt av 2 rdlr. og dessuten 1½ mark for 5 tylfter bord. Skuren har vært ansatt til 50 tylfter bord, for det var en tredjedel av bordene som skulle leveres eller løses med penger. Ole på Sunde nevnes også 1610 og 1611 mellom soldatutredere, men har neppe vært bruker av noen del 253. av gården. Rimeligvis har han hatt med sagen å gjøre, og 1613 som er siste gang jeg har funnet ham nevnt, oppføres han mellom husmenn og ødegårdsmenn. Året etter - 1614 - var det Nils som betalte sagskatten, nemlig for flomsagen 2 daler og 1½ daler for 20 tylfter tiendebord - altså etter en samlet skur av 200 tylfter bord.

Fogd Buschs jordebok av 1626 forklarer om Sunde at gårdens landskyld er 1½ laup smør, at 1 laup er Allehelgensgods og ½ laup ^(342.) bondegods, at oppsitteren var Nils, at det var en god jord med en liten flomsag og ringe skog.

Her får vi altså vite at i den katolske tid hadde størsteparten av Sunde tilhørt Allehelgenskirken i Bergen hvis gods ved reformasjonen ble inndratt under kronen og seinere forlent til danske adelsmenn. Dette er sikkert nok, men forøvrig er det atskillig uklarhet med hensyn til eiendomsforholdet. I et gårdsregnskap fra 1646 står at av Sunde, hvis skyld var 1½ laup, var 1 laup Allehelgensgods og ½ laup (som 1626 kalles bondegods) tilhørte Arnt Nagels enke i Bergen, samt at Allehelgensgodset hadde bygselretten over den hele gård. I en jordebok over Allehelgensgodset, utferdiget av Ove Jensen, da rådmann og seinere borgermester i Bergen, ble det forklart at 1 laup av Sunde var Allehelgensgods, men uten noen merknad om at bygselretten over den hele gård fulgte med. Ved denne tid var det Jørgen Schudt som hadde Allehelgensgodset i forlening, og Ove Jensen har vel som hans fogd eller forpakter oppebåret inntektene av godset. I et gårdskattmantall av 1657 heter det liksom

1646 at 1 laup var Allehelgensgods, $\frac{1}{2}$ laup tilhørte Arnt Nagels enke, men at bygselretten over hele gården tillå Allehelgensgodset. Her oppgir gårdens samlede skyld til 1 laup 2 pd. 6 mk., altså 18 mk. over $1\frac{1}{2}$ laup, men noen forklaring om hvem som eide disse 18 mk., får en ikke. I skattemanntallet fra 1661 og 1662 møter der oss atter andre oppgaver over skylden. (343.) Her sies det nemlig at den samlede skyld var 1 laup 1 pd, at Nagels enke av det eide $\frac{1}{2}$ laup, og at Allehelgensgodsets andel var $2\frac{1}{2}$

254. pund, men at bygselrådigheten over hele gården tillå Allehelgensgodset. Mantallet av 1661 har dertil den notis at til gården hørte "nogen liden Skov til Husernes Forbedring og til Brændsel." Da kongen 7.februar 1665 solgte Allehelgens-godset til "Oversekretær" Erik Krag på dennes og medinteressenters vegne (s.160) oppføres skylden på den solgte del av Sunde atter til 1 laup.

Jeg formår ikke å gi noen forklaring på dette ugreie forhold. Men det må kunne fastslås som sikkert at størsteparten av Sunde var Allehelgensgods og at bygselrettigheten til hele gården tillå nevnte gods.

Også etterat kongen 1665 hadde solgt Allehelgensgodset er eiendomsfor-holdet for Sundes vedkommende vanskelig å få tak i. Med matrikuleringen 1667 oppgis Sundes landskyld til 1 laup 1 pund smør, mens skatte- eller matrikkelskylden ble sett opp i $1\frac{1}{2}$ laup eller 12 mark høyere enn landskylden. Denne fastsettelse av skatteskylden ble imidlertid ignorert i et skatteregnskap av 1672 hvor Sundes skyld fremdeles oppførtes med 1 laup 1 pund, og hvor eierne oppgis således: Førde prestebord, 18 mark, hr. Peder Finde. 1 pd. 18 mk. og Lars Sørensen, 1 pd. 12 mk. Buschs jordebok av 1626 liksom de seinere regnskaper eller manntall inneholder noen antydning om at Førde prestebord (344.) hadde noen andel i Sunde, men nå 1672 kommer dette plutselig fram og gjentas seinere hen mange ganger i kassabøkene så vel som i skjøter - i disse dog med tilføyelse av at det kun var landskylden av 18 mark som prestebordet eide. At prestebordets landskyld er av gammel dato og skriver seg fra katolisismens tid er visst ikke tvilsomt, og jeg ville ikke ha betenkt meg på å sette den i forbindelse Bergen kalvskinns oppgave om at presten eide en andel i Sunde, - såfremt jeg ikke var blitt oppmerksom på at Førde kirke har eid en part i en annen gård ved navn Sunde, nemlig Sunde i Stryn. Fra før vet vi (s.160) at nesten alt Allehelgensgods i Førde sogn 1672 var blitt hr. Peder Findes eiendom, og det er derfor å anta at han har 255. kjøpt alt av Sunde som hørte Allehelgensgodset til. I kongeskjøtet av 1665 angis Allehelgensgodset i Sunde å være 1 laup, og man kunne derfor undres over at Finde 1672 oppføres som eier kun av 1 pd. 18 mk. Men legger man hertil prestebordets 18 mark, får man 2 pd.12 mk., som svarer til den skyld skattemanntallet fra 1661 og 1662 oppfører som

Allehelgensgods i Sunde. Lars Sørensen som 1672 oppføres som eier av 1 pd. 12 mk, var borgermester i Bergen. Jeg antar det er parten til Nagels enke han er blitt eier av.

I regnskaper fra 1682 og 1684 oppgis eierne akkurat som 1672. I 1671 var forandringen kun den at i stedet for Lars Sørensen ^(345.) nå er fogden i Sunnfjord Jens Tøgersen Rosenberg blitt eier av 1 pd. 12 mk. i gården. Et regnskap fra 1703, avfattet av nyss nevnte fogd Jens T. Rosenberg, oppfører som eiere: Hr. Henrik Findes arvinger, 1 laup 6 mk. og Førde prestebord 18 mk. Hr. Henrik Finde, som var hr. Peder Findes sønn og ettermann, har altså arvet sin fars part og kjøpt fogdens part og var således å regne for eier av den hele gård, da han hadde bygselrettigheten også over prestebordets 18 mark. Noen år seinere oppføres hr. Henrik Findes svigersønn, hr. Carsten Pedersen Djurhus, kapellen til Kinn, som eier, og han solgte 1732 gården til den daværende oppsitter, Markvard Rognaldsen.

Etter å ha fulgt eierne så langt nedover i tiden vender jeg tilbake til brukerne.

Vi hadde en oppsitter på gården ved navn Nils inntil 1635. Den nærmeste oppsitter etter ham som jeg kjenner, var Johannes. Han nevnes i et kopskattregnekap fra 1645/46, hvor det sies at han betalte kopskatt for seg sjøl, en dreng og to piker. Da han ikke betaltalte for kone, må han enten ha vært enkemann eller ugift. Dessuten var der to enker på gården (kanskje Johannes's mor eller svigermor) som også betalte kopskatt, men at hun ikke brukte noen del av gården fremgår av et gårdskattregnekap av 1646, som viser at Johannes var eneste bruker. 256.

Seinest 1657 var der kommet to oppsittere på gården, for i regnskapet for dette år nevnes Johannes og Ole Tostensen side om side. Etter kvegskattregnskapet av 1657 skattet Johannes av 9 kyr, 6 geiter og 8 får, ^(346.) Ole Tostensen av 7 kyr, 6 geiter og 3 får. Om de hadde hver sin halvdel eller hvorledes gården var delt mellom dem kan en ikke se av regnskapet. Johannes nevnes ennå 1662 som oppsitter, men 1664 er han forsvunnet.

Etter Findes folkeliste av 1664 er oppsitterne nå Ole Tostensen, 40 år gammel, og Ole Nilsen, også 40 år gammel. Ingen av dem hadde sønner over 12 år heime. Ole Nilsen hadde en 15-årig tjenestedreng ved navn Jon Jonsen. Husmenn fantes ikke på gården etter det listen viser. Disse to menn satt nå en lang årrekke sammen på Sunde. De hadde ikke hver sin halvpart av gården, i all fall ikke i 1672. Skatteregnskapet for dette år viser nemlig at Ole Tostensen brukte 1 pund 18 mark og Ole Nilsen 2 pund 6 mark. Hr. Peder Findes part var etter dette regnskap 1 pd. 18 mark, og det ligger da nær for hånden å gjette på at det var denne Peder Findes part Ole Tostensen brukte, og at Ole Nilsen altså har brukt Lars

Sørensens part på 2 pund 6 mark. Det kunne dog tenkes en annen fordeling. -Jeg skal stanse litt ved disse to Sunde-menn.

Ole Nilsen skulle etter folkelisten av 1664 være født 1624 og kunne for alderens skyld være sønn av den tidligere oppsitter Nils som vi har funnet på gården til 1635. Seinest 1673 var Ole Nilsen blitt lensmann i Førde og forble i stillingen til sin død 1692 eller begynnelsen av 1693. Han var gift to ganger. Første konen het Lucie ^(347.) Klemetsdatter. Skiftet etter henne ble holdt 15.september 1688. De hadde følgende 5 barn: Johannes, Nile, Barbro, Inger og Lucie. Av disse var iallfall Lucie ennå ugift. Enkemannens bolott var 26 rdlr. Ikke lenge etter Lucies død giftet Ole Nilsen seg med Mari Olsdatter og fikk med henne barna Ludvig og Eli.

På grunn av sin stilling som lensmann nevnes Ole Nilsen 257. rett ofte i de eldre protokoller. Således finner en ham f.eks. ved skifter og registreringer. Stundom forekommer han også som kreditor i boer. Han fungerte flere ganger som lagrette-mann, således ved sommertinget og høsttinget 1692, som ble holdt på Sunde. Undertiden møtte han på fogdens vegne ved forretninger, således 1681 og 1684 ved avtaksforretning i Holsen. Under sine lensmannsforretninger hadde han ofte med seg naboen, Ole Tostensen.

Ole Nilsen hadde noen prosesser som jeg skal fortelle om. For å skaffe sin datter Inger som var gift med Jan Olsen, levebrød hadde Ole Nilsen 5.juli 1680 fått bygselbrev på Gil på Bruland (det seinere lnr. 160, 161 og 162) av skyld 2 pd. 6 mk. Bruket tilhørte enken Synneve Nilsdatter Hafstad og hadde seinere vært bebodd av Anders Ingvaldsen som hadde giftet enken etter en tidligere bygsel-mann, Isak. Etter Anders Ingvaldsens kone holdtes skifte 1680 mellom kreditorene, -da boet var fallitt. I anledning denne bygsling ble Ole Nilsen stevnt til vårtinget på Sunde 1681 av Ole Isaksen Bruland sønn av den eldste bygselmannen Isak, og stesønn av Anders Ingvaldsen, Ole Isaksen, mente nemlig at han som sønn av den eldste bygselmannen ^(348.) var nærmere til å få bygsel på bruket enn lensmannen. Denne svarte at Ole Isaksen bror, Anders Isaksen, av deres avdøde stefar, Anders Ingvaldsen, hadde fått løfte på jorden, og at han (lensmannen) hadde "afmindet" Anders Isaksen, d.v.s. i minnelighet formått ham til å tre tilbake. Et par vitner, Morten og Axel Bruland, forklarte at da Anders Ingvaldsen lå på sitt siste, ble han spurt om ikke - såfremt han døde - stesønnen Anders Isaksen måtte få jorden for å forsørge de umyndige barna. Til det hadde Anders Ingebrigtsen sagt ja og uttalt ønsket om at Anders Isaksen måtte få bygselen og om at han "kunde komme i Venskab og nyde Giftermaal hos Ole." Etterat disse vitner var ført, fremla lensmannen sitt bygselbrev, hvori det var anført at han hadde "afmindet" Anders Isaksen og påtatt seg å forsørge to av Anders Ingvaldsen

umyndige barn. Anders Isaksen møtte i retten og erkjente at det var 258. med hans minde at lensmannen hadde fått bygsefbrev, idet han hadde lovt å forsørge hans halvsøsken m.m. - et løfte som lensmannen vedkjente seg og med Guds hjelp ville oppfylle. - Lensmannen ble frifunnet og kjent berettiget til på de "belovede" vilkår at nyde og beholde Jorden."Denne sak så vel som flere andre viser at det var en fastgrodd gjengs forestilling at en tidligere bygselmanns slektninger - ikke bare barna, men også fjernere slektninger - hadde fortrinsrett (349.) til bygsel fremfor andre. (Understreket av O.Tj.) En av kreditorene i nyss nevnte Anders Ingvaldsens fallerte dødsbo var Jakob Rotenes, som hadde lånt avdøde rede penger og ved oppgjøret var kommet 14 daler tilkort. Han mente at Ole Nilsen Sunde og noen flere skyldte boet penger og saksøkte dem ved høsttinget 1681 til å betale de 14 rdlr. Ole Sunde inngikk for sitt vedkommende på å betale 1 rdlr., og med det lot Jakob Rotenes seg nøye. Noen andre av de innstevnte vedtok også å betale noen småbeløp.

Til høsttinget 1691 på Sunde var Ole Nilsen stevnt til å betale Hans Findmands arvinger 7 mk. 12 skill., men han "negtet aldeles" kravet og ble, så vidt en kan se, heller ikke drevet til å betale.

Den 19.mai 1693 holdtes der skifte etter Ole Nilsen mellom enken Mari Olsdatter og hans barn og barnebarn. Hans sønn Nils var død i Amsterdam hvor han hadde bodd og hvor han etterlot barn. De andre av Ole Nilsens barn av første ekteskap oppregnes således: Johannes Grytten, Barbro Olsdatter, Inger Bruland og Lucie Solem. Allerede gårdsnavnene viser at de var forsørget hver på sin kant. Johannes var kommet til Grytten i Vevring. Barbro var 1686 blitt enke etter Lars Lassesen Osen (i Bygstad), ble 1696 enke - for annen gang - etter Gregorius Osen, ble for tredje gang gift med Hans Jensen Nistad og døde 1703 i Osen overlevd av sin tredje mann. Inger ble som nevnt foran gift med Jan Olsen Bruland, som var en bror av sin kones stemor, Mari Olsdatter. Lucie var gift med Ole Solem (side 18). (350.) Om Nils som døde i Amsterdam, må man formode at han har vært sjømann, 259. for det var ved denne tid helt sedvanlig at norske sjømenn utvandret til Holland, hvor de var meget søkte. Det var først og fremst fra Agder at denne utvandring fant sted, men vi har flere eksempler på at også folk fra Førde drog dit ned. I sitt annet ekteskap hadde Ole Nilsen sønnen Ludvig, da 3 år gammel, og datteren Eli, da 1 år gammel. Ludvig kom siden til Ullebust, og Eli ble gift med Anders Bendiksen Åsen (side 90 foran). Boets aktiva var 136 rdlr., men hvor stor beholdningen var, har jeg ikke notert.

Ole Tostensen Sunde forekommer første gang i kvegskattregnskapet av 1657. I Findes folkeliste av 1664 nevnes han og Ole Nilsen ved siden av hverandre og angis å være jevnaldrende, nemlig 40 år. I skatteregnskapet fra 1672 har en dem også oppført som

oppsittere på Sunde, Ole Tostensen som bruker av 1 pd.18 mk. og Ole Nilsen som bruker av 2 pd. 6 mk. Årene 1680-1681 finner en den ofte sammen på tingene. Også 1685 fungerte de samtidig som lagrettemenn, således ved avtaksforret-ningen på Furebø, 6.mai 1685, og som det er fortalt om i tredje bind, side 207.

Så vidt jeg kan forstå, må Ole Tostensen Sunde ha vært eldste sønn av Tosten Olsen Refsdalen og Mildri Nilsdatter som det ble holdt skifte etter 27.september 1685. I så fall er han identisk med den før omtalte Ole Tostensen Refsdal (s.148) som etter sin kone Eli Klemetsdatters død ektet Ole Nilsen Sundes enke og flyttet til ^(351.) Sunde. Ole Tostensen har altså, mener jeg, bodd på Sunde i to tårn med noen års mellomrom da han har bodd på Refsdal. kort etter farens død høsten 1685 eller våren 1686 har han antakelig flyttet til Refsdal der han fremdeles bodde 1694 da han holdt skifte etter sin kone, Eli Klemetsdatter og bebudet at han ville gifte seg pånytt. Sommeren 1695 har jeg funnet Ole Tostensen Sunde nevnt som takstmann ved en registrering, og ved den tid er han antakelig både flyttet tilbake til Sunde og gjengift med Mari Olsdatter. Lensmannen som Ole Sunde denne gangen var i følge med, var Sjur Jensen Vie. Formannen, Ole Nilsen, 260. hadde han fulgt ikke alene mens han i sitt første ekteskap bodde på Sunde, men også 1689 og 1692 mens han bodde i Refsdalen. *(Her er føyd til med fremmed hånd og sign. R.S.: Ole Tostensen Sunde var sønn av Tosten Refsdal og var bror av Nils Tostensen Årskog. Se skifte etter denne av 3/9 1683. - O.Tj.)*

Det ser ikke ut til at Ole Tostensen da han tok bopel på Refsdal, oppgav sin bygsel på Sunde, men jeg har ikke funnet noen direkte opplysninger om hvorledes forholdet var med Sunde-bruket de ca 10 årene Ole Tostensen satt i Refsdalen. I løpet av disse årene har jeg imidlertid funnet et nytt navn på Sunde, og det kunne kanskje gi et fingerpek. Ved sommertinget 1692 var en Rasmus Sunde vitne i en sak, og samme år nevnes han som debitor til Brita Madsdatter Hafstads bo. Og da det 29.mai 1693 ble registrert etter lensmann Ole Nilsen Sunde, var det Rasmus Sunde som utførte registreringen i forening med to menn. Den ene av dem var Ole Tostensen. Det har falt ^(352.) meg inn at denne Rasmus Sunde kunne være klokkersønnen Rasmus Nilsen fra Vie, som ved den tid ble Ole Tostensens svigersønn, og som vi i tiden fremover vil lære å kjenne under navnet Rasmus Refsdal. Om Rasmus Refsdal vet en at han kunne skrive, og det var den gang en sjeldenhet innen bønders krets. Skrive må også Rasmus Sunde ha kunnet, når han skulle føre registreringen i pennen. Jeg tenker meg altså at Rasmus Nilsen for egen regning eller for Ole Tostensens regning kan ha styrt dennes bygselbruk i Sunde noen år. Det er ikke lenger mellom gården enn at det også kan tenkes at de gjensidig kan ha hjulpet hverandre med driften av de to bruk.

Ole Tostensen må ha vært en mann på Ca 70 år da han giftet seg med Mari Olsdatter, og med henne fikk han sønnen Ole. Jeg antar at han fikk bygselbrev også på hennes bruk, og at han således etter sin tilbakekomst til Sunde ble bruker av hele gården. Ennå så seint som 1697 var han takstmann ved en registrering. Skiftet etter ham ble holdt 30.juni 1701. Om dette er fortalt foran side 148. Hvor det 261. ble av sønnen Ole av annet ekteskap, har jeg ikke funnet ut. Jeg er tilbøyelig til å tro at han døde i ung alder.

Ole Tostensen var død før folkelisten av 1701 ble utferdiget og er således ikke opptatt på denne liste. Mari Olsdatter oppføres som eneste oppsitter og det bestyrker min formodning om at Ole Tostensen ^(353.) brukte den hele gård. Listen ser således ut:

<u>Oppsittere.</u>	<u>År: Sønner</u>	<u>År</u>	<u>:Tjenestedrenger</u>	<u>År</u>
Enken Mari Olsdtr.	:Ludvig Olsen, sønn av hennes første mann.	10	:Nils Eriksen	30
	<u>:Ole Nilsen</u>		:Johannes Jensen	28
	:Ole Olsen, sønn av Ole Tostensen	2	:Johannes Monsen	14

Listen skulle oppta mannskjønnet på og over ett år. Det store mannlige tjenerpersonale peker på at også gården var stor.

Etter ministerialbokens oppgave over Mari Olsdatters alder ved hennes død, skulle hun være født 1668 og altså være mer enn 40 år yngre enn sine to døde menn. Hun ble imidlertid gift ennå en gang og hennes tredje mann var yngre enn hun. Han het Markvard Rognaldsen Angedal, som etter listen av 1701 skulle være født 1675. Han "seiler fra Bergen" 1701, det vil si som sjømann i langfart fra Bergen, men seinest 1705 var han bosatt på Sunde og da sjølsagt også gift med Mari Olsdatter, der som bygselenke på den store gården må ha vært ansett som et godt parti.

I et særskilt stykke i annet bind med tittel "Markvard Sunde og Rasmus Refsdal" har jeg sammenstillet de opplysninger jeg har funnet om dem og henviser til dem. Etterretningene i nevnte stykke er vesentlig hentet fra sorenskriverens tingbøker for årene 1706-1714 og kan tildels suppleres også fra andre kilder. I ministerialboken som begynner 1720, møter en Markvards navn atskillige ganger, snart som trolover, snart som fadder. Januar 1731 nøt han den store ære å være fadder for en av sogne-prest Myhlenforts sønner. Også hans kone, Mari, var flere gangr fadder, således høsten 1732 da deres tjenestedreng Rasmus Knudsen hadde to uekte barn til dåpen. Også i den 262. gamle skifteprotokoller finner man flere ganger Markvards navn, en enkelt gang som takstmann ved en registrering, men oftere som kreditor. Da det 1730 skulle skiftes etter hans far, Rognald Olsen Angedal, fikk han av Angedal utlagt 1 pund 6 6/7 mark, som visstnok kort etter ble innløst av hans eldre bror, Ole Rognaldsen

Hornes eller Angedal. Med sin kone Mari må han ha fått de 15 mark i Skagen som hun fikk utlagt på seg under skiftet etter sin annen mann, Ole Tostensen, men disse 15 mark er rimeligvis innløst av de odelsberettigede, for en hører ikke seinere noe om dem. Den 16.november 1708 fikk Markvard av Lars Andersen Vie skjøte på 18½ mark i Hagen. Seinst 1724 var han blitt eier av 1 pd. 3 mk. eller halvdelen av Refsdal, som 1742 ble tilbygset Nils Olsen også av Bruland (Bakken) eide han - visstnok kun en kort tid - en part av skyld 1 pd. 5 mk. som han ved skifte av 3.august 1734 solgte til Johannes Johannessen Åsen for 55 rdlr. Men det betydeligste gårds-kjøp Markvard gjorde, var dog da han kjøpte sitt bygselbruk Sunde. Skjøtet er utferdiget på Flore av 21.oktober 1732 og selgeren, Karsten Pedersen Djurhus oppgir skylden til 1 pund 6 mark smørr og overbygsel til 18 mk., som Førde prestebord ^(355.) har landskylden av. Hermed er ment den hele gård. Kjøpesummen var 112 rdlr., og de var betalt 1730.

Vi har sett at Markvard i sine yngre dager hadde atskillige saker for retten. Om hans kone hører en ikke sådant før på hennes gamle dager da hun hadde en sak mot nabokonen, Gunhild Knutsdatter Farsund. Til sommertinget 1740 stevnte hun Gunhild for skjellsord. Gunhild møtte ikke og fikk lovdag. Ved høsttinget ble saken ikke behandlet, ikke engang "påråbt" rimeligvis fordi sorenskrireren under tinget ble syk. Og da den på vårtinget 1741 skulle behandles, møtte ingen av dem, fordi begge var syke. I mai 1741 ble begge to begravde, og saken falt dermed bort. Hva skjells-ordene bestod i, får en ikke vite, Hadde en ikke hatt så mange eksempler på at folk var meget snare med å anlegge injuriersøksmål, skulle man ha trodd det var 263. graverende beskyldninger Gunhild hadde fremført. Det var nemlig svogerskap mellom partene, idet Gunhilds sønn, Rognald Hansen, 1737 var blitt gift med Maris datter, Ragnhild. Det er dog meget mulig at saken gjaldt bagateller. Ved sakens irettførsel våren 1740 møtte skysskaffer Anders Olsen Skei for Mari, ikke som en skulle vente, hennes mann. Han nevnes i det hele tatt ikke under saken. Dette kan jo være tilfældig. Men det kan også tenkes at Markvard har funnet det hele så betydningsløst at han ikke ville ha noe med saken å bestille. - Mari Olsdatter ble 73 år gammel og ble som nyss sagt begravd ^(356.) mai 1741. Skiftet etter henne ble holdt 16.juni 1741, men finnes ikke innført i skifteprotokollen. Derimot finnes i tingboken et utdrag av skiftet som viser hvorledes boets jordegods fordeltes. Dette var foruten Sunde 1 pd. 3 mk. i Refsdalen og 18½ mk. i Hagen. Maris to barn med hennes første mann lensmann Ole Nilsen. Ludvig og Eli var fremdeles i live. Ludvig var kommet til Ullebust, og Eli var gift med Anders Bendiksen Ytre Åsen og kom seinere med sin mann tilbake til Sunde. Dermed må hennes sønn med Ole Tostensen ved navn Ole være død uten å ha etterlatt avkom, da hverken han sjøl eller barn av

ham omtales under skiftet eller fikk noen andel av jordegodset. Med sin tredje mann, Rognald, hadde hun født tre barn: Nils, som var kommet til Kapstad, datteren Mari, som 1728 var blitt gift med Anders Olsen Erdal, men var død 33 år gammel 1741, etterlatende sønnen Ole og døtrene Marthe og Marie, - og datteren Ragnhild som 1737 var blitt gift med Rognald Hansen Farsund. Boets jordegods deltes således at sønnen Nils Kapstad fikk 15 mark av Sunde og hans far resten, 2 pd. 15 mk. Ludvig Ullebust fikk 18½ mark i Hagen. Eli Olsdatter og Ragnhild Markvardsdatter fikk hver 9 mark.

Vi ser at Markvard overlevde sin kone, og i birkedommerens tingbok finner en at han til vårtinget 1742 stevnte Erik Gregoriussen ^(357.) Grimelandshaug for 3 rdlr. lånte penger. Saken finner en referert i 4.bind side 181. 264.

Markvard døde i begynnelsen av 1743 og i ministerialboken sies han å være blitt 69 år 3 måneder gammel. Noe skifte etter ham har jeg ikke funnet, men jeg kan se at de 2 pd.15 mk. i Sunde som han eide, ble utlagt således at sønnen, Nils Kapstad, fikk 1 pd. 7½ mk. datteren Ragnhild Farsund 15¾ mk. og den døde datter Mari Erdals tre barn tilsammen 15¾ mk.

Gården ble straks etter samlet på en hånd igjen, idet Nils Kapstad av sine medarvinger og deres verjer fikk skjøte på deres parter under 12.juni 1743. I skjøtet oppgis skylden til 1 laup 6 mark foruten de 18 mark smør som Førde prestebord eide landskylden av.

Nils Kapstad overtok ikke Sunde sjøl, men bygslet gården 15.juli 1743 til Anders Bendiksen Åsen, som var gift med hans halvsøster, lensmannsdatteren Eli Olsdatter Sunde. Anders Bendiksen kjenner vi før, side 90. Bygselbrevet til ham lyder på "1½ Løb i Sunde, hvori er 18 Mark, hvorraf Landskylden er benificeret Førde Præstebord" hvilket er den ved matrikuleringen av 1667 bestemte matrikkel - eller skatteskyld.

Ifølge dette bygselbrev var Anders bruker av hele Sunde. Som sådan oppføres han også i Kassaboken for 1745, men i kassaboken for 1747 og de nærmest påfølg-ende år oppføres Anders Bendiksen som bruker bare av ½ laup og Haldor Andersen som bruker av 1 laup. Sunde var nå en lang tid fremover delt i to bruk, et større og et mindre innbefattet de 18 mark som Førde prestebord hadde landskylden av. ^(358.) Noe bygselbrev til Haldor Andersen har jeg ikke funnet. Han var fra Østenstad og ble juli 1746 gift med Mari Andersdatter Erdal, søsterdatter av Nils Kapstad. Det er rimelig-vis dette ekteskapet han har å takke for at han fikk bygselbrev. Side 154-155 foran er Haldor Andersen omtalt under Refsdal,

Anders Bendiksen satt på det mindre bruk til sin død 1755. Hans kone, Eli Olsdatter, overlevde ham og var ennå i live 1769. De var barnløse folk. Mens han bodde på Åsen, hadde Anders Bendiksen jevnlig 265. vært fadder, og det samme var tilfelle etterat han kom til

Sunde. Ved hans død overtok ikke enken bruket, men det ble under 12.november 1755 av Nils Kapstad tilbygget Hans Olsen Bygstad som var gift med hans søsterdatter, Mari Andersdatter - søster av Haldor Anderssen Sundes kone, Marthe Andersdatter.

Der satt altså nå to søstre med deres menn på de to bruk i Sunde. Deres eneste bror, Ole Andersen, var død ugift 1753 og vil finnes omtalt foran side 155.

Jeg skal nå omtale hvert bruk for seg.

Det største bruk.

På dette bruk satt Haldor Andersen som leilending til sin død våren 1763. Etter ministerialboken ble han ikke mer enn 50 år gammel. Ved sin død eide han halvdelen av Refsdalen, det seinere lnr. 147 som var bortbygget til Nils Olsen (Se side 153 foran) Han nevnes i tingbøkene som part i noen prosesser. Skiftet etter ham holdtes mer enn ett år etter hans død, nemlig 26.mai 1764. Med Marthe hadde han følgende barn: 1.Anders, 12 år, 2.Ole, 10 år, 3.Ludvig, 7 år, 4.Haldor, født etter farens død, 5.Anne, 15 år og 6.Gjø, 5 år. Boets aktiva var 220 rdlr. og beholdningen 154 rdlr. Refsdal deltes som før fortalt mellom barna. Haldors enke ble sittende med gården etter hans død, og under 16.juli 1764 fikk hun av sin morbror, Nils Kapstad, skjøte på bruket for 134 rdlr. I skjøtet nevnes blant brukets herligheter den brukets tilliggende sagdam. Marthe hadde som enke 1770 en prosess med Ole Ingbrigtsen Etrelien som ble dømt å betale henne 2 rdlr. Om det er fortalt foran side 216. Etter å ha sittet enke i 10 år giftet Marthe seg påny 1773 med Ole Larsen Digernes, men året etter ble hun enke for annen gang. Dette ekteskapet var barnløst. Ved skiftet etter Ole Larsen 1774 ble hans og Marthes boer holdt ut fra hverandre og behandlet som særskilte boer. - Haldor Andersen og Marthe var ofte faddere, og dette vedble for Marthes vedkom-mende også etter Haldors død. Under 2.juli 1792 skjøtte Marthe bruket for 266 rdlr. til sin annen 266. sønn, Ole Haldorsen. Hun kaller bruket "sin paaboende Gaars Sunde, 1 Løb," og har vel altså styrt den til denne tid. Hennes eldste sønn, Anders var død ugift 1774. Den 27.oktober 1794 holdt hun frabytte med sine gjenlevende 5 barn. Ole hadde fått Sunde. Ludvig var kommet til Indrebø, lnr. 98 som bygselmann. Haldor tjente ved livgarden i Kjøbenhavn. Anne var enke etter Ole Andersen Erdal og ble siden gift med Anders Jonsen Erdal, som var fra Stevoll. Gjø var gift med Morten Rognaldsen Refsdal. Boets aktiva var 153 og beholdningen 64 rdlr. Marthe døde først 1812 og sies i ministerialboken å være blitt 87 år gammel.

Ole Haldorsen var født ca 1754 og fikk skjøte på gården av mor sin 1792. Han var først gift med Rakel Andersdatter som døde 67 år gammel 1816 uten å etterlate barn. Det var gjensidig testamente mellom dem, datert 13.november 1816 og konfir-mert 13.august 1817.

Etter dette testamente ble han eier av hele boet. "Arvens Beløb" oppgav han for skifteretten til 200 spdrl., og det vil vel si at boets beholdning var 400 spdrl. Denne Rakel var visstnok fra Tefre. Den 2.januar 1818 ble Ole Haldorsen gjengift med Rakel Olsdatter Solem. Ole Haldorsen var en kort tid eier av hele Sunde. Da hans nabo på det mindre Sunde-bruket, mostermannen Hans Olsen, døde, ble nemlig dette bruk satt til auksjon 28.juni 1785 og for 325 rdrl. tilslått Ole Haldorsen som 4.november s.å. fikk auksjonsskjøte. Ole Haldorsen ble dog ikke lenge eier. Den 4.juli 1793 solgte han bruket til den forrige eiers sønn, Anders Hansen, og det endog - om en kan stole på oppgaven over kjøpesummen - med tap, nemlig for 285 rdrl. Ole Haldorsen var forøvrig Anders Hansens verje, og muligens var det en av grunnene til at han lot seg tilslå bruket 1785 for å ivareta sin myndlings interesse. Ole fikk "Avkald (*Erklæring for full dekning -O.Tj.*) av sin myndling 5.juli 1791, men 4.juli 1793, altså samme dag som Anders Hansen fikk kjøte, gav han Ole en erklæring om at han "skulde være sikker mod 267. Paa-anke for sit Værgemaal." Ole Haldorsen eide som sin forgjenger en andel i Refsdals- eller Sundesagen, og da det på høsttinget ble gjort rede for hvor meget der ble skåret på sagen, finner en jevnlig hans ^(361.) navn i tingboken i denne anledning. I noen år var det ikke så ganske lite Ole Haldorsen lot skjære, således 312 bord i 1788, 276 bord i 1789, 312 bord i 1790, 360 bord i 1791, 360 bord i 1792 og 312 bord i 1793. Hans medeiere skar også en del, men neppe noen av dem så meget som Ole Haldorsen. Ole Haldorsen synes ikke å ha vært av den slags folk som hadde lyst til å være opp i prosesser. Jeg kan ikke finne at han noensinne har påstevnt en sak. Derimot ser jeg at han til sommertinget 1822 ble stevnt av sin forrige myndling, Anders Hansen Sunde, fordi han ulovlig skulle ha hogd i Anders's skog. Ole var da en gammel og legemssvak mann. Saken ble henvist til åstedet, men ble ikke seinere bragt for retten. Etter datidens forhold var visselig Ole Haldorsen en velstandsmann. Ved sin første kones død eide han etter egen oppgave 400 rdrl., og da han så ektet Rakel Olsdatter, fikk han med henne 107 rdrl. 2 mk. 10 skill. for hvilket beløp han under 3.juli 1818 gav avkall. Heller ikke med sin annen kone fikk han barn, og han innsatte derfor henne til sin arving. Han døde høsten 1825.

Rakel Olsdatter giftet seg med Mons Kristiansen Grytten (*1/7 1827, han 17, hun 42 år gammel. -O.Tj.*) som derved ble eier av Sunde og under 12.juli 1827 lot seg meddele heimelsbrev på gården av sorenskriveren. I dette sies det at Rakel eide gården ifølge testamente fra hennes første mann. Testamentet var datert 20.oktober 1821. Samme dag som Mons Grytten fikk dette heimelsbrev, gav han Tosten Ludvigsen kjøte på gården for 500 spdrl., og for denne kjøpesum gav Tosten ham - fremdeles samme dag - panteobligasjon i

gården. ^(362.) Tosten Ludvigsen var sønn av Ludvig Halvorsen og brorsønn av Ole Haldorsen. Jeg skal fortelle litt om Ludvig Haldorsen.

Ludvig Haldorsen Sunde var født ca 1756. Sommeren 1792 var så vet han som hans yngre bror, Haldor, i København, og da man 1794 hører av Haldor at han var ved den kongelige livgarde, må en tro at Ludvig 268. var der i samme egenskap. Før nyttår 1794 var Ludvig kommet heim, for 5.januar 1794 ble han gift med Kari Andersdatter, enke etter Tosten Berntsen Ullebust (Se side 172 foran), og så fikk han bygselbrev på Angedal, d.v.s. Indrebø, lnr. 98 (Se IV, side 67, 68). Her døde han ved nyttårstid 1814 og etterlot kun ett barn, sønnen Tosten, født sommeren 1800. Tostens mor giftet seg 1815 med Ole Olsen Ullebusthaug som da fikk hennes bygselbruk i Indrebø. Tostens verje var farbroren, Ole Haldorsen Sunde som 1820 fikk avkall av sin myndling.

Tosten Ludvigsen var sommeren 1819, altså kun 19 år gammel og flere år før han kom til Sunde, blitt gift med Oline Olsdatter Solem. Det ser ut til at han fant behag i å ligge i prosees med folk. Han hadde i all fall atskillige prosesser. Til sommertinget 1828 var han stevnt av Jakob Torgersen Svarthumle til å være ansvarlig for ei gryte. Tosten møtte ikke under saken og ble dømt til å bringe gryta tilbake eller å betale dens verdi. Til samme sommerting hadde Tosten stevnt Abraham Andersen Hagens kone, Kari Larsdatter, for ærerørige beskyldninger, men da han ikke kunne skaffe tilstrekkelige bevis, ble Kari frifunnet. Fremdeles til samme ting hadde Tosten på egne vegne ^(363.) og for de øvrige eiere i Refsdalssagen stevnt den nyss nevnte Abraham Larsen Hagen, fordi han skulle ha tatt bort to bord m.m. fra sagen. Som vitner førte han Ingvald Axelsen Sunde og kone Kirsti Rognaldsdatter, husmannsfolk og boende tæt ved Sagen. Abraham erkjente å ha tatt bordene, men forklarte at Tostens formann, Mons Grytten, hadde gitt ham lov til å ta dem. Saken utsattes til høsttinget, men da møtte ingen av partene, og sorenskriveren avviste derfor saken. Tosten hadde ikke stor glede av disse saker. Heldigere var han i en sak der han møtte for sin stefar, Ole Olsen Indrebø. Denne var 1826 fraflyttet Indrebø som han hadde fått bygselbrev på i 1815. Etter begjæring av eieren ble det 16.september 1828 holdt åbotsforretning på bruket, og der ble åboten ansatt til 48 spdrl., og til betaling av dette beløp ble Ole saksøkt på sommertinget 1829, Ole ble frifunnet, fordi åbotsforretningen 269. først var holdt henved to år etterat han var fratrådt og en ny leilending hadde overtatt bruket. Ifølge ministerialboken døde kårmann Ole Olsen Sunde 1830 i en alder av 76 år. Antakelig har han oppholdt seg hos stesønnen og fått kår der. Til høsttinget 1834 stevnte Tosten Hans Andersen Sunde "for Hug og Slag." Ved barsok (24.august) tid hadde partene vært i følge oppover fra Hafstad og underveis var det kommet til skjønneri og håndgripeligheter fra Hans's side. Tostens vitner

var blant andre Hans's bror, Ole Andersen Sunde og Johannes Larsen Hagen, gift med en halvsøster av Hans. Saken endte med at Hans ble ilagt en mulkt til Førde fattigkasse og saksomkostninger med 6 spdlr. Hans hadde, som man har så mange eksempler på, gjort kontravisitt ved til samme høstting å ^(364.) stevne Tosten, fordi han hadde tillatt oppsitterne på Ullebust å beite i felles utmark, men denne sak ble straks på stedet som åstedssak avvist på sommertinget 1835 var Tosten stevnt av lensmann Falch for gjeld, 12 spdlr. 12 skilling. Tosten møtte ikke og har vel således ikke hatt noe å innvende mot kravet, men likevel ble saken avvist, fordi forliksbehandlingen ikke var i orden. - Til høsttinget 1835 var Tosten stevnt av Gunder Hansen Etrelien, fordi han skulle ha bemektiget seg og solgt en hest som tilhørte Gunnar. På høsttinget førte Gunder 5 vitner, og saken ble utsatt, men siden gjorde han ikke noe videre med den, og den ble derfor avvist som ikke lovlig forfulgt. Derhos ble Gunder forpliktet til å betale Tosten saksomkostninger. Til sommertinget 1836 var Tosten stevnt av Mads Andersen Ulle-bust, fordi han skulle ha jagd Mads's kreaturer, men da Mads ikke hadde penger til å betale rettsgebyrene med, ville sorenskriveren ikke behandle saken, men avviste den. Til høsttinget 1840 var Tosten stevnt av sogneprest Friis for gjeld, 1½ spdlr. Tosten møtte drukken i retten, ble mulktert for drukkenskap og dømt til å betale det påkrevde beløp.

De foran anførte saker har i seg sjøl ikke vært betydelige 270 eller gjeldt store ting, om de enn i visse måter kan ha vært karakteristiske. Men på høsttinget 1840 ble det anlagt en sak mot Tosten som kostet ham meget, og som ganske sikkert har vakt oppsikt både i og utenfor bygden.

I en henvendelse av 5.april 1840 til Sunnfjords prosti hadde ^(365.) Tosten Sunde, Anders Larsen Indrebø, Bernt Haldorsen Grimeland, Ole Gundersen Vie og Ananias Kringlen ført klage over sogneprest S. H. Friis og blant annet anført at "presten uden gyldig Grund tilbagesatte deres Børn fra Konfirmationen og istedetfor Undervisning giver dem Hug og Slag, at han, naar Klagerne vil tale med ham lader dem kaste på Dør som andre Hunde og at der Sommeren 1839 var holdt en Prædiken i Førde Kirke gjennem en tid af 11 Uger --- og at de kan bevise flere saadanne urigtige Handlinger av Præsten." Ved resolusjon av 8.september 1840 ble Friis pålagt å fralegge seg disse beskyldninger, og Friis stevnte da de 5 klagere til høsttinget samme år. Saken gikk fra ting til ting i hele 5 år og pådømtes først den 23.januar 1846. Behandlingen av saken for underretten ble sinket en del ved at sorenskriveren ved kjennelse hadde nektet avhør av et vitne og ved at denne kjennelse ble innanket for overretten hvor den ble underkjent. Fra de innstevnte ble det ført 30 vitner, fra Friis's side kun 8 vitner. Dommen ble at beskyldningene mot Friis mortifiseres, og at hver av de fem

innstevnte ble ilagt en mulkt til statskassen stor 60 spdrl. Derhos ble de ilagt saksomkostninger. Sorenskriveren uttaler i premissene at de innstevnte ikke kan ha handlet i overilelse, da de under sakens gang har skjerpet sine klager. At Friis hadde tilbakevist ungdom fra konfirmasjonen er ikke bevist å være skjedd uten gyldig grunn, og særlig er det bevist at Tosten Sunde som ikke var moden. Friis hadde i sin snart 20-årige virksomhet 5 ganger anvendt refselse, men på det var intet å si, da refselsen var fortjent. At presten en gang hadde leidd Tosten Sunde og Bernt ^(366.) Grimeland på dør i sitt hus, fant retten tilgivelig. Der tales også om at presten hadde "skumpet en Mand på Dør" som ville prutte på 5 daler 271. for en brudevielse og gitt ham et slag på ryggen, men jeg har ikke notert noe om hvorledes sorenskriveren har karakterisert dette forhold, kanskje har han også funnet det tilgivelig. Presten skulle 3 ganger - en gang for 15 år siden ha nektet barnedåp, men retten fant heri intet bevis på at det var noe å legge presten til last, og med hensyn til beskyldningene for at presten hadde nektet å innfinne seg til syke, var intet opplyst der kunne dra til ansvar for ham. At der i løpet av 11 uker kun én gang var holdt præken i Førde Kirke var ikke bevist at skyldes forsømmelse fra prestens side. Presten hadde krevd 1 spdrl. for ekteskapslysning, men sådan betaling var alminnelig, At barn var bortvist fra konfir-masjonen, fordi de ikke hadde medbragt betaling, var ikke bevist. Domsbegrunnelsen slutter med en bemerkning om at tross den inkvisisjon Friis's forhold har vært under-kastet, er kun lite fremkommet mot ham, og at hans embetsferd har vært "hæderlig og lovforsvarlig."

Under 23.mars 1843 - altså mens den foran refererte sak ennå var under behandling ved retten - fremkom det fra Tosten Sunde en ny klage på presten. Klagen var rettet til formannskapet, og gikk ut på at presten gjentatte ganger hadde tilbakevist hans sønn Rasmus, da 18½ år gammel, fra konfirmasjonen uten engang å overhøre ham, og presten som det forekom Tosten, planmessig hadde forbigått Rasmus når han innfant seg på skolen for å overhøre ungdommen. I møte 13.mai 1843 uttalte herred-styret at hvis ankepostene medførte sannhet, burde prestens foresatte snarest mulig ta seg av saken. Et av herredstyrets medlemmer, Ole Antonsen Holsen, seinere stortings-mann, fant seg foranlediget til å uttale, at Rasmus hadde liksom meget kristendoms-kunnskap som andre der var blitt konfirmerte. Saken ble forebragt de geistlige myn-digheter, og ved høyeste resolusjon av 24.februar 1844 ble Friis pålagt å fralegge seg beskyldningene. Saken iretteførtes ved sommertinget 1844 og ble avsluttet ved dom av 14.august 1848. For presten møtte prokurator Boyesen som befalt sakfører, for Tosten 272. møtte prokurator Juell fra Sogn, der også hadde møtt for ham i den forrige sak. Blant de vitner Tosten førte, var nyss nevnte Ole Antonsen Holsen som var valgt som stortingsmann, kirkesanger Elias Fitje og skoleholder Bendix Olsen Erdal. Ved dommen

ble Tosten "tilfunden" 10 dages fengsel på vatn og brød og ilagt saksom-kostninger med 60 rdlr. hvor hos beskyldningene mot presten mortifiseres.

Tostens finanser er sjølsagt ved disse hans saker gått sterkt tilbake, og da det holdtes skifte etter hans kone, solgte sorenskriver Landmark som skifteforvalter i boet hans gård ved skjøte av 2.april 1852 til konsul Janson av Bergen for 1300 spdrlr. Ved tinglysningen av skjøtet nedla Tosten protest mot dets gyldighet og forble boende på gården, da Jansons bestyrer, agronom Johan Widing Landmark tilflyttet den og overtok bestyrelsen av den. Den 23.juli ble det holdt utkastelsesforretning. Under den var Tosten ikke tilstede, men dagen etter innfant han seg og innlosjerte seg i den såkalte storstue. I den anledning ble det 7. og 14.september 1852 opptatt forhør over Tosten, fordi han ikke hadde respektert utkastelsen. Herunder forklarte Tosten at han ikke anerkjente gyldigheten av det av sorenskriveren til Janson utstedte skjøte, og at han hadde anlagt sak mot sorenskriveren for å få denne tilpliktet å meddele ham kår av gården. Etter hva opplyses hadde han 7 barn med sin kone. Om forhøret ledet til at Tosten kom under tiltale og fikk straff, vet jeg ikke, og heller ikke kan jeg si det ble til noe det bebudede søksmål mot sorenskriver Landmark. Formannskapet sees i møte 25.august 1852 å ha anbefalt fri sakførsel, idet det anså det billig at han fikk levekår av gården. Derimot vet jeg at skjøtet til Jansen ikke ble kassert eller underkjent. Og seinere samme år 1852 ble Jansen også eier av resten av Sunde som en vil se nedenfor. Om Tosten har jeg notert (uten at jeg kan si hvorfra jeg har det) at det gikk så aldeles ut med ham at han endog fikk hjelp av fattigkassen.

xxx 0 xxx

273.

Det mindre bruk i Sunde var 1755 av eieren, Nils Kapstad tilskjøtt Hans Olsen fra Bygstad. Han var gift med søsterdatter av Nils Kapstad, Mari Andersdatter (side 258). Den 16.juli 1764 fikk Hans Olsen skjøte på bruket av Nils for en kjøpesum av 30 rdlr. I skjøtet oppgis skylden på bruket såedes: "6 Mk. Smør med Overbygsel til 18 Mk. hvoraf Førde Præst eier Landskylden." Dette var den gamle landskyld mens den nye matrikkel - eller skatteskyld var 1 pd. 12 mk. Hans Olsen eide 2 pd. smør i gården Bygstad som han 1776 solgte for 108 rdlr. Sitt bruk i Sunde pantsatte Hans Olsen 1779 til rådmann Dedichen i Bergen for 49½ rdlr. Dedichen har utvilsomt vært hans kjøpmann i Bergen. Obligasjonen ble innfridd av Helge Gundersen Hafstad, og så fikk denne av Hans Olsen under 16.november 1780 obligasjon for 6 rdlr. 5 mk 2 skilling. Hans Sunde var spedalsk, og på sommertinget 1782 ble det opptatt tingsvitne om hvorvidt han formådde å betale sin innlemmelse på St. Jørgens Hospital i Bergen. Det ble forklart at han satt med mange, deriblant endog små barn i meget fattige

omstendigheter, at hans eiendom ikke strakk til å betale hans gjeld, og at han således ikke formådde sjøl å betale noe for innlemmelsen. Han døde på hospitalet, og 8.november 1784 ble det holdt skifte etter ham mellom enken, Mari Andersdatter og deres sju barn der oppregnes således: 1.Ole, myndig, men avsindig, så han må holdes under vakt, 2.Anders, 15 år, hvorom siden vil bli talt, 3.Alis, 26 år, 1796 gift med Jakob Olsen Tystad(?) 4.Mari, 23 år, 5.Ragnhild, 17 år, 6.Lovise, 13 år, 1794 gift med Elling Jørgensen Botnen og 7.Nikolaia, 10 år. På obligasjonen til Helge Gundersen Hafstad var intet betalt, og han stod til rest med renter for 4 år. Rådmann Dedichen var kreditor for 27½ rdlr. Auksjonen ble holdt så vel over løsøre som over gården, og denne ble solgt til naboen, Ole Haldorsen Sunde for 325 rdlr. Det ble et overskott i boet på 144 rdlr. Den sinnssjuke kan en se har forvoldt både uleilighet og utgifter. Ole Sunde hadde krav på boet for en reise med den avsindige til Svanøy muligens for å avlevere ham til fogden. Truls Bruland krevde godtgjørelse 274. for to reiser han hadde gjort sør om fjellet etter den avsindige, og endelig fordret majorinne Fasting erstatning på Skei for skade som han hadde gjort på hennes vinduer.

Jeg må anta at etter Hans Olsens død har enken, Mari Andersdatter, vedblitt å drive gården, som nå ifølge auksjonsskjøtet av 4.november 1785 tilhørte hennes søstersønn, Ole Haldorsen Sunde (s.266).

Mari Andersdatters nesteldste sønn, Anders Hansen, ble høsten 1793 gift med Orlaug Helgesdatter Årskog, og 4.juli s.å. hadde han av sitt søskenbarn, Ole Haldorsen, som tillike var hans verje, fått skjøte på sin avdøde fars gård. Samme dag som han fikk skjøte, gav han Helge Olsen Årskog - visselig hans svigerfar - obligasjon for 205 rdlr. og sin mor, Mari Andersdatter, kårbrev. Anders gav 1802 Ole Andersen Holsabakken obligasjon for 44 rdlr., 1812 gav han Nils Olsen Hafstad 3. prioritets obligasjon i sin gård og spesielt i den samme underliggende plass Gjerde for 100 rdlr. og 1821 gav han prokurator Lind obligasjon for 75 spdlr. Av dette kunne en være tilbøyelig til å slutte at det stod ille til med hans finanser, men det var neppe tilfelle, for da det ble skiftet etter ham i 1826, viste hans bo en beholdning på 139 spdlr. = 556 kroner. Av gården ble den ene halvdel ^(371.) utlagt til enken, Orlaug Helgesdatter, og den annen halvdel til den nesteldste sønnen, Hans Andersen.

Hvis man turde anta at folkelisten av 1701 var fullstendig, skulle der da ikke ha vært noen husmannsplasser på Sunde. I årenes løp var der imidlertid oppstatt flere slike, og av den lå noen under Anders Hansens bruk.

Den 25.juli 1810 bortfestet således Anders Hansen til Ingebrigt Østensen en plass Holten. Til høsttinget 1820 saksøkte han Ingebrigt for resterende avgift, men saken forliktes. Til høsttinget 1821 saksøkte han igjen Ingebrigt, denne gang, fordi han skulle ha hogd i

gårdens skog uten tilvisning, og fordi han hadde forsømt sitt pliktarbeid. Der ble ført vitner på begge sider. Sorenskriveren fant at der var feil på begge sider og lot Ingebrigt slippe med en 275. mulkt på 2 spdrl. til fattigkassen. Anders ville ha ham fradømt plassen, men det lyktes ikke. Han ble sittende der til sin død 1826. I 1827 ble plassen tilfestet Nelle Helene Andersdatter, datter av Anders Hansen.

På plassen Vesterligjerdet hadde Anders Hansen 12.oktober 1795 gitt Kristian Nilsen fra Ullebust festeseddel. (s.178) Noen år før hadde Kristian bodd på Sunds-haugen og vært ferjemann. Han døde 1816, men allerede 25.februar 1813 hadde hans sønn, Peder Kristiansen, fått feste på hans plass, som han dog ikke skulle overta før foreldrene døde eller oppga den. Peder Kristiansen ble 1813 gift med Mads Karls-datter fra Tefre.

Den 7.juni 1803 gav Anders Hansen Gunder Rognaldsen Farsund festeseddel på et stykke bø, Sundshaugen kallet, og den 3.juli 1807 gav han Gunders sønn, sersjant Ole Gundersen festeseddel på samme ^(372.) plass, så altså faren må ha fratrådt til fordel for ham. Ved festeseddel av 30.april 1813 ble et markstykke tillagt plassen. Ole Gundersen ble siden eier av Vie, lnr. 123. Han så vel som hans far, Gunder Rognaldsen, er omtalt foran under Farsund. Under 22.juni 1822 gav Anders Hansen sin sønn, Ole Andersen, feste på plassen, etterat Ole Gundersen var flyttet til Vie.

Vi har nå nevnt tre plasser under det daværende mindste bruk i Sunde, nemlig Holten, Vesterligjerdet og Sundshaugen, og vi skal få se at det iallfall var en til.

Til Høsttinget 1819 var Anders Hansen stevnt av prokurator Lind for gjeld, ca 15 spdrl, og til høsttinget 1820 av Hans R. Hjortdal for gjeld, 15 spdrl. Ved begge leiligheter inngikk Anders straks forlik om å betale det påsøkte beløp.

Til sommertinget 1823 stevnte Anders Hansen Ole Nilsen Brulandsbakken for ulovlig hogst i hans skog av en tylft sperr. Dommen gikk ut på at hvis Ole Nilsen avla ed på at han hadde Anders's tillatelse til å hogge sperrene, skulle han være fri. I motsatt fall skulle 276. han betale 6 spdrl. Til høsttinget 1825 tilstevnte Ole edssak, men saken ble forlikt uten at det kom til noen edsavleggelse.

Ved skiftet 1826 etter Anders Hansen ble som før sagt, den ene halvdel av bruket utlagt til hans enke og den annen halvdel til hans eldste sønn, Hans Andersen. Under skiftet var bruket taksert til 240 spdrl, og kort tid etter ble det samlet på Hans Andersens hånd, idet hans mor, Orlaug Helgesdatter, under 26.oktober 1827 gav ham skjøte på sin halvdel, dog med forbehold av bruksrett og kår. Dagen før hun utferdiget dette skjøte hadde hun gitt Johannes Larsen feste på plassen Vassreina. Orlaug døde 60 år gammel høsten 1828. En av

hennes døtre, Synneve, var gift med Johannes Larsen Hagen, som hadde fått feste på Vassreina.

(373.) Hans Andersen var første gang gift med Oline Andersdatter som døde 1829 i en alder av 26 år, etterlatende seg et nyfødt barn, Karoline. På skiftet etter Oline ble gården utlagt til enken for 240 spdrl. Seinere giftet han seg med Malene Klausdatter. Jeg er tilbøyelig til å tro at begge hans koner ikke var fra Førde sogn.

Til høsttinget 1828 stevnte Hans Andersen Johannes Larsen Hagen, fordi han skulle ha bemektiget seg en plass under Sunde, men på det følgende sommerting ble saken erklært forlikt. Antakelig gjaldt saken plassen Vassreina som er omtalt foran.

Hans Andersen Sunde som 1844 fikk dom på seg til å betale kjøpmann Blytt i Bergen ca 50 spdrl., delte sin gård i to like store deler, beholdt den ene halvpart, betegnet som lnr. 157a, men solgte den andre halvdelen, lnr. 157b, - rimeligvis for trangs skyld - til Thore Larsen for 300 spdrl. ved skjøte av 4.juli 1845.

Den 14. eller 15.juli 1838 ble Hans Andersen stukket ihjel av Hans Johannesen Ieberget under Bruland. Hans lik ble funnet om morgenen den 15.juli ca 100 skritt fra husene på Ieberget og ca 200 skritt fra postveien. Han hadde fått 5 sår, og et par av dem var etter distriktslege Landmarks forklaring nok til å bevirke døden. For 277 drapet ble Hans Ieberget dømt til 9 års straffarbeid. (*Om Hans Johannesen og hans far og søsken kan en lese i 3 bind under Tjønneland, lnr. 84, Brunene, side 251 til 254. O.Tj.*)

På skiftet etter Hans Andersen ble lnr. 157a utlagt til enken, Malene Klaus-datter for 400 spdrl. Men ved en av Sunnfjords overformynderi forlangt tvangs-auksjon av 5.juli 1851 ble den frasolgt henne. Gårdparten ble for 210 spdrl. tilslått overformynderiet som 5.februar 1852 fikk auksjonsskjøte og et par måneder etter nemlig under (374.) 14.april 1852 skjøtte den til konsul Henrik Janson for 400 spdrl. Det fremkom protest mot auksjonsskjøtet fra pantekreditor, handelsmann C. K. Krohn, som ved auksjonen ingen dekning hadde fått, men det kom ikke noe ut av protesten. Malene Klausdatter fravek ikke bruket før hun under 4.mai 1852 ved en fogdfor-retning ble utkastet. Også lnr. 157b som 1845 ble kjøpt av Thore Larsen, kom under auksjonshammeren. Ved auksjonen som ble holdt 8.mars 1851 etter rekvisisjon av kjøpmann Jørgen Blytt, ble gårdparten for 320 spdrl. tilslått rekvirenten som under 22.mars 1851 lot seg meddele auksjonsskjøte. Den 1.juli 1852 solgte Blytt for 350 spdrl. til konsul Henrik Janson. Også ved tinglesningen av dette skjøte fremkom det protest fra C. K. Krohn, men også denne gang var protesten virkningsløs.

Ved skjøter av 2.april, 14.april og 1.juli 1852 var således Henrik Janson blitt eier av Hele Sunde. Ved skjøte av 7.mai 1857 solgte han gården med besetning, gårdsredskaper og

inventar til Henrik D. Gran av Bergen for 4500 spdlr. Gran spant neppe silke på denne handel. Den 3.mai 1862 solgte han den til Peder Jensen Hagevik for 3400 spdlr. Peder Jensen delte gården i to like store deler og gav under 3.november 1876 sin sønn Peder Ananias Pedersen skjøte på den ene og sin sviger-sønn Ole Sjursen Vidme skjøte på den andre halvdelen. ^(375.) I 1885 ble det av hvert av disse brukene solgt et lite stykke til lærer Gullak Håland som har gitt sin parsell navnet Brustad. 278. Og samme år solgte Peder Ananias Pedersen sin gård for kr.9000 til Jakob Eriksen Kvamme som året etter solgte en liten parsell, Øyestad, til Johannes Mosessen Digernes. Hovedbrukene på Sunde tilhørte Jakob Eriksens enke og Ole Sjursen Vidme da jeg forlot Førde 1899.

xxx 0 xxx

Side 274 og 275 foran er nevnt ikke mindre enn 4 plasser, Holten, Vesterli- gjerdet, Sundshaugen og Vassreina, under lnr.157 som var det mindste bruk i Sunde. Også under det største Sunds-bruket var der flere plasser. Således gav Tosten Sunde 15.oktober 1827 sin svigersøster, Kari Olsdatter Solem og hennes mann feste på en plass Instebøen, og under 27.oktober 1831 gav samme Tosten Sunde Ole Ingvaldsen feste på en plass som hans far, Ingvald Axelsen, før hadde hatt. Jeg er ikke viss på at plassenes navn var Sundshagen eller Sundshaugen. At der var plasser med sistnevnte navn også under det største bruk i Sunde, er sikkert nok. Under det største bruket lå også Refsneset hvor der var minst en plass. I ministerialbøkene, skifteprotokollene og tingbøkene forekommer det personer som skriver seg til Refsnes, men de samme personer blir og skrevet til "Sunde," "Næsset" og "Refsdal." Plassen eller plassene på Refsneset er ganske visst gamle, men jeg kan ikke gjøre rede for beboerne i gammel tid. Anders ^(376.) Jensen som fra 1747 satt som oppsitter i Masdalen, men måtte vike for eieren, Markvard Rognaldsen, og som døde som husmann under Hagen, var fra Refsneset (Se side 196). En datter av ham, Lovise Andersdatter, ble gift med Lars Josefsen, og dette paret satt på Refsneset en lang årrekke. Lars Josefsen døde 65 år gammel 1811, og så fikk hans sønn, Josef Larsen feste på plassen. Festeseddelen er datert 4.mai 1812 og utstedt av Ole Haldorsen Sunde. Josefs mor, Lovise Anders-datter, skulle beholde bruken av plassen så lenge hun ønsket. Lovise døde 1833 i en alder av 83 år, men har formodentlig fratrådt plassens bruk 1817, siden hun da holdt frabytte med sine barn. I 1814 var Josef blitt gift med Mads Josefsdatter Bruland. En "Jens Husmand i Refsnesset" var 1707 vitne i en sak (s.138). Jeg holder det for antakelig at han 279. har vært far til Anders Jensen Refsnes, seinere Masdal, og i så fall kjenner vi 4 generasjoner som har bodd på denne plass. Der omtales flere personer som jeg må anse for søsken av Anders Jensen Refsnes eller Masdal. Jeg skal nevne noen av disse.

Marthe Jensdatter Refsnes ble høsten 1727 trol. med Knut Johannesen Kuslien. De vigdes januar 1728, og da kalles hun Marhe Jensdatter Nessel (s.36).

Johanne Jensdatter Refsnes ble våren 1733 trol. og januar 1734 gift med Anders Johannesen Åsen, som kom til Bruland (Fogdgården). Seinere ble hun gift med Ingebrigt Nilsen Bruland.

Rasmus Jensen Refsnes ble 1738 gift med Anne Olsdatter Hjelle ^(377.) visstnok datter av Ole Bendixen på Hjelle. lnr. 72 (3. bind, side 149/150).

Ole Jensen Refsnes, også kalt Ole Jensen Nesse, ble 1739 trol. og gift med Eli Olsdatter Kuslien.

Synneve Jensdatter Refsnes ble 1724 gift med Anders Andersen Vie.
Disse personer var - mener jeg - søsken av Anders Jensen Refsnes eller Masdal. Anders's barn vil en finne oppregnet side 196 foran.

xxx 0 xxx.

Allerede 1603 omtales en flomsag på Sunde. Den omtales også 1614 og i fogd Buschs jordebok av 1626. Antakelig har den på denne tid stått på samme sted hvor den stod i det følgende århundre, da den snart kalles Sunds-sagen snart Refsdal-sagen. I 1740 oppgav eierne at der kunne skjæres 400 bord årlig på den, men i 1749 lå den øde og var "nedfalden med Damstok og alt," men 1755 ble den satt opp igjen. Ved et skjønn, avholdt april 1758, ble det uttalt at det årlig kunne skjæres 1600 a 1700 bord på den. Sagen står på Sundes grunn, heter det og har eksistert "fra gamle og umindelige Tider." Tømmeret tas fra Sunde, Ullebust, Refsdal, Farsund, Digernes, Hagen og Masdals odelsskoger, og disse ble besiktiget. I disse skogene tåltes sådan årlig hogst: Sunde 84, Ullebust 24, Refsdal 18, Farsund 24 og Digernes 6 furutrær. Hagens skog var ganske ringe og bestod kun av unge trær, og til Masdal var ikke mer skog enn som bruktes til husbehov. 280. Da skjønnet ble holdt, lå der 8 tylfter usaget tømmer ved sagen. Eierne av sagen var i 1758: Haldor Sunde, Rognald Farsund, Bernt Ullebust og Nils Refsdal. Til andre tider var det også folk fra disse ^(378.) gårder som eide sagen. Skuren varierte ikke så lite år om annet. Ved høsttinget 1818 fremstilte sag-eierne to vitner som under ed ansatte den årlige skur til to tylfter tømmer. Ved denne leilighet sies det at vannløpet var vanskelig å vedlikeholde.

xxx 0 xxx

Dette Hefte blev fuldskrevet mai 1906, skriver Steen til slutt.

xxx 0 xxx

(Avskrevet og mangfoldiggjort i tiden 1/4 til 29/7 1950. O.Tj.)

Registeroversikt, alle bind

Ordrett frå boka etter O.Tjønneland
 Sidetal og tekst i kursiv, er frå O. Tjønneland
 Sidetal med (parantes) er frå boka etter F.M.B.Steen.

Første bind:		O.Tj.	(Steen)	Side
Forord til første bok	side	1	(1-2)	6
De eldste ministerialbøker i Førde	-	1-5	(3-8)	6
Magister Hammonds ministerialbok 1720-1727	-	5-7	(9-11)	9
Myhlenphorts ministerialbok 1728-1747	-	7-12	(11-20)	11
Nils Lunds ministerialbok 1748-1764	-	12-14	(20-23)	16
Sykdomsåret 1741	-	15	(25-26)	18
Hva Bergens Kalvskinn beretter om Førde	-	16-19	(27-34)	18
De eldste aktstykker vedk. Førde og Førde-folk	-	20-23	(35-38)	23
Et skatteregnskap fra 1520-1521	-	23-24	(39-41)	24
Et gammelt skinnbrev fra 1542 om Ramstad og Kvamme	-	24-26	(43-47)	26
Et skatteregnskap fra 1563	-	27-30	(49-53)	27
Lensregnskap for Bergenhus len for 1567	-	30-33	(55-58)	30
Peder Thotts jordebok av 1591	-	33-36	(59-62)	33
I en jordebok for året 1/5. 1598-1/5. 1599	-	36-37	(62)	36
Et skatteregnskap fra 1603	-	37-42	(63-66)	37
Fogd Nils Buschs jordebok av 1626	-	42-49	(67-75)	41
Et skatteregnskap fra 1646	-	49-57	(77-89)	48
Et skatteregnskap fra 1662	-	58-62	(91-95)	57
Et skatteregnskap fra 1672	-	63-71	(97-105)	61
Eiere av gårder i Førde sogn i gammel tid	-	71-76	(107-112)	69
Folkemengden i Førde sogn ned gjennom tidene	-	76-79	(113-116)	72
Kveghold i Førde 1657	-	79-88	(121-131)	74
Førde 1664 (Findes folkeliste)	-	88-94	(133-144)	80
Folkelisten av 1701	-	95-105	(145-162)	85
Manntallet av 1666 med merknader, av O. Tjønneland	-	107-125		93
Registeroversikt, alle bind.....				112

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Andre bind:		O.Tj.	(Steen)	Side
1. Mads Nilsen Erdal og sokneprest Nils Lund,	side	1-12	(3-19)	6
2. Markvard Rognaldsen Sunde og Rasmus Refsdal	-	13-24	(21-39)	14
3. Sjøen eller Sjøahola	-	25-91	(41-127)	21
4. Hr. Peder Hanning og Falch Gjedding	-	92-101	(129-142)	68
5. Svenske krigsfanger i Sunnfjord	-	101-103	(143-145)	74
6. Da enkefru Svane på Skei ble begravd	-	103-105	(147-150)	75
7. En rydningsmann i Angedalen	-	106-113	(151-161)	77
8. Sunnfordinger under Kalmarmkrigen	-	114-116	(163-166)	82
Registeroversikt, alle bind.....				85

Tallene i parentes syner sidetallene i originalen.
 Ferdigskrevet 27/8.49. O.Tj.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Tredje bind:		O.Tj.	(Steen)	Side
G. nr. 15. Klopstad	side	1-11	(1-14)	6
16. Rotenes	-	12-24	(15-30)	13
17. Erdal	-	25-39	(33-54)	21
18. Erdalsdal (= Indre Erdal)	-	40-47	(55-66)	32
19. Fossen	-	48-52	(67-73)	37
20. Hornes (Hornes)	-	52-68	(75-98)	40
Litt om Førde kirke og dens jordegods ...	-	69-90	(99-131)	52
21. Førde (Skei)	-	91-126	(133-178)	67
Litt om Hundvedbakken (del av Skei) ...	-	127-137	(178-192)	96
22. Førde prestegård	-	138-142	(197-202)	103
23, 24. Hjelle med Ytre Slåttene	-	143-166	(207-237)	106
25. Ramstad	-	167-201	(239-290)	123
26. Furebø	-	202-231	(291-333)	150
27. Tjønneland	-	232-267	(335-378)	171
Registeroversikt, alle bind.....				197

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Fjerde Bind:		O.Tj	(Steen)	Side
Kvaal og Indre Slåttene	side	<u>1-24</u>	(3-33)	8-27
1 – 7: Begge gårder under ett.				8
8 – 11: Kvål, 1. nr. 87				14
11 – 18: Kvål, 1. nr. 88				17
18 – 20: Åstedsak mellom Kvål og Ekeland				21
20 – 21: Slåttene under ett.				23
21 – 23: Slåttene, 1. nr. 89				23
24 – 25: Slåttene, 1. nr. 90				26
Ekeland	side	<u>26-37</u>	(35-52)	27-35
26 – 32: Ekeland fram til 1732				27
32 – 34: Rotenesfolk til Ekeland. Gården deles.				31
34 – 35: Ekeland, 1. nr. 91				33
35 – 37: Ekeland, 1. nr. 92				34
Angedal, Bruket og Indrebø	side	<u>38-101</u>	(53-136)	35-82
38 – 45: Gårdene under ett.				36
45 – 53: Angedal, 1. nr. 93, 94, 95				42
53 – 62: Indrebø under ett.				49
62 – 65: Indrebø, 1. nr. 96 og 97.				55
65 – 68: Indrebø, 1. nr. 98				57
68 – 69: Indrebø, 1. nr. 99, samt Bruket 100.				60
69 – 71: Indrebø, 1. nr. 99.				60
71 – 75: Bruket, 1. nr. 100				62
75 – 78: Indrebø, 1. nr. 101				64
78 – 101: Rettsaker				66
Botnen	side	<u>102-114</u>	(137-152)	82-90
102 – 110: Botnen under ett				82
110 – 112: Botnen, 1. nr. 102				88
112 – 114: Botnen, 1. nr. 103				89
Grimeland, Haugen, Pladse og Grimelandslien	side	<u>115-203</u>	(153-262)	91-155
115 – 131: Gårdene under ett				92
131 – 174: Rettsaker				104
174 – 177: Haugen, 1. nr. 104				134
177 – 180: Pladse, 1. nr. 105				135
180 – 190: Grimelandshaugen, 1. nr. 106				137
190 – 191: Grimelandslien under ett.				144
191 – 193: Grimelandslien 1. nr. 107 / 108				145
193 – 195: Grimelandslien 1. nr. 109				146
195 – 196: Grimeland, 1. nr. 110 / 111				148
196 – 199: Grimeland, 1.nr. 110				148
199 – 200: Grimeland, 1.nr. 111				151
200 – 203: Grimeland, 1.nr. 112				152
Kvamsaas	side	<u>204-209</u>	(263-270)	156
Flugedal	side	<u>209-214</u>	(271-276)	160
Kvamme	side	<u>215-221</u>	(277-285)	163
Tefre	side	<u>222-236</u>	(287-306)	168-178
222 – 226: Tefre under ett				168
226 – 231: Tefre 1. nr. 116 / 117				171
231 – 232: Tefre 1. nr. 116				175
232: Tefre 1. nr. 117				175
233 – 236: Tefre 1. nr. 118				176
Vie	side	<u>237-310</u>	(307-374)	178-230
			(også frå bind 5,1-29)	
237 – 249: Vie under ett fram til 1701				179
249 – 257: Vie-mennene 1701				188
257 – 265: Reduksjon av matrikkelskylden, - Elvebrott				194
265 – 273: Vie, 1. nr. 119				198
273 – 280: Vie, 1. nr. 120				204
280 – 283: Vie, 1. nr. 121				209
283 – 286: Vie, 1. nr. 122				211
286 – 289: Vie, 1. nr. 123				213
290 – 294: Vie, 1. nr. 124				215
294 – 298: Vie, 1. nr. 125				219
298 – 303: Vie, 1. nr. 126				221
304 – 310: Vie, 1. nr. 127				225
Registeroversikt, alle bind.....				231

(NB!! I dette og følgende bind er sidetallet i originalen føyd til i margen. O.Tjønneland.)

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Femte bind:

(De første 30 sider av Steens femte bind er i avskriften overført til fjerde bind for å få alt om gården Vie samlet der. O.Tj.)

	O-Tj.	(Steen)	Side
Farsund	1-13	(31-48)	6
Solheim	14-24	(49-61)	14
Kusli	25-47	(62-88)	23
Mo	48-70	(89-114)	38
Stevoll	71-77	(115-124)	54
Aasen	78-114	(125-165)	59
Kinn	115-129	(167-184)	85
Bjørkeflot	130-134	(185-190)	96
Lien	135-143	(191-200)	99
Kinnaneset, plasser under Kinn og Lien	143-145	(200-203)	105
Refsdal	146-158	(204-220)	107
Ullebust	159-186	(221-256)	116
Masdal	187-201	(257-274)	136
Etrelien	202-224	(275-301)	146
Digernes	225-243	(303-327)	162
Via-menneses støling i Digernesmarka	243-250	(327-337)	175
Sunde	251-280	(339-378)	181
Registeroversikt, alle bind			202

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Sjette bind:

	O.Tj	(Steen)	Side
Hagen	1-15	(1-22)	6
Bruland	16-87	(23-116)	16-64
Bruland, Indre, l.nr. 164	36-57	(51-77)	29
Bruland, Indre, l.nr 167, Futegarden	57-69	(77-91)	43
Bruland, Indre, l.nr 160, 161, 162, Gil	69-81	(91-107)	51
Bruland, Ytre, l.nr 163,	81-87	(107-116)	59
Hafstad	88-169	(117-218)	64
Hafstadøyane	169-175	(218-226)	120
Skuteløken	176-180	(229)	124
Halbrend	181-274	(237-358)	127-190
Halbrend, Grmeliverket kjøper Indre Halbrend	231--	(303-334)	161
Halbrend, L.nr.172	258-259	(336-337)	178
Halbrend, L.nr.173	259-262	(338-341)	179
Halbrend, Planer om kalsium-karbid fabrikk	262-263	(341-342)	181
Halbrend, Husmenn på Halbrend	263-265	(343-346)	182
Halbrend, Halbrendsøyra	265-267	(346-348)	183
Halbrend, Halbrendskvia	267-269	(349-350)	185
Halbrend, Halbrendsteigen	269	(350-351)	186
Halbrend, Ferjestedet på Halbrend	269-270	(351-352)	186
Halbrend, Premierløytnant Godtzen	270-271	(352-353)	187
Halbrend, Paul Sandersen	271-272	(353-355)	187
Halbrend, Ole Olsen Moskog og Gjø Olsd. Tefre	272 -	(355)	188
Halbrend, Oppnavnet Svenske	273-274	(356-358)	188
Gravdal	275-288	(361-376)	190
Kirketeig			200
Ulltang			215
Registeroversikt, alle bind			232

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Kirketeig og Ulltangs historie rakk ikke Steen å skrive. Men i Statsarkivet i Bergen ligger der 2-3 store pakker inneholdende Steens notater og artikler. Det er mulig jeg seinere kan oppta en fortegnelse over innholdet av disse pakker. Rimeligvis vil en i disse pakker finne atskillig materiale som vedkommer Kirketeig og Ulltang. O.Tj.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Denne historia om Kirketeig og Ulltang var på Statsarkivet i Bergen, ferdigskrive av Steen. Den er no omskrive frå Steens handskrift til elektronisk materiale.

20.02.2012

Ragnar Indrebø

Fredrik Martin Budtz Steen (1836–1907) var sorenskrivar for Sunnfjord i åra 1880-1899. Han

var valt til Stortinget for Bergen i perioden 1880-1882. Då han var på Stortinget, var han mykje på Riksarkivet og gjorde mange «nedtegnelser» om Førde, og Sunnfjord. Han samla eit omfattande lokalhistorisk materiale om Førde i den tida han var busett i bygda. Etter sitt virke som sorenskrivar, flytta han til Bergen att. I 1903 byrja han å skrive det han hadde samla, i bokform. Det vart seks handskrivne bind i alt, om lag 1900 sider. Han var nett ferdig då han døydd, 1907.

Steen var ein tilbakehalden kar. Han skreiv mange artiklar, men signerte dei aldri. Det er difor ei krevjande oppgåve å spore opp artiklar etter han, og han er ikkje nemnd i noko forfattarleksikon. Han vart utnemnd til ridddar av St. Olavs Orden i 1897.

Dei handskrivne bøkene er på Statsarkivet i Bergen (Privatarkiv nr. 51). Dei har skanna originalbøkene og gjort dei tilgjengeleg på Internett.

Ola Andreas Tjønneland (1878-1975) vaks opp i Angedalen i Førde. Han var lærar og overlærar ved fleire skular i Bergen. Han jobba mykje med gards- og slektssoge i Førde. Etter at han vart pensjonist, om lag 1947-1950, gjorde han (og E. Haarstad) om dei handskrivne bøkene etter Steen til maskinskrift (utan ”rettetast”). Han skreiv dei same seks bind, men flytta noko av gardshistoria for Vie for å samle alt i same bind. Historia om Kirketeig og Ulltang var ikkje med. Elles skreiv han diverse kommentarar og tillegg til originalbøkene. Dette arbeidet utgjorde omlag 1400 sider. Dei maskinskrivne bøkene vart overleverte til Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane etter å ha vore lagra av Førde Sparebank/Sparebanken Sogn og Fjordane i over 50 år.

Ola Tjønneland fotografert 1921
(Foto: Ukjend. Repro SUM)

Foto: Kristján Logason

Ragnar Indrebø (1954-) vaks også opp i Angedalen. På grunn av sine slekts- og lokalhistoriske interesser, gjorde han i åra 2010-2012 eit prosjekt med å få bøkene til elektronisk utgåve. Alle skulle få tilgang til å lese desse bøkene. Fylkesarkivet skanna alle bøkene i eit ”tekstgjenkjenningssprogram” som er samanhalde med den maskinskrivne teksten. Han retta opp mange avskriftsfeilar, side for side, ord for ord, og laga om att tabellar, og lagra som datafiler. Fylkesarkivet har lagt denne elektroniske utgåva tilgjengeleg på Internett. No er også alt det Steen skreiv om Kirketeig og Ulltang kome med, - Dette var ein ”skatt” som låg i ”nedtegnelsene” etter Steen på Statsarkivet i Bergen. - 68 handskrivne sider. I tillegg til dette var det i originalutgåva åtte ekstra sider om garden Furebø. Dette prosjektet er også på seks bind, omlag 1100 sider. Gardshistoriene gjeld for Førde sokn, dessverre ikkje for Holsen og Haukedalen.